

A DÉL-ALFÖLDI RÉGIÓ STRATÉGIAI PROGRAMJA

Szeged, 2000.

Szerzők:

*Dr. Albel Andor, Dr. Buzás Norbert, Dávid János, Dr. Galbács Zoltán, Kristóf Gabriella,
Dr. Kulesár László, Laky Ildikó, Dr. Lengyel Imre, Róka László, Szoboszlai Zsolt*

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETÉS	3
A STRATÉGIAI PROGRAM CÉLJAINAK MEGHATÁROZÁSA	3
A TERÜLETFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓ ÉS A STRATÉGIAI PROGRAM KAPCSOLATA	4
HELYZETKÉP A STRATÉGIAI PROGRAM MEGALAPOZÁSÁHOZ.....	7
RÖVIDÍTETT SWOT-ANALÍZIS	9
A RÉGIÓ GAZDASÁGÁNAK HELYZETE, KIINDULÓ FELTÉTELEK:	10
A RÉGIÓ HUMÁN INFRASTRUKTÚRÁJÁNAK HELYZETE ÉS FEJLŐDÉSÉNEK VÁRHATÓ TENDENCIÁI	11
A REGIONÁLIS FEJLESZTÉS ELVI KERETEI	12
A STRATÉGIAI PROGRAMJAVASLATOK KIALAKÍTÁSÁNAK HÁTTERE.....	13
A DÉL-ALFÖLD STRATÉGIAI PROGRAMJÁNAK ELEMEI	14
1. AZ “EURÓPAI UNIÓ DÉLKELETI GAZDASÁGI KÖZPONTJA” SZEREP ELÉRÉSÉT MEGALAPOZÓ PROGRAMOK 14	
1.1 <i>A régió nemzetközi logisztikai szerepkörének kialakítása</i>	<i>14</i>
1.2 <i>A regionális kohézió és a régiótudat erősítése</i>	<i>18</i>
2. AZ “EURÓPAI UNIÓ DÉLKELETI GAZDASÁGI KÖZPONTJA” SZEREP ELÉRÉSÉHEZ SZOROSAN KÖTÖDŐ GAZDASÁGHOZ KAPCSOLÓDÓ PROGRAMOK.....	23
2.1 <i>A régió szellemi és innovációs potenciáljának kiaknázása a gazdaság és a kutatás együtműködésével.....</i>	<i>23</i>
2.2 <i>Regionális együttműködés erősítése a gazdasági szervezetek között.....</i>	<i>28</i>
2.3 <i>A régió szereplőinek felkészítése az Európai Unió csatlakozásra és a nemzetközi együtműködésekben való részvételre.....</i>	<i>32</i>
2.4 <i>A régió nemzetközi gazdasági szerepének fejlesztése</i>	<i>37</i>
2.5 <i>A régió közvetítő szerepének erősítése a határ menti kapcsolatok fejlesztése révén</i>	<i>42</i>
3. GAZDASÁGI VERSENYKÉPESSÉGÉT JAVÍTÓ PROGRAMOK.....	46
3.1 <i>A feldolgozóipar és a szolgáltató szektor versenyképességének növelése</i>	<i>46</i>
3.2 <i>A mezőgazdaság versenyképességének növelése fejlesztések</i>	<i>55</i>
3.3 <i>Idegenforgalomhoz kapcsolódó programok</i>	<i>65</i>
4. GAZDASÁGFEJLESZTÉSHEZ KAPCSOLÓDÓ LAKOSSÁGI ÉLETMINŐSÉGET JAVÍTÓ PROGRAMOK.....	70
4.1 <i>A munkaerőpiaci keresleti és kínalmi viszonyok felmérése és összehangolása</i>	<i>70</i>
4.2 <i>Környezetkímélő termelési technológiák elterjedésének ösztönzése.....</i>	<i>82</i>
4.3 <i>Közlekedési infrastruktúra fejlesztése a vidéki térségekben</i>	<i>88</i>
4.4 <i>Környezetkímélő infrastruktúrák összehangolt térségi fejlesztése.....</i>	<i>93</i>
5. ÉLETMINŐSÉGET MEGHATÁROZÓ HUMÁN, KÖRNYEZETI ÉS TÁRSADALMI HÁTTERET JAVÍTÓ PROGRAMOK	98
5.1 <i>Humán szolgáltatások ellátó hálózatának fejlesztése.....</i>	<i>98</i>
5.2 <i>Helyi közösségek fejlesztése, tanyás térségek gondjainak enyhítése</i>	<i>103</i>
5.3 <i>Természet- és környezetvédelmi programok.....</i>	<i>111</i>
A STRATÉGIAI PROGRAM MEGVALÓSÍTÁSÁNAK FORRÁSAI ÉS FORRÁS-SPECIFIKUS ESZKÖZEI	114
A FORRÁSOK BIZTOSÍTÁSÁNAK HÁTTERE.....	114
A FORRÁSOK FELTÁRÁSÁNAK AKCIÓPROGRAMJA	117
A FEJLESZTÉSI FORRÁSBIZTOSÍTÁS ESZKÖZEI	117
FORRÁSTÉRKÉP	123
A STRATÉGIAI PROGRAM MEGVALÓSÍTÁSÁNAK MECHANIZMUSA	126
JAVASOLT SZERVEZETI HÁTTER ÉS FELELŐSSÉGEK	126
MONITORING ÉS A PROGRAM ÉRTÉKELÉSE	127

Bevezetés

Az Európai Unióban a régiók nagyon komoly szerepet játszanak a gazdaság és a társadalom fejlesztésében és a csatlakozás közeledtével ez Magyarországon is egyre inkább valósággá válik. Az Országos Területfejlesztési Koncepcióval összhangban szerveződő tervezési-statisztikai régiók jelenleg elsősorban a gazdaság és az infrastruktúra fejlesztésében vállalhatnak szervező szerepet, melyet a Területfejlesztésről és Területrendezésről szóló 1996. évi XXI. törvény módosítása, az 1999. évi XCII. törvény A területfejlesztésről és a területrendezésről szóló 1996. évi XXI. törvény módosításáról is megfogalmaz. Következésképpen, bár minden fejlesztés középpontjában az ember áll, azaz a fejlesztések a térségben élők számára hoznak anyagi vagy más természetű eredményeket, a megvalósítás tekintetében a gazdaságot és annak fenntartható módon történő fejlesztését kell előtérbe helyezni.

A programjavaslatok kidolgozásakor – a kialakult gyakorlati tapasztalatok mellett – kiemelten vettük figyelembe az alábbiakat.

- A területfejlesztési koncepciók, programok és a területrendezési tervek tartalmi követelményeiről szóló 18/1998. (VI. 25.) KTM rendelet stratégiai programok tartalmára vonatkozó előírásait.
- A Magyarországon jelenleg más régiókban készülő dokumentumok felépítését.
- Az Európai Unió Regionális Fejlesztési Tervek tartalmi elemeire vonatkozó elvárásait.

Így alakítottuk ki azt a struktúrát, ami véleményünk szerint alapját jelentheti egy szakmailag megalapozott, hazai és EU elvárásoknak egyaránt megfelelő stratégiai program kialakításának. A stratégiai programot középtávra, konkrétan a 2000 és 2006 közötti időszakra készítettük el, mivel ez az időszak az Európai Unió Strukturális Alapok felhasználására vonatkozó következő tervezési periódusa, illetve az előcsatlakozási alapok is ilyen időtávban működnek.

A stratégiai program céljainak meghatározása

A területfejlesztési koncepció megfogalmaz lehetséges fejlődési alternatívákat ("forgatókönyveket"). Ezek elsődlegesen külső körülmények alakulásától függően valósulhatnak meg, de bizonyos mértékig a régióknak is van beavatkozási lehetősége a folyamatok alakulásába. Átgondolt és szakmailag megalapozott területfejlesztési politikával ugyanis elősegíthető a régió fejlődése szempontjából kedvezőbb forgatókönyv (legalább részleges) megvalósulása. Ezen belül kettős irányultságra, a fejlődés centrumainak és perifériáinak együttes kezelésére van szükség: a régió egészének hosszú távú fejlődése érdekében ösztönözni, támogatni kell a gazdasági modernizációban élenjáró szerepet betölteni képes térségeket, szervezeteket, ugyanakkor viszont törekedni kell a területi egyenlőtlenségek, fejlettségbeli különbségek növekedésének mérséklésére, illetve lehetőség szerinti csökkentésére.

A felvázolt három forgatókönyv a Dél-Alföld fejlődését országos és nemzetközi szintű folyamatok lehetséges irányainak függvényében fogalmazza meg. A három jövőkép között a hangsúlykülönbség alapvetően abban érhető tetten, hogy a gazdasági növekedés és ennek kedvező hatásai milyen mértékben terjednek ki a régió területére. Vélhetően a gyorsabb gazdasági növekedés egyúttal a fejlődés decentralizációjának irányába is hat, ugyanakkor ezt a kiegyensúlyozottabb fejlődést a területi politika aktívan is elősegítheti.

Lényegében arról van szó, hogy a régió fejlődésének szempontjából a jelenleg érzékelhető erősen polarizált fejlődési pálya helyett kedvezőbb lenne egy határozottan dekoncentrált fejlődési modell. Az erre vonatkozó jövőképben megfogalmazott jellemzők tehát olyan szempontrendszer fogalmazzák meg, amelyek előmozdítása a fejlesztési programok eredményességének egyik

kritériuma lehet. Ezen belül a gazdasági szerkezetváltás és erre alapozott növekedés, a versenyképes minőségi termékeket előállító mezőgazdaság, a fejlett üzleti és lakossági szolgáltatások, a fejlett kis- és középvállalkozói szektor egy sikeresen megvalósított gazdaságfejlesztési orientációjú regionális program eredményeként jöhet létre. A kellően fejlett infrastruktúra, a kezelhető mértékű népességmozgás, a lakosság javuló (de legalább nem romló) életkörülményei, a kedvezően fejlődő településszerkezet pedig egyrészt ehhez teremti meg a kellő (fizikai és humán) infrastrukturális hátteret, illetve csak a gazdasági fejlődésre építve valósítható meg.

Aktív regionális politikáról azonban csak akkor lehet beszélni, ha megvalósul a döntési kompetenciák és fejlesztési források erőteljes decentralizációja. A régió ugyanis csak akkor válhat a területi középszint hangsúlyos elemévé, ha saját és megpályázott forrásai lehetővé teszik korábban állami szinten szervezett tevékenységek regionális szinten történő ellátását. Ennek megvalósulásához – a kedvező kormányzati szándékok mellett – előfeltétel a regionális együttműködés, a megyék és kistérségek közötti feladatmegosztás olyan kialakítása, amely az érintettek túlnyomó többsége számára elfogadható és így regionális szinten összehangolt érdekérvényesítő lobbitevékenységet alapozhat meg. A régió fejlesztésének stratégiai programja tehát a régió forrásszerző stratégiájához nyújt hosszú távú szakmai alapot.

A területfejlesztési koncepció és a stratégiai program kapcsolata

A stratégiai program készítése során a területfejlesztési koncepció jelenti a tervezési munka elsődleges kiindulási pontját. Ennek keretében értelmezni szükséges a koncepcióban megfogalmazott fejlesztési célokat, prioritásokat és fejlesztési irányokat abból a célból, hogy egyértelműen meghatározzuk azt a fejlesztési stratégiát, amely vezérelvként szolgálhat a stratégiai program és ennek részprogramjai, javasolt fejlesztési intézkedései számára.

A Dél-Alföld területfejlesztési koncepciója az alábbi három fejlesztési célt határozza meg: Ezek közül az “Európai Unió kapuja a Balkánra” világosan értelmezhető stratégiai célt fogalmaz meg. A “régióépítés és együttműködés mintaértékű megvalósítása” viszont felfogható egy olyan háttér-folyamatként, amely megalapozza, elősegíti az előbbi cél megvalósulását. A harmadikként szereplő “lakossági életminőség-javítás” pedig a regionális fejlesztés végső céljaként értelmezhető, hiszen minden fejlesztés közvetve vagy közvetlenül a térség és az abban élők helyzetének javítását célozza.

A koncepcióban meghatározott négy “prioritás” (régiószervezés, a régió nemzetközi közvetítő szerepének erősítése és kiaknázása, a gazdaság versenyképességének javítása és a lakosság életminőségének javítása) közül három egyértelműen szorosan kapcsolódik a megfogalmazott fejlesztési célokhoz, a “gazdaság versenyképességének javítása” pedig mindhárom fejlesztési célhoz kapcsolódva megalapozza azokat. Ezekben belül kerültek meghatározásra az egyes keretjellelű fejlesztési irányok, amelyek megfogalmazzák a stratégiai program kidolgozása során figyelembe veendő legfontosabb kérdéseket, valamint felvázolják a megvalósításához szükséges legáltalánosabb beavatkozásokat, illetve résztvevők körét a különböző területegységek szintjén.

A fentiek szerint felépített struktúrájú és tartalmú területfejlesztési koncepció tehát a stratégiai program készítéséhez nemcsak a fejlesztési célok szintjén ad útmutatást, hanem olyan részletekkel is szolgál (pl. javasolt beavatkozások, javasolt résztvevők köre), amelyek a stratégiai program egyes elemeinek kidolgozásánál felhasználhatóak. Ebből kifolyólag a stratégiai program készítése során a koncepcióhoz való illeszkedést nem egyszerűen a koncepció struktúrájának átvételével és ennek stratégiai programmá történő “kibontásával” valósítottuk meg. Ehelyett elsődlegesen a koncepció fejlesztési irányainál megfogalmazott elemeket próbáltuk beépíteni a stratégiai

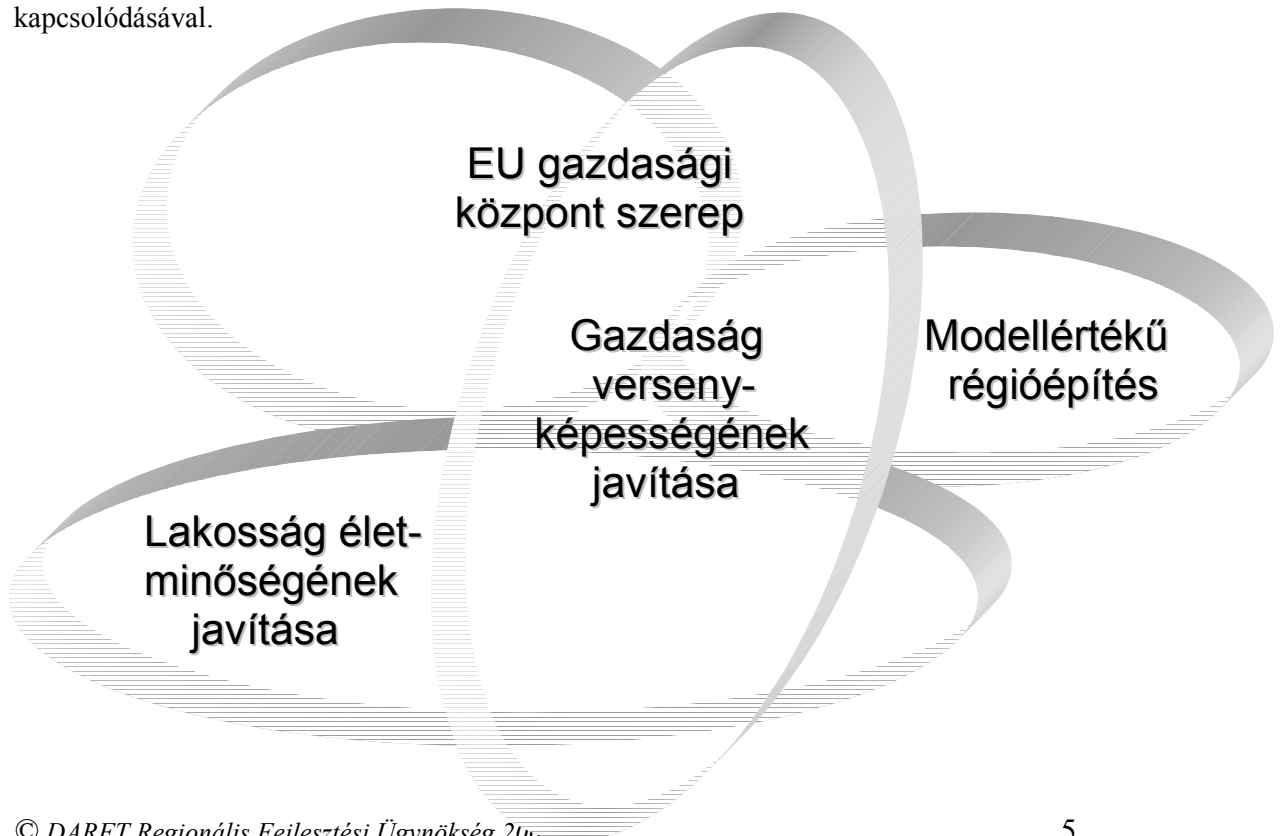
programba, melynek struktúrája így egyszerre követi a koncepció logikáját és a stratégiai program készítőinek fejlesztési szemléletét.

Jelen programban megjelenített stratégiának tehát – illeszkedve a koncepcióhoz – elsődleges célja az, hogy a Dél-Alföld az Európai Unió egyik gazdasági (logisztikai, szolgáltató és üzleti) központjává váljon. Ezt az Európai Unió délkeleti határán betöltendő nemzetközi gazdasági funkciót megalapozzák a régió gazdasági adottságai és földrajzi elhelyezkedése is. Ehhez – a közlekedési infrastruktúra fejlesztése mellett – szorosan kapcsolódnak a régiószervezés keretében megvalósítandó programok, hiszen egyrészt csak a regionális szintű közös fellépéssel van reális esély a stratégiai cél elérésére, másrészt az országosan és nemzetközi viszonylatban is mintaértékű régióépítés eredményei a régiómarketingben, a régió nemzetközi megismertetésénél is felhasználhatóak.

A koncepcióban szereplő fejlesztési irányok (és ehhez illeszkedően a stratégiai program) javasolt fejlesztési intézkedéseinek jelentős része közvetve vagy közvetlenül a gazdaságfejlesztéshez kapcsolódik. Ezen belül vannak elsődlegesen háttér-infrastruktúra megteremtését célzó fejlesztések, illetve a gazdasági fejlődést aktívan elősegítő javasolt intézkedések. A gazdaság versenyképességének javítása – melyet a koncepció fejlesztési “prioritásként” jelöl meg -, a gazdasági növekedés megteremtése tehát szerepet játszik a stratégiai cél elérésében és a régióépítésben egyaránt. (Az egyes “prioritások” közötti kapcsolatot, a komplex megközelítést a koncepció is nagyon helyesen hangsúlyozza.)

A gazdasági fejlődés teremtheti meg a szükséges forrásokat a lakosság életminőségének javításához is (a koncepció ezt külön “prioritásként” határozza meg). A koncepcióban itt megfogalmazott fejlesztési irányoknál és a stratégiai program erre alapuló részeinél egyaránt megkülönböztethetőek azok a fejlesztések, amelyek a lakosság életminőségének javítása mellett szorosan kapcsolódnak a gazdaságfejlesztéshez, ennek humán háttérét is biztosítják, illetve fejlesztik. Megjelennek ugyanakkor olyan innovatív fejlesztési javaslatok is, melyek elsődlegesen a régióban élők életminőségét meghatározó humán vagy környezeti infrastruktúra, illetve a társadalmi háttér hiányosságait célozzák megoldani, illetve azt fejleszteni.

A fentek alapján tehát a stratégiai program követi a koncepcióban megfogalmazott négy “prioritás” által megadott kereteket, az egyes “prioritásokhoz” tartozó programelemek alábbiak szerinti kapcsolódásával.

A fenti struktúra jól láthatóan mutatja a gazdaságfejlesztés központi szerepét, illetve az egyes kapcsolódási pontokat. A versenyképes gazdasági szerkezet megteremtésén belül is hangsúlyt kell vizsont kapnia a fenntartható növekedés elvének. Ennek keretében kiemelten kell kezelni azokat a fejlesztéseket, amelyek megvalósulásuk esetén lényeges szerepet játszhatnak a régió fejlődésének hosszú távon fenntartható pályára állításában. Természetesen szükséges foglalkozni a társadalmi és szociális problémák megoldásában fontos feladatot betöltő fejlesztések előmozdításával, amelyek visszahatnak a gazdaság fejlődésére elősegítve, megalapozva azt. A fejlesztési stratégia középpontjába ugyanakkor egyértelműen a lehetséges “húzóágazatok” fejlesztését célszerű állítani.

Ennek megfelelően a stratégiai program felépítésénél az alábbi rendező elvet követtük.

Témakör	Kapcsolódó fejlesztési irányok a koncepcióban
“EURÓPAI UNIÓ DÉLKELETI GAZDASÁGI KÖZPONTJA” SZEREP ELÉRÉSÉT MEGALAPOZÓ FEJLESZTÉSEK	A RÉGIÓ NEMZETKÖZI ÉS LOGISZTIKAI SZEREPKÖREINEK KIÉPÍTÉSÉHEZ SZÜKSÉGES KÖZLEKEDÉSI ÉS INFORMATIKAI FELTÉTELEK MEGTEREMTÉSEC A RÉGIÓ KÖZLEKEDÉSHÁLÓZATI ÖSSZE-KÖTTETÉSEINEK JAVÍTÁSA “RÉGIÓTUDAT” ÉS RÉGIÓMARKETING FORMÁLÁSA
“EURÓPAI UNIÓ DÉLKELETI GAZDASÁGI KÖZPONTJA” SZEREP ELÉRÉSÉHEZ SZOROSAN KÖTÖDŐ GAZDASÁGHOZ KAPCSOLÓDÓ FEJLESZTÉSEK	A FELSŐOKTATÁSI ÉS KUTATÓ-FEJLESZTŐ CENTRUMOK KÖZÖTTI EGYÜTTMŰKÖDÉS KIALAKÍTÁSA, EREDMÉNYEIK KÖZVETÍTÉSE A GAZDASÁGI SZEREPLŐK FELÉ A RÉGIÓBELI OKTATÓ ÉS KUTATÓ INTÉZMÉNYEK, A MEZŐGAZDASÁGI TERMELŐK, FELDOLGOZÓK ÉS SZOLGÁLTATÓK EGYÜTTMŰKÖDÉSÉRE ALAPOZVA AZ AGRÁRSZÉKTOR SZERKEZETI ÉS SZERVEZETI MEGÚJÍTÁSA, INNOVÁCIÓS KÉPESSÉGÉNEK FOKOZÁSA A FENNTARTHATÓSÁG KÖVETELMÉNYEINEK MEGFELELŐEN A LAKOSSÁG ÉS A GAZDASÁGI SZEREPLŐK FELKÉSZÜLÉSÉNEK ELŐSEGÍTÉSE AZ EURÓPAI UNIÓHOZ VALÓ CSATLAKOZÁSRA A RÉGIÓ FELSŐFOKÚ ÉS EGYÉB, NEMZETKÖZI SZEREPPEL RENDELKEZŐ CENTRUMAINAK ERŐSÍTÉSE A DUNA–KÖRÖS–MAROS–TISZA EURORÉGIÓN BELÜL A KÜLGAZDASÁGI, KULTURÁLIS ÉS TÁRSADALMI KAPCSOLATOK ERŐSÍTÉSE
GAZDASÁGI VERSENYKÉPESSÉGÉT JAVÍTÓ FEJLESZTÉSEK	A GAZDASÁGI SZERKEZET DIVERZIFIKÁLÁSA (ELSŐSORBAN AZ EGYOLDALÚ MEZŐGAZDASÁGI, TANYÁS TÉRSÉGEKBE) VONZÓ TELEPHELYEK KIALAKÍTÁSA A GAZDASÁGI INFRASTRUKTÚRA ÖSSZEHANGOLT FEJLESZTÉSÉN KERESZTÜL A RÉGIÓSPECIFIKUS TERMÉKEKET, KULTURÁLIS JAVAKAT ELŐÁLLÍTÓ SZERVEZETEK CÉLZOTT TÁMOGATÁSA STRATÉGIAI JELENTŐSÉGŰ NAGYVÁLLALATOK MEGTELEPEDÉSÉNEK, BEÁGYAZÓDÁSÁNAK SEGÍTÉSE, A BESZÁLLÍTÓI HÁLÓZATOK KIALAKÍTÁSÁNAK ÉS BŐVÍTÉSÉNEK TÁMOGATÁSA, A GAZDASÁGI SZEREPLŐK INNOVÁCIÓS KÉSZSÉGÉNEK JAVÍTÁSA GYÓGYHATÁSÚ TERMÁLVÍZEN ALAPULÓ, SPECIÁLIS EGÉSZSÉGÜGYI ELLÁTÁSRA, GYÓGYHATÁSÚ TERMÉKEK ELŐÁLLÍTÁSÁRA ÉS FORGALMAZÁSÁRA ÉPÜLŐ INTEGRÁLT GYÓGY-IDEGENFORGALOM FEJLESZTÉSE
GAZDASÁGFEJLESZTÉSHEZ KAPCSOLÓDÓ LAKOSSÁGI ÉLETMINŐSÉGET JAVÍTÓ FEJLESZTÉSEK	AZ ISKOLARENDSZERŰ KÉPZÉS, SZAKKÉPZÉS ÖSSZEHANGOLÁSA A MUNKAERŐ-PIACI IGÉNYEKSEL, AZ ÁTKÉPZÉS, MUNKAERŐ-PIACI KÉPZÉS FEJLESZTÉSE REGIONÁLIS SZINTŰ EGYEZTETÉSSSEL KÖRNYEZETKÍMÉLŐ INFRASTRUKTÚRÁK ÖSSZEHANGOLT TÉRSÉGI FEJLESZTÉSE A VIDÉKI TÉRSÉGEK ÉS KÖZPONTJAI KÖZLEKEDÉSI ELÉRHETŐSÉGÉNEK JAVÍTÁSA

ÉLETMINŐSÉGET MEGHATÁROZÓ HUMÁN, KÖRNYEZETI ÉS TÁRSADALMI HÁTTERET JAVÍTÓ FEJLESZTÉSEK	A HUMÁN SZOLGÁLTATÁSOK TERÜLETI ELLÁTÓ- ÉS ALAPHÁLÓZATÁNAK FEJLESZTÉSE A HELYI KÖZÖSSÉG VÉDŐHÁLÓ-SZEREPÉNEK (ÚJJÁ)SZERVEZÉSE, A CIVIL SZERVEZETEK TÁMOGATÁSA, A HELYI ÉS REGIONÁLIS KÖTÖDÉS ÉS SZOLIDARITÁS ERŐSÍTÉSE A HATÁRON ÁTNYÚLÓ EGYÜTTMŰKÖDÉSEK KITERJESZTÉSE, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A TERMÉSZET- ÉS KÖRNYEZETVÉDELEMRE
--	--

A stratégiai program programirányainak struktúrája követi a fenti felosztást, de természetesen nem lehetséges teljesen szétválasztani az egymáshoz kapcsolódó programokat, éppen a komplex megközelítés miatt. Az egyes témakörökhöz kapcsolódó fejlesztési irányok tartalmára vonatkozóan az 1.sz. melléklet ad tömör összefoglalót.

A stratégiai programokra alapuló operatív programok elkészítésénél és későbbi megvalósításánál alapvető fontossága van a lehetséges források ismeretének, a finanszírozási háttér megfelelő kidolgozásának. Tekintve, hogy a régió saját kezelésű forrásokkal jelenleg nem (vagy csak nagyon korlátozottan) rendelkezik, a programok finanszírozása olyan kérdéskör, melynek részletes kimunkálásához rengeteg egyeztetésre van szükség a források felett jelenleg rendelkező intézményekkel. A programkészítés jelenlegi fázisában a lehetséges források feltérképezése történt meg, a források lehetséges bevonásáról történő programonkénti egyeztetést a stratégiai program hivatalos egyeztetési eljárásához kapcsolódóan lehet majd megtenni.

A szükséges pénzügyi háttér mellett kiemelkedő fontosságú van a stratégiai program megvalósításában annak, hogy a régió különböző szervezeteit hogyan és milyen mértékben sikerül érdekeltté tenni és bevonni a fejlesztési munkába. Ennek egyik előfeltétele a program megvalósítását irányító kellően felkészült intézményrendszer kialakítása és működtetése. A PHARE Kísérleti Program kapcsán vannak már ilyen jellegű tapasztalatok a Dél-Alföldön, ezért a stratégiai program megvalósításának mechanizmusára, a szervezeti háttérre, a felelőségek rendszerére, valamint a program ellenőrzésére és értékelésére ilyen alapokra építkezve teszünk javaslatot.

Helyzetkép a stratégiai program megalapozásához

Piacgazdaságban nemcsak a vállalkozások között van piaci verseny, hanem az egyes települések, megyék és régiók is versengenek a fejlesztési forrásokért, jövedelmező vállalkozásokért, elismert szakemberekért, intézményekért, autópályáért stb. A verseny miatt a gyenge gazdasági bázissal rendelkező régiók egyre inkább lemaradnak, fokozatosan nőnek a területi különbségek. A Dél-Alföldnek is csak aktív területfejlesztési politika, azon belül a gazdaságfejlesztés előtérbe helyezése, kínálatorientált regionális gazdaságfejlesztési politika esetében van esélye a leszakadás mérséklésére.

Egy régió versenyképességét négy tényezőre vezethetjük vissza:

- a termelési tényezőkre (infrastruktúra, képzett munkaerő, vállalkozási ismeretek, pénzügyi források, természeti erőforrások),
- a gazdasági szerkezetre és vállalati stratégiákra (új cégek megjelenése, innovációk alkalmazása, új tevékenységeknél az alvállalkozók megjelenése,)
- a vállalatok együttműködésére (termelési együttműködések, a beszállítói kapcsolatok, ipari klaszterek),
- a piaci keresletre és kapcsolati rendszerekre (a belső piac, kapcsolatok a világpiachoz, minőségi termékek helyi vásárlói).

A tapasztalatok szerint a gazdasági fejlettség különböző szintjein álló térségeknek más-más reális fejlesztési céljaik lehetnek, amelyekkel a versenyképességüket javíthatják:

- a gazdasági bázis és infrastruktúra fejlesztése (magas munkanélküliségi rátájú agrártérségekben az ipari tevékenységek, a vállalkozási és ipari munkakultúra meghonosítása),
- gyártó-termelő beruházások és kapcsolódó szolgáltatások létesítése (középvárosokban, ahol gyakorlott ipari munkaerő van és szakoktató intézmények működnek),
- innováció-orientált tevékenységek fejlesztése (kvalifikált munkaerővel és innovációs intézményekkel rendelkező nagyvárosokban).

Napjaink globalizálódó világában a nemzetgazdaságok háttérbe szorulásával a nagyvárosok hálózata befolyásolja a gazdasági folyamatokat. Egy régió sikeressége döntően attól függ, hogy a régió nagyvárosai hogyan tudnak bekapcsolódni a nemzetközi városversenybe, valamint a nagyvárosok betöltik-e "kapu-szerepüket" a régió többi településére tekintettel.

Rövidített SWOT-analízis

<p>Erősségek</p> <ul style="list-style-type: none"> • Határmenti terület és potenciális tranzitszerep • Értékes természeti erőforrások (földgáz, geotermikus energia), zöldfolyosók • versenyképes élelmiszergazdaság • dinamikusan fejlődő városi központok • felsőoktatási intézmények kutatóintézetek, innovációs szervezetek jelenléte • természeti erőforrásokon alapuló turizmus • kiemelkedő vállalkozói aktivitás, erős szolgáltatói szektor • termelési hagyományokkal rendelkező feldolgozóipari ágazatok • speciális termőhelyi adottságok • dinamikusan bővülő regionális integráció törekvések • jelentős számú nemzetiségi lakosság, kulturális sokszínűség • megművelhető földek magas aránya 	<p>Gyengeségek</p> <ul style="list-style-type: none"> • a nemzeti infrastrukturális fejlesztések alacsony aránya • felszíni vizek szennyezettsége • felszín alatti vizek veszélyeztetettség • negatív demográfiai mutatók • önellátásra termelő mezőgazdaság nagy aránya • tanyás térségek • mezőgazdasági vertikális integráció hiánya • az agrárszektor támogató szolgáltatások alacsony szintje • A folyókat átszelő hidak alacsony száma • Jelentős egyenlőtlenségek a régió belül • Az ipar alacsony kibocsátási szintje és alacsony ipari foglalkoztatottság • Kevés a kiemelkedő turisztika látványosság • Többségében alacsony innovációjú gyáripar
<p>Lehetőségek</p> <ul style="list-style-type: none"> • a régió áthaladó nemzetközi szállítmányozási tengelyek fejlesztése • logisztikai központ fejlesztése, Délkeleti üzleti központ, • ipari parkok és vállalkozási övezetek • az agrártermelésre alapozott új tevékenységek kialakítása • alternatív energiaforrások fejlesztése • a természeti turizmus fejlesztése, a kulturális és konferencia turizmus, gyógyturizmus • vállalkozásorientált szolgáltatási szektor fejlesztése • Phare Regionális Kísérleti Program a régióban • Phare támogatással készülő regionális marketing stratégia • Vállalkozások hálózatainak fejlesztése • A nagyvállalatok és vagy külföldi vállalatok és a helyi vállalkozások együttműködéseinek kialakítása • Vidékfejlesztést célzó SAPARD program • Birtokkoncentráció • A raktározás infrastruktúrájának megteremtése, mezőgazdasági nagykereskedelmi központ kialakítása • Határon átnyúló együttműködések 	<p>Veszélyek</p> <ul style="list-style-type: none"> • Balkáni politikai szituáció • Nem növekednek a nemzeti beruházások • Az Unió agrárpolitikájára érzékeny mezőgazdasági termelés • Talajerózió • Régió imázs hiánya • Az agrárreformok következtében növekvő munkanélküliség • Nyelvtudás hiánya • A megyék, kistérségek és települések rivalizálása • Alacsony betelepülési arány az ipari parkokba és a vállalkozási övezetekbe • Árvízveszély • A vízminőség kezelésének kérdésében függőség a szomszédos országoktól • A magánszféra érdektelensége a turisztikai befektetések iránt

A régió gazdaságának helyzete, kiinduló feltételek:

A régió alacsony népsűrűsége és településszerkezetének végletessége (megyeszékhelyek, óriásfalvak, tanyabokrok és tanyák) miatt a régió egyszerre reprezentálja a "vidékiség" jó néhány fontos jegyét, amik az egyoldalúan mezőgazdasági és tanyás területeken az általánosnál is erősebben jelentkeznek. Ezek a külső tényezőktől (külpiaac, nemzeti és nemzetközi politika, időjárás stb.) való erős függőség mellett az alábbi tényezőkben jelentkeznek:

- a kis népsűrűségből (alacsony piacsűrűségből) következően a fejlesztések egy főre eső magas fajlagos költségei;
- a nagy távolságokból (és a gyenge infrastruktúráis ellátottságból) adódóan a nehéz, illetve költséges elérhetőség (szállítás, közlekedés, telekommunikáció, termelési és lakossági szolgáltatások);
- a távoli és ritkán lakott területek szelektív népesség-elvándorlása következtében jellemző alacsony képzettség, tradicionális termelési jártasságok, a fejlesztési szakértelem hiánya, információ-hiány.

Mindezek miatt a szigorú értelemben vett gazdaságfejlesztési programok mellett kiemelt fontosságot kell tulajdonítanunk a régióban a humán erőforrások fejlesztésének és az azt szolgáló intézményrendszer erősítésének.

Az országban megfigyelhető gazdasági növekedéssel ellentétben a régióban a gazdasági élet stagnál, miközben a régió egy lakosra jutó bruttó hazai terméke (a területi GDP) 1995-ben az országos átlag 83 %-a volt, addig 1997-ben már csak 78 %-a, ez a csökkenés az egyes megyéknél eltérő módon következett be: Bács-Kiskun megyében 79 %-ról 73 %-ra, Békés megyében 78 %-ról 72 %-ra és Csongrád megyében 93 %-ról 90 %-ra,

Az agrárgazdaság fokozatosan visszaszorul, de még 1996-ban is az aktív keresők 16 %-a dolgozott a régió mezőgazdaságában és erdőgazdálkodásában, míg 26 %-a az iparban (az élelmiszeriparral együtt), 1997-ben a mezőgazdaság a régió GDP-jének 14 %-át állította elő, míg az ipar 26 %-át,

A feldolgozóipar szerkezetét foglalkoztatottak szerint tekintve az élelmiszeripar dominál (ahol a feldolgozóipari foglalkoztatottak 30 %-a dolgozik), jelentős a textil - és ruházati ipar (24 %), valamint a gépipar (16 %), a vegyipar (7 %), a fa-, papír- és nyomdaipar (7 %), a kohászat és fémfeldolgozás (6 %), viszont szinte teljesen hiányoznak a gépiparon belüli, az országban dinamikusan növekvő modern iparágak (járműalkatrész-gyártás, híradás-technika, műszergyártás stb.),

A tervezési-statisztikai régiókat tekintve az egy lakosra jutó beruházás 1997-ben a legalacsonyabb volt a Dél-Alföldön, az ipari termelés növekedése 1998-ban összehasonlító áron a régióban 7 %-os volt, miközben országosan 14 %,

Az agrárgazdaságban az élelmiszerpiac szereplői egy részének a helyzete kezd megszilárdulni, a belföldi piac újrafelosztása nagyjából lezajlott, ezáltal a tágran értelmezett agrárszféra két részre osztdott. A két szegmens fejlesztése eltérő módon és különböző eszközökkel érhető el, ezért nem célszerű globálisan az agrárgazdaság fejlesztéséről beszélni, hanem a két szegmensre külön-külön kell stratégiát megfogalmazni:

- a piaci versenyben helytálló, főleg az élelmiszerpiac jelentős szereplői (felvásárlók, feldolgozók stb.) által kialakított vertikumok, integrációk (amelyek jelentős része külföldi tulajdonos kezében van) egyre versenyképesebbek, ezen szegmens az általános gazdaságfejlesztés körébe esik, azaz piackonform módon, a többi piaci szereplőhöz hasonlóan támogatandók,
- a piacról kiszoruló, kevésbé hatékony termelők és feldolgozók talpon maradására kicsi az esély, ezen szegmens támogatása szociálpolitikai és környezetvédelmi szempontokból a mezőgazdasági vidékfejlesztés keretében támogatható (többek között EU-forrásokból).

Véleményünk szerint a mezőgazdaság és az élelmiszeripar termelésének lassú növekedésével (inkább stagnálásával) és átrendeződésével számolhatunk, a régióban működő szolgáltatási (üzleti és humán) szektorok tevékenysége iránti fizetőképes kereslet pedig várhatóan lassan nő, ezért globális megközelítésben a feldolgozóipari fejlesztéseket és kapcsolódó szolgáltatásokat kell előtérbe helyezni, azaz szelektív újraparosításra van szükség. A régióban főleg a gyártó- (termelő) tevékenység végzésének, valamint az ehhez illeszkedő szolgáltatásoknak vannak meg a városok egy részében a feltételei (munkaerő, infrastruktúra, intézmények), míg a kutatás-fejlesztésnek és modern üzleti szolgáltatásoknak csak Szegeden, illetve részben Kecskeméten. A leszakadó kistérségek központjainak (városainak) némelyikében van esély új ipari telephelyek létrehozására, míg a többi településen alig, ezért a kisebb településekről csak napi ingázással lehet majd elérni az új ipari munkahelyeket (1996-ban is a régióban az aktív keresők mintegy negyede-ötöde ingázott).

Az EU-ba való belépés után – a mezőgazdasági termelés valamilyen mértékű csökkenése miatt – a vidéki lakosság helyben maradását elősegítendő fenntartható gazdálkodás keretében a természettel nagyobb összhangban lévő ökoturizmus, a falusi-tanyai és az agroturizmus támogatása várható. A turizmus szerepe ezért növekedhet a Dél-Alföldön gazdaságának diverzifikálásában, ám a minőségi turizmusban a városokból elmozdulás várható a vidéki/rurális területek irányába.

Európában és Magyarországon is érezhető az utóbbi években a turizmus általános fejlődése és a gazdaságban betöltött szerepének a fokozása. A turizmus fejlesztési irányainak meghatározásánál ugyanakkor nagyon fontos figyelembe venni az ágazat jelenlegi versenyképességét is, hiszen turizmus jövőbeni fejlődését alapvetően meghatározza néhány olyan tényező, amelyek csak hosszabb távon – sokszor csak kormányzati szinten – befolyásolhatóak (pl.: az európai szintű megközelíthetőség stb.).

A régióban jelentős települési és területi egyenlőtlenségek figyelhetők meg a gazdasági fejlettséget tekintve: a társas vállalkozások székhelyei, a külföldi érdekeltségű cégek, a pénzügyi részlegek, a külkereskedelmi tevékenységet folytató vállalkozások, a modern üzleti szolgáltatások stb. a nagyobb városokban koncentrálnak, a vállalkozások számára jelenleg csak itt adottak a sikeres üzleti működés feltételei a régió kívüli piaci versenyben való részvételhez, a gazdasági növekedéshez szükséges piaci terjeszkedéshez.

A fentieket összegezve a régió gazdasága helyben topog, a gazdasági szerkezet kevésbé versenyképes és a szerkezetváltásnak alig vannak megfigyelhető jelei, a meglévő ágak és ágazatok nem tudnak jelentős gazdasági növekedést produkálni, az ipari termelékenység növekedése elmarad az országos átlagtól, mindezek miatt a régióban a gazdasági válság differenciált elmélyülésére kell számítanunk és a társadalmi problémák egyre újabb dimenziói kerülnek majd felszínre.

A térségfejlesztés javasolt iránya - tekintettel a korlátozott forrásokra - a többnyire a régió központi városaihoz kötődő húzóágazatok (=centrum) fejlesztése mellett a hátrányos helyzetű térségek és rétegek (periféria) fejlesztése, illetve a fejlesztések jótékony hatásainak minél szélesebb körben történő kiterjesztése a régióban.

A régió humán infrastruktúrájának helyzete és fejlődésének várható tendenciái

Bár összességében a régió kiemelkedő szellemi, kulturális értékeket tud felmutatni - elsősorban néhány nagyobb városa révén - a lakosság életminősége, átlagos egészségügyi, szociális, iskolázottsági színvonala nem éri el az országos szintet. A humán intézményrendszer - különösen az alapellátásban - többnyire átlagos, egyes ágazatokban, illetve térségekben átlagon aluli szolgáltatást képes csak nyújtani. Ebből az következik, hogy jelenlegi állapotában nem képes az elmaradások, hiányok felszámolására.

Az előttünk álló évtized egyik legnagyobb próbatétele minden bizonnyal az lesz, hogy a régió emberi erőforrás potenciálja milyen mértékben lesz képes reagálni az információs társadalom kihívásaira. A kilencvenes években bekövetkezett társadalmi-gazdasági változások és Magyarország hamarosan bekövetkező Európai Unió tagsága viharossá teszik a humán erőforrás iránt támasztott igények változásait. Ez a folyamat akkor válhat sikertörténétté a régió számára, ha képes felkészíteni polgárait a felgyorsult fejlődéshez való alkalmazkodásra, a globális változásoknak adekvát helyi regionális problémafelvetés és megoldás képességére.

A 21. század tudásalapú gazdaságának termékeiben egyre nagyobb részarányt képvisel a szakértelem és a magas technológia. Ezzel összefüggésben nő a magas szakképzettségű és csökken a kevésbé képzett munkaerő iránti kereslet. Felértékelődik a tudás rugalmas alkalmazásának és az önképzésnek a képessége, s ezzel összefüggésben a felnőttkori tanulás különféle formái sosemvolt virágzásnak indulnak. A felsőfokú képzettség értékének és a gazdaság tudásigényének növekedése kulcsszerepet juttat a régió felsőoktatási intézményeinek, amelyek az általános kutatás és képzés hagyományos feladatait a tudás és technológiaátadás, valamint a gazdasági partnerekkel való együttműködés új szerepével egyeztetik.

A modern információs társadalom elvárásai és a napjaink szlogenjévé váló európaiság követelménye ugyanakkor nem mond ellent a helyi értékek, hagyományok ápolásának, fejlesztésének, mely a nemzeti-nemzetiségi nyelv, kultúra, a művészetek, a közösségi hagyományok, a szomszédsági kapcsolatok ápolásának szükségességét egyaránt jelenti. Ez lehet az egyik tartaléka a helyi-regionális társadalom innovatív, megújulási képességének. A másik virtuális erőforrás a helyi társadalmak egészséges működésének őrzése, ami a társadalmi szolidaritást, a bajba jutottak segítségét és az egyének testi-lelki egészségének fejlesztését egyaránt jelentheti. Mindez csak jól működő humán intézményrendszer és a civil szervezetek erőteljes hálózatának kiépítésével és funkcionálásával biztosítható. Ebben az összefüggésben tehát a humán erőforrás fejlesztése jobbra hosszú távon megtérülő, de a régió fejlődése szempontjából kulcsfontosságú feladatnak tekinthető.

A regionális fejlesztés elvi keretei

Piacgazdaságban a regionális fejlesztésnek, a gazdasági szereplők támogatásának és versenyképességük javításának regionális szinten igen korlátozottak az eszközei. Két fő típust különböztethetünk meg:

- **közvetett támogatás:** az externáliák (oktatás, szak- és átképzés, közúthálózat, energiahálózatok stb.) és közjavak célirányos fejlesztésével javíthatók a helyi vállalkozások működésének feltételei és a lakosság életminősége egyaránt javítható,
- **közvetlen támogatás:** a rendelkezésre álló anyagi lehetőségekből, a pályázati (hazai és EU-s) forrásokból a régió fejlesztési koncepciójához illeszkedő kezdeményezéseket lehet pénzügyi eszközökkel támogatni.

A térség versenyképességének javításánál döntő a vállalkozások társan értelmezett intézményi infrastruktúrája, azaz a közvetett támogatás, amely a vállalkozások széles körének kedvező. Az intézményi infrastruktúra egy része költségvetési intézmény, másik része egyéb non-profit intézmény, illetve piaci vállalkozás. Négy csoportra osztható az intézményekhez kötődő infrastruktúra:

- **üzleti élet támogatása:** üzleti képzések programjai, inkubátorok, szakképző és átképző intézmények, műszaki oktatási intézmények, vállalkozói szövetségek,
- **technológiai háttérintézmények:** tudományos parkok, kormányzati K+F alapok, nagyvállalati K+F részlegek, helyi vállalkozói hálózatok, technológiai transzfer intézmények,
- **pénzügyi intézmények:** helyi pénzintézetek, az "üzleti angyalok" hálózata, kockázati tőketársaságok, állami pénzalapok,

- **vállalkozások környezete:** technikai kultúra, az életminőség, a sikeres vállalkozói modellek, helyi infrastruktúra (lakások, közoktatás, közutak stb.).

A stratégiai programjavaslatok kialakításának háttere

Regionális szinten azokat a stratégiai programjavaslatokat tartjuk fontosnak, amelyek regionális hatáskörben megvalósíthatók, vagy végrehajtásuk érdemben befolyásolható. Tekintve, hogy a régió heterogén, azaz eltérő gazdasági fejlettségű és helyzetű megyékből, kistérségekből áll, a fejlesztés alanyai (szereplői) pedig nagyon eltérő érdekekkel rendelkeznek, ezért csak olyan stratégiai programokat célszerű megfogalmazni, amelyek:

- a régió gazdaságának jelentős részét élénkíthetik,
- a szűkös források ellenére is reális eséllyel bírnak a megvalósításra,
- a helyi vállalkozók és szervezeteik, valamint az önkormányzatok is támogatják.

A régió fejlesztési programjának megvalósításához nem elegendő a központi költségvetési támogatás, valamint helyi önkormányzatok gazdaságfejlesztésre rendelkezésre álló forrásai (különösen a mai önkormányzati gazdálkodás feltételei mellett). Azaz a közvetlen célú gazdaságfejlesztési programoknál csak a magántőke befektetéseire lehet reálisan számítani, amely természetes módon a megtérülési szempontokat veszi elsősorban figyelembe. A központi költségvetés és az EU források főleg a hálózati infrastruktúra fejlesztését, a helyi önkormányzatok pedig az intézményi infrastruktúra kialakítását és javítását tudják finanszírozni. A vállalkozások és szövetségeik érdeke kettős: egyrészt elérni, hogy az infrastruktúra fejlesztése valóban gazdaságfejlesztési célokat szolgáljon. Másrészt a vállalkozások helyzetét jelentősen javítja, ha felismerik, hogy összefogással, formális és informális kapcsolatrendszerek kialakításával és működtetésével tudják csak fenntartani versenyképességüket, megvédeni gazdasági és gazdaságon kívüli érdekeiket a településekben és térségekben.

A szerkezetváltás új tevékenységek megjelenését, avagy korábban kevésbé jelentős tevékenységek megerősödését jelenti. Egy profilbővítés, új tevékenység elindítása általában számottevő tőkét igényel, illetve feltételezi a termék, szolgáltatás iránti piaci kereslet meglétét, avagy a piaci igények felkeltését. A szerkezetváltáshoz valószínűleg régió kívüli külső tőkére lesz szükség, bankhitelre, más térségbeli magyar, illetve külföldi befektetőre. A régióban a magas munkanélküliség, az agrárgazdaság és a hozzá kötődő élelmiszeripar országos átlagot meghaladó aránya miatt is a közeljövőben várhatóan felerősödik a szerkezetváltás szükségessége, mivel új munkahelyeket kell tömegesen létrehozni a munkanélküliség kezelésére.

A stratégiai program meg kell feleljen a fenntartható fejlesztés elvének, tehát a rendelkezésre álló természeti és kulturális erőforrásokat olyan módon használja ki, hogy ne okozzon károkat a természeti és kulturális környezetben, ugyanakkor járuljon hozzá a régióban a lakosság életminőségének javításához és a foglalkoztatási lehetőségek bővüléséhez.

A Dél-Alföld Stratégiai Programjának elemei

1. Az "Európai Unió délkeleti gazdasági központja" szerep elérését megalapozó programok

1.1 A régió nemzetközi logisztikai szerepkörének kialakítása

1.1.1. A régió külső elérési viszonyainak fejlesztése

A fejlesztési program szükségessége

Nem csak regionális, országos, de európai érdek is, hogy a régiót érintő helsinki folyosók (közút, vasút) középtávon elérjék az országhatárt. Ez mind a külső, mind a belső elérési feltételeket javítaná, biztosítva egyben a régió európai közlekedési vérkeringésbe való becsatlakozását is. Amennyiben ezek a fejlesztések elhúzódnak, akkor a Dél-Alföld nem lesz képes betölteni a "Balkáni Kapu" szerepét, miáltal a délkelet-európai gazdasági erővonal közvetlen kisugárzó hatásából sem profitálhat a kívánt mértékben, kiváltképp a háború befejezését követő újjáépítés gazdasági előnyeiből. A régió "Budapest függőségét" oldani kell a közlekedési kapcsolatok kiszélesítésével a szomszédos régiók irányába mutató, gyors elérést biztosító főutak kiépítésével.

Célok

A régió nemzetközi közvetítő szerepének erősítése és kiaknázása csak a nemzetközi közlekedési folyosók, s hozzájuk kapcsolódóan a határátkelőhelyek fejlesztése útján érhető el. Hasonlóan fontos cél a tranzitforgalomra alapozottan a logisztika áruforgalmi központok hálózatának kiépítése és szerepüknek növelése. A Dél-Alföldi Régió európai térbe való beágyazódása elsősorban a külső és belső elérési viszonyok együttes fejlesztésével valósítható meg, kiemelten helsinki folyosók régiót érintő szakaszaira. További cél az országon belüli regionális együttműködések közlekedési feltételeinek biztosítása a Dél-Dunántúli és az Észak-Alföldi Régió irányába.

A fejlesztési program tartalma

1. Az európai, kiemelt jelentőségű közlekedési folyosók (közút, vasút, belvízi hajózás) régiót érintő elemeinek fejlesztése;
2. A tervezett gyorsforgalmi úthálózat régiót érintő, transzverzális elemeinek megvalósítása
3. A határátkelőhelyek számának és forgalomátbocsátó-képességének növelése, valamint kapcsolódó létesítményeinek kiépítése;
4. A régió nemzetközi vasúti kapcsolatainak bővítése
5. Regionális szerepkörű repülőtér kijelölése és fejlesztése, bekapcsolása a nemzetközi vagy belföldi légi forgalomba
6. Logisztikai szolgáltató központok fejlesztése;
7. A kombinált áruszállítás fejlesztése, kapcsolódva a logisztikai szolgáltató áruforgalmi központok fejlesztéséhez.

Intézkedések

1.
 - a IV. helsinki folyosó részeként, csatlakozva a TINA programhoz
 - az M5-ös autópálya kiépítése Szegedig /illetve Röszkéig oh. (Jugoszlávia)/
 - az M43-as autópálya kiépítése Nagylakig oh. (Románia)
 - a IV. helsinki folyosó részeként, csatlakozva a TINA programhoz a Szajol – Békéscsaba – Lökösháza oh. (Románia) vasútvonal fejlesztése, hiányzó szakaszok kétvágányúsítása; A vasútvonal műszaki paraméterei a nemzetközi egyezmények, megállapodások figyelembevételével;

- a X/B. helsinki folyosó részeként, csatlakozva a TINA programhoz (ebben az V. folyosó belgrádi ágaként szerepel) a Budapest – Kelebia oh. (Jugoszlávia) vasútvonal fejlesztése (hosszú távon: nagy sebességre, új nyomvonalon, villamosított, kétvágányú) a nemzetközi egyezmények, megállapodások figyelembevételével; (Jelenleg a jugoszláviai helyzet elodázza ennek a nemzetközi iránynak preferálását.)
- a VII. helsinki folyosón – csatlakozva a TINA programhoz – a Duna hajózhatósági és kikötési feltételeinek biztosítása Dunaújváros, Baja és Mohács kikötőinek fejlesztésével;

2.

a) a tervezett gyűrűirányú gyorsforgalmi út fejlesztése a VII. Helsinki folyosóban M5/M43 csomópont – 6 sz. főút (M6) közötti szakasz első részeként az új szekszárdi Duna-hídhöz csatlakozva az 51 sz. és 54 sz. főutak között, valamint Jánoshalma elkerülő út (506 sz. főút) kiépítése;

- M43/M47 csomópont – M44 (Békéscsaba) között, ütemezetten kapcsolódva Hódmezővásárhely és Orosháza elkerülő utak kiépítéséhez;
- M44 (Békéscsaba) – M42 (Berettyóújfalú) között, kapcsolódva Mezőberény és Szeghalom elkerülő utak kiépítéséhez, bekötve a TINA program Debrecen-Nagyvárad közlekedési tengelyére;

b) a tervezett M8-as gyorsforgalmi út kiépítése

- az M5 (Kecskemét) – 6 sz. főút (M6) között egy új, Dunaújvárostól délre létesítendő Duna híddal;
- M5 (Kecskemét) – Szolnok között;
- 6 sz. főút (M6) – M7 között;

c) a tervezett M44-es gyorsforgalmi út kiépítése, mely a régió külső elérhetőségét Románia felől biztosítja, de elsődleges szerepe a belső elérhetőség javítása – részletesen lásd 1.2.1. fejezet 1. intézkedés

3.

- a teherforgalmi átkelőhelyek számának növelése érdekében a jelenleg személyforgalmat bonyolító Battonya, Hercegszántó, Méhkerék illetve a röszei határátkelőhelyeinek fejlesztése, a bevezetőszakaszok megerősítésével;
- Szeges-Temesvár közvetlen közúti kapcsolat megteremtése érdekében Kiszombor határátkelőhelyének rövid távon személyi forgalom számára, középtávon teherforgalom számára történő megnyitása a bácsalmási és tiszaszigeti határátkelőhelyekkel együtt nemzetközi forgalom előtt való megnyitása; A Temesvár felé a forgalmat vezető makói elkerülőút kialakítása
- új határátkelőhelyek megnyitási lehetőségek megvizsgálása, pl. Ásotthalom, Gara, Dombegyház, Körösnagyharsány

4.

- Az egykori Alföld-Fiume vasútvonalon (Nagyvárad-Békéscsaba-Szeged-Szabadka-Baja-Zágráb) a közlekedési feltételek megteremtése. A vasútvonal fontos eleme a Jugoszlávián áthúzódó szabadkai peage szakasz megépítése.
- A Szeged – Temesvár vasúti kapcsolat kiépítése, szegedi déli vasúti híddal;
- A lökösházi vasúti átkelőhely fejlesztése, forgalmi szerepének erősítése, kombinált fuvarozás létesítményeinek kialakítása, kapcsolódva a 1. intézkedés második bekezdésében foglaltakhoz.

5.

- a repülőterek tulajdon- és kezelői jogának rendezése (Szeged, Békéscsaba)
- a kecskeméti repülőtér közös katonai-polgári használatra való kialakításának vizsgálata
- Békéscsaba, Kecskemét, Szeged repülőtér fejlesztése
- egyéb repülőterek (Kiskunfélegyháza, Szentés, Szarvas, Jakabszállás, Orosháza, Kalocsa) sport és idegenforgalmi célú fejlesztése
- a régióban meglévő és üzemelő repülőterekből egy regionális szerepkörű repülőtér kijelölése, melynek fejlesztését koncentráltan támogatná a régió

6.

A logisztikai szolgáltató központok széles feladatkörében csak egyik alapelem a közlekedési alágazatok összekapcsolása, az alágazatok közötti “fordítókörong” jellegű kapcsolat megteremtése. Vagyis a régió közlekedésfejlesztési lépéseit (út, vasút, vízi, légi közlekedés és ezek

kombinációját) úgy kell meghatározni, hogy azok az integrált anyagáramlás részeként a **szegedi és bajai logisztikai ellátó- elosztó és szolgáltató központok** funkcióját a legteljesebb mértékben támogassák, illetve funkciójukban mind a belföldi, mind a várható nemzetközi igényekhez illeszkedjenek. (A Dél-Alföldi régió területfejlesztési koncepciója Békéscsabát is nevesíti, mint a szolnoki logisztikai központ egyik lehetséges alközpontját, ami önálló profilú és magán vállalkozásként jöhetne létre.)
7.

A szállítási módok közötti együttműködés elősegítése, az ehhez szükséges feltételek megteremtése két fő területre bontható. Egyrészt létre kell hozni a szállításra alkalmas jármű- és kocsiparkot, speciális uszályokat, másrészt meg teremteni a földi kiszolgáló létesítmények (átrakó terminálok). Célszerű az átrakó terminálokat egyben a tervezett logisztikai központok fejlesztéséhez kapcsolni.

- a kiskundorozsmai RO-LA terminálhoz csatlakozóan,
- a bajai RO-RO terminálhoz csatlakozóan,
- Duna-Tisza-Körös hajózhatóságának fejlesztése
- M5, M41 csomópont bajai elkerülő építése

Közreműködők

A program megvalósításában érintettek a KHVM, BM, FVM, PM, KM, MÁV, LRI, MAHART, a megyei állami közútkezelő közhasznú társaságok, megyei önkormányzatok, regionális és megyei területfejlesztési tanácsok, kistérségi területfejlesztési társulások, helyi önkormányzatok, valamint a személy- és áruszállításban érdekelt gazdasági társaságok.

Koordináló szereplők

Közlekedési infrastruktúra fejlesztésével foglalkozó szervezet szoros együttműködésben a regionális fejlesztési ügynökséggel – annak a régió szereplői között betöltött központi szerepe révén.

Eredménymutatók

Közvetlenül az úthoz köthető adatok:

- az elérési, utazási idők lerövidülése
- a baleseti statisztikák javulása
- a közutak minőségi paramétereinek javulása, a gépjárműállomány amortizációjának lassulása, a fenntartási költségek csökkenése
- az út- és hídsűrűségi mutatók emelkedése,
- a forgalomáramlási irányok és nagyságuk átrendeződése (pl. határátkelőhelyek forgalmának átstrukturálódása)

A vasúti, vízi, légi és kombinált közlekedési alágazatban megjelenő eredménymutatók:

- a közlekedési munkamegosztásban ezen alágazatok részesedésének romlása megáll;
- a személy- és áruszállítási teljesítmények növekednek;
- a vasúti közlekedés minőségi paraméterei javulnak;
- a belföldi és nemzetközi légi forgalomhoz köthető repülési műveletszám növekszik (pl. menetrend szerinti);

Közvetetten az egyes közlekedési alágazathoz köthető adatok, illetve hatások:

- elkerülő út esetében a belterületi légszennyezettség, zajterhelés csökkenése;
- ugyanakkor negatív hatásként, közvetett módon jelentkezhet az “elkerült” település helyi gazdaságában a tranzitforgalom elmaradásából származtatható bevételkiesés;
- a térség, a település demográfiai adataiban bekövetkező változások, település népességmegtartó képességének növekedése, az elvándorlás csökkenése;
- a térség, a település gazdasági potenciálja erősödése, a tőke- és befektetővonzó képessége megnő, csökken a munkanélküliség;
- a gépjárműállomány modernizációjával, a vasút (kombinált áruszállítás) térnyerésével a környezeti terhelés csökken;
- a tömegközlekedés gépjárműállományának modernizációjával a környezeti terhelés csökken;

- az elérhetőség javulása közvetetten hat pl. az idegenforgalmi bevételek növekedésére;
- az új nyomvonalak kiépítésével természeti, környezeti, táji értékeket sérülhetnek;

1.1.2. Regionális logisztikai központ szerepkörének kialakítása, fejlesztése

A fejlesztési program szükségessége

Az Európai Unió dél-keleti kapuja szerepét Magyarország csatlakozása után a dél-alföld régió fogja ellátni. A régió Jugoszláviával és Romániával egyszerre határos volta és közlekedés-földrajzi helyzete jó alapot teremt a régióknak az euro-atlanti integráció kapu szerepének betöltésére. Ez a szerep, valamint a régió nemzetközi közvetítő szerepe erősítésének szükségessége egy széles körű és az EK elvárásainak megfelelő, rendszerbe foglalt logisztikai szolgáltatások kialakítását és fejlesztését teszi szükségessé. Szükséges továbbá, hogy a régió gazdasága, ipara és mezőgazdasága, valamint szolgáltatásai kapcsolódni tudjanak az Európai Unió rendszereihez, logisztikai hálózatához.

Célok

Szoros kapcsolatban a kialakuló ipari parkokkal és vállalkezési-befektetési övezetekkel, a régió gazdaságának tágabb infrastruktúrája teremtődjön meg. Meg kell teremteni az erőforrások optimális kihasználásának lehetőségeit, lehetőséget teremtve a vállalkozások beindulásához és fejlesztéséhez, beleértve a szükséges infrastruktúra megteremtését és a működéshez szükséges pénzügyi szolgáltató háttér kialakítását.

A fejlesztési program tartalma

Együttműködő, egymást kiegészítő központok rendszeréből álló logisztikai övezet megvalósítása: az együttműködés lehetőségeinek feltárása, a szükséges feltételek meghatározása és a fejlesztési lehetőségek felismerése és összehangolása.

Intézkedések

- A különböző funkciójú logisztikai központok regionális együttműködésének kialakítása
- A logisztikai központok, ipari parkok, vállalkezési-övezetek együttműködése kereteinek meghatározása
- A regionális logisztikai együttműködés elveinek rögzítése
- Megvalósíthatósági tanulmány a régió logisztikai központjainak fejlesztésére.
- A gazdaságfejlesztés logisztikai háttérének megalapozása
- Logisztikai eljárások és módszerek széles körű
- A régió piaci és önkormányzati szereplői fejlesztési elképzeléseit összefogó adatbázis kidolgozása, mely kétoldalú kommunikációt tesz lehetővé.
- Kommunikációs csomópont létrehozása az Internet felhasználásának lehetőségével

Közreműködők

A program megvalósításában szorosan közreműködik a PRAELOG Szegedi Logisztikai Szolgáltató Központot előkészítő-fejlesztő Kft., a Duna-Tisza Regionális Fejlesztési Rt., valamint a Tiszanet Kft. Ezen gazdasági szervezetek a logisztikai központ szerepkör fejlesztéséhez szükséges intézkedéseket valósítanak meg a PHARE Kísérleti Program Alap keretében támogatást nyert pályázati programjaikban.

Koordináló szereplők

A feladat összetettsége folytán a koordinálást egy Logisztikai Szolgáltató Központ és egy regionális fejlesztési ügynökség láthatja el – kapcsolatot tartva a régió gazdasági szereplőivel, a területfejlesztésben érdekelt szervezetekkel.

Eredménymutatók:

- Logisztikai szolgáltatásokat igénybe vevő vállalkozások száma
- Naprakész információk elérhetőségét biztosító adatbázis létrejötte és internetes hozzáférése.

1.2. A regionális kohézió és a régiótudat erősítése

1.2.1. A régió belső elérési viszonyainak fejlesztése

A fejlesztési program szükségessége

A régiót alkotó megyék a Budapest központú sugaras közlekedési hálózatra felfűzve kevésbé hatékonyan képesek a regionális belső kohézió kialakítására, ráadásul a fővárosi közlekedési kapcsolatok sem megfelelő kiépítettségűek. Az egyirányú, Budapest központú gazdasági-közlekedési "függőség" oldására kell a transzverzális összekötéseket létrehozni. A fő közlekedési folyosókhoz csatlakozóan, de a belső periférikus térségekben mutatkozó kedvezőtlen közlekedési feltételek is a meglévő Duna és Tisza hidak rossz forgalom-levezető képességére vezethető vissza, illetve újak építését helyezi előtérbe. Mindezen hiányzó hálózati elemek jelentősen gátolják a Dél-Alföld tranzitszerepéből adódó lehetőségek kihasználását is.

Célok

A régiószervezés, -építés elengedhetetlen feltétele a belső kohézió megteremtése. A belső kohézió hordozója pedig a közlekedési infrastruktúrák erő- és nyomvonalai. Cél e nyomvonalak kiépítése, bekapcsolása a régió és az ország közlekedési vérkeringésébe, illetve a régió meglévő belső erővonalainak kihangsúlyozása azok kedvezőbb elérést biztosító fejlesztése révén.

A fejlesztési program tartalma

1. A tervezett gyorsforgalmi úthálózat régiót érintő elemeinek kiépítése, kiemelten a régió belüli és régióközi transzverzális irányra, kapcsolódva a meglévő nagyfolyami hidak felújításához és újak építéséhez.
2. A gyorsforgalmi utakra ráhordó utak megváltozott szerepű beillesztése a közúthálózatba, kapcsolódva a hiányzó hálózati elemek és településeket tehermentesítő és elkerülő szakaszok létesítéséhez.
3. A gyorsforgalmi és főútvonali közútfejlesztéseknél nevesített településeket tehermentesítő és elkerülő szakaszok mellett továbbiak kiépítése.
4. Hídépítési munkák keretében szükséges a meglévő közúti-vasúti hidak forgalmának szétválasztása és új közúti és vasúti hidak építése.
5. A belső regionális kohézió erősítése érdekében szükséges a vasúti fő és mellékvonalak korszerűsítése, pályarehabilitációja, villamosítása.
6. A régió belső-külső elérhetőségének javítása keretében a tiszai hajózás feltételeinek megteremtése, valamint a dunai vízi közlekedésben Baja szerepének hangsúlyozása.

Intézkedések

1.
 - tervezett M44-es gyorsforgalmi út kiépítése M5 (Kecskemét) – Békéscsaba – Gyula oh. (Románia) között, ütemezetten a tiszaugi Tisza-híd fejlesztéséhez, valamint a Békéscsaba, Gyula és Szarvas elkerülő utak kiépítéséhez kötődően;
 - M55, M47-es útvonal fejlesztése, M9/M47-es fejlesztése, kapcsolódva az új szekszárdi Duna-híddal és a M43-as/430 sz. út új Tisza-hídjához;
 - a tervezett M8-as gyorsforgalmi út kiépítése az M5 (Kecskemét) – 6 sz. főút (M6) között egy új, Dunaújváros déli Duna-híddal;
2.
 - a Battonya-Orosháza-Szentes-Kiskunfélegyháza(M5), valamint az Orosháza-Szarvas(M44) nyomvonal főútvonali kapcsolat kiépítése, kapcsolódva az orosházi, szentesi, csongrádi, kiskunfélegyházi és szarvasi elkerülő utak kialakításához;

- a Méhkerék-Sarkad-Gyula(M44) vagy a Méhkerék-Sarkad-Doboz-Békés(47 sz. főút) nyomvonalú főútvonali kapcsolat kiépítése;
 - a meglévő úthálózati elemek felhasználásával a Szeged vagy Kistelek(M5)-Kiskunmajsa-Soltvadkert főútvonali kapcsolat kiépítése és folytatásaként az 53 sz. főút fejlesztése a Dunaföldvár (Dunaújváros) Duna-hídhöz csatlakozva (Szeged – Székesfehérvár észak-nyugati kapcsolat megteremtése érdekében);
 - a Tisza bal partján, a régió észak-déli főútvonali kapcsolatának kiépítése a (Nagylak)Kiszombor-Makó-Hódmezővásárhely-Szentes-Kunszentmárton-Törökszentmiklós/Szolnok nyomvonalon a meglévő úthálózati elemek felhasználásával, kapcsolódva a kiszombori, makói, szentesi és hódmezővásárhelyi elkerülő utak kialakításához;
 - az 51 sz. főút rekonstrukciójának keretében a Solt-Dunapataj közötti védgáti szakasz kiváltása új nyomvonalra helyezéssel;
 - az 51, 52, 53 sz. főutak nyomvonalainak átfogó rendezése Solt térségében, kapcsolódva Solt elkerülő útjának kiépítéséhez és illeszkedve a tervezett M8-as gyorsforgalmi út dunai átkelési szakaszához
- 4.
- Közös közúti-vasúti híd szétválasztása: Dunaföldvár (a vasúti pálya felszedése előirányozva), Baja (folyik a korszerűsítés) és Tiszaugnál,
 - új vasúti híd építése Szeged déli részén a temesvári kapcsolat kiépítéséhez;
 - új közúti híd építése a Tiszán Mindszenttől északra, a Maroson Szeged-Szőreg térségében;
- 5.
- a) Pályahálózat fejlesztések:
- *Cegléd – Szeged*: Fejlesztését (felépítménycsere, kétvágányúsítás) nemzetközi igények is sürgetik. A vasútvonal jelenlegi besorolását távlatban megnövekvő szerepe miatt át kell minősíteni a nemzetközi törzshálózati kategóriába.
 - *Kiskunfélegyháza – Kiskunhalas*: Jelentős áruforgalmat bonyolít a Záhony – Kelebiai vasúti kapcsolat részeként. Közép távon felépítménycsere, hosszú távon kétvágányúsítás a fejlesztési cél.
 - Mellékvonalakon: a személy és áruszállítási szempontból ráhordó jellegű mellékvonalak megtartása továbbra is indokolt. Ezen vonalakon biztosítani kell a műszaki fejlesztés, a hosszú távú működés feltételeit. Az esetleges szárnyvonal megszüntetésekből fakadó problémák kezelésére alternatív megoldásokat kell kidolgozni. A kisvasutaknak fontos helyi és turisztikai szerepe van, ezért szükséges a vasúti mellékvonalak rehabilitációs programba történő bevonásuk.
 - c) Vonalvillamosítás: Az ezredfordulót követően a részletes vasútüzemi és gazdasági döntéselőkészítő vizsgálatok alapján történhet egyes szakaszok villamosítása.
 - Tiszatenyő – Kunszentmárton – Hódmezővásárhely – Makó
 - Kecskemét alsó – Fülöpszállás
 - Szeged – Kötegyán
- 6.
- tovább kell fejleszteni a szegedi medencés kikötőt (RO-RO forgalomra a megközelítés biztosítása, raktárépületek építése, gabonacsúzda)
 - biztosítani kell a Tisza folyamatos hajózhatóságát az EGB IV., illetve EGB III. vízi útosztálynak megfelelően (csongrádi vízlépcső szükségessége);
 - a bajai kikötő fejlesztése kapcsolódva a logisztikai központhoz;

A belső elérhetőség fontos alapfeltétele, hogy az egyes közlekedési alágazati végpontok (repülőterek, hajó- és vasútállomások, buszpályaudvarok, kompkikötők elérését a közúthálózat megfelelően támogassa.

Közreműködők

A program megvalósításában érintettek a megyei állami közútkezelő közhasznú társaságok, KHVM, BM, FVM, PM, KM, MÁV, LRI, MAHART, megyei önkormányzatok, regionális és

megyei területfejlesztési tanácsok, kistérségi területfejlesztési társulások, helyi önkormányzatok valamint a személy- és áruszállításban érdekelt gazdasági társaságok.

Koordináló szereplők

Közlekedési infrastruktúra fejlesztésével foglalkozó szervezet szoros együttműködésben a regionális fejlesztési ügynökséggel – annak a régió szereplői között betöltött központi szerepe révén.

Eredménymutatók

Közvetlenül az úthoz köthető adatok:

- az elérési, utazási idők lerövidülése
- a baleseti statisztikák javulása
- a közutak minőségi paramétereinek javulása, a gépjárműállomány amortizációjának lassulása, a fenntartási költségek csökkenése
- az út- és hídsűrűségi mutatók emelkedése
- a forgalomáramlási irányok és nagyságuk átrendeződése (pl. határátkelőhelyek forgalmának átstrukturálódása)

A vasúti és kombinált közlekedési alágazatban megjelenő eredménymutatók:

- a közlekedési munkamegosztásban ezen alágazatok részesedésének romlása megáll;
- a személy- és áruszállítási teljesítmények növekednek;
- a vasúti közlekedés minőségi paraméterei javulnak, a mellékvonalak hossza nem csökken;

Közvetetten az egyes közlekedési alágazathoz köthető adatok, illetve hatások:

- elkerülő út esetében a belterületi légszennyezettség, zajterhelés csökkenése;
- ugyanakkor negatív hatásként, közvetett módon jelentkezhet az “elkerült” település helyi gazdaságában a tranzitforgalom elmaradásából származtatható bevételkiesés;
- a térség, a település demográfiai adataiban bekövetkező változások, település népességmegtartó képességének növekedése, az elvándorlás csökkenése;
- a térség, a település gazdasági potenciálja erősödése, a tőke- és befektetővonzó képessége megnő, csökken a munkanélküliség;
- a gépjárműállomány modernizációjával, a vasút (kombinált áruszállítás) térnyerésével a környezeti terhelés csökken;
- a tömegközlekedés színvonala emelkedik, ezáltal a környezeti terhelés csökken
- a tömegközlekedés színvonala emelkedik;
- az elérhetőség javulása közvetetten hat pl. az idegenforgalmi bevételek növekedésére;
- az új nyomvonalak kiépítésével természeti, környezeti, táji értékeket sérülhetnek;

1.2.2. Helyi, kistérségi és regionális sajtó, televízió, rádió, Internet honlap működtetésének, hozzáférhetővé tételének támogatása, a régió imázsának formálása

A fejlesztési program szükségessége

Egy régió marketingnek többféle feladata lehet:

- Eladni a régió eszméjét az itt élő lakosságnak
- Létrehozni a régió arculatát, imázsát, és ezt eladni az országban
- Regionális identitás bemutatása a külföldieknek és a külföldi vállalatoknak

Jelen program keretében egy újonnan kialakított területi szinthez kell identitást is kialakítani, amelyhez a helyben élők és a régióbéli szervezetek kötődni tudnak a közös ügyekkel és gondokkal kapcsolatban. Ebben az esetben fontos, hogy a régió lakosságának nagy többsége értsen egyet

azokkal az eszmékkel, amelyre a régió-imázs alapszik és hosszabb távon is végig kapcsolatban legyenek vele. A dél-alföldi régió, mivel viszonylag új, nincsen még kialakult imázsa, arculata, és lakosai továbbra is inkább a megyékkel illetve a településekkel azonosulnak. A régióval való azonosulás, a "régió-tudat" kialakulása csak hosszabb távon lehetséges, mégis a lakosság tudatában való folyamatos jelenléttel elő lehet ezt segíteni. Ennek eszközei lehetnek a rendszeres sajtóközlemények és az audio-vizuális média tájékoztatásai a regionális eseményekről, gazdasági adatok, tények és számok.

A régió gazdag a helyi-térségi sajtótermékekben, tévékben és rádiókban. Jelenleg azonban nincsenek kellően kiaknázva a média regionális kommunikációt elősegítő, regionális kötődést növelő lehetőségei, gyermekcipőben jár a régiómarketing.

Célok

- A helyi - térségi - regionális identitás növelése.
- A helyi – térségi - regionális kommunikáció fejlesztése.
- A régióimázs formálása.

A fejlesztési program tartalma

A program elősegíti a helyi sajtó megjelenését a kisebb, illetve sajtóval még nem rendelkező településeken. Támogatja a médiapaletta regionális napi-, hetilapokkal, ágazati, szakmai folyóiratokkal való bővülését. Olyan irányú folyamatokat indít el továbbá, amelyek elősegítik, hogy a helyi informálódás mellett a sajtó a helyi-regionális kötődés erősítését, valamint a régiómarketing érdekeit is fokozottabban szolgálja.

Intézkedések

- A helyismereti, monográfia-készítési tevékenységek eredményeit is felhasználó földrajzi, történelmi, ökológiai-környezetvédelmi, néprajzi, a Dél-Alföldre vonatkozó, a régiók Európájának ismeretanyagába ágyazott tananyagok szakszerű, folyamatos helyi oktatása komoly előrelépést jelentene.
- Regionális sajtótermékek kiadásának, regionális rádió-és tévéműsorok, Internet honlap készítésének támogatása.
- "Szendvics" jellegű "mutációs" helyi - térségi - regionális sajtótermékek megjelenésének, rádió-és tévéműsorok készítésének támogatása (pl. regionális hetilap kistérségi/helyi híreket tartalmazó oldalakkal).
- A regionális fejlesztési tanács mellett régió marketing kabinet alakul, amely meghatározza a régió marketing legfontosabb irányait és véleményezi az imázsépítés stratégiai kérdéseit.
- Pályázatok jelennek meg a régió megismertetését, imázsának építését legjobban szolgáló cikkek, műsorok készítőinek a regionális és országos sajtóban.
- Támogatandók a régiótudat és régiómarketing formálását segítő civil szervezetek, közösségfejlesztő, hagyományőrző és -teremtő rendezvények, azok regionális hálózattá szervezése, továbbá a regionális tudományos tanácskozások, szakmai találkozók

Közreműködők

DARFT, megyei területfejlesztési tanácsok, a régió média szereplői, művelődési intézmények, kistérségi társulások, helyi önkormányzatok, regionális marketing kabinet, megyei jogú városok önkormányzatai, kistérségi társulások, a régió legnagyobb szervezetei, intézményei.

Koordináló szereplők

A régiómarketing olyan témakör, melynek koordinációját a regionális intézményeknek (a Regionális Fejlesztési Tanácsnak és munkaszervezetének) kell végeznie, a szakmai média ügyek koordinálását pedig a régió újságíróinak, kommunikációs szakembereinek regionális kamarája, más szakmai szervezete vállalhatja fel.

Eredménymutatók

Regionális sajtótermékek, a régióról szóló cikkek és műsorok számának növekedése. A régió imázsának növekedése célzott, a program elején és végén megismételt regionális attitűdvizsgálattal mérhető.

1.2.3. Az intelligens régió

Fejlesztési program szükségessége

Annak érdekében, hogy növelni lehessen a régióban a szakképzettség szintjét, nem szabad megfeledkezni a perifériális településekről. A modern kommunikációs eszközök használata, mint az Internet, a távmunka végzés, a távtanulás, és más módszerek úgy segítik a szakképzettség szintjének növelését, hogy közben az információs társadalom nagyot fejlődik.

Az intézkedés megvalósításával lehetővé válik képesítések megszerzése, a távoli településekről is. A tevékenységgel elérhetőek lesznek továbbá olyan információs rendszerek és hálózatok, melyek lehetővé teszik az EU rendszereinek és programjainak megismerését.

A fejlesztési program tartalma:

Az információs társadalom megteremtése és ezáltal a lakosság életszínvonalának fejlesztése, különösen a vidéki lakosság esetében, az információk jobb hozzáférhetőségének biztosításával, például a munkapiac vonatkozásában, a távtanulás lehetőségének megteremtésével, majd egy későbbi fázisban a távmunka végzés lehetőségeinek biztosításával. Speciális célcsoportjai a tevékenységnek a nők és a fiatalok. Csökkenhet a perifériális településeken a munkanélküliség és az elszigeteltség érzése. Cél a közigazgatás információinak hozzáférhetővé tétele az informatika (és különösen az Internet) segítségével szoftver-rendszerek kialakítása, melyek által a lakosság széles rétege számára hozzáférhetővé válnak.

Célok:

- A teleházzal vagy számítógépes hálózattal rendelkező kistérségek regionális információs hálózatának kialakítása.
- Az Intelligens Régió információs hálózatának kihasználása belső regionális marketing céljából (belső regionális kohézió erősítése, a lakosság számára a regionális programokról, szolgáltatásokról az információk széles körű hozzáférhetőségének biztosítása.)
- A távoli településeken élők Internet-hozzáféréseinek támogatása annak érdekében, hogy az információs társadalom előnyei (pl.: távmunka) enyhíteni tudják jelenlegi helyzetüket.
- A közigazgatás információinak hozzáférhetővé tétele az informatika (és különösen az Internet) segítségével szoftver-rendszerek kialakítása, a lakosság széles rétege számára

Közreműködők:

Munkaügyi központok, képzési központok, helyi vállalkozói központok, gazdasági kamarák, kistérségi társulások

Koordináló szereplők:

Regionális Fejlesztési Tanács, DARFT Regionális Fejlesztési Ügynökség

Intézkedések

- Működési terv kidolgozása.
- Kísérleti szolgáltatások kidolgozása, melyek új munkahelyeket biztosítanak és hozzájárulnak az oktatási intézmények bevonásához távtanulási lehetőségeket megteremtésébe.
- A teleházzal vagy számítógépes hálózattal rendelkező kistérségek regionális információs hálózatának kialakítása.
- Az Intelligens Régió információs hálózatának kihasználása belső regionális marketing céljából (belső regionális kohézió erősítése, a lakosság számára a regionális programokról, szolgáltatásokról az információk széles körű hozzáférhetőségének biztosítása.)

- A távoli településeken élők Internet-hozzáféréseinek támogatása annak érdekében, hogy az információs társadalom előnyei (pl.: távmunka) enyhíteni tudják jelenlegi helyzetüket.
- A közigazgatás információinak hozzáférhetővé tétele az informatika (és különösen az Internet) segítségével szoftver-rendszerek kialakítása, a lakosság széles rétege számára

Eredménymutatók:

- az információs rendszer regionális hálózatának szolgáltatásai
- kísérleti jellegű szolgáltatások
- a távmunkában, távtanulásban résztvevők száma

2. Az "Európai Unió délkeleti gazdasági központja" szerep eléréséhez szorosan kötődő gazdasághoz kapcsolódó programok

2.1. A régió szellemi és innovációs potenciáljának kiaknázása a gazdaság és a kutatás együttműködésével

2.1.1.A kutatóintézetek, egyetemi és főiskolai tanszékek és vállalkozások együttműködésének ösztönzése, Technológiai Transzfer Centrum létrehozása

A fejlesztési program szükségessége

A régió vállalkozásainak versenyképessége az innovációk fogadásától, adaptációs képességüktől függ. Napjainkban kitágult azon kutatások köre, amelyek a gazdasági élettel állnak kapcsolatban (szervezetfejlesztés, piackutatás, informatika alkalmazásai stb.), felerősödött azon információk és ismeretek jelentősége, amely a nemzetközi versenyhez és az EU-csatlakozáshoz kötődnek. A tapasztalatok szerint a vállalatok és a kutatóhelyek között meglévő kapcsolatok esetlegesek, eddig inkább szakmai, ágazati együttműködések alakultak ki. A kutatóhelyek és a gazdasági szereplők közötti információáramlás a régióban esetleges, a kutatói-ipari kapcsolatok sok esetben régió kívüliek. A kutatási eredmények, de a vállalati igények is nehezen jutnak el a lehetséges partnerekhez. Ezt a gondot egy ügynökség (iroda) megkísérelheti áthidalni. Egy technológiai transzfer centrum, és a vele kapcsolatban álló kutatóhelyek, innovatív vállalkozások képezhetik az alapját egy Szegeden távlatilag kialakítandó tudományos parknak is.

Célok

A régió kutatóhelyeinek lehetőségeit és a gazdasági szereplők igényeit koordinálva a tudományos eredmények gyakorlatba való átültetésével és a nemzetközi szakmai kapcsolatokból származó információk felhasználásával a vállalkozások versenyképességének javítása, a technológiai transzfer elősegítése, a pályakezdő fiatalok elhelyezkedési esélyeinek javítása. Cél egy technológiai transzfer centrum, egy olyan kutatási-vállalkozási kapcsolattartó ügynökség létrehozása, amelynek fő feladata a régió kutatói és vállalkozói közötti információáramlás megszervezése, a tartós kapcsolatok menedzselése.

A fejlesztési program tartalma

Az információáramlás javításával, a személyes ismeretségek erősítésével, adatbázisok létesítésével, helyi pályázatok és ösztöndíjak kiírásával javulhat az esélye annak, hogy a régió cégei és a kutatóhelyek együttműködése erősödik, a vállalati igények és a kutatóhelyek lehetőségei találkoznak, közös fejlesztések indulnak el, illetve közösen pályázhatnak a kutatók és a gyakorlati szakemberek nemzetközi és hazai forrásokra (pl. az EU-nál, OMFB-nél). Egyaránt erősíteni kell a kutatóhelyek és vállalatok tartós együttműködését, valamint a kutatók és vállalati fejlesztők szakmai, informális kapcsolatait. Olyan modellek gyakorlati megvalósítására kell törekedni,

amelyek közvetlenebbé teszik a felsőoktatási intézmények és a gazdasági szervezetek kapcsolatrendszerét egy vagy több gazdasági területen (gazdasági szakemberek oktatásba való bevonásának különböző formái, gyakornoki rendszerek megvalósítása, pl. az északkelet-magyarországi régióban már kísérleti stádiumba kerülő "Oktató Vállalati Rendszer"). Cél egy iroda felállítása, amely rövid kezdeti időszak után önfenntartóvá válik, ez az iroda gyűjti az információkat, szervezi a kapcsolatépítést, összehozza a kutatókat és vállalkozásokat. Fontos feladat a hazai és EU pályázatokról (keretprogramokról) az információ gyűjtése, a lehetséges regionális pályázók feltérképezése és megkeresése.

A javasolt Technológiai Transzfer Iroda tevékenységének regionálissá bővítése, megyei irodák létrehozása, valamint Kooperációs Kutatási Központ létrehozása a felsőoktatási és vállalati kutatás, innovációs tevékenység szorosabbá fűzésére.

Intézkedések

- a felsőoktatás, kutatás kapcsolattartást menedzselő ügynökség kiválasztása pályázati úton, avagy létrehozása Technológiai Transzfer Irodaként, és regionális hálózatának kialakítása
- kataszter összeállítása a régióban levő kutatóhelyek, kutatók és oktatók lehetőségeiről (műszerek, szabadalmak, a gazdaságban alkalmazható tudományos eredmények stb.), nemzetközi és hazai szakmai kapcsolatairól
- fórumok létesítése a vállalati fejlesztők és a kutatók személyes találkozásainak elősegítésére
- a gazdasági szervezetek és felsőoktatási intézmények közvetlen együttműködését elősegítő modellek kidolgozása, illetve adaptálása, megvalósítása
- az agrárgazdaság területén jelentkező kutatást igénylő témák feltárása, közvetítése a témával foglalkozó kutató, illetve oktatási intézményekhez
- vállalatok ösztönzése arra, hogy pályázatokat írjanak ki őket érdeklő kutatási témákra
- az egyetemi hallgatók és a szervezett doktori képzésre járók részére pályázati témák kiírása és a kutatások anyagi forrásainak biztosítása
- kis létszámú, kutatási tapasztalattal rendelkező, nyelveket beszélő szakemberekkel rendelkező iroda felállítása
- naprakész nyilvántartás készítése a régióban levő kutatói kapacitásokról, szellemi termékekről
- technológiai transzfer rendezvények szervezése
- külföldi technológiai ügynökségekkel a kapcsolatok ápolása
- a technológiai transzferhez kötődő pályázatok (OMFB, EU keretprogramok) figyelése, a

Közreműködők

Felsőoktatási intézmények, tudományos intézmények, szervezetek, területfejlesztési szervek, gazdasági szervezetek, kamarák, gazdakörök, civil szervezetek, kutatóintézetek, egyetemi tanszékek, szakmai szövetségek, DARFT

Koordináló szereplők

DARFT, Szegedi Egyetem

Eredménymutatók

A működő együttműködések, a szabadalmak, sikeres innovációk száma. A kutatói-ipari kapcsolatok, megbízások száma és értéke.

2.1.2.A felsőoktatás szerepének növelése a régió humán erőforrás fejlesztésében

A fejlesztési program szükségessége

A fejlesztési program szorosan kapcsolódik az előző programhoz, szükségessége az ott kifejtettek szerint indokolható.

Célok

- A szakképzés fejlesztése a felsőoktatási intézmények fokozott bevonásával.
- A régió humán erőforrás potenciáljának feltárása, tervszerű fejlesztése.
- A vidékfejlesztési szakemberek diploma utáni doktorandusz stb. képzési lehetőségeinek fejlesztése, kollégiumi elhelyezésük biztosítása.
- A felsőoktatás és a területfejlesztés szerveinek együttműködése a régió összehangolt fejlesztése érdekében.

A fejlesztési program tartalma

A felsőoktatási intézmények bevonása a középfokú szakképzés fejlesztésébe, különös tekintettel az akkreditált iskolai rendszerű felsőfokú szakképzésre, a fejlesztési döntések megalapozására. Regionális humán erőforrás térkép kidolgozása, kistérségi humán erőforrás térképek készítésének ösztönzése. Javaslat készítése a regionális humán erőforrás fejlesztés irányaira. A vidékfejlesztési szakemberek (elsősorban doktoranduszok, illetve a posztgraduális képzés különféle formáiban részt vevő szakemberek) szálloda jellegű kollégiumi elhelyezésének biztosítását szolgáló fejlesztések támogatása. Felsőoktatási-tudományos koordinációs kabinet létrehozása a DARFT mellett, amelynek feladata, hogy lehetővé tegye a felsőoktatási és tudományos intézmények bevonását a regionális területfejlesztési döntésekbe, valamint a területfejlesztési szervek vélemény nyilvánítását a felsőoktatási és tudományos intézmények jelentős, a régióra hatást gyakorló fejlesztési döntéseivel kapcsolatban.

Rövid távon sor kerül a felsőoktatási koordinációs bizottság létrehozására, a akkreditált iskolai rendszerű felsőfokú szakképzések helyzetének felmérésére, az abból következő javaslatok megtételére, valamint a felsorolt egyéb intézkedések előkészítő szakaszára. Közép távon elkészül a regionális humán erőforrás térkép. Az ehhez kapcsolódó módszertani útmutató alapján megkezdődik a kistérségi humán erőforrás térképek elkészítése. (Ezek megvalósítása nem jelen program feladata.) 2006-ra szakképző intézmények és felsőoktatási intézmények közötti sikeres együttműködési modellek szolgálják a szakképzés színvonalának fejlesztését, s szállodai jellegű kollégiumi helyek létesülnek vidékfejlesztési szakemberek továbbtanulása érdekében.

Intézkedések

- Az akkreditált iskolai rendszerű felsőfokú szakképzések jelenlegi helyzetének felmérése, javaslat készítése a területi és tartalmi fejlesztésekre.
- Felsőoktatási és szakképző intézmények együttműködésének modellszerű megvalósítása a szakképzés színvonalának növelése, akkreditált iskolai rendszerű felsőfokú szakképzések kialakítása céljából.
- Regionális humán erőforrás térkép kidolgozása, javaslat készítése a humán erőforrás fejlesztésére. Olyan módszertani anyag kidolgozása, amely segítségével elkészíthetők a kistérségi humán erőforrás térképek.
- Vidékfejlesztési szakemberek szálloda jellegű kollégiumi elhelyezését szolgáló fejlesztések támogatása.
- Felsőoktatási-tudományos koordinációs kabinet létrehozása a DARFT mellett.

Közreműködők

Felsőoktatási intézmények, tudományos kutatókkal foglalkozó intézmények, megyei és városi önkormányzatok, kistérségi társulások, regionális civil szervezetek, munkaügyi központok, kamarák, gazdasági szervezetek, megyei területfejlesztési tanácsok, DARFT

Koordináló szereplők

A rövidesen létrejövő Szegedi Egyetem és a DARFT, illetve a régió felsőoktatási, tudományos, gazdasági és munkaügyi szervezeteinek képviselőiből álló team vállalhatja fel a koordinálást.

Eredménymutatók

Az eredmények nem számszerűsíthetők, az időtávokban jelzett határidők betartása és az intézkedések megvalósulása tekinthető sikerkritériumnak.

2.1.3. Az agrárszektor innovációs képességének fokozása a régióbeli oktató és kutató intézmények és a termelők, feldolgozók, szolgáltatók együttműködésére alapozva

A fejlesztési program szükségessége

A Dél-alföldi régióban az agrárkutatás és oktatás teljes mértékben igazodik a térség adottságaihoz, színvonala kiemelkedően magas. A térség világszínvonalú kutató-fejlesztő bázissal rendelkezik, amelynek jelentős termelés szervező és irányító szerepe is van. Mindezen imponáló adottságok ellenére a régió mezőgazdasági termelése mintegy 30 %-kal csökkent és a gazdálkodás hatékonysága sem megfelelő. A jelenlegi állapot megváltoztatását szolgálja az agrárszektor innovációs képességének fokozása.

Célok

- Az innovációs képesség fokozásával elérni a magasabb színvonalú termelési kultúra széleskörű bevezetését
- A régióban rendelkezésre álló kiemelkedően gazdag szellemi erőforrásokra alapuló ismeretátadás elősegítése az oktató és kutató intézetek között

A fejlesztési program tartalma

Egy jól körülhatárolt, átgondolt és a meglévő feltételrendszeren alapuló reális agrárfejlesztési koncepció kidolgozására van szükség, amely megfelelő alap lehet a továbblépésre. Szükségszerű továbbá a rendelkezésre álló humán erőforrások lehetséges koncentráálásának feltárása és kihasználása. Az innovációs képesség fokozását szolgáló pénzügyi források áttekintését követően szükséges egy közhasznú társaság létrehozása és működtetése, amellyel az innovációs képesség fokozását segítő szervezeti keretek működtethetők. Fontos még a vertikális integráció elveinek érvényesítése a tervezéstől a kivitelezésig.

Intézkedések

- A K+F programok bővítése és az elért tudományos-szakmai eredmények, valamint a hazai és nemzetközi tapasztalatok gyakorlatba való átültetésének meggyorsítása
- Az agrár közép- és felsőoktatási intézmények tananyagának a régiófejlesztési célokhoz való hozzáigazítása
- A média ismeretközvetítő szerepének erősítése
- A szaktanácsadás korszerűsítése, a tudományos transzfert szolgáló katalizáló modellek, mintagazdaságok szervezése
- Közhasznú társaság létrehozása

Közreműködők

Agrárkamarák, FVM Hivatalok, Gazdakörök, Civil szervezetek, a régió agrár oktató, illetve kutató intézményei

Koordináló szereplők

DABIC Kht.

Eredménymutatók

Az agrárágazat alkalmazkodó- és versenyképességének növekedése

2.1.4.A kockázati tőke intézményeinek létrehozása és működésük támogatása

A fejlesztési program szükségessége

A régió gazdaságának fejlődéséhez külső források bevonására van szükség. A kereskedelmi bankok hálózata kiépült, főleg a nagyobb vállalatokkal állnak kapcsolatban, viszont a kisebb, versenyképes innovatív cégek finanszírozása megoldatlan, ezért szükség van speciális finanszírozási formák és intézmények létrehozására, helyi kockázati tőketársaságok és pénzügyi közvetítő vállalkozások működésére. A kis- és középvállalkozásoknál sem idő, sem energia, sem felkészült szakemberek nincsenek a pénzügyi források felkutatásához, üzleti tervek készítéséhez, hitelkérelmek és pályázatok megírásához. A kockázati tőketársaság társtulajdonosként száll be egy-egy jelentős piaci felútás előtt álló ígéretes vállalkozásba, marketing és egyéb üzleti szolgáltatásokban segít, majd 1-3 év múlva tulajdonrészét visszaadja (nyilván jelentős nyereséggel) az eredeti vállalkozóknak. A pénzügyi közvetítő tevékenységet végzők, mint szolgáltatók az ügyfelek széles körének el tudják végezni ezeket a tevékenységeket.

Hasonlóan gond az új tudományos eredményekre épülő innovációk kifejlesztésének finanszírozása és menedzselése, új cégek létrehozása a piaci bevezetés feltételeire is tekintettel. Speciális fejlesztési témákban a finanszírozásra az ún. "üzleti angyalok" jöhetnek szóba, azaz olyan magánszemélyek, akik a kockázati tőkét saját vagyonukból állják (megjegyezzük, hogy az USA-ban kb. kétszer nagyobb az üzleti angyalok által finanszírozott fejlesztési befektetések összege, mint a kockázati tőketársaságoké).

Célok

A nagyobb városokban létrehozni a szervezeti és működési kereteit azoknak a pénzügyi intézményeknek, amelyek az innovatív kis- és középvállalkozásokat, az új ötletek kidolgozását és bevezetését finanszírozni tudják.

A fejlesztési program tartalma

Az MFB érdekkörében levő regionális fejlesztési társaságok (RFT) megerősítése, valamint speciális helyi kockázati tőketársaság létrehozása (a kutatási-fejlesztési háttérrel is figyelembe véve, egyedül Szegeden vannak meg a feltételei), különös tekintettel a biológiai, kémiai, fizikai, orvosi, informatikai és agrárkutatásokra. Üzleti angyalok és pénzügyi közvetítő vállalkozások a régió több településén működhetnek.

Intézkedések

- kataszter készítése és közreadása a régióbeli pénzügyi közvetítő vállalkozásokról
- a regionális fejlesztési társaságok koncepcionális elképzeléseinek egyeztetése
- speciális, adott témakörre szakosodó kockázati tőketársaság megvalósíthatóságának vizsgálata projektek és tőke szempontjából
- kutatásfinanszírozási konferenciák rendezése, ahol a kutatók, fejlesztők találkozhatnak az "üzleti angyalokkal"

Közreműködők

RFT-k, gazdasági kamarák, megyei területfejlesztési tanácsok, DARFT

Koordináló szereplők

DARFT

Eredménymutatók

Kockázati tőkével működő vállalkozások száma.

2.2. Regionális együttműködés erősítése a gazdasági szervezetek között

2.2.1. Regionális termékmarketing kialakítása

A fejlesztési program szükségessége

A régió imázsához szükséges a jellemző termékek, szolgáltatások körének meghatározása, amelyek "eladják" a régiót és amelyek azonosíthatóvá és megjegyezhetővé teszik. A befektetők, a turisták, a külföldi potenciális üzleti partnerek nem jegyzik meg az aprólékos információkat, hanem a sugallt "imázsra" figyelnek fel, a régióképre, amelynek egyik legfontosabb eleme az itteni gazdasági szerkezetet és színvonalat jellemző termékek és szolgáltatások bemutatása. Általában 7-8 vezértermék (terméksalád) szokott lenni a "régióspecifikus" termék.

Célok

A régióra jellemző, a jövőképet sugalló termékek és szolgáltatások körének meghatározása és a régiómarketingben hatékony felhasználása.

A fejlesztési program tartalma

Ahhoz, hogy kialakuljanak a széles körben elfogadott régióspecifikus termékek, célszerű széles körű konszenzust teremteni: termékversenyekkel, a különböző szervezetek bevonásával és a "jogok" adott időre szóló adományozásával, rendszeres ellenőrzéssel (monitoringgal). Maga a régióspecifikus termékkör kialakításának folyamata is fontos a régiótudat kialakulásában, a kapcsolatok kiépítésében.

Intézkedések

- marketing ügynökség megbízása pályázati úton a termékmarketing kidolgozásával és menedzselésével, monitoringjának megszervezésével
- termékverseny hirdetése és a vezértermékek, -szolgáltatások kiválasztása
- a régióban működő lobbyk hatásának mérséklésére az elfogulatlan külföldiek véleményének kikérése: az itt élő nyugat-európaiak, a nagykövetségek dolgozói, a külföldi testvérvárosok stb. véleményét meg kell ismerni
- a régióspecifikus termékek körének illeszkednie kell az országos kezdeményezésekhez

Közreműködők

gazdasági kamarák, megyei területfejlesztési tanácsok, DARFT

Koordináló szereplők

DARFT

Eredménymutatók

A vezértermékek piaci értékesítésének növekedése.

2.2.2. Régió belüli konszenzus kialakítása a telephely marketingről

A fejlesztési program szükségessége

Manapság túlkínálat van telephelyekből, legalábbis a jó piaci pozíciójú transznacionális cégek válogathatnak, ezért csak azok a települések lehetnek sikeresek, amelyek átgondolt marketing

stratégiát alkalmaznak. El kell kerülni azt, hogy szomszédos települések egymásnak aláigérve adjanak kedvezményeket. Célszerű régió belül kompromisszumokat kötni a térségek, városok között a közös telephely-marketingről, hogy egymást ne gyengítsék az ajánlatoknál, másrészt a közös fellépés jóval hatékonyabb és olcsóbb. Másrészt az ipari területek előkészítése jelentős összegeket emészthet fel, ezért egyeztetni kell és megállapodást kötni, hogy melyik település milyen jellegű nagyobb beruházásokat indít.

Célok

A régió belül egyeztetett (lehetőleg közös) telephely-marketing kialakítása.

A fejlesztési program tartalma

A régióban lehetséges telephelyek kínálatának egységes megjelenítése eredményesebb, mint külön-külön próbálkozni, amihez alig vannak helyi kapcsolatok, szakértők, anyagi források. A nagyobb városok telephelyeit a transznacionális cégeknek, a kisebb városokban ezen cégek meglévő magyar beszállítóinak lehet felajánlani.

Intézkedések

- az ipari tradíciók felmérése a városokban és vonzáskörzetükben, javaslatok kidolgozása az illeszthető tevékenységekre, a konszenzus kialakítása
- egyeztetett telephely-marketing megtervezése, elfogadása
- a világcégekkel történő kapcsolatfelvételhez a régió prominens egyéniségei (országgyűlési képviselők, neves elszármazottak stb.) kapcsolatrendszerének felhasználása
- regionális ismertetőanyagot kell összeállítani a telephelyekről és a számítógépes hálón, kiadványokban közzétenni

Közreműködők

városi önkormányzatok, gazdasági kamarák, DARFT, ITD Hungary helyi részlegei

Koordináló szereplők

DARFT

Eredménymutatók

A felkínált telephelyek kihasználtságának alakulása.

2.2.3. Kiállítások, rendezvények szervezése

A fejlesztési program szükségessége

A régió egységes megjelenése szempontjából lényeges, hogy legyenek olyan regionális rendezvények, kiállítások, ahol a régió vállalkozásai együtt meg tudnak jelenni, mivel eddig inkább megyei, illetve ágazati jellegűek voltak a kiállítások. A régiótudat erősítése végett célszerű, ha mindegyik megyeszékhelyen lenne (folytatódna) egy-egy regionális támogatású kiállítás, amely rendezvények marketingjében közös elemek is lennének. A régióspecifikus termécsaládok hangsúlyozottan szereplnének ezeken a rendezvényeken, elérve, hogy az országos média évente többször hírt adjon róluk.

Célok

Régióspecifikus termékek kiállításokon való megjelentetése, valamint a régióbeli kis- és középvállalkozásoknak ezeken a rendezvényeken lehetőségek nyújtása arra, hogy kapcsolatba kerülhessenek egymással és a nagyvállalatokkal.

A fejlesztési program tartalma

Regionális hatáskörű rendezvények és kiállítások szervezése, ahol a vállalkozások felhívhatják a figyelmet termékeikre, szolgáltatásaikra, ahol a régióspecifikus termékek előtérbe kerülhetnek.

Intézkedések

- a régió termékiállításai időpontjának, profiljának, meghívottjainak és marketingjének egyeztetése, a közös pontok megkeresése
- a régióspecifikus termékek hazai és külföldi kiállításokon való megjelenésének támogatása
- a termékiállításokhoz kapcsolódó reklámok támogatás
- kis- és középvállalkozások pályázaton való megjelenésének támogatása
- üzletember találkozók, konferenciák

Közreműködők

gazdasági kamarák, helyi kiállítások szervezői, MVA helyi szervezetei

Koordináló szereplők

DARFT.

Eredménymutatók

A kiállító vállalkozások száma.

2.2.4. Regionális hálózatok és ipari klaszterek kialakítása

A fejlesztési program szükségessége

Egy régióknak, kistérségnek a specializáció versenyelőnyt jelent, mivel az adott tevékenységben felhalmozódó speciális ismeretek és kapcsolatok előnyösen kihasználhatók. A specializált körzetek a gazdasági agglomerációs előnyöket használják ki, azonos tevékenységeket, illetve kiegészítő tevékenységeket sűrítnek, ezáltal az innovációkat gyorsabban adaptálják és jelentős költségcsökkentésre is mód van. Napjainkban a fejlett országokban a rugalmas termelést megvalósító kisebb-nagyobb cégekből álló regionális hálózatok, klaszterek jöttek létre, ahol a földrajzi közelség (a személyes ismeretség) is döntő, valamint a kölcsönös bizalom (a kapcsolati tőke).

A gazdasági agglomerációknak külföldön két általános típusa alakult ki, az egyik az urbanizációs előnyökre épül (amikor a cég nagyvárosban működik, ahol jelentős a helyi kereslet, az input-helyettesítés könnyen megoldható, kiépült a modern kommunikációs infrastruktúra, kulturális intézmények vannak stb.), a másik a lokalizációs előnyöket, a közelségből eredő előnyöket használja ki, amikor általában hasonló inputra van szüksége több cégnek (a településmérettől függetlenül iparág-specifikus létesítmények vannak, pl. speciális oktatási intézmények, tanácsadó cégek és alvállalkozók, fejlesztő ügynökségek stb.). Az agglomerációs előnyök a vállalkozások versenyképességének javítására, egységes piaci megjelenésre, összehangolt fejlesztésekre nyújtanak lehetőséget.

Célok

A gazdasági agglomerációból származó előnyökre alapozva a helyi kis- és középvállalkozások versenyképességének javítása.

A fejlesztési program tartalma

Regionális hálózatok szerveződését célszerű elősegíteni olyan tevékenységekre, ahol a kisebb cégek hasonló profilúak, és amelyek költségeiket jelentősen tudják csökkenteni és versenyképességüket javítani az együttes piacra lépéssel, az inputok közös beszerzésével, közös fejlesztéssel stb. Ipari klaszterek jöhetnek létre kiegészítő tevékenységek végzésére, a vállalkozások önállóságukat megőrizve rugalmasabban és hatékonyabban tudnak működni, mintha közös vállalatot hoznának létre. A regionális hálózatok és klaszterek tartósan együttműködnek, eltérően az eseti kooperációktól.

Intézkedések

- a regionális hálózatok, ipari klaszterek kialakítására alkalmas tevékenységek és vállalkozások felmérése a régióban
- együttműködésre kész vállalkozások esetén megvalósíthatósági tanulmány készíttetésének támogatása
- tréningek szervezése az együttműködés előnyeik felismertetésére és elfogadtatására
- koordináló ügynökség, iroda létrehozása a regionális hálózat, klaszter működésének, adatbázisának szervezésére (klaszter bróker)
- pályázat alapján mintának (referenciának) kijelölt regionális hálózat (pl. textiliparban, bútorgyártásban) és egy ipari klaszter (pl. kazángyártás) megszervezésének támogatása, a tapasztalatok széles körű felhasználása, ismertetése

Közreműködők

DARFT, gazdasági kamarák, szakmai szövetségek, MVA helyi szervezetei, megyei területfejlesztési tanácsok

Koordináló szereplők

Regionális területfejlesztési ügynökségnek kell koordinálnia, a DARFT-nak.

Eredménymutatók

A létrejövő hálózatok, klaszterek száma.

2.2.5.A régió gazdasági folyamatainak elemzéséhez szükséges intézményi kapcsolatok és szakértői hálózat kialakítása, az információs adatbázisok létrehozása

A fejlesztési program szükségessége

A régió gazdaságának helyzetértékelésekor is kiderült, hogy kevés az információ a gazdasági folyamatokról és hatásairól, sem az önkormányzatok, sem a vállalkozások szövetségei (a Kamarák) nem végeznek rendszeres felméréseket és elemzéseket, a hivatalos adatgyűjtés (KSH) és a szerveződő TeIR csak a gazdasági információk szűk körére terjed ki. A régió fejlesztéséhez, a sikeres EU és hazai pályázatokhoz rendszeres háttérelmzésekre van szükség, amelyek információi, adatai, következtetései széles körben felhasználhatók. Ezt a rendszeres gazdaságelemző munkát csak a régióban élő, napi információkkal rendelkező és elkötelezett szakemberekből, az intézményekben, felsőoktatási műhelyekben dolgozókból álló hálózat tudja elvégezni.

Célok

Reális fejlesztési koncepció és programok kidolgozásához, a sikeres EU-s regionális pályázatokhoz szükséges a régió gazdasági helyzetének, a domináns folyamatoknak az ismerete, a szükséges adatgyűjtést és elemzést a meglévő intézmények és kutatók együttműködésével a régióban kell elvégezni.

A fejlesztési program tartalma

A régió gazdasági életéről információk gyűjtése és a meghatározó gazdasági folyamatokról elemzések készítése, amelyek elősegítik, hogy a reális döntések szülessenek és a régió képviselői a valós problémákra koncentrálhassanak. Szükséges továbbá a régió közötti együttműködés (pl. településszövetségek létrehozásának) támogatása, a szomszédos régiókkal való hatékonyabb kommunikáció, információgyűjtés érdekében

Intézkedések

- a szükséges gazdasági információk körének, elérhetőségének meghatározása
- szakértői hálózat kialakítása a régió meglévő intézményeinek és szakértőinek bevonásával

- időszaki és eseti elemzések elkészítése, kiadványokban publikálása
- gazdasági forgatókönyvek, fejlesztési javaslatok és prognózisok kidolgozása
- regionális tervezést és megvalósítást segítő intézményrendszer kiépítése

Közreműködők

KSH megyei igazgatóságai, JATE Közgazdasági Tanszékcsoport, gazdasági kamarák

Koordináló szereplők

DARFT

Eredménymutatók

Elfogadott jelentések, sikeres regionális pályázatok, megjelent publikációk.

2.3. A régió szereplőinek felkészítése az Európai Unió csatlakozásra és a nemzetközi együttműködésekben való részvételre

2.3.1. Az értelmiség és a gazdasági-politikai menedzsment felkészítése az EU-csatlakozással kapcsolatos feladatokra

A fejlesztési program szükségessége

Több szerző (Illés Iván, Inotai András stb.) eltérő optimizmusú számításai szerint Magyarország az Európai Unióhoz történő csatlakozás időpontjában várhatóan éves szinten 5-600 MRD forintnyi Európai Unióból származó forrás megszerzésére pályázhat sikerrel. Ez az összeg kistérségenként 3-4 MRD forintnyi plusz forrást jelenthet. Ugyanakkor tudjuk a PHARE és egyéb uniós alapok gyakorlatából, hogy a források annál intenzívebben érhetőek el, minél inkább felkészült a potenciális pályázó közeg az EU nyelvére, egyéb pályázati, monitoring stb. ismereteire, illetve minél jobban felkészültek a kistérségek és a regionális szint megfelelő koncepciókkal, programokkal az alapok elérésére, a források megszerzésére.

Célok

- A régió sikeres EU-pályázati szereplésének előkészítése.
- Az EU-tagságból származó egyéb, regionális szinten elérhető előnyök kiaknázásának elősegítése.
- A régió - illetve a közreműködőként felsorolt szereplők - folyamatos információkkal történő felkészítése a csatlakozás folyamatában
- Kapcsolatépítés az Európai Unió tagállamok régiói és a Dél-Alföldi Régió azonos szintű szereplői között

A fejlesztési program tartalma

A program egyrészt a még ezután diplomát szerző, illetve posztgraduális képzésen részt vevő fiatalok felkészítését célozza meg azzal, hogy ösztönzi az uniós ismeretek beépítését a felsőoktatási tananyagba. Másrészt olyan formákat támogat - tanfolyamok, előadássorozatok, információs kiadványok, tanulmányutak stb. formájában -, amelyek segítségével a gazdasági-politikai elit, valamint az értelmiség, szakterületei sajátosságaihoz illeszkedő EU-s ismeretekre tehet szert.

Intézkedések

- Oktatócsomagok, képzési modellek kidolgozása az EU-s ismeretek beépítésére a nappali tagozatos és posztgraduális felsőoktatási tananyagba.
- A területfejlesztés, közigazgatás, önkormányzatok, gazdaság stb. különböző területeinek sajátos EU-ismereteit átadó tanfolyamok, előadássorozatok, gyakorlatok szervezése az adott terület szakembereinek. Hasonló jellegű információs kiadványok megjelentetése.

- Partnerkapcsolatok kialakítása EU-s régiókkal, cserekapcsolatok, tanulmányutak szervezése, EU-s gyakorlati ismeretek megszerzése céljából.

Közreműködők

DARFT, megyei területfejlesztési tanácsok, megyei önkormányzatok, kistérségi társulások, városi önkormányzatok, civil szervezetek, felsőoktatási intézmények, közigazgatási, munkaügyi szervek, kamarák

Koordináló szereplők

A területfejlesztés megyei és regionális szervezetei, felsőoktatási és kutatóintézmények, felkészült tanácsadó cégek.

Eredménymutatók

A diplomát, másoddiplomát szerző fiataloknak olyan módon kell rendelkezniük EU-s ismeretekkel, mint pl. nyelvtudással: a diploma részeként. A program sikerkritériuma, ha 2006-ban már egyetlen diplomás fiatal sem hagyja el az egyetemet, főiskolát minősített EU-s ismeretek nélkül. A már végzett, aktív diplomás szakemberek legalább harmadának - a területfejlesztésben, közigazgatásban dolgozók, illetve vezető állásúak 80-90 százalékának - több alkalomból álló, szervezett felkészítésben kell részt vennie.

2.3.2. Az Európai Unióval kapcsolatos ismeretek társadalmasítása

A fejlesztési program szükségessége

Az előző pontban kifejtettek szerint.

Célok

- A régió sikeres szereplésének előkészítése Európai Unió pályázatokon.
- Az Európai Unió tagságából származó egyéb, regionális szinten elérhető előnyök kiaknázásának elősegítése.
- A társadalom Európai Unióval kapcsolatos ismereteinek bővítése, az előítéletek oldása.
- Olyan új generáció felnevelése, amelyik otthonosan mozog az Európai Unióban.

A fejlesztési program tartalma

Az általános iskolai és középiskolai tanárok módszertani felkészítése az Európai Unióval kapcsolatos ismeretek oktatására. Európai Unió oktatási anyagok, vetélkedők, táborok stb. támogatása az általános és középiskolákban. (Európai Unióval kapcsolatos ismeretek alatt nemcsak közvetlenül az Európai Unió ismeretét értjük, hanem a régió, megye, kistérség ismeretét, valamint Európai Unióval kapcsolatos készségek (pl. pályázatírás) és értékek (nyitottság, tolerancia), a munkavállalói képességek fejlesztését is.

Néhány napos képzések, rendszeres nyílt fórumok (klubok) szervezése vállalkozók részére szakterületek szerint (pl. "Üzleti környezet az Európai Unióban" címmel). Fő vállalkozási szakterületenként fel kell dolgozni az elérhető információs adatbázisokat és olyan képzést, fórumokat kell szervezni, amelyek általános áttekintést adnak és a részinformációk gazdag tárházát adják mindazok számára, akik a napi üzleti élet kihívásaival és kockázataival szembesülve nem tudnak elegendő időt és energiát szentelni annak, hogy az egyes témakörökben fellelhető tudományos igényű elemzésekben, információkban eligazodjanak.

Regionális Tájékoztató Központ kialakítása, amely a helyi, kistérségi, megyei és regionális információk mellett az Unióval kapcsolatos aktuális információkat is közzéteszi, és segítséggel, tanácsadással szolgál Európai Unióval kapcsolatos tevékenységekben (pl. angol nyelvű pályázati űrlap kitöltésében). A központot Interneten és ingyenes lakossági telefonvonalon is el lehet érni, regionális kirendeltségekkel rendelkezik és népszerűsítő broszúrákat is kiad.

Az oktatási intézmények EU-s projektjei és a pedagógusok képzése rövid távon elindul. Megszületik a Regionális Tájékoztató Központ alapját képező adatbázis. Közép távon működni kezd a Tájékoztató Központ, s elkezdődik a helyi kirendeltségek megszervezése.

Intézkedések

- Általános és középiskolai tanárok módszertani felkészítése az Európai Unióval kapcsolatos ismeretek oktatására.
- Európai Uniós oktatási anyagok készítésének, Európai Unióval kapcsolatos ismereteket, készségeket, értékeket közvetítő projekteknek a támogatása az általános és középiskolákban.
- az Európai Unióval és a régióval, a régió megyéivel, kistérségeivel kapcsolatos adatbázis kialakítása, folyamatos bővítése az aktuális politikai, gazdasági, humán és egyéb információkkal.
- A regionális adatbázisra építve Regionális Tájékoztató Központ működtetése. A központ elérhetőségének biztosítása az INTERNET és ingyenes lakossági telefonvonal segítségével.
- A régióban működő Európai Unióval kapcsolatos információs központok, Európa-pontok lehetőség szerinti összekapcsolása a Regionális Tájékoztató Központtal. Helyi kirendeltségek szervezése, működtetése.
- Bővíteni kell a különböző társadalmi csoportok részére a "partnerséget" hasonló Európai Uniós tagállambeli szervezetekkel, csoportokkal. Ebben a régió civil szervezeteinek fontos szerepe lehet, ezért a civil szervezetek közötti regionális koordinációt is elő kell segíteni.

Közreműködők

Felsőoktatási és tudományos intézmények, oktatási és művelődési intézmények, könyvtárak, területfejlesztési szervek, gazdasági szervezetek, tanácsadó cégek, civil szervezetek.

Koordináló szereplők

A területfejlesztés megyei és regionális szervezetei, felsőoktatási és kutatóintézmények, felkészült tanácsadó cégek.

Eredménymutatók

A program sikeres, ha végére az iskolák 80- 90 százalékában van olyan tanár, aki részt vett Európai Unióval kapcsolatos képzésen, s hozzáférhető valamilyen Európai Uniós program. A program eredményességét minősíti továbbá, ha működni kezd a Regionális Tájékoztató Központ, a fentiekben leírt tartalmakkal és módon, s megyénként legalább két kirendeltséget működtet.

2.3.3. Az Európai Unióval kapcsolatos ismeretek, közös agrárpolitika megismertetése és terjesztése a SAPARD előkészületek kapcsán

A fejlesztési program szükségessége

A közvélemény szakszerű és rendszerezett felkészítésének elősegítésére a kormány Európai Integrációs Tárcaközi Bizottsága 1995-ben fogadta el a kormányzati Közvélemény-felkészítési Programot, amelynek végrehajtása 1996 január 1-jén kezdődött meg. A társult országok közül mind ez ideig csak Magyarország kezdeményezte közvéleményének koncepciózus felkészítését a csatlakozásra. A legutóbbi közvélemény-kutatási adatok alátámasztják, hogy a Program elérte első, a tájékoztatási szakaszban kitűzött célokat, vagyis az Európai Unióval, Magyarország csatlakozásával kapcsolatos érdeklődés felkeltését, az általános tájékoztatást, a csatlakozás történelmi-politikai jelentőségének tudatosítását. A vizsgálatok szerint a magyar társadalom integrációs ismeretei elérték azt a szintet, amely alapul szolgálhat egy minőségileg új szakasz megkezdéséhez.

A tájékoztatási és felkészülési programok fokozottabb vidéki irányultságát indokolja az, hogy az Európai Unió a kilátásba helyezett előcsatlakozási támogatási programjainak fő kedvezményezettjei a vidéki kistérségek, amelyek eddig a leginkább el voltak zárva ezektől az információktól és támogatási lehetőségektől. Tudni kell, hogy a SAPARD program támogatásai

például nem automatikusan járnak, hanem azok megszerzéséért az európai szabványoknak megfelelő programokkal pályázni kell! Ez olyan ismereteket igényel, amellyel még a fővárosban sem sokan rendelkeznek és ezt a “vidéki hátrányt” mindenképpen le kell küzdeni.

Célok

A vidéki érintetteket felkészíteni a SAPARD előcsatlakozási program megfelelő működtetésére.

A fejlesztési program tartalma

A SAPARD program lesz Magyarországon az első, az EU értelmezése szerint megvalósuló mezőgazdasági szerkezetátalakítási és vidékfejlesztési program! Hazánkban ezt megelőzően még nem valósult meg olyan fejlesztési program, amely a vidék összehangolt fejlesztésére irányul, középpontjában az ember, annak minél jobb életkörülményei állnak, az együttműködést helyezi a középpontba és az Európai Unió támogatási alapjainak működésével megismerteti a magyar érdekelteket.

Fentiek miatt nehéz lenne túlbecsülni a SAPARD program és az arra való sikeres felkészülés és közreműködés jelentőségét.. Ezért az itt tervezett intézkedések sok esetben, valamilyen oldalról újszerűek és a korábbi beidegződések felszámolását igénylik. A SAPARD programra való felkészülésnek elengedhetetlen országos szintű feladatai vannak de az nem ennek a programnak a feladata. Megállapítható azonban, hogy a szakszerű és időben történő nemzeti felkészülést és intézkedéseket nem lehet a régió szintjén helyettesíteni, ellenkezőleg azokra kell a régiós akciókat alapozni. Miután az országos akciók még nem ismertek így intézkedéseink saját javaslatoknak tekinthetők. A SAPARD program fogadására, az eredményes pályázat elkészítése érdekében az alábbi intézkedések javasolhatók:

Intézkedések

- Tájékoztató kiadvány a SAPARD céljairól, támogatott területeiről és a támogatás elnyerési/pályázási feltételeiről *(nagy példányszámban az érintettek lehető legszélesebb körének számára)*
- Tájékoztató fórumok szervezése a SAPARD programban érintett mindhárom csoport - önkormányzatok, vállalkozók, civil szervezetek – számára
- Szakmai, szervezési, illetve anyagi támogatás biztosítása a kezdeményező, katalizátor szerepet felvállaló civil szervezetek vagy önkormányzati egyesülések számára a kistérségi programok elkészítéséhez.
- A projekt készítés és kivitelezés területén az érintett szervezetek erre kijelölt/felkért szakértői részére külön olyan képzések szervezése (vidékfejlesztési szakemberek - menedzserek, asszisztensek képzése) szükséges, amely ezt a témakört az EU követelmények alapján oktatja a hangsúlyozottan helyi szakértőknek. *(Ezáltal elkerülendő az a gyakori helyzet, hogy kistérségi fejlesztési programokat kívülálló tanácsadók készítenek, sokszor a helyi szakemberek teljes kihagyásával.)*
- Külön képzések/fórumok szervezése a régió agrár szervezetei számára, a lehetőségek és célok megvitatása a helyi agrár-vállalkozókkal. *(A SAPARD program agrárfejlesztési célokat is támogat ezért erre a kérdésre és az agrár- illetve vidékfejlesztési célok összhangjára külön figyelmet kell szentelni.)*
- Olyan társfinanszírozási modellek kidolgozása, amelyek szóba jöhetnek a SAPARD program pályázataihoz szükséges társfinanszírozás megszervezéséhez. *(A szükséges saját erő, saját forrás előteremtése komoly szervező munkát igényel, melyhez segítséget nyújthatnak a kidolgozott modellek.)*

Közreműködők

önkormányzatok és azok társulásai, a régióban működő politikai pártok helyi szervezetei, tisztségviselői, civil szervezetek, vállalkozói szervezetek, közttestületek, kamarák, közép és felsőfokú oktatási és kutatási intézmények.

Koordináló szereplők

A GATE Vidékfejlesztési és Szaktanácsadási Központja a később kijelölendő regionális SAPARD programirodával közösen.

Eredménymutatók

- a megszervezett képzések és azok résztvevőinek száma,
- a létrehozott és jól működtetett klubok, fórumok száma és látogatottságuk mértéke,
- a kialakított információs bázisok száma és azok hasznosítása,
- nemzetközi partneri kapcsolatok száma és azok hasznosulása.
- a megszervezett fórumok száma, látogatottsága,
- projekt készítési tréningek száma és látogatottságuk,
- a kidolgozott és az EU/SAPARD követelményeknek megfelelő kistérségi fejlesztési programok száma,

2.3.4. Több nyelvű régióért program

A fejlesztési program szükségessége

Az évtized folyamán bekövetkezett társadalmi-gazdasági változások hatására, a nemzetközi kapcsolatok bővülése és az Európai Unió csatlakozás közeledtével felértékelődött az idegen nyelv ismerete. Az iskolai idegen nyelv oktatás színvonalának növekedése és az idősebb nemzedékek nyelvtanulási erőfeszítései ellenére még mindig kevés a kommunikációképes nyelvismerettel rendelkezők száma a régióban. Szegényes a beszélt nyelvek választéka is: az orosz és néhány nyugati nyelv ismeretén kívül csak a nemzetiségi által jól-rosszul beszélt nemzetiségi nyelvek színesítik a palettát. Sem hagyománya, sem szervezett formái nincsenek annak, hogy a fiatalok elsajátítsák a szomszéd népek nyelvét annak ellenére, hogy az Európai Unió sikereinek az uniós nyelvek ismeretén kívül az is előfeltétele, hogy a közép-európai kis országok egymással kommunikálni tudjanak. A régióban élő nemzetiségi és a határ menti kapcsolatok ápolásának segítségével lehetőség van arra, hogy a régió kinevelje a szomszéd népek nyelvét ismerő majdani közép-európai diplomátokat, gazdasági és kulturális menedzsmentet.

Célok

- A régió sikeres EU-pályázati szerepléseinek előkészítése.
- Az EU-tagságból származó egyéb, regionális szinten elérhető előnyök kiaknázásának elősegítése.
- A régió szomszédos kapcsolatainak erősítése, közép-európai szerepvállalásának fejlesztése polgári nyelvtudásának növelésével.

A fejlesztési program tartalma

Magas színvonalú speciális szaknyelvi és EU-s pályázati, jogi, tárgyalástechnikai stb. nyelvi tanfolyamok szervezése a területfejlesztés, közigazgatás, gazdaság különböző területein dolgozó, nyelvtudással már rendelkező szakembereknek. Nyelvtanulási célú csereprogramok, tanulmányutak szervezése, támogatása. Olyan iskolák támogatása, amelyek több (legalább 4) nyelv tanulását is lehetővé teszik, illetve ezekből válogathatnak a fiatalok, s melyek között szomszéd népek nyelvei is vannak. Nyelvi táborok, iskolai csereprogramok, egyéb programok szervezése a közép-európai nyelvek megismerése céljából. A területfejlesztő, közigazgatási, gazdasági szakemberek nyelvtudását fejlesztő programok az Európai Unióhoz történő csatlakozás közelsége miatt már rövid távon nagy hatékonysággal elindulnak. Az iskolai nyelvtanítás szomszéd népek nyelveivel való bővítése a feltételek kialakítása miatt közép távon hoz eredményt.

Intézkedések

- Szaknyelvi tanfolyamok szervezése a területfejlesztés, közigazgatás, gazdaság különböző területein dolgozó, nyelvtudással már rendelkező szakembereknek.
- Partnerkapcsolatok kialakítása EU-s régiókkal, cserekapcsolatok, tanulmányutak szervezése EU-s nyelvismeret megszerzése céljából.

- "Sok nyelvű iskolák" támogatása.
- A közép-európai nyelvek megismerését célzó csereprogramok, táborok stb.

Közreműködők

oktatási intézmények, nyelviskolák, civil szervezetek, közigazgatási, munkaügyi szervek, kamarák, területfejlesztési szervek, gazdasági szervezetek, nemzetiségi szervezetek, szomszéd országok oktatási intézményei.

Koordináló szereplők

A területfejlesztés megyei és regionális szervezetei, oktatási intézmények.

Eredménymutatók

Az iskolai nyelvoktatás lehetőségeinek bővülése célzott felméréssel számszerűsíthető. A felnőttekkel foglalkozó programrészek eredményességét számszerűsíteni nagyon nehéz, a programok során megvalósuló nyelvoktatási formák és az azokon részt vevő szakemberek száma és eredménye alapján mérhető a siker.

2.4. A régió nemzetközi gazdasági szerepének fejlesztése

2.4.1. A régió nemzetközi gazdasági szerepének fejlesztése

A fejlesztési program szükségessége

A régió vállalkozásainak egy része fizetőképes keresletet csak külföldön talál, ahol erős versennyel szembesül. Az exportképesség általában versenyképes gazdálkodást is jelent, a növekvő export külső források bevonását és ezáltal a régió gazdasági növekedését hozhatja magával.

Célok

A régió vállalkozásai exportképességének javítása, ezáltal a meglévő külgazdasági kapcsolatok kiszélesítése, lehetővé téve, hogy a régió jobban integrálódjon az európai gazdasági térbe.

A fejlesztési program tartalma

A kis- és középvállalkozások számára is lehetővé tenni, hogy bekapcsolódhassanak a külkereskedelemben, termékeiket közvetlenül vagy közvetve tudják exportálni, megfelelő minőségű termékeik külföldi keresletet elégszolgálnak ki.

Intézkedések

- a kis- és középvállalkozások támogatása, hogy a számítógépes hálón megjelenhessenek hirdeteikkel, ajánlataikkal, valamint maguk is kedvezményesen keressenek partnereket
- a legfontosabb célországok szabványait, tanúsítványait, rendeleteit és előírásait elérhetővé kell tenni a kisebb cégek számára is
- az egységesülő EU módosuló szabályainak ismertetésére előadásokat, tanfolyamokat kell szervezni
- a régióban működő külföldi érdekeltségű vállalkozások kapcsolatait fel kell használni a külgazdasági információk szerzésére, újabb kapcsolatok kiépítésére
- a legfontosabb exporttermékek egyúttal jelenjenek meg a régióimázsban, a régióspecifikus vezértermékek között, ezzel is javítva ismertségüket

Közreműködők

gazdasági kamarák, MVA helyi szervezetei, ITD Hungary helyi részlegei

Koordináló szereplők

Gazdasági kamarák.

Eredménymutatók

Az exportértékesítés mennyiségének és jövedelmezőségének növekedése.

2.4.2. A nemzeti kulturális értéket képviselő intézmények fejlesztése

A fejlesztési program szükségessége

A régiót alkotó mindhárom megyében találhatóak olyan kulturális intézmények, létesítmények, amelyek nemcsak regionális, de nemzeti szintű kulturális értéket is képviselnek. A jelenlegi körülmények között inkább csak állagmegővásra van lehetőség ezeknél a létesítményeknél. Ahhoz, hogy ezek tényleges turisztikai vonzerőt jelentsenek akár nemzetközi szinten is, alkalmassá kell tenni minőségi szolgáltatások biztosítására, ehhez pedig speciális fejlesztéseket szükséges megvalósítani.

Célok

- A régió turisztikai vonzerejének növelése a kulturális létesítmények hálózatának fejlesztésén keresztül;
- A kulturális létesítmények látogatottságának növelése.

A fejlesztési program tartalma

A fejlesztési program keretében fel kell mérni, hogy a nemzeti, sőt nemzetközi szinten is jelentős és kulturális létesítmények turisztikai vonzerejének fokozása érdekében milyen konkrét fejlesztések megvalósítására van szükség. Ki kell jelölni a kiemelt regionális kulturális intézmények és létesítmények körét, és támogatni kell azoknak a fejlesztéseknek a megvalósítását, amelyek ezen létesítményeket alkalmassá teszik magas színvonalú, a látogatók által igényelt szolgáltatások biztosítására.

Rövid távon biztosítható a konkrét fejlesztési igények, szükségletek felmérése. Középtávon megvalósíthatóak a konkrét fejlesztések.

Intézkedések

- Az Ópusztaszeri Nemzeti Emlékpark további fejlesztése, turisztikai kínálatának bővítése
- A régió hagyományos kulturális fesztiváljait (Szegedi Szabadtéri Játékok, Gyulai Várszínház) kiszolgáló létesítmények fejlesztése

Közreműködők

Magyar Turizmus Rt., DARIB, DARFT, Kiskunsági Nemzeti Park, érintett települési önkormányzatok

Koordináló szereplők

A koordinációt a DARIB biztosítja, együttműködve a fejlesztések kapcsán közvetlenül érdekelt települési önkormányzatokkal.

Eredménymutatók

- A régió kiemelt kulturális intézményeit meglátogató turisták számának változása.
- A régióba érkező turisták számának változása.

2.4.3. A konferenciaturizmus feltételeinek fejlesztése

A fejlesztési program szükségessége

A konferenciaturizmus növekvő tendenciát mutat az utóbbi évtizedben mind Európában, mind pedig Magyarországon. Az országban az egyik legfontosabb konferenciaközpont Szeged, mely jó adottságokkal rendelkezik ilyen téren. A konferenciaturizmusnak kialakultak az alapfeltételei, azonban a konferenciák számának növelése érdekében nagyon fontos a fizikai feltételrendszer fejlesztése, a meglévő létesítmények továbbfejlesztése, újak létrehozása, továbbá a konferenciaturizmushoz kapcsolódó kiegészítő szolgáltatások fejlesztése.

Célok

- A régióba szakmai rendezvények, konferenciák keretében érkező turisták számának növelése.
- A konferenciaturizmus minőségi hátterét biztosító feltételrendszer javítása.

A fejlesztési program tartalma

A fejlesztési program keretében részben a konferenciák magas színvonalú megrendezésére alkalmas létesítmények fejlesztésére, illetve újak kialakítására kerül sor, másrészt pedig egy olyan intézményi háttér kialakításának elősegítésére, amely lehetővé teszi a konferenciák magas szintű kiszolgálását.

Rövid távon megvalósítható a létesítmények felmérése, az adatbázis kialakítás és megteremthetőek az együttműködés feltételei; elindítható a szolgáltatások felmérése és fejlesztése is. Közép távon megvalósíthatóak a konkrét fizikai fejlesztések.

Intézkedések

- A konferenciák megrendezésére alkalmas létesítmények pontos felmérése, adatbázis kialakítása, együttműködés ösztönzése
- Különböző nagyságú konferenciák és vásárok fogadására és komplex kiszolgálására alkalmas létesítmények fejlesztésének ösztönzése és támogatása.
- A konferenciákhoz kapcsolódó szolgáltatások minőségi fejlesztésének ösztönzése

Közreműködők

DARIB, felsőoktatási intézmények, létesítmények tulajdonosai és üzemeltetői, érintett települési önkormányzatok, szolgáltatásokat végző vállalkozások, Kereskedelmi és Iparkamara

Koordináló szereplők

A koordinációt a DARIB, együttműködve a fejlesztések kapcsán közvetlenül érdekelt települési önkormányzatokkal biztosítja.

Eredménymutatók

- A régióban megrendezett konferenciák száma.
- A konferenciák megrendezésére alkalmas létesítmények befogadóképessége, kapacitása.
- A régióba konferenciák keretében érkező látogatók számának növekedése.

2.4.4. Vonzó programcsomagok kialakítása, promóció

A fejlesztési program szükségessége

A létesítmények fejlesztése, megfelelő fizikai feltételrendszer kialakítása önmagában még nem elegendő a kulturális és konferenciaturizmus bővüléséhez, a látogatók számának növeléséhez. Szükség van kijánlható, versenyképes komplex programcsomagokra, valamint aktív marketing és promóciós munkára.

Célok

A régióba konferencia és kulturális turizmus keretében érkező látogatók számának növelése.

A fejlesztési program tartalma

A fejlesztési program keretében ösztönözni kell a különböző kulturális intézmények és létesítmények együttműködését, közös fellépését és programjaik, rendezvényeik összehangolását. Ki kell dolgozni vonzó, több napos programot kínáló komplex programcsomagokat különböző célcsoportok számára, valamint komplex konferencia-szolgáltatás ajánlatokat. Biztosítani kell a programcsomagok hatékony, célzott kiajánlását.

Rövid távon kezdeményezhető az aktív együttműködés kialakítása a régió jelentős kulturális intézményei között, és megvalósítható a kulturális programcsomagok kidolgozása, a marketing munka megtervezése. Középtávon valósítható meg a kulturális programcsomagok megszervezése, valamint középtávú feladat a konkrét marketingakciók végrehajtása is.

Intézkedések

- A régió kulturális kínálatának összehangolása.
- Komplex regionális kulturális programcsomagok megtervezése és megszervezése.
- Aktív marketing munka megvalósítása (kiadványok – programkatalógus, konferencia-létesítmény és szolgáltatás katalógus, stb. elkészítése, közös, regionális szintű fellépés turisztikai vásárokon, rendezvényeken, referenciutak szervezése a sajtó képviselői számára.

Közreműködők

DARIB, DARFT, érintett települési önkormányzatok, kulturális intézmények, konferencia-létesítmények üzemeltetői, tulajdonosai

Koordináló szereplők

A koordinációt a DARIB végzi, együttműködve az érdekelt települési önkormányzatokkal.

Eredménymutatók

- Kidolgozott és ténylegesen megvalósuló kulturális programcsomagok száma.
- A kiadványokkal, marketing akciókkal elért szervezetek száma.
- A régióba konferencia és kulturális turizmus keretében érkező turisták számának növekedése.

2.4.5.A bérmunkát végző vállalkozások kiszolgáltatottságának mérséklése

A fejlesztési program szükségessége

A régió textil- és ruházati iparának nagyobb része bérmunkában dolgozik (azaz külföldre termel megfelelő minőségben), jelentős számú, a régió ipari alkalmazottainak mintegy negyedét kitevő, alacsonyán képzett női munkaerőt foglalkoztatva. A bérköltségek növekedésével ezen cégek egyre nehezebb helyzetbe kerülnek, talpon maradni csak profilbővítéssel, a tervezés és gyártásprogramozás egyes elemeinek átvételével, a nyugat-európai kooperációkhoz való csatlakozással, rugalmas, kis sorozatú minőségi termeléssel tudnak.

Célok

A bérmunkában dolgozó cégek támogatása, hogy termelésük diverzifikálásával, a hozzáadott érték növelésével, célgépek beszerzésével, piaci kapcsolataik erősítésével kiszolgáltatottságuk csökkenjen és új tevékenységek bevezetésére legyenek képesek.

A fejlesztési program tartalma

Az olyan tevékenységek fokozatos átvétele, amelyet jelenleg a megrendelők végeznek (mintakészítés, dizájn stb.), a helyi alapanyag beszállítók arányának növelése, valamint a profilváltás stratégiájának megtervezetése.

Intézkedések

- a tervezés, mintakészítés, egyes magas szakértelmet igénylő munkahelyek létrehozásának támogatása
- a bér munkában készülő termékeknel a magyar alapanyagok arányának növelésére irányuló szándékok támogatása
- megvalósíthatósági tanulmányok elkészítésének támogatása, hogy a bér munka szűkülése esetén ezek a cégek milyen tevékenységre tudnának átváltani

Közreműködők

gazdasági kamarák, szakmai szövetségek, megyei területfejlesztési tanácsok

Koordináló szereplők

Kereskedelmi és Iparkamara.

Eredménymutatók

A hozzáadott érték növekedése.

2.4.6.A régió nemzetközi energia-tranzit szerepkörének kiépítése, továbbfejlesztése

A fejlesztési program szükségessége

A geopolitikai és energiapolitikai szempontból mindenkor gazdasági előnnyel jár az ország nemzetközi kereskedelmét erősítő szállító rendszerek jelenléte és sűrítési-bővítési igénye. Mindez olyan újabb energiahordozói betáplálás, mely az ország és a régió biztonságosabb ellátását – “több lábbon állását” növeli, elvi és gyakorlati gazdasági-kereskedelmi előnnyel, azonfelül érték képződéssel jár, ezért támogatása javasolható a döntéshozatal minden szintjén. Az energiahordozói szállítmányozást célszerű a Dél-Alföldi Logisztikai Szolg. Központon keresztül is koordináltatni, ezzel az országos és regionális irányító szerep növelhető.

Célok

Előrelátó felkészülés a ma még határozatlan, de a középtávú időszakban időszerűvé válható nemzetközi fejlesztési programra, amihez szükségesek:

- a nemzetgazdaság-politikai elvi állásfoglalás, dokumentálással,
- fizikai tervezés, tervellátottság, a régiót és az országot érintő optimális nyomvonal-javaslatok (változatok) kidolgozásával, területi preferencia biztosításával.

A fejlesztési program tartalma

Az előcsatlakozási időszakban igénybe vehető, ISPA program keretében, a műszaki infrastruktúra rendszerfejlesztések tervezésére és megvalósítására nyerhető EU támogatásra alapozva: egy területfejlesztési és ágazati kooperációban készítendő Előterv elkészítése 2000–2001 évben, az első operatív tervek készítés időszakában DÉL-ALFÖLDI NEMZETKÖZI ENERGIAHÁLÓZATI RENDSZERFEJLESZTÉSEK ELŐTERVE címmel.

Dél-Alföldi Nemzetközi szinten Kooperáló Energiahálózati Rendszerfejlesztési Előterv kidolgozása

- a meglévő energiagazdálkodás és nemzetközi kereskedelem regionális értékelése,
- távlati energiakooperációs rendszerfejlesztések elve és feltételei,
- nemzetközi kooperációs hálózatfejlesztési javaslatok, összhangban a nemzetközi közlekedési rendszerfejlesztésekkel,
- területi-telepítési preferenciák, gazdaságfejlesztési prioritások.

Intézkedések

Dél-Alföldi Nemzetközi szinten Kooperáló Energiahálózati Rendszerfejlesztési Előterv kidolgozása

- a meglévő energiagazdálkodás és nemzetközi kereskedelem regionális értékelése,
 - távlati energiakooperációs rendszerfejlesztések elve és feltételei,
 - nemzetközi kooperációs hálózatfejlesztési javaslatok, összhangban a nemzetközi közlekedési rendszerfejlesztésekkel,
- területi-telepítési preferenciák, gazdaságfejlesztési prioritások.

Közreműködők

- az országos energiagazdálkodásban résztvevők,
- a régióba települő tranzitvezeték területhasználati díját kapó önkormányzatok,
- a régió – ezen belül a megyék – gazdasági-kereskedelmi vállalkozói,
- a régió energiaellátásának megnövelt biztonságát élvező fogyasztók,

Koordináló szereplők

DARFT

Eredménymutatók

Az ELŐTERV, minősége, melyet ágazati és területi döntéshozó szervezet minősít (OTK, GM, KHVM, KÖM).

2.5. A régió közvetítő szerepének erősítése a határ menti kapcsolatok fejlesztése révén

2.5.1. Határ menti kapcsolatok, projektek ösztönzése

A fejlesztési program szükségessége

A regionalizálódó Európában végbement folyamatokra figyelve, melyek részeként például centrumtérsegek leértékelődtek, illetve belső és külső perifériák szerepe értékelődött át, új területek fejlődése gyorsult fel stb., célszerű nekünk is átértékelnünk a dél-alföldi régió határ menti területeit, amelyek rövidesen az új, Magyarországgal is bővülő Európai Unió határai lehetnek. A határ túlsó oldalán kisebb-nagyobb tömbökben magyar ajkú lakosság él, ezért a terület sajátos és hatékony transzfer zónaként, nyelvi, interkulturális kapcsolatok tereként is funkcionálhat. A határ menti kapcsolatokból adódó többlet kihasználása segítséget nyújthat az évtizedeken át periférikus szerepre kényszerített határ menti térségek felzárkóztatásához is. (Fenti folyamatok elősegítése a remélhetően nem eszkalálódó háború befejezését követően lehet aktuális.)

Célok

- Határ menti települések, térségek elszigeteltségének csökkentése
- A határ menti kapcsolatokból adódó területfejlesztési előnyök kiaknázása.

A fejlesztési program tartalma

A határ menti települések, kistérségek, megyék, intézmények, szervezetek testvérkapcsolatainak, cserekapcsolatainak, szomszédsági civil kapcsolatainak ösztönzése. Közös kulturális, szakmai, tudományos, művészeti, korcsoportos rendezvények, képzések, kiállítások, tanácskozások, táborok szervezésének elősegítése. A határ menti együttműködések, rendezvényeket ismertető, illetve együttműködési ajánlatokat tartalmazó, határon túli partnereket kereső kiadvány megjelentetése a partner országokkal közösen. Regionális szempontok érvényesítése a Duna-Körös-Maros-Tisza Euroregionális Együttműködésben. Vidékfejlesztési projektek kezdeményezése a szomszéd országokkal. Közös pályázatok készítése.

Rövid távon elsősorban a Románia felé irányuló kapcsolatok fejlesztése tervezhető, míg közép távon az intézkedésekben felsorolt projektek megvalósíthatók, amennyiben a politikai körülmények és a partner országok együttműködése ezt lehetővé teszik.

Intézkedések

- Pályázati alap létesítése a határ menti, illetve határon átívelő együttműködések támogatására .
- Reprezentatív euro-regionális konferencia megszervezése a határ menti együttműködések bemutatására.
- A határ menti együttműködések ismertető, illetve határon túli partnereket kereső kiadványok megjelenítése.
- Eurorégiós stratégia kidolgozása a megyei, kistérségi kapcsolatok regionális összehangolására.
- Határ menti területfejlesztési projektek, közös pályázatok támogatása.

Közreműködők

területfejlesztési tanácsok, civil és szakmai szervezetek, kamarák, kistérségi szervezetek, megyei és települési önkormányzatok, tudományos és felsőoktatási intézmények

Koordináló szereplők

A területfejlesztési programok koordinálása a regionális fejlesztési tanács feladata. Az egyéb programok koordinálását regionális civil szervezet, megyei kulturális intézmény, felsőoktatási, tudományos intézmény vállalhatja magára.

Eredménymutatók

A program eredményesnek tekinthető a reprezentatív nagyrendezvény megvalósulása, a határ menti kapcsolatokat fejlesztő kiadvány megjelenése, a dél-alföldi eurorégiós stratégia kidolgozása, valamint a határ menti kapcsolatok, projektek minőségi és mennyiségi növekedése esetén. A program erősen politikafüggő, éppen ezért pontos sikerkritérium meghatározása nem lehetséges.

2.5.2. Határ menti szakmai kapcsolatok, tudományos kutatás és munkavállalás

A fejlesztési program szükségessége

Az előző pontban kifejtettek szerint.

Célok

A határ menti kapcsolatból adódó előnyök kiaknázása a felsőoktatás és kutatás területén.

A fejlesztési program tartalma

Egyetemi-főiskolai hallgatók, kutatók tudományos tapasztalatszerzésének, szakdolgozat készítésének, tudományos minősítés megszerzésének, posztgraduális képzésének segítése. Szomszéd régióbeli kvalifikált szakemberek dél-alföldi vendégmunkájának lehetővé tétele a felsőoktatásban és a kutatásban. Magyarországi és határon túli kutatók (intézmények) közös tudományos projektjeinek, valamint a projektek eredményeit megismertető közös kiadványoknak, rendezvényeknek a támogatása.

Rövid távon a már ma is létező hasonló tartalmú kezdeményezések elemzése és a regionális szintre emelésükkel kapcsolatos elképzelések összegzése végezhető el. Közép távon megvalósul mind az ösztöndíjrendszer, mind a lakástámogatási rendszer, kezdeményezés történik a tudományos és felsőoktatási projekteket támogató egyezmények megkötésére.

Intézkedések

- Ösztöndíjrendszer kidolgozása határon túli felsőoktatási hallgatók és kutatók dél-alföldi tanulásához, kutatásához.

- Ösztöndíjrendszer kidolgozása dél-alföldi hallgatók és kutatók határon túli tanulmányútjainak támogatására.
- Tudományos és felsőoktatási kapcsolatokat kölcsönösen támogató egyezmények előkészítése és megkötése a szomszédos, határon túli régiókkal.
- Határon túli vendégoktatók, vendégkutatók, speciális képzettséggel rendelkező szakemberek ideiglenes letelepedésének támogatását szolgáló intézkedéscsomag kidolgozása.

Közreműködők

felsőoktatási és tudományos intézmények, önkormányzatok, területfejlesztési szervezetek.

Koordinálás

DARFT, valamint a régió egy-két kutatóintézete, felsőoktatási intézménye.

Eredménymutatók

Az intézkedések következtében több lesz – a mainál kedvezőbb politikai feltételek esetén akár a jelenlegi sokszorosára - a vendéghallgató, vendégkutató, egyéb vendégszakember hazánkban, illetve jelentősen szaporodhatnak a délföldi hallgatók, kutatók határon túli tanulmányi/kutatói kapcsolatai. A projektben részt vevő viszonylag kis számú intézmény miatt a program értékelése egyszerű adatkéréssel megoldható.

2.5.3.A határon átnyúló gazdasági kapcsolatok erősítése

A fejlesztési program szükségessége

A régió határa Romániával és Jugoszláviával az EU várható határa lesz nemsokára. Mind a román gazdaság instabil helyzete, mind a szerbiai háború jelenleg nehézkessé teszi a gazdasági együttműködést, a beruházásokat, a termelési kapcsolatokat. A háború lezárultával, az autópálya kiépültével várhatóan stabilizálódik mindkét ország gazdasága és lehetővé válik érdemi üzleti kapcsolatok kiépítése.

Célok

A meglévő kapcsolatokat ápolva lehetővé kell tenni, hogy a kedvezőbbé váló politikai és gazdasági helyzet esetében a régió vállalkozásai ki tudják használni a határ közelségéből eredő gazdasági előnyöket.

A fejlesztési program tartalma

A jelenlegi helyzetben az információk rendszerezett naprakész gyűjtésével és a személyes kapcsolatok, intézményi együttműködések ápolásával arra kell törekedni, hogy a szomszédos országok helyzetének megváltozása esetében a régió vállalkozásai az elsők között jelenhessenek meg ezeken a piacokon úgy, hogy már kipróbált, megbízható kapcsolataik vannak.

Intézkedések

- adatbázist kell naprakészen tartani a hatályos romániai és szerbiai gazdasági törvényekről, rendeletekről magyar nyelven
- számítógépes kapcsolatok kiépítése a határ túloldalán levő szervezetekkel, üzleti ajánlataikat és igényeiket (keresletüket) a régió szerverein is közzé kell tenni
- rendszeresen tartott üzletember találkozókra a személyes kapcsolatok ápolására lehetőséget kell teremteni
- a regionális termékiállításokra meg kell hívni a határ túloldalán lévő vállalkozásokat is kiállítóként
- törekedni kell a határ menti termeltetési kapcsolatok kiépítésére, ezáltal kedvezőbb költséggel állíthatók elő termények
- a bevásárlóturizmus feltételeinek kedvező változása érdekében lobbyszás, a jogszabályi háttér változtatására javaslatok kidolgozása

Közreműködők

megyei kereskedelmi és iparkamarák, Phare CBC, DKMT Eurorégió, ITD Hungary

Koordináló szereplők

Megyei kereskedelmi és iparkamarák.

Eredménymutatók

Új vegyesvállalatok száma, a megkötött szerződések száma.

2.5.4. Határon túli magyarok, határainkon belüli nemzetiségek és etnikumok anyanyelvi, kulturális identitásának megőrzését, az anyaországhoz való kapcsolatok ápolását segítő program

A fejlesztési program szükségessége

A régió sajátos színfoltjának tekinthető a nemzetiségi közösségek viszonylag nagy száma. Békéscsaba a hazai szlovák, Gyula a román, Baja pedig a hazai németek egyik kulturális központja. E városokban oktatási és kulturális intézményhálózat szolgálja az identitás, a nemzetiségi kötődés fennmaradását. Az említetteken kívül szerbek és bunyevácok is élnek a régió több településén. Jelentősebb etnikai csoport a cigányság. A határon túl ugyanakkor - Romániában és a jugoszláviai Vajdaságban - nagy számú magyarság él, akiknek anyaországi kapcsolattartása jelentős mértékben a regionális kapcsolatokon belül valósulhat meg.

Célok

- A határon túli magyarok anyaországi kapcsolattartásának segítése.
- A határon túli magyarok, illetve a régió nemzetiségei, illetve a cigány etnikum segítése abban, hogy anyanyelvi, kulturális identitását, közösségi hagyományait ápolja, megőrizze.

A fejlesztési program tartalma

A határon túli magyarok magyarországi képzéseken, rendezvényeken való részvételének, hazai szakmaszerzésének, diplomaszerezésének támogatása e célra létrehozott alap segítségével. Határon túli magyar gyerekek magyarországi kirándulásának, táborozásának, versenyeken való részvételének támogatása. Magyarországon készült tankönyvek, segédkönyvek, multimédiák és egyéb oktatási anyagok eljuttatása előzetes igényfelmérés alapján. A határon túli magyar értelmiség számára képzések, továbbképzések, előadássorozatok szervezése (pl. anyanyelvi továbbképzések, EU-val kapcsolatos ismeretek). Magyarországi nemzetiségek anyanyelvi oktatási, képzési anyaggal való ellátásának segítése. A nemzetiségek, illetve a cigány etnikum kultúrájának, közösségi hagyományainak ápolása érdekében komplex nemzetiségi, illetve etnikai kulturális intézmények létrehozása a régióban.

Rövid távon megvalósítható egy alap létrehozása a határon túli magyarok számára, valamint az oktatási anyagokkal kapcsolatos igényfelmérés, képzések, továbbképzések szervezése számukra.. Közép távon valósítható meg a magyarországi nemzetiségek anyanyelvi oktatási, képzési anyaggal való ellátása, valamint a nemzetiségi, illetve cigány kulturális intézmények létrehozása a régióban.

Intézkedések

- Alap létrehozása a határon túli magyarok számára magyarországi képzéseken, rendezvényeken, szakképzésben és felsőfokú oktatásban való részvételük segítésére, különös tekintettel magyar gyerekek magyarországi tapasztalatszerzésre.
- Képzések, továbbképzések, előadássorozatok szervezése a határon túli magyarok számára.
- Magyar nyelvű oktatási anyagok eljuttatása a határon túli magyarokhoz, előzetes igényfelmérés alapján.
- Magyarországi nemzetiségek anyanyelvi oktatási, képzési anyaggal való ellátásának segítése az anyaországgal való kapcsolatfelvétel útján.

- Komplex nemzetiségi, illetve cigány kulturális intézmények létrehozása a régióban.

Közreműködők

Magyarok Világszövetsége területi szervezetei, civil szervezetek, területfejlesztési szervezetek, kisebbségi önkormányzatok, önkormányzatok.

Koordináló szereplők

Magyarok Világszövetsége területi szervezetei, civil szervezetek, kisebbségi önkormányzatok.

Eredménymutatók

A régióban tanuló, régióbeli képzésen, továbbképzésen, egyéb rendezvényen részt vevő határon túli magyarok számának növekedése. Az összehasonlítás célzott adatgyűjtéssel tehető meg. Legalább három komplex nemzetiségi, illetve cigány kulturális központ megnyitása, működtetése.

3. Gazdasági versenyképességét javító programok

3.1. A feldolgozóipar és a szolgáltató szektor versenyképességének növelése

3.1.1. A régióbeli feldolgozóipar és üzleti szolgáltatások versenyképes kis- és közép-vállalkozásainak erősítése

A fejlesztési program szükségessége

Egy régió tartós gazdasági fejlődése döntő mértékben a régióban bejegyzett vállalkozásokon múlik, amely cégek menedzmentje (és általában meghatározó tulajdonosai is) a régióban élnek, erős a helyi kötődésük, a térségi identitásuk, partnerek a helyi problémák megoldásában stb. Ezek a vállalkozók a szűken vett megtérülési szempontokon túl a régió fejlődésére is tekintettel vannak, itt akarnak boldogulni, itt él a családjuk és mindent megtesznek azért, hogy az üzemet ne telepítsék át egy másik régióba. A régióban bejegyzett cégek egy jelentős része stabil exportpiacokkal rendelkezik, ezen cégek egy része képes profilját bővíteni, ezáltal a helyi gazdasági életet is élénkíteni keresletével. Fontos szempont, hogy a megmerevedett vállalati struktúra lazuljon, lehetővé váljon a kisebb helyi cégek piaci terjeszkedése. A nagyobb termelő cégeknél termelésük automatizálása miatt egyre kevesebb munkaerőre lesz szükség, így a munkavállalókat az élőlétszám-igényes szolgáltatások tudják hosszabb távon alkalmazni. Megjegyezzük, hogy nem mikro-vállalkozásokról, hanem az EU-ban szokásos vállalati kategóriákról van szó (a középvállalkozás maximum 250 főt alkalmaz és árbevétele a kb. 10 milliárd Ft-ot nem haladja meg).

Célok

A régió sikeres, több esetben exportra dolgozó kis- és középvállalkozásainak piaci pozícióit erősítve és piaci terjeszkedését segítve a régióban új munkahelyek létrehozása és a gazdasági szerkezet átalakulásának felgyorsítása.

A fejlesztési program tartalma

A kis- és középvállalkozások egy jelentős része fogyasztási cikket gyártva közvetlenül exportál, avagy változó ügyfélkörnek nyújt szolgáltatásokat. Azaz tevékenységénél fogva nem kapcsolódik beszállítói hálózathoz, hanem közvetlenül tartja a piaci kapcsolatokat (a fogyasztóval vagy kereskedővel). A rugalmas kis- és középvállalkozások támogatásával versenyképességük javul és ezáltal munkahelyeket tudnak teremteni, főleg a szolgáltatásokban.

Intézkedések

- az információszerzés költségeinek csökkentése: az Internet-re csatlakozás, a honlapok elkészítése és elhelyezése, a hálózat használatakor felmerülő költségek támogatása
- a piacra lépés költségeinek csökkentése: üzletember találkozókon, kiállításokon részvétel, üzleti ismertetőanyagok elkészítésének támogatása
- termelő infrastruktúra fejlesztése, vertikum építése a termelők részvételével, termelői közösségek létrehozása
- a minőségbiztosítási tanúsítvány megszerzésének támogatása
- referenciamunkák (minták) elkészítésének támogatására pályázatok kiírása
- az országos és egyéb pályázatokra a figyelemfelhívás, a pályázati anyag elkészítésének támogatása
- pályázati tanácsadó szolgáltatások támogatása
- regionális szintű fejlesztési alap (alapítvány) létrehozása, amely a megyénként szerveződött különböző szervezetek, valamint a főhatóságok ezirányú forrásainak egy részét koordinálva a régióban húzóágazatnak minősíthető szektorokban jelentősebb támogatásokat tud nyújtani perspektivikus kis- és középvállalkozásoknak (csak néhány cégnek): garanciavállalás, kamattámogatás stb.

Közreműködők

DARFT, megyei területfejlesztési tanácsok, regionális marketing kabinet, MVA helyi szervezetei, gazdasági kamarák, települési önkormányzatok.

Koordináló szereplők

A kis- és középvállalkozások támogatása összetett feladat, több szervezet és szövetség vesz benne részt, amit csak egy regionális fejlesztési ügynökség tud koordinálni (DARFT), együttműködve a gazdasági kamarákkal, MVA helyi szervezeteivel, a megyei területfejlesztési tanácsokkal.

Eredménymutatók

A pályázatokon nyertes cégek száma, a kis- és középvállalkozások alkalmazottai számának gyarapodása, az ISO tanúsítványt elnyert vállalkozások száma.

3.1.2.A Dél-Alföld régióra jellemző, tudás- és élőmunka-igényes, magas minőségű, hagyományos termékek gyártásának támogatása

A fejlesztési program szükségessége

A régióban sikeres exporttevékenységet folytató, fogyasztási cikket gyártó cégek működnek a ruházati, a bőr- és cipő-, a nyomda-, a bútoriparban stb., jelentős számú alkalmazottal (kb. a régió feldolgozóipari foglalkoztatottjainak negyede itt dolgozik). A fejlett országokban is fennmaradtak a magas minőséget produkáló, kis sorozatban dolgozó, az egyedi igényekhez rugalmasan alkalmazkodó, jórészt kézműipari jellegű tevékenységet folytató kisebb cégek (pl. Harmadik Olaszországban, Baden-Württembergben stb.). Ezek a cégek el tudják fogadtatni magas bérköltségüket, mivel nem tömegterméket, hanem inkább a (középosztálybeli) presztízs fogyasztáshoz sorolható termékeket gyártanak. Ezek a termékek általában nem termelhetőek a fejlődő országokban, viszont várható, hogy Magyarországra áttelepíthető a gyártás (részben számítva a kelet-európai piacokra), ezáltal fennmaradhatnak ezek a régióbeli cégek (Megjegyezzük, hogy jelenlegi foglalkoztatottjaik többsége nehezen átképezhető, alacsonyan kvalifikált munkaerő, azaz ezen helyi cégek gyengülésével jelentősen nőni fog a munkanélküliségi ráta).

Célok

A minőségi fogyasztási cikket kis sorozatban gyártó cégek üzleti kapcsolatai stabilizálásának elősegítése.

A fejlesztési program tartalma

A fogyasztási cikket gyártó cégek kiszolgáltatottak (egy részük bér munkában dolgozik), versenyképességüket csak kisebb sorozatú, minőségi termékekkel tudják megőrizni, amely termékek egy részénél a költségeiket el tudják fogadtatni. A termékek minőségének javításával, a géppark felújításával el kellene érni, hogy tartós kapcsolatok jöjjenek létre a tervezőkkel (divatruházat, lakberendezés stb.), butik- és áruházláncokkal. Azaz integrálódjanak ezek a cégek a jelenlegi nyugat-európai struktúrákba, a működő kapcsolati rendszerekbe. Valamint ne csak a gyártás, hanem a tervezés (mintadarabok készítése), a gyártáselőkészítés stb. egy része is kerüljön ide.

Intézkedések

- a régióban jelenleg gyártott, exportra készülő, magas minőséget képviselő fogyasztási cikkek kataszterének elkészítése
- a speciális szakmai adatbázisokhoz való számítógépes hozzáférés támogatása
- a versenyképességet javító célgépek beszerzésének támogatása (pl. CAD-CAM)
- nyugat-európai kiállításokon való megjelenés támogatása
- regionális termékiállítás szervezése a kereskedők, áruház- és butikláncok részére

Közreműködők

ITD Hungary, gazdasági kamarák, szakmai szervezetek, kereskedelmi kirendeltségek, megyei területfejlesztési tanácsok.

Koordináló szereplők

A program speciális jellegénél fogva a Kézműves kamarák és a Kereskedelmi és Iparkamarák szakosztályai (bizottságai).

Eredménymutatók

A cégek alkalmazotti létszáma, nyereségük, exportértékesítésük alakulása, a védjegyek száma.

3.1.3.A régióban "szigetszerűen" működő versenyképes nagyvállalatok regionális kötődésének erősítése

A fejlesztési program szükségessége

Felmérésünk szerint a régióban működő nagyvállalatok egy része a korábbi ipartelepítés sajátosságai, a privatizáció és piacuk átalakulása, illetve speciális tevékenységük miatt alig kötődik a régióhoz: alapanyagokat külföldről vásárol, üzleti szolgáltatásokat fővárosi cégektől vesz igénybe stb., holott több esetben régióon belüli beszállítókkal, szolgáltatókkal is kapcsolatba tudna kerülni. A gazdasági átalakulás főbb lépéseinek lezárultával stabilizálódott a nagyobb cégek szervezete és üzleti kapcsolatrendszere, ezért várhatóan nyitottak lesznek a számukra is kedvező kapcsolatokra. A nagyvállalat sokszor rendelkezik olyan üzleti információkkal, megkeresésekkel, amelyet nem tart kedvezőnek, viszont egy kisebb cégnek előnyös lehet.

Erősödnek azok a tendenciák (főleg Békés és Bács-Kiskun megyében), hogy a vállalati fúziókat követően a vállalati központ elkerül a régióból, csak telephelyek maradnak, így a fejlesztési-pénzügyi-marketing döntések a régióon kívül születnek, ennek következtében a szakemberek egy része elköltözik, az alvállalkozói kapcsolatok gyengülnek. A vállalati fúziós tendencia a piaci verseny éleződésének természetes következménye, viszont a régió külső döntési centrumoktól való kiszolgáltatottsága, függése erősödik.

Célok

A régió nagyvállalatai és a régióbeli kis- és középvállalkozások közötti formális és informális üzleti, szakmai kapcsolatok, együttműködések kialakítása és erősítése, a régió meghatározó nagyvállalatai régióbeli "beágyazódásának" ösztönzése.

A fejlesztési program tartalma

Az egyes nagyvállalatok helyi beszállítói körének kialakítása jónéhány kisebb vállalkozás számára piacot jelenthet (visszacsatoló hatás). Valamint kisebb cégeknél végezhető el a nagyvállalat nagy sorozatban gyártott termékei és félkésztermékei egy részének egyedi igényeknek megfelelő, kisebb sorozatú továbbfeldolgozása (előreccatoló hatás), amely tevékenység hatékonyan a nagyvállalatnál több esetben nem szervezhető meg. A nagyvállalati profiltisztítás sokszor lehetővé teszi alvállalkozók bevonását, a helyi szolgáltatások igénybe vételét. A régió gazdaságát a kisebb vállalkozásoknak jutó megrendeléseken kívül a szakmai kapcsolatfelvételtől eredő információk és minták is élénkítik (technológiai hatás).

Intézkedések

- egyeztetés a nagyvállalatok és a település vezetése között, milyen feltételek esetében tudnának több alkalmazottat foglalkoztatni, a helyi beszállítói kört növelni
- az alapanyagok, igényelt szolgáltatások feltérképezése, ajánlatok bekérése és továbbítása a jelentkező kis- és középvállalkozások felé
- beszállítói rendezvények szervezése egy-egy nagyvállalatnál, a potenciális beszállítókkal a minőségi és egyéb elvárások ismertetése
- vállalkozói szakmai klubok szervezése ágazatonként (szakmánként)
- ötletvásárok és innovációs pályázatok kiírása a termékek egyedi továbbfeldolgozására

Közreműködők

MVA megyei szervezetei, gazdasági kamarák, nagyvállalati székhellyel rendelkező városi önkormányzatok, GYOSZ helyi szervezetei, Iparszövetség szervezetei.

Koordináló szereplők

Az MVA végzi a beszállítói kormányprogram koordinálását, ezért a régióban is célszerű a dél-alföldi helyi vállalkozói központoknak felvállalni ezt a feladatot.

Eredménymutatók

Az alvállalkozói kör bővülése, a nagyvállalatok foglalkoztatottjainak száma.

3.1.5.A termelő infrastruktúra kialakítása feldolgozóipari és szolgáltatási tevékenységek letelepítéséhez

A fejlesztési program szükségessége

A termelő és szolgáltató cégek letelepítéséhez, a szerkezetváltáshoz szükséges az előkészített terület, ingatlan. Városokban több helyen a termelő infrastruktúra elavult (energiahálózatok, épületek stb.), itt szükség van a kihasználatlan iparterületek rehabilitációjára, vagy új iparterületek kialakítására. Az ipari és szolgáltatási koncentrációk akkor sikeresek, ha az agglomerációs előnyöket, a pozitív együttműködést (szinergiát) kihasználják, ha közös szolgáltatásokat vesznek igénybe stb., nem pedig egymásról tudomást sem véve élik egymás mellett az életüket.

Célok

Vonzó, jól felszerelt telephelyek kialakítása, ahol a betelepülő vállalkozások törekszenek az együttműködésre.

A fejlesztési program tartalma

A városokban célszerű a meglévő iparterületek rehabilitációja, ahol nincs vagy költséges az ipari területek felújítása, ott ipari parkokat kellene kialakítani (a Dél-Alföldön jelenleg 11 park nyerte el a címet, és több helyen előrehaladott állapotban van a szervezése). Kisebb településeken, ahol gyengébb a vállalkozókészség és hiányosak a vállalkozói ismeretek, ott az önkormányzat közreműködésével inkubátorházakat kellene létrehozni (amelyek egy része később ipari park magja lehet). Városokban a modern üzleti szolgáltatások egy közös irodaházban történő elhelyezése (pl.

kedvező bérleti díjjal odacsábítása) a szinergia miatt jelentősen javíthatja a település vállalkozásainak nyújtott szolgáltatások színvonalát, ezáltal a vállalkozások versenyképességét.

Intézkedések

- kihasználatlan ipari létesítmények, ingatlanok állapotfelmérése, kataszterének folyamatos felújítása és közzététele
- a szükséges infrastruktúra és üzleti szolgáltatások kialakítása
- inkubátorházak létesítése olyan kisebb városokban, ahol kevés a társas vállalkozás és hiányoznak az üzleti szolgáltatásokat nyújtó vállalkozások
- ipari parkok régióon belüli összehangolt fejlesztése, a profilokról a régióban konszenzus kialakítása, a folyamatos információcsere megszervezése
- városokban a modern üzleti, informatikai szolgáltatások kedvezményes, koncentrált elhelyezése

Közreműködők

települési önkormányzatok, az ipari parkok szervezői, ipari területek tulajdonosai, DARFT, MVA helyi szervezetei

Koordináló szereplők

DARFT (a regionális konszenzus kialakítására)

Eredménymutatók

A telephelyek kihasználtsága, az ottani cégeknél foglalkoztatottak száma, a társas vállalkozások számának növekedése.

3.1.6. Vállalkozási övezetek kialakítása, befektetési előnyök érvényesítése

A fejlesztési program szükségessége

A régióban jelenleg 3 vállalkozási övezet lett jóváhagyva, amelyekben 10 éven át a letelepülő vállalkozások jelentős kedvezményeket (adó-, beruházási, értékcsökkenési leírás stb.) élveznek beruházásaik után. A régióban több elmaradott kistérség nehéz helyzetben van, a beruházási kedvezmények némi reményt jelentenek, javíthatják versenypozícióikat a kedvezőbb helyzetű térségekkel szemben.

A régió ipari park kínálati adottságai részben elfogytak, hasznosításuk valamilyen szinten elkezdődött, ill. ahol még nem nyerték el e címet (pl. a cukorgyárak: Mezőhegyes, Sarkad), ott komplex műszaki infrastruktúrával rendelkeznek. A perifériális területeken, ahol a munkahelyteremtés sürgetően fontos feladat, s ahol ma is tápponhiányos a térség, területi kínálatot célszerű teremteni, a "célban" vázolt energetikai fejlesztések árán, ha már jelentkezett potenciális vállalkozó-társfinanszírozó. Ehhez az adott kistérségnek adandó támogatás (max. 25%) a szolgáltató cégeket is könnyebben "bevonja" a fejlesztésbe, partnerként. A szolgáltatóknak és fogyasztóknak egyaránt érdeke e mellőzött, tápponhiányos térségek megszűnése, mivel az energiellátási rendszer biztonságosabbá válik.

Célok

A vállalkozási övezetekben új tevékenységek meghonosítása, vállalkozások letelepítése és ezáltal a kistérségek gazdasági életének élénkítése.

A társadalmi-gazdasági téren elmaradott térségek felzárkóztatása minimum 3 helyen vonzó termelőhely-kínálat fejlesztésével, villamosenergia és gázvezeték-hálózati beruházásokhoz történő támogatással.

A fejlesztési program tartalma

Önmagában a vállalkozási övezetben elérhető kedvezmények nem tűnnek elég kedvezőnek, mivel az elmaradott infrastruktúra miatti költségnövekedést, az inpuhelyettesítés nagyobb kockázatát (pl.

a munkaerőnél) nem mindig ellensúlyozzák ki. Azaz átgondolt tervezés, erőteljes marketing és lobbyzás kell az övezetek gazdasági életének fellendítéséhez, az infrastruktúra (közlekedés, szakképzés stb.) fejlesztése, az országos pénzalapokból (gazdaságfejlesztési célprogram, OMFB stb.) további támogatások elnyerése.

A már körvonalazódó, munkahelyteremtő nagyobb, zöldmezős beruházások előmozdítására a régióknak mintegy 3 helyén: villamosenergia táppontbővítést, hálózatfejlesztést és földgázátadó és nagy nyomású földgáz hálózat-fejlesztést számításba venni a gazdaság versenyképességének javítását célzó program keretében, modellezve egy középüzem igényeit és energetikai létesítményszükségletét.

Intézkedések

- konszenzus létrehozása az övezethez tartozó önkormányzatok között a "szereposztásról": a vonalas infrastruktúra fejlesztéséről, ipari parkok, szakképző intézmények stb. létrehozásáról
- ügynökség alapítása, amelyik a vállalalkozási övezetben kialakított elképzeléseket menedzseli
- aktív térségmarketing elindítása: ismertetőanyagok, rendezvények, a potenciális befektetők felkeresése stb.
- a szakági terveztetés és megvalósítás ajánlatainak szervezése,
- szakértői – beruházási program-szintű költségbecslés a megvalósításra,
- üzemeltetési feltételek rendezése a szolgáltatókkal.

Közreműködők

az övezetek települési önkormányzatai, a szervező ügynökségek (Kht-k), kistérségi társulások, a regionális fejlesztést hitelező bankok, DARFT

Koordináló szereplők

A vállalalkozási övezetet szervező ügynökség (vállalkozás).

Eredménymutatók

- Az övezetben végrehajtott beruházások értéke, a munkahelyek számának növekedése.
- a létrehozandó villamosenergia-beruházás szabad kapacitása, terhelhetősége (MW-ban),
- a fejlesztéssel létrejövő földgázenergia-bázis szabad kapacitása, terhelhetősége (természetes mértékegységben: Nm³).

3.1.7. Új iparágak meghonosítása, főleg transznacionális cégek letelepítésével

A fejlesztési program szükségessége

A régióban a gazdasági szerkezet megújulásának kevés megfigyelhető jele van, a szerkezetváltás nélkül a régió leszakadása nőni fog. Az új ágazatok megtelepedése főleg transznacionális feldolgozóipari cégektől várható, az ehhez szükséges piaci kapcsolatokkal, szakismerettel stb. ők rendelkeznek. A régióban rendelkezésre álló munkaerő és infrastruktúra lehetővé teszi, hogy az olyan nagyobb városokban telephelyeket hozzanak létre, ahol szakképző intézmények is megtalálhatók.

Célok

A régióban fejlett technológiájú, jó piaci pozíciójú iparágak meghonosítása, amelyek versenyképesek és tömeges munkahely-teremtésre, valamint beszállítói hálózatok kialakítására alkalmasak.

A fejlesztési program tartalma

A transznacionális cégek letelepedésének a régió több nagyobb városában megfelelőek a feltételek, a sikeres letelepítés döntően a területi menedzsment ambícióin és szervezőképességén múlik. A régió adottságai, a rendelkezésre álló munkaerő (minősége és mennyisége) miatt a régióban csak

néhány nagyvállalat telephelyének létrehozására van lehetőség (és esély). A véletlenszerű kapcsolatépítésen túl szükséges lenne a régió gazdasági szerkezetének alapos átvilágítása, hogy olyan cégek jöjjenek, amelyeknél van esély a helyi beszállítói és alvállalkozói hálózat kialakítására. Egy-egy világcég megjelenése komoly térségi referenciát jelent, amely további kisebb külföldi érdekeltségű cégek megtelepedését, valamint a helyi szolgáltatások iránti igények növekedését, a kis- és középvállalkozások felértékelődését is magával hozza.

Intézkedések

- a Magyarországon működő világcégekkel a kapcsolat felvétele, terjeszkedési szándékaik feltérképezése, bevonva a régió prominens politikai szereplőit is
- a városok munkaerő-szerkezetét, képzési és intézményi struktúráját alapul véve a gazdasági szerkezetváltás kedvező irányainak, lehetőségeinek felvázolása
- a városok telephely kínálatának kidolgozása, az önkormányzati és magántulajdonú ingatlanokra egyaránt
- a régióon belül konszenzus kialakítása, hogy melyik város milyen jellegű profil kialakítására törekszik, a káros versengést célszerű minimalizálni
- az információk gyűjtésére, a cégek letelepedésének menedzselésére, a régióon belüli szervezések, lobbyzások egyeztetésére egy ügynökség megbízása, vagy speciális szakértelmű (és egyéni kvalitású) szakemberekből álló kontakt iroda létrehozása a városi polgármesteri hivatalokban

Közreműködők

ITD Hungary helyi képviselői, az ériintett városok polgármesterei, a régió országgyűlési képviselői, DARFT

Koordináló szereplők

ITD Hungary dél-alföldi képviselői.

Eredménymutatók

Transznacionális cégek telephelyeinek megjelenése, a foglalkoztatottak számának növekedése.

3.1.8. Beszállítói és kooperatív hálózatok támogatása

A fejlesztési program szükségessége

A beszállítói kormányprogramon túl ösztönözni kellene a régió stratégiai nagyvállalatait a helyi beszállítói hálózatok kialakítására, pl. a mezőgazdasági gépgyártás területén. Főleg a transznacionális cégeknél kellene hazai beszállítókkal kiváltani egyes külföldi beszállítókat. Az is tendencia, hogy a nagyvállalatok profiltisztításuk során alvállalkozásba adnak másodlagos, kiegészítő tevékenységeket. Viszont a terjeszkedésük, a termelés felfuttatása esetén még nem jellemző, hogy kisebb cégek bedolgozó tevékenységére is alapozódjanak az elképzelések. A régió fejlődése szempontjából alapvető, hogy a transznacionális cégek minőségi elvárásait teljesíteni képes kis- és középvállalkozások sokasága jöjjön létre.

Célok

A régióbeli cégek közötti tartós üzleti kapcsolatok, beszállítói és stratégiai szövetségek kialakítása.

A fejlesztési program tartalma

Elő kell segíteni, hogy a régió kis- és középvállalkozásai stabil piachoz jussanak, beszállítóivá, alvállalkozóivá válhassanak nagyvállalatoknak. A beszállítói kapcsolatok komoly minőségi, szervezettségi színvonalat követelnek meg, aminek elérését támogatni kell. A nagyvállalatok közötti kooperációk, helyi stratégiai szövetségek sokszínűségét alakítja ki az üzleti élet, támogatni kellene, hogy ezek a szövetségek (egyres fejlesztésekre, új piacokon való együttes megjelenésre stb.) lehetőleg régióon belül alakuljanak meg.

Intézkedések

- a beszállítói kormányprogram feltételeinek széles körű ismertetése, az egyes cégek beszállítóvá válásának támogatása
- a minőségbiztosítással kapcsolatos ismeretek oktatásának megszervezése
- a minőségbiztosítási tanúsítványok, egyes szabványok megszerzésének támogatása
- a nagyvállalatok közötti régió belüli stratégiai szövetségek lehetőségeinek feltérképezése, a szándékok feltárása

Közreműködők

MVA helyi szervezetei, gazdasági kamarák

Koordináló szereplők

MVA helyi szervezetei

Eredménymutatók

ISO tanúsítványok száma, a helyi beszállítások arányának növekedése.

3.1.9. Innovációs ügynökségek működésének támogatása

A fejlesztési program szükségessége

A vállalkozások versenyképességét döntően befolyásolja, hogy azokat az újdonságokat milyen gyorsan tudják bevezetni, amelyek a költségeiket csökkentik, új piacokat jelentenek, avagy termékeik minőségét javítják. Az innovációk adaptálását felgyorsítja, ha felkészült ügynökség szervezi meg. Az innovációs ügynökség feladata tágran értelmezendő, nemcsak új technika és technológia adaptálását segíti elő, hanem új piaci lehetőségek feltárását, új alvállalkozók megtalálását, új szervezeti forma kialakítását, az EU-szabványok megismertetését stb.

Célok

A nagyobb városokban az innovációk fogadását és adaptálását elősegítő közvetítő intézmények létrehozásának ösztönzése.

A fejlesztési program tartalma

A kisebb gyártó-termelő, esetleg bér munkát végző cégek az innovációk megismeréséhez és az adaptáció megszervezéséhez nem rendelkeznek felkészült szakértőkkel, ilyen részleget nem is célszerű fenntartaniuk, ezért innovációs ügynökségek szolgáltatásait kell igénybe venniük. Az innováció-adaptálás hatásfoka a régióban jelentősen javul, ha a régió nagyobb városaiban működnek ilyen ügynökségek.

Intézkedések

- az innovációs ügynökségtől elvárt feladatok meghatározása, a támogatás feltételeinek kidolgozása
- pályázati úton az innovációs ügynökség(-ek) kiválasztása meghatározott időtartamra
- az innovációs ügynökség tevékenységének széles körű ismertetése

Közreműködők

DARFT, gazdasági kamarák, MVA helyi szervezetei,

Koordináló szereplők

DARFT

Eredménymutatók

A vállalkozások innovációs készségének javulása.

3.1.10 Regionális Innovációs Alap létrehozása, regionális K+F intézményrendszer létrehozása

A fejlesztési program szükségessége

Regionális megoszlását tekintve az arányok rendkívüli mértékben el vannak tolódva az országos átlaghoz képest a Központi (Budapest és környéke) régió javára és aránytalanul keveset költ kutatás-fejlesztésre a többi régió. A Központi régió hangsúlyossága természetes, azonban a K+F források elosztása túlzottan Budapest centrikusnak tűnik. A jelenlegi rendszer tehát a felzárkóztatás helyett a fejlettebb részek dominanciáját tovább fokozza. A jelenleg Kamarai pályázként OMFB által kezelt K+F program hasznosítható modellként szolgálhat egy regionális szinten kezelt innovációs program megalkotásához, melynek szakmai felügyelő szerve az OMFB lehetne. A jelenlegi Kamarai pályáznál jóval nagyobb forrásokat biztosító pályázati rendszer kialakítása hiánypótló lenne, mely a kis- és középvállalkozókat a nagyvállalatoktól elkülönítve kezeli. A dél-alföldi régió közismerten jó adottságokkal rendelkezik a humán-infrastruktúra területén. Egyetemi, felsőoktatási, képzési háttere kiváló és nemzetközi hírű kutatóintézetek is működnek. Ezen adottságok ellenére a felsőoktatási intézmények és a kutatóhelyek K+F együttműködése a gazdasággal nem kielégítő, ami azért is sajnálatos, mert Magyarország a világ szellemi termék előállításában 3%-os arányt mondhat magáénak, de ennek az igen magas szellemi potenciálnak a gazdaságban való megjelenése csak töredékes.

A dél-alföldi régió az országos átlaghoz képest sokat költ kutatás-fejlesztésre: a K+F ráfordítások regionális megoszlását tekintve a Központi (Budapest és környéke) régió után a rangsorban közvetlenül a Dél-alföldi következik. Sajnálatos tény azonban, hogy az üzleti szféra hozzájárulása a K+F finanszírozásához a Dél-alföldön a legalacsonyabb (mindössze 7%), ami világosan mutatja, hogy a K+F tevékenység és az üzleti szféra kapcsolata nagyon gyenge. Ennek egyik legfőbb oka, hogy régióinkban nincs kiépült K+F-et támogató intézményrendszer.

Célok:

- Kis és középvállalkozások versenyképességének, exportképességének növelése
- Innovációs potenciál javítása
- Regionális K+F intézményrendszer felállítása
- A gazdasági szféra költségviselésének növelése, ennek megkönnyítése
- Nemzetközi források bevonása a K+F finanszírozásába
- A kutatóhelyek (felsőoktatási intézmények és kutatóintézetek) és az ipar közötti együttműködés erősítése
- A regionális K+F szféra nemzetközi kapcsolatainak erősítése, európai, nemzetközi hálózatba történő integráció
- Generikus technológiák fejlesztésének, transzferének könnyítése

A fejlesztési program tartalma:

A program részletezze az OMFB és a régió közötti együttműködési formák lehetőségét, és azt is, hogy az általuk közösen működtetett Regionális Innovációs Alaphoz milyen más lehetséges forrásokat lehet bevonni. Az Innovációs Alap működtetésének feltételeit részletesen meg kell vizsgálni. Lényeges kérdés a szakmailag megalapozott pályáztatási rendszer kialakítása. Ki kell dolgozni a támogatandó fő prioritásokat, a pályáztatás menetét, az elbírálás módját és az ellenőrző rendszereket is.

Meg kell vizsgálni a kockázati tőke és a 'magvető' tőke (seed capital) lehetséges szerepét az Innovációs Alap tekintetében. A program keretében a regionális K+F intézményrendszer kialakítását, annak megvalósíthatóságát kell megfogalmazni, úgy, hogy az a nemzetközi struktúrába is illeszkedjen. Részletesen foglalkozzon a program az egyes intézmények létrehozásának feltételeivel, meg kell vizsgálni például a régióbeli és a városon belüli elhelyezhetőség kérdését is.

Rendkívül fontos kérdés a megalakításhoz szükséges források részletezése és a működés finanszírozhatósága is. Részletezni kell a mostani és jövőbeli Európai Unió forrásainak lehetséges felhasználását.

Intézkedések:

Nagy volumenű regionális működtetésű Innovációs Alap létrehozása, mely elsősorban a kis- és középvállalkozókat hivatott támogatni. Regionális K+F intézményrendszer felállítása (technológia transzfer

iroda, high tech inkubátor, szellemi termék védelem, szellemi tulajdon kezelésére szolgáló (szabadalmaztatási) intézmények kialakítása
Virtuális Innovációs Központ létrehozása

Közreműködők:

OMFB, Dél-alföldi Regionális Fejlesztési Tanács, DARFT Regionális Fejlesztési Ügynökség Kht, Gazdasági Minisztérium, Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium, Pénzügyintézetek (pl. Magyar Fejlesztési Bank) Dél-alföldi Regionális Fejlesztési Tanács, OMFB, DARFT Regionális Fejlesztési Ügynökség Kht, Gazdasági Minisztérium, Felsőoktatási Intézmények, Kutatóintézetek, Magyar Innovációs Szövetség

Koordináló szereplők:

Dél-alföldi Regionális Fejlesztési Tanács, DARFT Regionális Fejlesztési Ügynökség Kht. Dél-alföldi Regionális Fejlesztési Tanács, DARFT Regionális Fejlesztési Ügynökség Kht.

Eredménymutatók:

Fejlesztésekkel elért kis- és középvállalkozói árbevétel többlet, új munkahelyek száma, támogatott vállalkozások összes árbevétel változása. Az üzleti szféra szerepének növekedése a K+F finanszírozásában, K+F intézményrendszer kialakulása, a régió vállalkozásainak megnövekedett innovációs készsége és versenyképessége, a gazdasági szféra részvételének növekedése a nemzetközi K+F folyamatokban (EU-s pályázatokban való részvétel), a gazdasági szféra megnövekedett megrendelés állománya a kutatóhelyeken, közös egyetemi-ipari projektek száma, ezekben a munkát kapott dolgozók száma, kifejlesztett és gazdaságban felhasznált új technológiák száma, nemzetközi együttműködések, közös projektek, magyar pályázók által elnyert EU források értéke.

3.2. A mezőgazdaság versenyképességének növelése fejlesztések

3.2.1.A régióban kialakult tulajdon- és birtokviszonyok alapján a (törpe) birtok koncentráció elősegítése, termékszerkezet átalakítása.

A fejlesztési program szükségessége

A rendszerváltás utáni törvénykezés (Kárpótlási Törvény, Szövetkezeti Törvény) hatására elaprózódott birtok- és tulajdonviszony alakult ki az agrárszférában. Az újonnan kialakult tulajdonviszonyokkal együtt a termékszerkezet változtatására is szükség lett volna, amely jelenleg a piaci viszonyokat tekintve nem versenyképes. A Dél-Alföld mezőgazdasági fejlesztési lehetőségeinek vizsgálata (különös tekintettel a tanyás térségekre), ezen birtokviszonyok, illetve a merev termékszerkezet megváltoztatása nélkül nehezen képzelhető el.

Célok

A fejlesztés keretén belül olyan intézkedési csomag elkészítése szükséges, amely a jelenlegi kisgazdaságok versenyhelyzetének, jövedelmezőségének, illetve minőségi termelésének teremti meg az alapjait.

A fejlesztési program tartalma

A program megvalósításához nélkülözhetetlen a gazdasági egységek teljes körű átvilágítása, információs adatbázisának kiépítése. Ezen információs bázis kiépítését követően lehetőség nyílik a tényleges fejlesztésekben résztvevő gazdasági egységek korrekt kiválasztására.

Kapcsolódva az FVM által kiadott támogatási irányelvekhez, véleményünk szerint elsősorban a termelési szerkezetváltás támogatási formáinak elősegítése a legfontosabb szempont a régióban. Az egyoldalúan gabonatermesztésre alapozott növénytermesztési kisvállalkozások termékszerkezetének váltását szükséges támogatni a kézimunkaerő szükséges ágazatok irányába (kertészeti ágazatok, feldolgozó kapacitások, stb.). Az intézkedés eredményeként megvalósulhat a helyi munkaerő lekötése és a gazdálkodás jövedelmezőségének növekedése, a farmgazdálkodás lehetősége. Az elaprózódott földbirtokok koncentrációja elkerülhetetlen feladat a régió tanyás kistérségeiben. A támogatási rendszeren belül szükséges olyan támogatások kialakítása, melyeken keresztül a törpe birtokokon, illetve a szétdarabolódott területeken gazdálkodóknak lehetőség nyílik területeik koncentrációjára. Az intézkedés eredményeként megvalósulhat a gazdálkodás hatékony méretének kialakulása, amelyen keresztül a mezőgazdasági jövedelmek stabilizálódhatnak.

A régió agrárágazatának zökkenőmentes EU integrálódási folyamatában az egyik legfontosabb elem a minőségi termékek előállítása lesz. Szükségesnek tartjuk a minőségbiztosításhoz tartozó rendszerek megismertetésének, kiépítésének, bevezetésének megvalósítását. Figyelembe véve a régió gazdasági adottságait megállapítható, hogy a mezőgazdasági termékek választékában szinte minden alapanyag megtermelhető. A közgazdasági, piaci mutatók vizsgálatából látható, hogy a régió fejlesztésében elsődleges szerepet kell kapnia a kertészeti és ültetvény ágazat fejlesztésének a gabona ágazat csökkentése révén, amelyre a régió tanyás kistérségeiben megfelelőek az adottságok. Ezen ágazatok kialakításakor szorgalmazni szükséges a termelés biogazdálkodási rendszerének bevezetését, melynek eredményeként megvalósulhat újabb piacokon (EU) való megjelenés.

Intézkedések

- Kisvállalkozások támogatási rendszerének kialakítása
- Földcserek, birtokkoncentráció támogatása
- Minőségbiztosítási rendszer bevezetésének támogatása
- Ültetvénytelepítés, kertészeti ágazat fejlesztése, biogazdálkodás

Közreműködők

A program megvalósításában érintettek köre elsősorban a tanyás térségekben gazdálkodó mezőgazdasági termelésből élő családok. A program megvalósításában továbbá érintettek az adott települések önkormányzatai, illetve azok szövetségei is.

Koordináló szereplők

FVM megyei Hivatalok, Földhivatalok, Agrárkamarák

Eredménymutatók

Új támogatási rendszer kialakulása, földbirtokrendezés, koncentráció

3.2.2. Magángazdaságok EU konform szervezetfejlesztésének kialakítása, termékeik piacra jutásának elősegítése.

A fejlesztési program szükségessége

A mezőgazdasági ágazat szerkezetváltásának következtében kialakult törpe birtokos rendszer termelési méretéből kifolyólag nem képes olyan minőségi termékek előállítására, amely a külföldi piacokon versenyképes lehet. Ez hatványozottan jellemző a tanyás térségek mezőgazdasági termelőire. A jelenlegi szervezetlenség hatására sem a piaci árak befolyásolására, sem a kereskedelem egyöntetűségére nincs lehetőségük. Ezen gondok kiküszöbölésére szükségesnek érezzük olyan szervezetfejlesztések megvalósítását, amelyek segítségével a tanyás térségek gazdálkodóinak termelési jövedelmezősége javítható lehet.

Célok

A fejlesztés keretén belül olyan integrációs, kooperációs formák létrejöttek kell az alapjait megteremteni, amelyek az Európai Unió integrációt követően kompatibilisek lehetnek.

A fejlesztési program tartalma

A jelenlegi szervezetlenség következtében a régió mezőgazdasági termelői jelentős versenyhátrányban szenvednek. A termeléshez szükséges alapanyagok beszerzése, a technológiához kapcsolódó gépi szolgáltatások, a megtermelt termékek értékesítése meghatározó problémát jelent a számukra. Mindezeket figyelembe véve szükségesnek látjuk ezen típusú szervezetek létrehozását, melyek munkájukon keresztül a gazdák termelési biztonságát növelhetik. Ilyen szervezetek lehetnek a beszerzési szövetkezetek, gépkörök, értékesítési társulások, feldolgozási egyesülések, marketing és munkaerő biztosítási szövetkezetek.

A tanyás térségekben gazdálkodó mezőgazdasági vállalkozások talán legfontosabb problémája az értékesítés hiányos szervezése. A szervezetfejlesztés keretein túl szükségesnek látjuk a meglévő mezőgazdasági nagyüzemek, illetve az élelmiszeripari vállalkozások integrációjának, kooperációjának szoros kiépítését elsősorban felvásárlási, termeltetési, finanszírozási, szaktanácsadási szerződések révén. Az intézkedés hatására a tanyás térségekben gazdálkodó családok termelési és értékesítési biztonsága, növekedése várható.

Intézkedések

- Új típusú vállalkozási formák kialakítása (EU konform szövetkezetek)
- Integrációk és kooperációk kialakításának elősegítése

Közreműködők

A program megvalósításában érintettek köre elsősorban a tanyás térségekben gazdálkodó mezőgazdasági termeléstől élő családok, oktatási, szervezetfejlesztési tanácsadók, a régió mezőgazdasági, illetve élelmiszeripari vállalatainak menedzsmentje. A program megvalósításában továbbá érintettek az adott települések önkormányzatai, illetve azok szövetségei is.

Koordináló szereplők

A GATE Vidékfejlesztési és Szaktanácsadási Központja a megyei agrárkamarák közreműködésével

Eredménymutatók

Új szövetkezetek, kooperációk létrejötte, oktatási, szervezetfejlesztési tanfolyamok sikeres megvalósulása.

3.2.3. Szántóföldi kultúrák piacképességét szolgáló program

A fejlesztési program szükségessége

A program egyaránt elősegíti a hagyományos és az alternatív szántóföldi termények piacképességét, egyfelől a piacra lépés ütemezhetőségének fokozásával, másfelől a termékösszetétel piaci rést megcélzó módosításával. Indokoltságát alátámasztja a térség kedvező ökológiai adottsága, a termékkör termesztésével kapcsolatban a térségben gazdálkodók felhalmozódott szakismerete, a rendelkezésre álló eszközállomány. A térség hagyományos, és gazdaságosan termesztendő kalászos termékeinek és a kukoricának a piaci értékesítésénél egyaránt piaci hátrányt jelent a betakarítás utáni kezelésekhöz (szárítás, tárolás) történő hozzáférés esetlegessége illetőleg a tárolókapacitások technikai, műszaki állapota. Ezért a meglévő tárolókapacitások korszerűsítése, illetőleg kistérségi igényekkel összhangban újak létesítése a piacképesség érdekében szükséges, ugyanakkor az ehhez nyújtandó támogatást azon feltételhez indokolt kötni, hogy a felújított tároló tulajdonosa a térség gazdálkodóinak megkülönböztetés nélkül egységes áron nyújtson szolgáltatást. Ezen feltételnek különösen megfelelnek a termelői

értékesítő szervezetek keretében létrehozandó tárolást- feldolgozást illetve forgalmazást végző kapacitások.

Célok

Az agrárnépesség tevékenységének piacérzékenyebbé tétele, a termékszerkezet módosítása a nem-szabályozott területek irányába. A termék- kibocsátás súlypontjának áthelyezése a magasabban feldolgozott termékek irányába.

A fejlesztési program tartalma

A hagyományos termékkörön belül viszonylag alacsony a vetőmag előállítás volumene, annak ellenére, hogy a vegetációs periódus ökológiai feltételei igen kedvezőek a megfelelő minőségű vetőmagok termesztésére. Az ökológiai feltételekből adódó előny csakis akkor realizálható, ha a termékkör bővítésével párhuzamosan a minőségi vetőmag- előállítását szolgáló- legalább középüzemi méretű - korszerű feltételek is létrejönnek az optimális termőterületeken. A piaci igényekkel összhangban, illetőleg új piaci területek feltárásával indokolt bővíteni a termékkört különösen kismagvak (fénymag, köles), virágmagok, illetve gyógy- és fűszernövények termesztésével. A termékkör bővítésével párhuzamosan ugyanakkor indokolt - a növény végső értékesítését, a feldolgozást is figyelembevevő műszaki- technológiai fejlesztés, hogy ezáltal a termelők a végső fogyasztóhoz közelebb kerülve a piaci hatásokra sokkal érzékenyebben folytathassák termelésüket.

Az intézkedések a régió egészére kiterjednek, de a vetőmagtermesztéssel összefüggő tevékenységek a jobb termőhelyi adottságokkal rendelkező területeken, míg az alternatív növények termesztése a gyengébb termőterületeken élvez prioritást.

Intézkedések

- a tárolás és feldolgozottság fejlesztése
- a vetőmag előállítás és forgalmazás fejlesztése
- alternatív illetve speciális szántóföldi növények termesztésének fejlesztése

Közreműködők

gazdálkodói csoportok, AMC, agrárinnovációs központok

Koordináló szereplők

Agrárkamarák

Eredménymutatók

Közvetlen eredményt jelent a térségben korszerűsített tároló- feldolgozó kapacitás volumenének bővülése, és a régió szántóföldi termelésben elért bruttó termelési értékének növelése. A fejlesztés nyomon követhető a felhasznált támogatások volumenével és felhasználási jellegének megfelelő (beruházás, kamattámogatás, képzési támogatás) elkülönített nyilvántartásával.

3.2.4. Kertészeti termékek termesztését szolgáló program

A fejlesztési program szükségessége

A program a térség agrárágazatában kiemelkedő fontosságú termelési ágazat komplex, ugyanakkor a kistérségi sajátosságokat is figyelembevevő fejlesztését teszi lehetővé. Indokoltságát alátámasztja a kertészeti ágazat térségbeli viszonylagos fejlettsége, a tájkörzetbe illő termelés valamint a felhalmozott magas szintű szakismeret az egyének és az intézmények szintjén.

A térség kertészeti termelésének legellentmondásosabb összetevőit a vízgazdálkodással összefüggő kérdések alkotják. Az egyik legfontosabb - és ma kevésbé kihasznált - erőforrás a térségben a

termálenergia. A lefojtott pozitív kutakat figyelembe véve e források igénybevétele esetén a korai zöldségtermesztés a térség kertészeti termelését többszörösére emelheti. Ugyanakkor a Homokhátság körzetében a kertészeti termelés kritikus korlátozó tényezője a vegetációs időszak alacsony csapadékmennyisége. A két vízhasznosítással összefüggő téma komplex - kormányzati felelősséget és közbeavatkozást is feltételező- kezelése a kertészeti ágazat térségi stabilizálását, és több- tízezer kertészeti tevékenységet fő- és mellékfoglalkozásban ellátó megélhetési garanciáját jelentheti.

Célok

A kertészeti ágazatban fő- és mellékfoglalkozóként tevékenykedő agrárnépesség tevékenységének szélesebb termelői bázisra helyezése, tevékenységük piacérzékenyebbé tétele, a piaci pozíciónak javítása. A termék- kibocsátás súlypontjának áthelyezése a magasabban feldolgozott termékek irányába.

A fejlesztési program tartalma

Magyarországon az ültetvény- telepítés programja az 1970-es években leállt, az előregedett ültetvények sem telepítési mód, sem a fajtaösszetétel szempontjából nem kellően korszerű, ezáltal piaci értéke alacsony. A jó termőhelyi adottságokkal rendelkező területeken az ültetvény- felújítás illetve telepítés kiemelt fontosságú a térség munkaerő- megtartásában. A kedvezőbb piaci pozíciók elérése a kertészeti ágazatban átmeneti, illetve a hűtőtárolás nélkül elképzelhetetlen. Az ültetvénytelepítéssel párhuzamosan ezért a tároló- és kezelő- kapacitás bővítése, a korábbi elavult kapacitások szintre hozása sürgető feladat. Az átmeneti- illetve hűtőtárolás beruházási volumene miatt indokolt, hogy az ilyen jellegű fejlesztések összekapcsolódjanak termelők szövetkezésével, illetőleg nagybani piacok létrehozásával.

Az intézkedések a régió egészére kiterjednek, azonban a vízgazdálkodással kapcsolatos intézkedések a gazdaságos kitermelést lehetővé tevő pozitív kutak térségére terjed ki, míg az öntözéses feltételek javítása az adott régió vízháztartási egyensúlyától is függő technológiai megoldást igényel.

Intézkedések

- az öntözéssel és termálenergia hasznosítással összefüggő lépések
- ültetvénytelepítés. és felújítás
- a betakarítás utáni tárolás és kezelés fejlesztése
- termelői nagybani piac- hálózat kialakítása

Közreműködők

tudományos kutató intézetek, agrárfelsőoktatási kutatóhelyek, AMC, agrárkamarák:

Koordináló szereplők

AMC, DABIC

Eredménymutatók

Közvetlen eredményt jelent a térségben korszerűsített tároló- feldolgozó kapacitás volumenének bővülése, és a régió kertészeti termelésben elért bruttó termelési értékének növelése. A térség környezeti állapotának javulása is fontos mutató lehet a racionális vízhasználat következtében. A fejlesztés nyomon követhető a felhasznált támogatások volumenével és felhasználási jellegének megfelelő (beruházás, kamattámogatás, képzési támogatás) elkülönített nyilvántartásával.

3.2.5. Állattartás feltételeinek az állati termékek feldolgozásának javítása

A fejlesztési program szükségessége

A régió állatállománya és ezzel arányos hús- illetve baromfihús kibocsátása (23 %, illetve 37 %) messze meghaladja a régió területi és népességi súlyát. A térség lakosságának bevételi forrásai illetve az országos ellátás színvonala ezáltal jelentős mértékben függ a régió állattartásának színvonalától, feldolgozásának helyzetétől. Az élelmiszerekkel szemben támasztott fogyasztói igényekre és a szigorodó környezetterhelési feltételekre is tekintettel kell lenni az állattenyésztésben, illetve feldolgozásban.

Célok

Az állattartást fő- és mellékfoglalkozóként tevékenykedő agrárnépesség tevékenységének összehangolása a feldolgozóipar minőségi követelményeivel, tevékenységük piacérzékenyebbé tétele, ezáltal piaci pozíciójuk javítása. Átfogó minőségbiztosítás és környezetvédelem kialakítása az állattartás és állati- termék feldolgozás egymásra épülő rendszerében és ezáltal általánosan a marketing- pozíciók javítása. A komplex minőségbiztosítás kiemelt érvényesítése a térség speciális húskészítményeire, ennek piaci érvényesítése.

A fejlesztési program tartalma

A piaci pozíciók megőrzésében illetve megszerzésében egyre fontosabb szempontként jelenik meg a genetikai alapoktól a fogyasztó asztaláig terjedő folyamat minőségbiztosítása. Az intézkedés egésze azt célozza, hogy a marketing pozíció megőrzése illetve javítása érdekében mind a sertés-, mind a baromfi- tartás illetve a feldolgozás területén összefüggő, egymást erősítő minőségbiztosítás illetve ezzel összefüggő környezetvédelmi tevékenység érvényesüljön. Az egymásra épülő és egymást erősítő elemek a piaci termék szintjén jelentős minőségi többletként érvényesíthető. Ennek elérése a termékpálya kollektív marketingjével valósulhat meg. A szakmai összefüggés teljes értékű érvényesülése ugyanakkor abban az esetben valósulhat meg, ha a fogyasztói kereskedelmi szinten jelentkező haszon a termékpálya korábbi szakaszára is visszajut. Ezért az intézkedés feltételezi a termékpálya szereplőinek együttműködését, a közös gazdasági érdekek mentén szerveződő közösségek létrejöttét, ami a régió fejlesztésének más szempontú fejlesztését is jelenti.

Az intézkedések a régió egészére kiterjednek a piaci marketing tevékenység és a speciális termékekhez kötődő piaci kapcsolatok szerint.

Intézkedések

- a minimális környezetterhelést eredményező tartási feltételek, valamint a fajták fejlesztése
- régió illetve kistérség specifikus húskészítményeinek minőségbiztosítása és marketingje

Közreműködők

agrárvállalkozók, AMC

Koordináló szereplők

AMC, Agrárkamarák

Eredménymutatók

Közvetlen eredményt jelent a térségben működő feldolgozóknál a HACCP illetve ISO előírások bevezetése és ennek keretében a beszállítói kapcsolatok rendezése, ezáltal a termelésben elért fejlesztés révén a régió bruttó termelési értékének növelése. A térség környezeti állapotának javulása is fontos mutató lehet a projekt során. A fejlesztés nyomán követhető a felhasznált támogatások volumenével és felhasználási jellegének megfelelő (beruházás, kamattámogatás, képzési támogatás) elkülönített nyilvántartásával.

3.2.6. Mezőgazdasági minőségfejlesztési program

A fejlesztési program szükségessége

A termékek piacán meghatározó kihívást jelent a fogyasztók bizalmának megszerzése és megőrzése, amit a hagyományos marketing- eszközökkel csak részben lehet elérni. A kereskedelmi kapcsolatokban a minőségbiztosítási rendszereknek történő megfelelést ma meghatározó elemnek tekinthetjük, így ez jelentősen meghatározza a régió agrártermékeinek piaci pozíciója is.

Célok

A minőségüggyel összefüggő ismeretek és felkészültségek javítása, az alapanyag termeléstől a fogyasztóig ívelő lánc minőségbiztosításának megvalósítása. A kialakult integrált rendszer révén a fogyasztói bizalom megszerzése illetve megőrzése, fokozása, ezen keresztül jobb s biztosabb piaci pozíció.

A fejlesztési program tartalma

A feldolgozóiparban a jó gyártási (jó higiéniai) gyakorlat, az azzal összefüggésben lévő HACCP, illetőleg az erre jól építhető ISO 9002 minőségtanúsítás a piaci pozíciót javító garancia a fogyasztói bizalom építésében. A mezőgazdaság összetett, biológiai jellege miatt a minőségtanúsítás elsősorban azokban az agrárágazati tevékenységekben valósítható meg, ahol az iparszerű viszonyok érvényesíthetők. Ezért a mezőgazdasági ágazatokban a feldolgozóiparral összehangolt rendszerek működtetése indokolt és az érvényesítés annál a mezőgazdasági elemnél reális, ahol a termék kibocsátás minőségének biológiai és környezeti alapú szórása nem túl nagy. A piaci értéket jelentő minőségbiztosítással összefüggő szolgáltatások (konzulensi tevékenység, illetve független laboratóriumi háttér) specializált szakismeretet igényelnek. Ezért a térségi igények fejlődése esetén a térségben működő szolgáltatások fejlesztése nélkül eredmény elérése nehezen képzelhető el. Az intézkedések a régió egészére kiterjednek a piaci marketing tevékenység és a speciális termékhez kötődő piaci kapcsolatok szerint.

Intézkedések

- minőségügyi rendszerek alkalmazásának elterjesztése a mezőgazdasági ágazatban
- minőségfejlesztéssel összefüggő ismeretek és szolgáltatások regionális fejlesztése.

Közreműködők

AMC, Agrárkamarák

Koordináló szereplők

GATE Vidékfejlesztési és Szaktanácsadási Központ

Eredménymutatók

Közvetlen eredményt jelent a térségben működő feldolgozóknál a HACCP illetve ISO előírások bevezetése és ennek keretében a beszállítói kapcsolatok rendezése, ezáltal a régió termelésben elért fejlesztés révén a bruttó termelési értékének növelése. A térség környezeti állapotának javulása is fontos mutató lehet a projekt során. A fejlesztés nyomon követhető a felhasznált támogatások volumenével és felhasználási jellegének

3.2.7. Eredetvédelem és termesztési körzetek fejlesztésével összefüggő intézkedések

A fejlesztési program szükségessége

A nemzetközi és hazai fogyasztói szokások a fogyasztói bizalomra építve jelentős piaci előnyt biztosítanak azoknak a termékeknek, amelyeknek eredetéről, előállításának általános körülményeiről, a termelés helyének speciális adottságaival összefüggő értékeiről valamilyen úton meggyőződtek. A táj jellegéből adódó termelési/ előállítási minőségbeli előnyök ezáltal piaci előnyökké válnak. A kiváló termőtájon és megfelelő technológiával előállított mezőgazdasági és élelmiszeripari termékek karakterizálásával, az ehhez kapcsolódó minőségi jellemzők

meghatározásával és ennek tudatos állandósításával piaci előnyhöz juttatható az ott előállított/termelt termék.

Célok

A kistáj, a régió jellegzetes mezőgazdasági és élelmiszeripari termékeinek marketingjét összekapcsolni az előállítási hely jellegzetességeivel, ezáltal egyedi piaci értéket adni a termékeknek, ami fontos értékemelő hatású.

A fejlesztési program tartalma

A program keretében összeállítandó azoknak mezőgazdasági és élelmiszeripari termékeknek a jegyzéke, amelyeknek jellege, karaktere igazolhatóan összefügg a kistérség viszonyaival és ez a karakter másutt nem fordul elő, ezt követően a tájspecifikus termékek minősítési és ellenőrzési rendszerének intézményét szükséges kiépíteni (meghatározva egyidejűleg a minőségellenőrzési rendszer elemeit). Tekintettel a termék tájhoz, illetve térséghez kötődő minőségi jegyeire, a marketing- érték külön is előmozdítható a falsi turizmus keretében történő tudatosítással, mivel az önmagában is fontos piaci érték és fontos szinergikus hatást gyakorolhat a régió fejlődésére. Az intézkedések a régió egészére kiterjednek a piaci marketing tevékenység és a speciális termékhez kötődő piaci kapcsolatok szerint.

Intézkedések

- a tájspecifikus termékek regiszterének összeállítása;
- a földrajzi eredettel összefüggő minősítési és ellenőrzési rendszer regionális és kistáji szintű kialakítása;
- a védett termékek marketingjének támogatása beleértve a falusi turizmusban rejlő gasztronómiai lehetőségeket.

Közreműködők

GATE Környezet és Tájgazdálkodási Intézet, AMC, Agrárkamarak, Falusi Turizmus Szövetségek

Koordináló szereplők

GATE Környezet és Tájgazdálkodási Intézet

Eredménymutatók

Közvetlen eredményt jelent a térség földrajzi és egyéb adottságaival összefüggésbe hozható termékregiszter és az ezt előállítók minőségtanúsítással igazolt gyártási gyakorlata., ezen keresztül a régió termelésében a bruttó termelési érték növelése, kiemelten a térségi (falusi) turizmus keretében történt növekedés. A fejlesztés nyomon követhető a felhasznált támogatások volumenével és felhasználási jellegének

3.2.8. Helyi élelmiszer-feldolgozók integrált fejlesztése

A fejlesztési program szükségessége

A magyar élelmiszeripar privatizációját követően a termelőknek alig van hatásuk az agrártútermelésből adódó termékfelesleg eladására, feldolgoztatására. A régió elmaradott, rurális térségeiben élő népesség a talajadottságok és éghajlati tényezők előnyeire alapozva elő tud állítani kisebb mennyiségű, egyedi igényeket kielégítő, piaci lehetőségekkel bíró élelmiszereket. A rurális térségek gazdasági szerkezetének diverzifikálása részben a kis feldolgozóüzemekről várható. A nagytömegű, az áruházláncok által forgalmazott szabványos termékek termelése nagyüzemi méretekben és szervezési keretek között folyik, meglehetősen nehéz bekapcsolódni, bár a kisebb termelők bekapcsolódására is van példa megfelelő szervezés esetén.

Célok

Élőmunka-igényes, a környezetet kímélő termeléssel előállított agrártermékek kis mennyiségben történő feldolgozása, réteigények kielégítése.

A fejlesztési program tartalma

A belföldi élelmiszerpiacon túlkínálat van, a piac réseibe nem a tömeges termeléssel és a költségek (köztük a bérköltségek) leszorításával, hanem egyedi, kisebb fogyasztói rétegeket megcélzó, magas minőségi igényeket kielégítő termékekkel lehet betörni. Fontos lehet annak kihasználása, hogy a nyugat-európai szabadföldi primőrök 2-3 héttel később érnek, mint a Dél-Alföldön (pl. a spárga, a dinnye), ezért a nyugat-európai réteigények felmérésével, a speciális élelmiszerláncok bizalmának elnyerésével alkalmazkodni lehet az ottani fogyasztói szokásokhoz.

Intézkedések

- beszerző és értékesítő szövetkezetek szerveződésének elősegítése
- célzott marketing tevékenységgel a réteigények felkeltése
- tároló- és hűtőkapacitás bővítése
- termékszelektálók, csomagolók, feldolgozók stb. építésének támogatása
- a borturizmus élénkítése, minőségi borászatok támogatása
- a régióbeli szállodák, éttermek ösztönzése a helyi specialitások átvételére és forgalmazására
- a nyugat-európai speciális bolthálózatokkal a kapcsolatok kialakítása

Közreműködők

Agrármarketing centrum, Agrárkamara, piackutató ügynökségek, agrártanácsadók, megyei területfejlesztési tanácsok.

Koordináló szereplők

Agrármarketing centrum, együttműködve az agrárintegrációs és agráripari bázissal.

Eredménymutatók

Élelmiszeripari termékek exportja.

3.2.9.A gyógynövénygyűjtés, termelés és feldolgozás programja a régióban

A fejlesztési program szükségessége

A régió kiváló adottságokkal rendelkezik mind a vadon termő, mind a termesztető gyógynövények vonatkozásában, hiszen mozaikos környezeti feltételek jellemzik. Akár a talajadottságokra, akár a mikroklímátikus jellemzőkre gondolunk. Hagyományosan gyógynövénytermő környékek a régióban a következők: Kalocsa, Székkutas, Tótkomlós, Békéscsaba. A régiónak jelentős meglévő vertikumelemei rendszerbe foglalhatóak, melyek a következők: kiváló természeti adottságok, jelentős meglévő árualap, magas színvonalú termelési kultúra, az oktatással összefüggő kutatói bázis (mezőgazdasági felsőoktatási intézmények, biotechnológiai kutató intézet, nemesítést-vetőmagelőállítás végző szervezetek), magas színvonalú szakemberképzés (orvosképzés, gyógyszerészképzés, mezőgazdasági szakképzés, élelmiszeripari szakemberképzés) feldolgozóipar megléte (kozmetikai cégek, élelmiszeripari cégek). A termékek iránt növekvő fogyasztói, piaci igény mutatkozik.

Célok

- A gyűjtött és termesztett gyógynövények magas hozzáadott értéket képviselő, speciális, egyedi dél-alföldi terméké történő feldolgozása.
- A vidéki gazdaság jövedelemtermelő képességének fokozása, a falusi és egyéb speciális turizmus gerjesztette helyi piacok igényeinek kielégítése.

- A vertikum teljessé tétele: illóolaj, gyógyszeralapanyag, kozmetikai alapanyag előállítás és ezekből történő termék-előállítás.
- Igen erős marketing támogatás megvalósítása, mely a termékek piaci elhelyezését éppúgy szolgálja, mint a dél-alföldi öntudat megerősödését (pl. a francia Provence mintájára).

A fejlesztési program tartalma

A Dél-alföldnek jelentős hagyományai vannak a gyógynövénygyűjtés, termesztés és feldolgozás terén. A programirány legfontosabb célja, hogy a gyógyhatású termékek előállításán és forgalmazásán keresztül hozzájáruljon az integrált gyógy-idegenforgalom fejlesztéséhez, a régió nemzetközi megítélésének javulásához. Mindezt elérendő szükséges a gazdaság versenyképességének javítása, a gazdasági szerkezet diverzifikálása, a régió-specifikus termékeket előállító szervezetek támogatása, valamint a környezetkímélő termelési technológiák elterjedésének ösztönzése. Ez a programirány magában rejti mind a tanyás, leszakadó térségek, mind a fejlett feldolgozóiparral rendelkező centrumok fejlődésének esélyét.

A program keretében gazdasági kamarákkal és mezőgazdasági érdekvédelmi szervezetekkel együttműködve fel kell mérni a termékpálya érdekelt szereplőit, és tudatosan fel kell építeni a termékpályát. A természetvédelmi hatósággal együttműködve meg kell határozni a gyűjtés által érintett területeket és ki kell dolgozni a gyűjtés kartáját, valamint a védett növények termesztési technológiáját, mert a gyógynövények jelentős része természetvédelmi oltalom alatt áll, vagy termőhelye védett. A HIR (Hagyományos Ízek, Régiók) program segítségével, mely az Agrár Marketing Centrum támogatását élvezi, a tájjellegű élelmiszerek gyűjteményét tovább kell gyarapítani, a táji termesztési hagyományokat tovább kell erősíteni, és elő kell segíteni idegenforgalmi alkalmazásukat, marketing munkával kell támogatni elterjedésüket. A megyei FVM hivatalokkal, termelők érdekvédelmi szervezeteivel, gazdasági kamarákkal, terméktanáccsal és a nemzeti parkok igazgatóságaival együttműködve, egyes kistérségenként az adottságokhoz, a táji termesztési sajátosságokhoz igazodó támogatási rendszert szükséges kidolgozni a fejlődés érdekében.

A régióban jelentősek a Herbária Rt. fejlesztései, amelyek során több száz munkanélkülit képeztek ki a közmunkaprogram keretein belül a gyógynövény gyűjtés és termesztés alapvető ismereteire. Mindezek mellett az Herbária Rt. Székkutasi Üzemében jelentős korszerűsítést hajtottak végre, melyet a Csongrád Megyei Területfejlesztési Tanács is támogatott. A Békéscsabai Regionális Munkaerőfejlesztő és Képző Központ Agrostart Programjában Arad megyével együttműködve képzési rendszert dolgozott ki többek között a gyógynövénytermesztés és -gyűjtés témakörében tartósan munkanélküliek újbóli foglalkoztatásának megteremtése céljából. A program sikerrel folyik Békés és Csongrád megyében.

Intézkedések

- Termékpálya felépítése
- A gyűjtés kartájának kidolgozása a természetvédelmi területekre
- A meglévő táji, termesztési hagyományok további erősítése a marketing eszközeivel
- A termesztést és a feldolgozást ösztönző támogatási rendszer kialakítása
- Létező modellprogramok kiemelt támogatása, megvalósulásuk figyelemmel kísérése, a tapasztalatok hasznosítása a regionális fejlesztésben

Közreműködők

A gyógynövényt termesztők, feldolgozók, kereskedők, terméktanács, gazdasági kamarák FVM, KöM, megyei FVM Hivatalok, Nemzeti Parkok igazgatóságai, kutató intézetek, közép és felsőfokú szakoktatási intézmények.

Koordináló szereplők

Agrárkamarák

Eredménymutatók

Új szabályzatok kidolgozása, kereskedelmi integrációk kiépítése, marketing programok beindítása, a természet, gyűjtött és feldolgozott gyógynövények mennyiségének növekedése, új termékek megjelenése.

3.3. Idegenforgalomhoz kapcsolódó programok

3.3.1. Gyógyhatású termálvízen alapuló, speciális egészségügyi ellátásra épülő, exkluzív igényeket is kielégítő gyógy- és fitness-turizmus fejlesztési program

A fejlesztési program szükségessége

Az egyre nagyobb számú, nyugdíjas korú, de aktív, magas költésszintű, elsősorban külföldi vendégkör igényeinek kielégítése kiemelkedő szerepet játszhat a gyógy-idegenforgalom, az egészség-turizmus fejlődésében. A fejlesztéshez már részben rendelkezésre állnak a megfelelő fekvőbeteg-gyógyintézeti, személyi és tárgyi feltételek. A program hozzájárulhat a tartózkodási idő, a költésszint emeléséhez, a szezonális csökkentéséhez.

Célok

Az integrált gyógy-idegenforgalom fejlesztési program célja a régió gyógyturisztikai vonzerőinek (gyógyvíz, gyógyiszap, gyógykezelés stb.) kiaknázásával, magas költségű társadalmi csoportok fejlődő egészségkultúrájára építve az egyedi, exkluzív igényeket magas színvonalú szolgáltatások keretében kielégítő gyógy-idegenforgalom és fitness-turizmus kialakítása (gyógykezelésekkel egybekötött pihenés, és fitness), illetve hatékony marketingmunkával azok megfelelő piacokra juttatása.

A fejlesztési program tartalma

A fejlesztési program keretében – a meglévő fürdők kataszterezése után – fel kell tárnai a régióban rentábilisan fejleszhető, exkluzív ellátás biztosítására is alkalmas, illetve alkalmassá tehető és a gyógy- és egészség-turizmusra épülő fürdőket. Ezek után sor kerülhet a fenti helyeken a szállás- és a gyógyászati, fitness szolgáltatások fejlesztésére. Ki kell dolgozni a programban érdekelt szakmai és nyelvi képzését, továbbképzését, valamint törekedni kell a magántőké kívüli finanszírozás megoldására, s ennek érdekében ösztönözni kell a hazai és a külföldi betegbiztosítókkal való szerződés-kötést.

Rövidtávon az EÜM, a Magyar Turizmus Rt., a DARFT Kht. és a DARIB pályázatai alapján először a meglévő adottságok, létesítmények feltárása, kataszterezése, a fejlesztendőek kijelölése kezdődne el, amit a fejlesztési tervek társadalmi-gazdasági-környezeti hatástanulmányainak elkészítése és a tervezői munka követhetne

Középtávon vállalható a konkrét, operatív fejlesztő tevékenységek megvalósítása (szállásférőhelyek, aktív ágyak építése, korszerű kiszolgáló részlegek kialakítása), az EU belépés utáni időben pedig a külföldi betegbiztosítókkal való szerződés-kötés.

Intézkedések

- A régióban lévő gyógy- és termálfürdők kataszterezése egységes adatbázisban, valamint a termálfejlesztési program szerinti rangsorolása
- A fürdők infrastrukturális fejlesztése (medencék, víztisztító-vízforogató berendezések kialakítása), a fürdőszolgáltatások bővítése, a fürdők európaibb színvonalúvá való fejlesztése
- A program számára legmegfelelőbb, maximum 5-6 gyógyfürdős település kiválasztása
A fejlesztési kívánalmaknak megfelelő, reumatológiai osztályokkal és gyógyfürdővel rendelkező településeken akár több hetes, több hónapos elhelyezést biztosító exkluzív szállásférőhelyek kialakítása

- A gyógyászati és a fitness szolgáltatások kialakítása, egy komplett testi-lelki kúra feltételeinek megteremtése magas színvonalú egészségügyi szolgáltatásokkal (fogászat, komputeres szemvizsgálat, plasztikai sebészet, belgyógyászat stb.) lehetőleg a jó felszereltségű, reumatológiai osztályokkal is rendelkező kórházak területén, vagy azokhoz közel
- A vendégekkel való kommunikáció és a szakmai munka sikere érdekében a gyógykezelésben résztvevő humán szféra (orvosoktól a masszőrökön át a szállodásig és a vendéglátósig) nyelvi, kommunikációs és szakmai képzése, készségeinek továbbfejlesztése
- A finanszírozás biztosítása érdekében hazai és külföldi megbízósítókval szerződések kötése, külföldi beutaltak fogadása
- A környék turisztikai termékeinek komplex programba rendezése, programcsomagok készítése, összehangolt marketingmunka, promóció

Közreműködők

Magyar Turizmus Rt., OGYSZ, DARIB, megyei ipari és kereskedelmi kamarák, megyei önkormányzatok, települések, DARFT megyék, EÜM, DARFT Kht. pályázatai, az érintett települési önkormányzatok megyei szintű kórházai, befektetők, OEP, orvosegyetemek, kereskedelmi, vendéglátóipari közép- és felsőfokú tanintézmények, külföldi és hazai biztosító társaságok

Koordináló szereplők

A gyógyturizmus a módosított jogszabályi előírások alapján a GM hatáskörébe került, így a fő koordinációs szerepkör a GM-t illeti. Az egészségügyet is érintő feladatokat az EÜM, az OEP, a regionális turisztikai feladatokat a DARIB, a DARFT Kht., a megyeiket az 1991. évi XX. törvény alapján az illetékes megyék, a helyieket az önkormányzatok és a gyógyfürdők/kórházak koordinálhatják.

Eredménymutatók

- programok sikerét a komplex gyógy-idegenforgalmi és fitness célra kialakított szolgáltatások összessége (a felépült vagy felújított fürdők, szállodák, szolgáltatások stb.),
- a vendégek és a vendégéjszakák számának növekedése, a visszajáró (törzsvendégek) számának növekedése, a szezonális csökkenése, a tartózkodási idő növekedése,
- a turisztikai és az egészségügyi intézmények bevételeinek növekedése,
- a magánszféra, vállalkozások szerepének jelentős növekedése,
- valamint a nehezen mérhető régió-image és a külső kapcsolatok erősödése jelezne

3.3.2. A falusi turizmus fejlesztése

A fejlesztési program szükségessége

A régió jelentős részén olyan a település szerkezete és a természeti környezet állapota, hogy az jó feltételeket teremt a falusi-tanyai turizmus fejlesztéséhez. A hatékony és versenyképes mezőgazdasági termelésre alkalmatlan földterületek termelésből való kivonása és a jobb termőhelyek birtokkoncentrációja tovább növeli az alternatív jövedelemforrások kifejlesztésének, s egyben a kultúrtáj és a természeti környezet fenntartása érdekében a lakosság megtartásának szükségességét. Ugyanakkor a kedvező adottságok ellenére jelentős a lemaradás a minőségi szolgáltatások területén. A régió falusi turizmust végző vállalkozói, vagy a falusi vendéglátással foglalkozó családok nagyobb eséllyel jelenhetnének meg a hazai turisztikai piacon, amennyiben kisebb térségi vagy regionális egységes programcsomagban tudnának bemutatkozni. Az idegenforgalom révén megélénkülő piaci kereslet a közvetlen vendégfogadáson túl életre kelti a kézműves és kulturális tevékenységeket, amik padig új megélhetési lehetőségeket, munkahelyeket jelentenek a régió lakosainak.

Célok

- A vidéki lakosság életminőségének javítása.
- A mezőgazdasági termelésből kivont területek pihenés, üdülés, szabadidős tevékenységek szolgáltatásainak befogadására való felkészítése
- A vidéki lakosság foglalkoztatási lehetőségeinek a bővítése, az alternatív kiegészítő jövedelemszerzés feltételeinek bővítése
- A regionális összefogás feltételeinek biztosítása
- A falusi turizmus minőségi fejlesztésének elősegítése

A fejlesztési program tartalma

Igényes vendégek számára hagyományos és újszerű (nyilas, fotós stb) programcsomagokat kell összeállítani, illeszkedve a falusi, tanyasi, a vízi turizmus egyéb lehetőségeihez, valamint igényes vendéglátóhelyek alakítani ki a térségben. A régió egészét átfogó integrált marketingfejlesztés és promóciós anyagok kidolgozása elősegítheti az idegenforgalom szolgáltatási rendszerében közvetlenül nem szereplő lakosság kedvező attitűdjének kialakulását, valamint az idegenforgalmi és turista-programokban érintett vállalkozók, családok képzésének és felkészítésének megvalósítását.

A meglévő információk összegyűjtése, majd regionális szintű folyamatos karbantartása után történik meg a regionális programcsomagok kialakítása. Ezt követően kerül sor a marketingkommunikációs stratégia kialakítására. Az egységes minőség biztosítása a minősítések regionális szintű érvényesítésével. A minőségi fejlesztések, beruházások differenciált támogatása. Rövidtávon megvalósítható a szükséges képzések elindítása, az információs rendszer kialakítása, valamint egyes promóciós eszközök és akciók megvalósítása. Középtávon lehet elérni a minőségi fejlesztések, beruházások megvalósítását

Intézkedések

- A falusi-tanyai turizmus létesítményeinek a fejlesztése a szükséges beruházások támogatásával. A támogatások igénybeviteléhez egyértelmű kritériumrendszer kidolgozása szükséges
- falusi turizmushoz kapcsolódó humán erőforrás tudás-és készség szintjének fejlesztése képzések, tanfolyamok, tájékoztatók, kiadványok és tömegkommunikációs eszközök segítségével.
- Regionális szintű ágazati információs rendszer létrehozása és működtetése
- Idegenforgalmi marketing és képzési programok
- Egységes regionális promóciós eszközök megtervezése, kivitelezése és célirányos terjesztése. Figyelemfelkeltő akciók, programok szervezése

Közreműködők

Magyar Turizmus Rt., FVM, DARFT Kht., DARIB, megyei területfejlesztési tanácsok, kistérségi társulások, megyei kamarák, vállalkozásfejlesztési alapítványok, megyei munkaügyi központok, , DARFT Kht., Falusi Turizmus Országos Szövetsége, megyei önkormányzatok, kistérségi társulások, idegenforgalmi és utazási ügynökségek, vállalkozások, vendéglátók és turista egyesületek

Koordináló szereplők

A koordinációt a DARIB, valamint a Falusi Turizmus Országos Szövetsége biztosítja, együttműködve az érintett települési önkormányzatokkal, kistérségi társulásokkal, megyei önkormányzatokkal és a megyei kamarákkal.

Eredménymutatók

- Falusi turizmus vendéglátóhelyek számának és szolgáltatásainak minőségének növekedése
- Az információs rendszerbe bevont turisztikai vállalkozások, falusi turizmussal foglalkozó családi gazdaságok számának növekedése.
- A régióba érkező turisták számának növekedése.
- A megvalósult fejlesztések mennyiségi és minőségi növekedése
- A promóciós célú eszközök és rendezvények számának növekedése

3.3.3.A természethez kötődő aktív és hobbi turizmus fejlesztése

A fejlesztési program szükségessége

A régióban a természeti környezet rendkívül változatos és kiválóan alkalmas turisztikai célú hasznosításra. Számos területen szükséges azonban fejlesztéseket végrehajtani annak érdekében, hogy a régió valóban vonzóvá váljon a természetközeli turizmust kedvelők számára. Minimális mértékben áll rendelkezésre a régióban a természetben megvalósuló aktív turizmus (kerékpározás, vízi túrák, lovaglás) magas színvonalú kiszolgálásának feltételei, az ehhez szükséges létesítmények (szálláshelyek, speciálisan kialakított pihenőhelyek, túraútvonalak stb.). A régió gazdag folyóvizekben, azonban nem alakultak ki azok az infrastrukturális feltételek, amelyek lehetővé tennék a folyóvizek, folyópartok turisztikai célú hasznosítását: nagyon kevés a kiépült, minőségi szolgáltatásokat kínáló strand, kevés a vonzó kapcsolódó szolgáltatás. Az OTK szerinti vízi turisztikai bázisok kiépítése a Dunán, a Tiszán és a Kőrösökön, a vízi járművek közlekedésének biztosítása A hobbi turizmuson belül a vadászat és a horgászat feltételeinek javítása, a vadászházak, vadászkastélyok felújítása, szolgáltatási szintjük javítása szükséges.

Célok

- A természethez kötődő aktív turizmus (kerékpározás, lovaglás, vízi túrázás) fizikai feltételeinek a minőségi fejlesztése
- A folyópartok, tópartok, turisztikai célú fejlesztései, a kapcsolódó minőségi szolgáltatások elősegítése
- A vadászat és a horgászat feltételeinek javítása
- Regionális programcsomagok kialakítása

A fejlesztési program tartalma

A fejlesztési program keretében részletesen fel kell tárnai a régió valamennyi ilyen irányú lehetőségét, majd az adottságok és lehetőségek alapján lehet meghatározni, hogy különböző időtávokban (rövid,- közép,- és hosszú távon) milyen jellegű fejlesztéseknek van meg a realitása. A települések, megyék és a régió területrendezési terveiben kell kijelölni azokat a fejlesztési területeket, amelyek – a feltáró munka alapján – alkalmasak lehetnek ezen fejlesztési irány végrehajtására.

Rövidtávon elvégezhetőek a szükséges elemzések, az információk összegyűjtése és a lehetséges kritériumrendszerek kialakítása. Középtávon lehet kidolgozni a települési és megyei területrendezési terveket, valamint ezek alapján elindíthatóak a szükséges fejlesztések

Intézkedések

- Egy feltáró munka keretében a megszerezhető információk összegyűjtése és a lehetőségek elemzése.
- A területrendezési tervekhez szükséges inputok megadása.
- A célirányos fejlesztéséhez elindításához szükséges támogatási kritériumrendszer kidolgozása
- Egységes regionális programcsomagok és azokhoz szükséges marketingkommunikációs eszközök kialakítása

Közreműködők

DARIB, települési önkormányzatok, megyei önkormányzatok, kistérségi társulások, : DARFT Kh, az érintett vállalkozók és önkormányzatok, kistérségi társulások, Magyar Turizmus Rtt

Koordináló szereplők

A koordinációt a regionális fejlesztési tanács végzi, együttműködve a megyei és települési önkormányzatokkal, a DARIB-bal és a kistérségi társulásokkal.

Eredménymutatók

- A megyei és települési területrendezési tervek elkészülése
- A megvalósult fejlesztések (értékben, volumenben stb.)
- A régióba érkező turisták számának növekedése

3.3.4. Az ökoturizmus fejlesztése

A fejlesztési program szükségessége

Az elmúlt évtized óta egyre jelentősebb lett a természet megóvásának, a jövő generációk számára való megőrzésének, fenntartásának gondolata világszerte, s egyre nő az ennek keretében az országot és a háborítatlan természetet felkereső hazai és külföldi turisták száma. A régióban lévő 3 nemzeti park (KNP, KMNP, DDNP), valamint az azokhoz tartozó természetvédelmi területek, tájvédelmi körzetek jelentős területeket foglalnak el, s a természetben élő növény- és állatvilág megismerésének, tanulmányozásának fontos színterei. A megőrzés és a bemutatás, a rezerváció és a prezentáció kényes egyensúlyára viszont elsősorban ezeken a területeken kell ügyelni. Egyre több ember kíváncsi a megőrzendő természeti értékekre, ám azokat – amennyiben erre lehetőség van, akkor – a természetben kell megismerni. Az ökoturizmushoz kapcsolódó turisztikai formákat (gyalogos, kerékpáros, lovas és a vízi turizmus) külön most nem említjük, hiszen azzal a 3.36 program foglalkozik.

Célok

- A természeti értékeket megőrizve-bemutató, természetközeli, természet-megfigyelő, lágy, fenntartható turizmus feltételeinek, szellemi-oktatási-képzési hátterének megteremtése, tudatosítása, elterjesztése.
- A természetközeli turizmus fizikai feltételeinek kialakítása és minőségi fejlesztése.
- A természeti értékekre kíváncsi, az ökoturizmus keretében a térségbe érkező vendégek számának növelése a természetvédelmi szempontok elsődlegességével.
- Tematikus programcsomagok kialakítása a természetközeli aktív turizmus (a gyalogos, kerékpáros, lovas, a vízi és a falusi turizmus) formáinak kombinációival.

A fejlesztési program tartalma

Az iskolai képzés és a tájékoztatás keretében aktív propagandát kell folytatni a természet védelme érdekében, valamint a természetközeli turisztikai formák elterjesztéséért. Részletesen fel kell tárni a fejlesztési program keretében a régióban lévő összes, az ökoturizmus szempontjából fontosnak tekinthető adottságot, amelyre alapozva meghatározható a különböző időtávokban (rövid-, közép-, és hosszú távon) szükséges fejlesztések jellege és megvalósíthatósága. A települések, a kistérségek, a nemzeti parkok, a megyék és a régió elkészülő koncepcióiban és területrendezési terveiben ki kell jelölni azokat a fejlesztési területeket, sávokat, ökofolyosókat, amelyek alkalmasak lehetnek az ökoturizmus fejlesztésére.

Rövidtávon megvalósítható a szükséges ökológikus gondolkodás és képzés elindítása, az információs rendszer kialakítása, majd erre alapozva a promóciós anyagok elkészítése. Közép- és hosszú távon elérhető az ökoturizmussal kapcsolatos beruházások, valamint a komplex tematikus természetközeli turisztikai programcsomag megvalósítása

Intézkedések

- Az ökológikus gondolkodás, a fenntarthatóság elvének elterjesztése az óvodai foglalkozások és az iskolai oktatás keretében
- A régióban lévő összes, az ökoturizmus szempontjából fontosnak tekinthető adottságok összegyűjtése, rendszerezése, adatbázisba foglalása, megjelenítése írott, vagy elektronikus eszközök segítségével (prospektusok, könyvek, videofilmek, CD-k, internet)
- Az ökoturizmus fejlesztése szempontjából figyelembe vehető sávok, ökofolyosók kijelölése a nemzeti parkok elkészülő koncepcióiban és területrendezési terveiben

Közreműködők: nemzeti parkok, fejlesztő-tervező konzorciumok, az érintett önkormányzatok

- Az ökoturizmus, természetközeli turizmus fizikai feltételeinek kialakítása és minőségi fejlesztése: erdei iskolák, erdei táborok, bemutatótermek, megközelítési, gyalogtúra útvonalak
- A kapcsolódó természetközeli turisztikai termékekkel (a gyalogos, kerékpáros, lovas és a vízi, valamint a falusi-tanyai turizmus) közös programcsomagok készítése és piacra vitele

Közreműködők

A NAT-ot végrehajtó az önkormányzatok óvodái, alap- és középfokú oktatási intézményei, nemzeti parkok, Magyar Turizmus Rt. és más alapítványok pályázatait, DARIB, az érintett önkormányzatok, kiadók, terjesztők, Falusi Turizmus Országos Szövetsége, DARIB, DARFT Kht., az érintett önkormányzatok

Koordináló szereplők

A feladatokat elsősorban a Magyar Állam, a Környezetvédelmi Minisztérium, mint tulajdonos és a nemzeti parkok, mint kezelők koordinálhatják az érintett települések bevonásával.

Eredménymutatók

- A régióba érkező speciális vendégkör (természet-megfigyelők, madarászok, kutatók) számának növekedése
- Az erdei iskolák, táborok, képző- és kutatóbázisok területének növekedése, kiépítettségi szintjének javulása
- Az iskolai rendszerű képzés keretében a tanórákon és a szünidőben résztvevő fiatalok (óvodások, iskolások) számának növekedése

4. Gazdaságfejlesztéshez kapcsolódó lakossági életminőséget javító programok

4.1. A munkaerőpiaci keresleti és kínálati viszonyok felmérése és összehangolása

4.1.1. Regionális munkaerőpiaci információs rendszer létrehozása

A fejlesztési program szükségessége

A képzés fejlesztése a legközvetlenebbül hat a gazdaság versenyképességére és az ipartelepítési döntésekre egyaránt. A régió képzőrendszerében az utóbbi években a jogszabályi változások és a munkaerő-piaci igények következtében jelentős átstrukturálódás és modernizálódás ment végbe. A kedvező irányú változások ellenére ma is gyakori, hogy az iskolapadból kilépő vagy átképzésen rész vett fiatalok munkanélküliek lesznek, illetve, hogy a régió gazdasági vállalkozásai nem találnak megfelelő munkaerőt. A szakképző intézmények tevékenységét többek között a megfelelő gyakorlati helyek, a munkaadók helyzetét a fiatalok gyakorlati ismereteinek hiánya nehezíti. A szükségesnél mindkét fél kevesebb információval rendelkezik egymásról és a regionális lehetőségekről.

Célok

- Regionális munkaerő-piaci információk biztosítása a képzési és gazdasági szereplők számára.
- A szakképző intézmények és a gazdasági szereplők közötti kommunikáció erősítése, regionális egyeztetési rendszer kialakítása a szakképzés és átképzés kérdéseivel kapcsolatban.
- A pályakezdő fiatalok, illetve átképzett, szakképesítést szerzett felnőttek elhelyezkedési esélyeinek javítása.
- A régió gazdasági szereplői számára megfelelően képzett munkaerő biztosítása.

A fejlesztési program tartalma

Regionális szintű munkaerő-piaci információk gyűjtése, feldolgozása, munkaerő-piaci prognózisok készítése, hozzáférhetővé tétele. A képző intézmények és a gazdasági szereplők között eddig többnyire csak megyei szinten (vagy azon sem) létező egyeztetési formák regionálissá bővítése. Regionális egyeztetés szakindításokkal, megszüntetésekkel, átképzési irányokkal, a szakképzés tartalmi kérdéseivel, valamint a szakképző intézmények területi terjeszkedésével kapcsolatban. A fiatalok pályaválasztásának elősegítése.

Rövid távon elkezdődik a regionális munkaerő-piaci adatbázis szervezése, regionális találkozók, fórumok jönnek létre, megalakul a Regionális Szakképzési Tanács. Közép távon a regionális munkaerő-piaci adatbázis napi információk lekérdezésére is alkalmassá válik, kialakításra kerül egy regionális munkaerő-piaci prognosztizációs rendszer. Működni kezd a regionális pályaválasztási tanácsadó szolgáltatás.

Intézkedések

- Regionális munkaerő-piaci információk gyűjtése, beleértve a rendszeres felmérést a kistérségek vállalkozásainak munkaerőpiaci igényéről, valamint kiemelve a nagyvállalatok igényeit. Munkaerő-piaci adatbázis kialakítása és működtetése, naprakész munkaerőmérleg készítése, az információk nyilvánosságra hozatala és hozzáférhetővé tétele, valamint eljuttatása a képző intézmények fenntartóihoz.
- Regionális munkaerő-piaci prognosztizációs rendszer kialakítása, munkaerő-piaci prognózisok közzététele.
- Regionális találkozók, fórumok szervezése egy-egy gazdasági terület vállalkozói és szakképző intézményei számára.
- Delegáláson alapuló Regionális Tanács megszervezése, a Szakképzési Tanács munkaszervezetének kialakítása.
- A fiatalok pályaválasztási tanácsadásának regionális koordinálása, megyei és regionális pályaválasztási központ kialakítása.

Közreműködők

Megyei munkaügyi központok, békéscsabai és kecskeméti regionális munkaerő-fejlesztő és képző központok, kamarák, megyei területfejlesztési tanácsok, civil szervezetek, felsőoktatási intézmények, az iskolarendszerű és iskolarendszeren kívüli szakképző szervezetek fenntartói, a régió jelentősebb gazdasági szervezetei.

Koordináló szereplők

A koordinációt a megyei munkaügyi központok, regionális átképző központok, illetve a megyei kamarák valamelyike, esetleg több szervezet együttesen vállalhatja magára.

Eredménymutatók

Az előbbieken ismertetett regionális együttműködési formák, adatbázisok megvalósulása, illetve szervezetek megszületése a program sikerét jelentik. Számszerűsíthetően a pályakezdő fiatalok és az átképzésen részt vett felnőttek munkanélkülivé válási gyakoriságának, valamint a frissen végzett fiatalok átképzési igényeinek csökkenése tekinthető sikerkritériumnak.

4.1.2. Munkaerőpiaci igényekre épülő iskolai rendszerű és iskolai rendszeren kívüli szakképzés kialakítása

A fejlesztési program szükségessége

A fejlesztési program szorosan kapcsolódik az előző programhoz, szükségessége az ott leírtak alapján belátható.

Célok

- A szakképzés tartalmi korszerűsítése, a piaci elvárásoknak való megfelelés elősegítése.
- A régió gazdasági szervezeteinek fokozott bevonása a szakképzésbe.

- A régió gazdasági szereplői számára megfelelően képzett munkaerő biztosítása.
- A pályakezdő fiatalok elhelyezkedési esélyeinek javítása.

A fejlesztési program tartalma

Közvetlen együttműködések elősegítése a gazdasági és szakképzési szereplők között a gazdasági szereplők képzési elvárásainak megismerése, a fiatalok beilleszkedésének, illetve megfelelésének elősegítése, valamint a gazdasági szervezetek szakképzésben vállalt szerepének erősítése érdekében. Együttműködési megállapodások megkötésének elősegítése. Együttműködési modellek kidolgozása, adaptálása.

Rövid távon működni kezd az információs és tanácsadó szolgáltatás az együttműködések szervezésével kapcsolatban. Kidolgozzák kerül a pályakezdő fiatalok munkahelyi megfelelését értékelő szempontrendszer. Közép távon megvalósul a szakképző intézmények tanulóinak megfelelését minősítő rendszer, tudományos vizsgálat készül a kérdésről. Megvalósul az együttműködési modelleket támogató pályázati alap.

Intézkedések

- Együttműködési megállapodások kötésével (pl. gyakorlati helyek biztosítása) kapcsolatos információs és szakmai szolgáltatások nyújtása a szakképző intézmények és a gazdasági szervezetek számára.
- Pályázati alap létesül együttműködési modellek kidolgozásának, adaptálásának elősegítésére a szakképző intézmények és gazdasági szervezetek között, a közvetlen szakmai kapcsolatok kialakítására. A sikeres modellek bemutatása.
- Kidolgozásra kerül a pályakezdő fiatalok munkahelyi megfelelését értékelő szempontrendszer. Rendszeres, iskolánkénti értékelés készül, megvalósul az értékelés szakképző intézményekbe juttatása. Felmérés készül a vállalkozók véleményéről a középfokú képző intézményekből kikerült munkavállalók felkészültségéről. Felmérés készül a bevalás általános összefüggéseiről. Elkészül és nyilvánosságra kerül a szakképző intézmények éves sikerlistája az elhelyezkedő fiatalok aránya és megfelelése alapján.

Közreműködők

Megyei munkaügyi központok, békéscsabai és kecskeméti regionális munkaerőfejlesztő és képző központok, kamarák, gazdasági szervezetek, megyei önkormányzatok, megyei területfejlesztési tanácsok, civil szervezetek, pedagógiai intézetek.

Koordináló szereplők

A koordinációt a megyei munkaügyi központok, regionális átképző központok, illetve a megyei kamarák valamelyike, esetleg több szervezet együttesen vállalhatja magára.

Eredménymutatók

Az ismertetett tanácsadási szolgáltatás, pályázati alap, megfelelési szempontrendszer és vizsgálat megvalósulása a program sikerét minősítik. Mérhető eredményt a projektben tervezett hatékonyságvizsgálat vállalkozási elégedettségi mutatóinak összehasonlítása adhat, valamint a piaci elvárásoknak megfelelő, szakképzett dolgozók számának alakulása.

4.1.3. Felnőttképzési szakemberek képzése, felnőttképzési kutatások, projektek támogatása

A fejlesztési program szükségessége

A gazdasági változások következtében a felnőttek többségének tovább kell képeznie magát, vagy éppen felnőtt fejjel kell (esetleg új) szakképzettséget szereznie, ha a munkaerőpiacon akar maradni. Az egész életen át tartó tanulás sokszor hangzottatott szlogenje azonban ütközik a felnőttoktatás jelenlegi ad hoc jellegével, a módszertani kérdések kidolgozatlanságával, a felnőttoktatási szakemberek hiányával. A felnőttképzés gyakran egyet jelent az iskolarendszerű szakképzés jobb-rosszabb adaptálásával, és nem képes megfelelően kezelni azt a tényt, hogy a felnőttek sajátos

tapasztalatokkal rendelkeznek és sajátos igényeik vannak. Ezek a problémák is hozzájárulnak ahhoz az országos jelenséghez, hogy a felnőttoktatás hatékonysága a ráfordított költségek fényében sem kellően hatékony.

Célok

- A felnőttképzés hatékonyságának javítása módszertani fejlesztéssel és a szakember utánpótlás megoldásával.
- A felnőtt munkavállalók munkaerőpiaci esélyeinek javítása, a felnőttképzés hatékonyságának növelésével.

A fejlesztési program tartalma

A dél-alföldi régiót felsőoktatási kapacitásai és felnőttoktatási tapasztalatai alkalmassá teszik arra, hogy a felnőttképzés hatékonyságnövelésének megoldásában élen járva olyan modelleket valósítson meg, amelyek más régiók számára is mintaként szolgálnak. A program kiemelten támogatja a távoktatás regionális elterjesztését, a hátrányos helyzetű vagy sajátos élethelyzetben élő munkavállalók mentálhigiénés előkészítésre épülő speciális oktatását, a felnőttképzés minőségbiztosítását és a felnőttképzés szakemberigényének biztosítását.

Rövid távon megvalósítható a regionális felnőttképzési igényfelmérés és a felnőttoktatási szakemberek továbbképzésének, tapasztalatcseréjének rendszeressé tétele. Az intézkedések nagyobb részének az előkészületei történnek meg. Közép távon a felnőttképzési igényfelmérés eredményeinek figyelembe vételével valósulnak meg a távoktatással, a felnőttképzés minőségbiztosításával és segédanyagainak kidolgozásával, a felnőttek sajátos csoportjainak oktatásával, valamint a felnőttoktatási szakemberek képzésével kapcsolatos projektek.

Intézkedések

- Igényfelmérés a felnőttképzéssel és a felnőttoktatási szakemberképzéssel kapcsolatos regionális elvárásokról.
- A felnőttoktatási szakemberek rendszeres továbbképzésének, tapasztalatcseréjének megszervezése.
- A távoktatás, mint korszerű felnőttoktatási módszer elméleti kutatásával és gyakorlati megvalósításával kapcsolatos projektek támogatása.
- A felnőttképzés minőségbiztosítási rendszerének kidolgozása. Felnőttoktatási segédanyagok, tankönyvek, multimédiák készítése.
- A cigány származású munkavállalók, a hátrányos helyzetű fiatalok, a sajátos élethelyzetben élő felnőttek (pl. tartósan munkanélküliek, korábban háztartásbeliként dolgozó vagy gyermeket nevelő női munkavállalók, fogyatékosok stb.) mentális felkészítésre épülő speciális képzésének modellszerű megvalósítása. A megvalósult modellek hatékonyságvizsgálata.
- A felnőttképzés sajátos igényeit kielégítő nappali és posztgraduális felsőfokú képzés megvalósítása a régió egyes felsőoktatási intézményeiben.

Közreműködők

A békéscsabai és kecskeméti regionális munkaerő-fejlesztő és képző intézmények, megyei művelődési központok, megyei munkaügyi központok, gazdasági kamarák, szakképző intézmények, felnőttképzéssel foglalkozó civil szervezetek, felsőoktatási intézmények.

Koordináló szereplők

A koordinációt a megyei munkaügyi központok, regionális átképző központok, illetve a megyei kamarák valamelyike, esetleg több szervezet együttesen vállalhatja magára.

Eredménymutatók

Megismételt, célzott vizsgálattal értékelhető a felnőttek lemorzsolódása, képzéssel kapcsolatos elégedettsége, elhelyezkedési sikeressége, és a munkahelyi beválás számos összetevője.

4.1.5.A akkreditáltiskolai rendszerű felsőfokú képzések koordinálása a régió belül

A fejlesztési program szükségessége

A felsőoktatási intézmények és velük együttműködve más intézmények akkreditáltiskolai rendszerű felsőfokú képzéseket indíthatnak. Az érettségire épülő képzések átmenetet képeznek a középfokú és a felsőfokú tanulmányok között, lehetővé teszik, hogy a fiatalok széles köre rövid idejű gyakorlatias oktatás során olyan ismereteket szerezzon, amellyel elhelyezkedési esélye is megnő. Valamint továbbtanulása esetén beszámíthatók ezek a tanulmányok. Ilyen képzéseket főleg az alacsony felvételi aránnyal, kisebb presztízzsel rendelkező főiskoláknak célszerű megszervezni.

Célok

A régió felsőfokú intézményei egymással egyeztetve, és ha lehetséges együttműködve, indítsanak akkreditáltiskolai rendszerű felsőfokú képzéseket azokban az irányokban, amelyek iránt tartós érdeklődés várható.

A fejlesztési program tartalma

A régióban jelenleg folyó akkreditáltiskolai rendszerű felsőfokú képzések az igények egy-egy szeletét elégítik ki (nemrég indult még csak ez a képzési forma), a felsőfokú intézmények együttműködésével az ilyen képzések iránti szükségleteket meg kell próbálni kielégíteni.

Intézkedések (alprogramok)

- a régióban folyó akkreditált és a tervezett akkreditáltiskolai rendszerű felsőfokú képzések kataszterének elkészítése
- piacfelmérés készítése, milyen képzések iránt várható a régióbeli igények felmerülése
- az új szakképzések akkreditációja, a hiányzó tananyagok elkészítése

Közreműködők

a régió felsőoktatási intézményei, megyei munkaügyi központok, regionális munkaerőfejlesztő és képző központok

Koordináló szereplők

Felsőoktatási intézmények.

Eredménymutatók

A akkreditáltiskolai rendszerű felsőfokú képzésre járók száma, végzettségük szerinti elhelyezkedésük aránya.

4.1.6.A gazdasági diverzifikációt és fejlesztést segítő regionális, megyei és kistérségi intézmény, és kapcsolatrendszer kialakítása, oktatási, képzési, tanácsadási rendszer kiépítése

A fejlesztési program szükségessége

Az Európai Unió felismerte, hogy a "legfejlettebb régiói nyerik el az EU Strukturális Alapjainak nagy részét, mert azok rendelkeznek a legjobb regionális és lokális szervezetekkel, azok informáltak a nemzeti és az EU fejlesztési asszisztenciák előnyeinek megszerzési lehetőségeiben" (Buckwell Report). A ritkán lakott vidéki területeken a materiális és humán erőforrások, az intézmények ritkasága nem teszi lehetővé a szakosodott (fejlesztési, tervezési, információfeldolgozó stb.) intézmények kiépítését, de megkerülhetetlenné teszi a több funkciós, a partnerség előnyeit kihasználó és hálózatszerűen kapcsolódó cselekvők együttműködését.

Az EU fejlesztési alapok igénybevételének, s egyben az EU-hoz történő csatlakozás feltételei között fontos helyet foglal el az úgynevezett "tőkeabszorpciós képesség" fejlesztése, ami a saját erő megléte mellett a megfelelő intézményrendszer működtetését és az elfogadható programozás képességét feltételezi. Az utóbbi két feltétel egymástól elválaszthatatlan és egymásra kölcsönösen ható faktorok. Sem az intézmények megfelelő működtetése (a gyakorlat), sem a szükséges ismeretek és jártasságok elsajátítása (elmélet) nem képzelhető el a két oldal elszigetelt funkcionálása révén, csakis azok folyamatos és kölcsönös egymásra hatása alapján fejleszthetők. Ennek megfelelően a program keretében nem hagyományos módszerekkel dolgozó képzések valósulnak meg csupán.

Célok

- A fejlesztési, információs és szolgáltató központok hálózatának kialakítása, a partnerség alapján történő együttműködés kifejlesztése az adminisztráció, a vállalkozói és a civil szféra szereplői, valamint a fejlesztési szakemberek között.
- Az Európa Unióban alkalmazott programozási, fejlesztési ismeretek és gyakorlat elsajátítása, felkészülés az Unió csatlakozására és az EU fejlesztési alapjainak fogadására.
- Egyablakos befektető fogadó és ügyintézési rendszer megvalósíthatóságának elemzése
- Tanácsadási és információs rendszer kiépítése

A fejlesztési program tartalma

Olyan komplex feladatokat ellátó intézményrendszer kialakításáról van szó, amely helyi (kistérségi) szinten képes kiszolgálni a vidék- és térségfejlesztés, a vállalkozásfejlesztés, valamint a lakossági szükségleteket; információkat közvetítenek az Unió és a nemzeti fejlesztési politikák és alapok, valamint a lokális cselekvők között; egyben képesek koordinálni a lokális törekvéseket és integrálni a lokális erőforrásokat; civil ellenőrzést gyakorolni az erőforrás felhasználások fölött és értékelni a fejlesztési erőfeszítéseket. A program "hardware" részének keretében minden kistérségben legalább egy olyan nyilvánosan látogatható és igénybe vehető információs központ kellene létrehozni, aminek elemei az "intelligens régió", a "teleház", a "sulinet" és más telekommunikációs fejlesztési programokból már ismertek.

A program "software" részének keretében a magán-, a köz- és a civil szektor menedzsmentjei közti partnerség kialakítását kell erősíteni a tervezés, a programozás, a monitorozás és az értékelés terén. Alapvető szinten tömeges igényeket kielégítő képzési és tréning programok szervezésére van szükség valamennyi érintett számára a programozás, a projekt-írás, a monitorozás és az értékelés kérdésköreiben. Fel kell használni a formális (pl. továbbképzési) és ismeretterjesztő képzési (brosúrák, TV- és rádió-sorozatok, folyóiratok stb.) ismeretközlő formákat alkalmazó képzési csomagok lehetőségeit. A közigazgatási, a vállalkozási, a civil szféra intézményeinek, szervezeteinek és egyesületeinek menedzserei, valamint a fejlesztési intézményrendszerben alkalmazottak számára meg kell ismertetni a "lokális animátori" szerepkört.

A családokkal, családi gazdaságokkal, családi vállalkozásokkal közvetlen kapcsolatban álló praktikus tanácsadási és integrátori feladatokra képző formális oktatási csomagok és folyamatos informáló formák kialakítására is szükség van. A szaktanácsadási feladatokba a mezőgazdasági alapanyag termelés területén túl beleértjük a családi vállalkozások közti együttműködés elősegítő integráló feladatköröket, szociális és családsegítő tanácsadást, a családok felkészítését, hogy képesek legyenek tájékozódni a különböző támogatási és segítségnyújtási lehetőségek között, jártasak legyenek azok fogadásában.

Az intézkedések csomagjainak összeállítása érdekében tematikus hangsúlyok alapján bontjuk szét a gyakorlatban egymásba fonódó tevékenységek és jártasságok készletét.

Intézkedések

- A korszerű információs rendszerek hozzáférhetőségét és széles körű felhasználhatóságát lehetővé tevő intézmények kialakítása.

- A kistérségben már működő és az új intézmények közti integráció kialakítása, erősítése
- Térség- és vidékfejlesztési program-menedzselési alapismeretek oktatása
- Szükséglet- és erőforrás feltárással, konfliktuskezeléssel és közösségfejlesztéssel foglalkozó képzések és tréningek
- Nemzetközi és hazai tapasztalatok és módszerek terjesztését elősegítő képzési formák
- Szaktanácsadási tevékenységek módszereinek és tapasztalatainak átadása

Közreműködők

Az önkormányzatok és az önkormányzat által fenntartott intézmények, a kulturális és szociális szervezetek, a gazdasági, a közigazgatási és a civil szféra menedzserei, érdekvédelmi és szakmai szervezetei, a kis- és középvállalkozások, családi gazdaságok és vállalkozások, az azokat integráló szervezetek, tovább a térség- és vidékfejlesztés intézményrendszere, valamint az egyetemek, kutatóintézetek, különböző szintű kulturális és képzési intézetek.

Koordináló szereplők

A GATE Vidékfejlesztési és Szaktanácsadási Központja az agrárkamarákkal és az MVA hálózattal való együttműködésben.

Eredménymutatók:

A képzési programok megvalósítása, a szaktanácsadók felkészítése.

4.1.7.A dél-alföldi régió alapanyag termelő ágazatainak a strukturális átalakuláshoz kapcsolódó képzései

A fejlesztési program szükségessége:

Jelenleg a gazdálkodók jelentős része elavult munka- és erőgéppálmánnyal rendelkezik. Tőkehiány miatt a géppark felújítása sokszor nehézségeket okoz. A legújabb kutatási eredményeket nem ismerik, így használni sem tudják. A meglévő kisméretű parcellákat is jelentős részben nagy teljesítményű gépekkel művelik oly módon, hogy a növénytermesztés gazdaságossága nem megfelelő. Az oktatási programmal megvalósítható lenne a birtokmérethez igazodó kedvező ágazat megválasztása, a megfelelő termesztéstechnológia kialakítása és a kedvező tenyésztési, tartási technológia kialakítása. Ezáltal a gazdálkodók rendelkezésére állna olyan tudásalap, amely biztosítaná számukra a reális választást az egyes növénytermesztési, kertészeti, állattenyésztési és -tartási technológiák között, valamint megfelelő információt tudnának gyűjteni önállóan a termelési szerkezetük változtatásához, alapanyag beszerzéshez, értékesítéshez, stb.

Célok

Olyan alapanyag termelő ágazatok megismertetése a jelenlegi és a jövőbeni gazdálkodókkal, amelyek kézimunka erő igénye nagy, illetve olyan termesztési tenyésztési és tartási technológiák megismertetése, amelyek bevezetésével az alapanyag termelés minősége, változatossága javítható.

A fejlesztési program tartalma

A program célzott rétege a gazdálkodóknak az a köre, akik már évek óta gazdálkodnak. Ezért a képzéseket a késő őszi, téli időszakra kell tennünk, hiszen a növénytermesztéssel, kertészettel foglalkozók ebben az időszakban érnek rá, valamint az állattenyésztéssel foglalkozó gazdálkodók is nagyobb eséllyel tudják szabaddá tenni magukat.

A dél-alföldi gazdálkodók jelentős része a több évtizedes hagyomány útján (családtól, ismerősöktől, szövetkezeti tagoktól) tanult tudása segítségével műveli a földterületeit, ám ezen tudás sok esetben elavult. A képzés a legújabb technikák, technológiák bemutatására, a legújabb fejlesztési lehetőségek bemutatására és az eredmények elemzésére épül. A képzés célszerűen ágazatonkénti bontásban történhet, de áttekintést kell, hogy adjon a többi területre is, hogy a gazdák átfogóan tudják vizsgálni a termesztési, tenyésztési lehetőségeket. A képzésben ki kell térni

a gyümölcs- és zöldségtermesztés, vetőmag előállítás, gyógynövénytermesztés területeire, az extenzív állattartás lehetőségeire.

Az Európai Unióban és egyre inkább hazánkban is komoly piaca van a biotermékeknek. Nem csak az egészséges táplálkozás, de a környezetvédelem miatt is jelentősen fejlesztendő terület. A képzésben először a biotermék előállításának kritériumaival kell megismertetni a gazdálkodókat, majd a termelési lehetőségek bemutatásával. A képzést kapcsolni lehet az új termelési lehetőségek oktatásához. Az oktatásban nagy hangsúlyt kell fektetni a már termelő gazdálkodók érdeklődésének felkeltésére és arra, hogy kész tervek legyenek ágazatonként a normál termelésről biotermelésre való átállásra.

Intézkedések

- Új termelési lehetőségek megismertetése:
- Biogazdálkodás képzésének kialakítása

Közreműködők

Főképpen a falugazdászok és az Agrárkamara segítségével és szervezésével lehet a képzést megvalósítani, a gazdálkodók figyelmét és érdeklődését felkelteni. Az előadásokat, foglalkozásokat egyetemi, főiskolai oktatók illetve a régió más területén élő és gazdálkodó szakemberek tarthatnák, akik már ismerik, használják az új technológiákat, elengedhetetlen az iskolai rendszerű és az iskolarendszeren kívüli szakképzést folytató szervezeteknek a bevonása. A képzésen való részvételt az FVM- nek illetve az Agrárkamarának a támogatásával kell megvalósítani, valamint a pénzintézetek bevonása is célszerű, hiszen a program célja a változások elősegítése, amely minimális tőke nélkül nem megvalósítható.

Koordináló szereplők

GATE Vidékfejlesztési és Szaktanácsadási Központja az agrárkamarákkal együttműködve.

Eredménymutatók:

A képzési programok megvalósulása, a biogazdálkodásba bevont területek nagyságának, gazdaságok számának növekedése.

4.1.8.A szervezettefejlesztéshez, a feldolgozáshoz és minőség-biztosításhoz kapcsolódó oktatás fejlesztése

A fejlesztési program szükségessége

Egyre nagyobb az igény a közös beszerzés, értékesítés, feldolgozás stb. iránt. Azonban a teljesen önálló szerveződés nagyon nehezen megy végbe. Szükséges a lehetőséget biztosítani a gazdálkodók számára, hogy először elméletben, majd gyakorlatban is ki tudják próbálni más szervezetekkel szemben a közös fellépés előnyeit. Mivel az Európai Unió felé tartunk, ezeket a képzéseket már az EU konform szervezeti formák oktatásával lenne célszerű megvalósítani, hiszen belépésünk után azok lesznek az irányadók.

A régióban előállított termékek nagy része alapanyagként kerül értékesítésre az előállítás időpontjában nyomott árak mellett, a tárolókapacitás és a további feldolgozás lehetőségének hiánya miatt. A gazdálkodók legtöbb esetben nincsenek tisztában a feldolgozási és tárolási lehetőségek kialakításával és kiaknázásával. Ezért a gazdálkodók munkájának jövedelmezőségét nagymértékben emelné olyan képzés beindítása, amely a különböző szinten feldolgozott termékek értékesítéséből származna. Ekkor a család többi tagja is jelentősebb munkát tudna belefektetni a termék előállításba és a nagyobb hozzáadott értékkel előállított áru értékesítése kedvezőbb lenne. Jelentős értéknövelő tényező lenne a marketing tevékenység beindítása akár egyéni, akár csoportos szinten. A program beindítása a térségben levő munkanélküliség csökkentésében is jelentős szerepet kaphatna.

A mezőgazdasági termelés és élelmiszer-feldolgozás területén egyre fontosabb helyet elfoglaló minőségbiztosítás, minőségbiztosítási rendszerek megismertetése szükséges a gazdálkodóknak annak érdekében, hogy termékeiknek értékesítése szélesebb körben, magasabb profittartalommal legyen megoldható.

Célok

- A csoportos vásárlásban, termék előállításban, szelektálásban, szolgáltatás igénybevételben, értékesítésben, érdekképviselésben levő előnyök kihasználása
- Az EU konform szervezeti formák megteremtéséhez szükséges képzések beindítása, fejlesztése.
- A főként alacsony jövedelemtartalommal rendelkező, alapanyagot előállítók figyelmének felhívása a magasabb szinten feldolgozott, magasabb hozzáadott értékű termékek előállítására és a szükséges technológiák bemutatása.
- Értékesítési lehetőségekkel kapcsolatos képzés megvalósítása.
- A vállalkozók felkészítése a minőségi termékek előállítására és arra, hogy az alapanyag előállítást és a feldolgozott termékek előállítását egyre több esetben minőségbiztosítási rendszerekhez kötik.
- A minőségbiztosítási rendszerek megismertetése és a sarkalatos pontok kidomborítása a képzés során termékenként is
- Beszállítással kapcsolatos minőségbiztosítási követelmények megismertetése

A fejlesztési program tartalma

A "szövetkezet" szótól sok gazda idegenkedik, hiszen rögtön a közös termelésre alakuló szövetkezeti típusra gondol. Érdeemes megismertetni a szövetkezés valós lehetőségeit az egyes szövetkezeti típusok bemutatásával és értékelésével. Az oktatás során nem csak a szövetkezeti típusok bemutatását ajánlott megvalósítani, hanem a törvényi háttérét, gazdálkodási lehetőségeit is. 5-6 alkalommal tartandó 1-1 napos képzéssel a gazdálkodók felkészíthetők az új típusú szövetkezetek előnyeinek befogadására és a kezdeti lépések megtételére.

A fiatalok értékrendjében az oktatás hatására már a "valós jelentésű" szövetkezet jelenjen meg, így kedvezőbb feltételeket biztosíthatnak gazdálkodásuknak. A közép- és felsőszintű képzés során a gazdasági társaságokkal való összehasonlítás is megoldható, és a már működő új típusú szövetkezetek megismerésével az elméleti alapok alátámaszthatóak. A képzés folyamán célszerű a nyugat-európai modellek bemutatása, elemzése és összehasonlítása, hogy csatlakozásunkkor már felkészültek legyenek a gazdálkodók a versenytársak szervezeti felépítése tekintetében. Az EU konform szervezeti formák megismerése vonzóbbá teheti a gazdálkodók számára a szervezetek megvitatását és kialakítását.

A gazdálkodóknak már meglévő termékszerkezetére építve a termékek feldolgozásával kapcsolatos általános információk oktatása, a további feldolgozás után fellelhető értékesítési lehetőségek bemutatása. A képzéssel elő lehetne segíteni a termékek feldolgozási és értékesítési láncának megismerését és kialakításának lehetőségét. A képzésben nem csak a gazdálkodók, hanem családtagjaik jelenléte is fontos lenne, hiszen a saját gazdaság által előállított alapanyag feldolgozása jelentős tevékenységet (fő vagy kiegészítő) biztosíthatna a családtagok számára is. Ezen csoportoknak specifikus, saját termékszerkezetre kidolgozott képzésre lenne szükségük. Pl. napraforgó feldolgozása-pírított mag, sárgarépa petrezselyem- primőr csomós értékesítés, tejsajtok, búza gyümölcsök- mini pékség stb. A képzés kialakítása elképzelhető szakközépiskolai, szakiskolai képzésként is. Így a fiatalok átfogó tanulmányokat folytathatnának az élelmiszer-feldolgozással kapcsolatosan nem csak nagyüzemben használható, hanem kisüzemi kialakításban is megvalósítható tevékenységekről.

Az alapanyag minőségének emelése, értékesítése jelentős cél. A szelektálási és csomagolási technikák oktatásával rövid idő alatt látványos eredményt lehet elérni magas tőkebefektetés nélkül. Az 1-1 napos képzések keretén belül elsajátíthatóak azok a fogások, géphasználati módszerek, amelyek esztétikailag növelik az előállított áru értékét. Olyan gazdálkodók (gazdálkodói csoportok)

oktatását szükséges megszervezni akár régió szinten is, akik befektetést eszközölnék. Szükséges a termékek tárolási feltételének oktatása rövid képzési idő keretében, a már meglévő modern tároló és hűtő kapacitás bemutatásával.

A téma terjedelme miatt ajánlott egy középszintű vagy felsőszintű képzés keretein belül beindítani a marketing szakirányt, amely rövid időn belül szakemberek kibocsátására alkalmas. A szakirányt kapcsolni lehet már meglévő mezőgazdasági képzéshez, ahol a termékek előállításával mellett megtanulhatnak a diákok a piac felmérésének, az értékesítés elősegítésének stb. lehetőségeit is. Szintén az élelmiszer-feldolgozáshoz kapcsolódó képzéshez csatlakozik, illetve a már feldolgozással is foglalkozó gazdák tudását igyekszik kiegészíteni a minőségbiztosítási képzés. Az oktatás termékcsoportokra osztott képzés keretében oldható meg leginkább.

A termékek hazai és külföldi minőségi kritériumainak, osztályozási-, minimális minőségi feltételeinek oktatásából állna. Tartalmazza a minőségbiztosítási rendszerek (HACCP, ISO 9002) jellemzőit, bevezetésének lépéseit, feltételeit. Mivel hazánkban főként a nagyvállalatok körében terjedtek csak el a minőségbiztosítási rendszerek, fontos a mezőgazdasági vállalkozásokkal is megismertetni, hiszen egyre alapvetőbb követelmény ezek ismerete és bevezetése. A tananyag országoként és régióként feltárja a legfontosabb termékek, termékcsoportok iránt támasztott minőségi kritériumokat, főként a potenciális piacok tekintetében. Tisztában kell lenniük a gazdálkodóknak azzal, hogy mely piacokon versenyképesek a termékeik minőségi szempontból. A kelet-európai régió országainál általában szigorúbbak a magyar rendelkezések, de az EU-nál néhány esetben nem. Ezért az előírások vizsgálata fontos oktatási feladat.

Intézkedések

- Agrár szempontból újtípusú szövetkezetek, ipari klaszterek, egyéb szervezetek kialakításához szükséges tudást biztosító szakok, képzések indítása
- Az Európai Unióban levő gazdálkodó szervezetek megismerése, a ma Magyarországon működőkével való összehasonlítása.
- Az egyes alapanyagok feldolgozási lehetőségeinek megismertetése
- Termékszelektálással, csomagolással kapcsolatos képzés
- Tároló- és hűtőkapacitás kialakításával kapcsolatos képzés
- Marketing képzés, marketing szakirány kialakítása
- Magyarország minőségi kritériumainak oktatása és a hazai minőségbiztosítási rendszerek ismertetése.
- Az Európai Unió és a Kelet-Európai országok minőségi kritériumainak oktatása és a minőségbiztosítási rendszerek ismertetése.
- Magyarország és az EU termékeinek minőségi összehasonlítása

Közreműködők

Az alulról jövő szerveződés fontos eleme a szervezetfejlesztésnek, hiszen a gazdálkodók önkéntessége, fejlesztési igénye az alapja. Ehhez a Kormánynak, az FVM-nek a törvényi háttérrel és a kedvező szerveződési lehetőséget szükséges biztosítani, valamint a falugazdászok az információáramoltatást, hogy a gazdálkodók tisztába legyenek lehetőségeikkel. Az Agrárkamara és az Iparkamara szervezésével, a Munkaügyi központ támogatásával és az FVM megyei hivatalainak segítségével a vidéken, kis falvakban élő gazdálkodókat és családjaikat lehetne a képzések segítségével nagyobb tudáshoz és magasabb jövedelemhez segíteni.

Koordináló szereplők

Élelmiszer feldolgozók Országos Szövetsége

Eredménymutatók:

Új feldolgozási formák és termékek megjelenése, a minőségi követelményeket oktató programok teljesülése. EU szabványoknak megfelelően működő, EU tanúsítványokkal rendelkező vállalkozások száma.

4.1.9. Komplex vidékfejlesztést - foglalkoztatást és termelési szerkezetváltást - elősegítő humán erőforrás-fejlesztés

A fejlesztési program szükségessége

A Dél-Alföld helyzete munkanélküliség szempontjából nem tekinthető szélsőségesnek. Igen nagy különbségek adódnak ugyanakkor a régió belül a kedvező és kedvezőtlen helyzetű térségek, települések helyzete között. A periférikus térségek alacsony iskolai végzettségű lakosságának elhelyezkedési esélyei rendkívül rosszak, mivel a tönkrement mezőgazdasági nagyüzemek és alacsony hatékonyságú ipari üzemek helyén nem jelentek meg kellő számban a felszabadult munkaerőt foglalkoztatni tudó vállalkozások. Korszerű mezőgazdasági és vállalkozási ismeretek vagy megfelelő eszközök híján sokan azok közül sem boldogulnak, akik földtulajdonnal rendelkeznek, vagy vállalkozni próbálnak.

Célok

- A munkanélküliség csökkentése a régióban.
- A leszakadó térségek hátrányos helyzetű munkavállalóinak helyzetbe hozása képzéssel, tanácsadással.
- A kistérségi gazdaságfejlesztés, termelési szerkezetváltás támogatása a humán erőforrás oldaláról.

A fejlesztési program tartalma

A leszakadó, munkanélküli csoportok felzárkóztatása komplex vidékfejlesztési programok keretében, amelyek részét képezik a központi, jelentősebb tőkét a felzárkóztatni kívánt térségbe juttató intézkedések is. Humán részről a vidékfejlesztést támogató képzések, szaktanácsadó rendszerek kiépítése szükséges. Ezek módszertani-szervezeti kidolgozása, modellszerű alkalmazása, illetve a már működő hasonló projektek támogatása a program tartalma.

Rövid távon megkezdődik az esélynövelő programok adaptálása és képzéssel összekötött további szociális földprogramok indulnak el. Közép távon - más gazdaságélénkítő és vállalkozást támogató intézkedésekhez kötötten - nyílik lehetőség képzési projektek, esélynövelő modellek kidolgozására, megvalósítására. Megalakul a szaktanácsadói hálózat régióközpontja, kidolgozásra kerülnek belső továbbképzési és egyéb szabályai, valamint az esélynövelő szaktanácsadói munka tartalma. Néhány kistérségben elkezdődik a konkrét tanácsadás. Megkezdődik az esélynövelő szakmai tanácsadó posztgraduális képzés.

Intézkedések

- A régióban vagy az ország más területein már működő esélynövelő programok (pl. AGROSTART, szociális földprogram) adaptálásának elősegítése a régió más kistérségeire.
- A szociális földprogram (szociális állattenyésztő, mezőgazdasági termékfeldolgozó program) összekapcsolása kötelező, helyileg megszervezett és a résztvevők iskolázottsági szintjének megfelelő (elsősorban szóbeliségen, illetve gyakorlati bemutatáson alapuló) oktatással.
- Speciális képzési projektek kidolgozása, modellszerű gyakorlati megvalósítása olyan munkavállalók számára, akik hátrányos helyzetük miatt esélytelenek a munkaerőpiacon. A projektek kezelik azt a problémát, hogy a célzott csoportok városi képzési programokra anyagi és egyéb okok miatt (pl. távolság) nehezen tudnak eljutni, s a képzés elvégzése jelentősen javítja a résztvevők munkaerőpiaci pozícióját.
- Új esélynövelő programok modellszerű megvalósítása.
- Civil szaktanácsadói hálózat működtetése a régió periférikus térségeiben és kistelepülésein. A vállalkozói és mezőgazdasági tanácsadók előadásokat, bemutatókat tartanak, illetve ingyenes szaktanácsot nyújtanak a céltérségekben, különös tekintettel az esélynövelő képzésekben vagy programokban részt vettekre. (Rendkívül fontos, hogy a tanácsadók szakmailag jól felkészültek legyenek, ugyanakkor lehetőleg civil szervezet alkalmazza őket.)

- A felsőoktatási intézmények megteremt(het)ik az esélynövelő vállalkozói tanácsadói, illetőleg esélynövelő mezőgazdasági, mezőgazdasági termékfeldolgozó tanácsadói posztgraduális képzés feltételeit.

Közreműködők

Szociális és Családügyi Minisztérium, Megyei munkaügyi központok, békéscsabai és kecskeméti regionális munkaerő-fejlesztő és képző központok, megyei FM hivatalok, megyei agrárkamarák, kistérségi társulások, megyei önkormányzatok, civil szervezetek, érintett helyi önkormányzatok, valamint oktatási, képző intézmények, művelődési intézmények, gazdasági, mezőgazdasági képzéssel foglalkozó felsőoktatási intézmények.

Koordináló szereplők

Regionális munkaerő-fejlesztő és képző központok, megyei munkaügyi központok. Az esélynövelő tanácsadást ideális esetben egy vagy több regionális szerveződésű civil szervezet vállalja fel.

Eredménymutatók

A program eredményességét a munkaügyi központok és a KSH által folyamatosan regisztrált következő adatok alapján lehet megítélni: a tartósan munkanélküliek számának és a munkanélküliség hosszának csökkenése, a vállalkozások számának növekedése. Az általános gazdaságélénkülés minden beavatkozás nélkül javíthat ezeken a mutatókon, az eredményesség kritériuma a más térségekhez, illetve a más régiókhoz viszonyított javulás.

4.1.10.. Távmunka-végzés ösztönzése

A fejlesztési program szükségessége

A régió 23 kistérsége közül a KSH komplex mutatórendszere alapján 20 jelenleg elmaradottnak minősül. Némelyikük több szempontból is hátrányos helyzetű, alacsony a gazdaság fejlettsége, nagy a munkanélküliség. Egyes városhiányos, periférikus térségek lakossága - különösen a kisebb településeken - nem jut munkalehetőséghez, főleg nem minőségi munkához, ezért munkanélküli segélyre szorul vagy ingázásra kényszerül. Ennek következtében a fiatalabb és iskolázottabb lakosság elvándorol, ami a kistérségek további hanyatlásához vezet. Nincs kielégítően megoldva a régióban a külterületi lakosság, illetve a rokkantak foglalkoztatása sem.

Célok

- Minőségi munkához juttatni a periférikus térségekben, településeken, külterületeken lakókat, illetve azokat, akik fogyatékoságuk vagy egyéb okok (pl. kisgyermek) miatt nem képesek a napi bejárásra.
- Az ingázás csökkentése, a kényszerű elvándorlás megállítása a periférikus térségekből és településekről.
- Új munkahelyek teremtése, amelyek jobban megfelelnek a modern piaci követelményeknek.

A fejlesztési program tartalma

A vállalkozók ösztönzése a távmunka-végzéssel ellátható munkahelyek betöltésére. Olyan feltételek megteremtése, amelyek elősegítik a távmunka-végzés elfogadását és alkalmazását mind a munkavállalók, mind a munkaadók részéről.

Rövid távon információs kiadvány készül és jut el a vállalkozókhoz, több tanácskozás és legalább két távmunka konferencia kerül megrendezésre. Elkészül a vállalkozók és munkavállalók távmunkatámogatási feltételrendszere, valamint a megállapodás az első távmunka modellekről. 2006-ra a munkavállalók 0,5-1 %-a bekapcsolódik a távmunkavégzésbe. Elkészül az első tapasztalatok összegzése, működni kezd a távmunkavégzési adatbank.

Intézkedések

- A távmunka-végzés célzott megismertetése a régió munkaadóival információs kiadványok, tanácskozások, konferenciák segítségével.
- Kezdeti támogatások a távmunkát bevezetni kívánó munkáltatóknak és a távmunkával élni kívánó munkavállalóknak: számítógépvásárlási, Internet működtetési támogatás, számítógépes alapismeretek oktatása stb.
- Kísérleti projektek indulnak a távmunkavégzés különféle formáinak bemutatására, különös tekintettel a céltérségekben kialakítandó, a távmunkavégzés helyszínéül szolgáló hivatalokra.
- Tudományos kutatás során felméri a távmunkavégzés regionális megvalósításának lehetőségeit, a szervezeti és társadalmi hatásokat, valamint a ráfordítás és a hozadék arányát.
- Adatbank készül a vállalkozók és a munkavállalók számára, amelyben a távmunkával kapcsolatos minden információhoz hozzá tudnak jutni.

Közreműködők

Megyei munkaügyi központok, békéscsabai és kecskeméti regionális munkaerő-fejlesztő és képző központok, megyei gazdasági kamarák, civil szervezetek, a régió nagyobb cégei, munkaügyi kutatással foglalkozó felsőoktatási intézmények, kutatóintézetek, önkormányzatok, kistérségi társulások

Koordináló szereplők

Megyei munkaügyi központok, regionális munkaerő-fejlesztő és képző központok, kamarák, civil szervezetek.

Eredménymutatók

2006-ra a munkavállalók 0,5-1 %-ának bekapcsolódása a távmunka-végzésbe. Regisztráció: munkaügyi központok.

4.2. Környezetkímélő termelési technológiák elterjedésének ösztönzése

4.2.1. Környezetkímélő ipari technológiák bevezetése

A fejlesztési program szükségessége

A technológiai váltásnál a gazdaságosság mellett fontos szempont, hogy olyan új üzemeket, termelési struktúrákat kell kialakítani, amelyek környezetterhelése kisebb, mint a korábbiaké. A környezetvédelmi szempontokat kötelezően elő kell írni a fejlesztéseknél és korszerűsítéseknél. Amennyiben lehetséges, a meglévő technológiákat is javítani kell (pl. szűrők beépítésével, víz visszaforgatásával, stb.) Sajnos, a régióban a gazdaság fejlettsége csak kismérvű változást tesz lehetővé.

Célok

Kisebb környezeti terhelést okozó technológiák alkalmazása az ipari termelésnél.

A fejlesztési program tartalma

Jobb hatásfokú, kisebb környezetterhelésű, európai követelményeknek megfelelő, hulladékszegény technológiák bevezetése.

Intézkedések

- Szűrő és tisztító művek beépítése működő termelő egységeknél (államilag is támogatva).
- Hulladékszegény technológiák bevezetése.
- Vízvisszaforgatásos technológiák előnyben létesítése.

- Privatizációnál korszerűsítési követelményeknek a szerződésbe építése.
- Pályáztatás új művek létesítésekor és a gazdaságosság mellett a környezetvédelmi szempont érvényesítése.
- Gépek cseréjekor jobb hatásfokú (energiakímélő), kevésbé környezetszennyező gépek munkába állítása
- A járműpark cseréje (akár állami támogatással is) a jobb hatásfok és a légszennyezés csökkentése érdekében.

Közreműködők

Minisztériumok, JATE Alkalmazott és Környezeti Kémiai Tanszék, üzemek, Körös Vidéki Környezetvédelmi Felügyelőség, Alsó Tisza Vidéki Környezetvédelmi Felügyelőség, Ipari Kamarák, JATE Közgazdasági Tanszékei, ADUKÖFE, ADUVIZIG

Koordináló szereplők

DARFT

Eredménymutatók

EU környezetvédelmi követelményeknek megfelelő üzemek, vállalkozások száma

4.2.2. Minőségi mezőgazdasági árutermelésre kevésbé alkalmas területek mezőgazdasági, környezeti célú hasznosítása.

A fejlesztési program szükségessége

A régió egyes térségeinek ökológiai viszonyait tekintve a mezőgazdasági termelés jövedelmezősége alacsony, vagy a költségek meghaladják az értékesítési árat. Ezen térségekben a mezőgazdasági termelést egyéb, alternatív lehetőségekkel szükséges felváltani, szem előtt tartva a környezetvédelem elsődleges szempontjait.

Célok

Olyan természetközeli élőhelyek, tájképi és rekreációs értékű területek kialakítása, amelyek fenntartása hosszú távon nem igényel sok befektetést.

A fejlesztési program tartalma

Figyelembe véve a régió ökológiai adottságait és az Európai Unió mezőgazdasági szabályozását (melyben nagy hangsúlyt kap a környezetvédelem) és a régió egyes területeinek talajadottságát figyelembe véve (defláció) a mezőgazdasági termelésből való kivonás javasolható. Ezekben a területeken elsősorban a gyepgazdálkodás, legelőgazdálkodás fejlesztését tartjuk fontosnak, amely tervezéséhez a földhivatal, talajvédelmi hatóság és természetvédelmi hatóság közreműködése elengedhetetlen. A szerkezetváltásra jól építhető az extenzív állattartás (szarvasmarha, juh) megvalósítása, melyen keresztül a környezetvédelmi szempontok jól kapcsolódhatnak a gazdasági értékekhez. A termelésből kivont földterületek másik alternatív használatba vételi lehetősége az erdőgazdálkodás és a hozzá kapcsolódó kiegészítő ágazatok (vadgazdálkodás). A jelenleg meglévő és a jövőben telepítendő erdők hasznosítása több részre bontható. Elsődleges szerepe (fafeldolgozás) mellett lehetőséget nyújthat a vadgazdálkodás, vadtenyésztés, apróvad (tanyás területeken), vadásztatás fejlesztéséhez, amely jelentős bevételi forrás lehet mind a turizmus, mind a élelmiszeripar (vadfeldolgozás) szempontjából.

Intézkedések

- A természetes regeneráció elősegítése
- Természeteszerű gyepek telepítése az ökológiai szempontok figyelembe vételével
- Fenntartható Vadgazdálkodás fejlesztése
- Óshonos fafajú erdők telepítése (erdősítés)

Közreműködők

A programban résztvevők köre a tanyás területeken élő mezőgazdasági termeléssel foglalkozó családok (vadtenyésztés) mellett, a területi erdőgazdaságok, illetve vadásztársaságok lehetnek.

Koordináló szereplők

DABIC Kht. Agrárkamarák, Földhivatalok

Eredménymutatók:

A természetközeli területek arányának növekedése.

4.2.3. Az alternatív mezőgazdasági technológiák használatának fejlesztése

A fejlesztési program szükségessége

Sok esetben jelentős kiterjedésű, mezőgazdasági termelési eredetű környezeti kár jelentkezik a régióban. Úgymint magas növényvédő szer tartalmú porviharok, felszíni és felszín alatti vizek szennyeződése a műtrágya és növényvédő szer felhasználásának következtében, a talaj és a levegő szennyeződése az elavult géppark eredményeként. Mindez a vidéki népesség egészségromlásához vezet. Ugyanakkor a piac igénye Európában a magas élvezeti és teljes értékű, vegyszermentesen előállított élelmiszer felé fordul. Mindemelllett a Magyarországon hamarosan bevezetésre kerülő környezetileg érzékeny területek rendszere (Ecological Sustainable Areas, ESA) előírja ezen területeken és környezetükben a szigorú termelési szabályok betartását.

Az Alföld tanyavilágában sok évtizedes gyakorlat volt a tanyák melletti kisebb erdők telepítése, melyek száma mára jelentősen megcsappant. A tanyasi terület erdőinek újratelepítése a helyben képződő eszköz-, energia-, érték-, stb. fa szempontjából (de ökológiai szempontból is) előnyös volna, az erdősávok tervszerű újratelepítése pedig a talaj eróziójának megakadályozása érdekében lenne kívánatos. Összefüggő erdőségeket létesítésével a régió porterhelésének mérséklése, a gyomnövények pollenjei által okozott allergiás megbetegedések csökkentése is elérhető.

Célok

A környezet termelési eredetű szennyezésének jelentős csökkentése, sokszínű táj (termesztési környezet) kialakítása, mely vonzó rekreációs tér és a piaci igényeknek megfelelő termékek előállítását is biztosítja

A fejlesztési program tartalma

A mezőgazdaság korszerűsítése részben környezetvédelmi célokat is szolgál. Ennek néhány eleme: a hagyományos (évszázados) technológiák alkalmazása, vegyszerszegény növényvédelem, műtrágyák helyett természetes trágyák, illetve a biogázzá erjesztés maradékának alkalmazása, un. biológiai védekezés, rovarferomonok kiterjedt alkalmazása, a biotechnológia, a nemesítés eredményeinek hasznosítása, csepegtetési öntözés általánossá tétele, vízkultúras termesztés, üvegházak, fóliasátrak területének növelése, stb.

A termelési kultúra megváltozásához mind a jövőbeni termelők, mind a jelenlegi termelők ismereteinek bővítése szükséges. Az oktatás feltételeinek megteremtése jelentős anyagi áldozatokkal jár, megfelelő szintű szaktanácsadói hálózat kiépítése szükséges. A szaktanácsadói hálózat szervesen kapcsolódhat a bemutató mintagazdaságokhoz. Követendő példa ebben a vonatkozásban az osztrák Biomassza Egyesület (Österreichischer Biomasse-Verband) tevékenysége.

A környezetkímélő technológiák széleskörű elterjesztéséhez a régió médiáit megfelelő anyagi ösztönzéssel szükséges felhasználni. A szaktárca segítségével meg kell teremteni ennek a pénzügyi feltételeit. A jelenlegi mezőgazdasági támogatási rendszer is magába foglalja az ökológiai gazdálkodás támogatását. Azonban már most előre jelezhető, hogy az országosan és a megyei területfejlesztési tanácsoknak rendelkezésre álló forrás nem lesz elegendő (már most sem elég) az

igények kielégítésére. Ezért szükséges a biogazdálkodás támogatására fordított keretösszeg növelése

Az erdőségek telepítéséhez, műveléséhez gazdag hagyományokkal rendelkezünk az országban, de még a régióban is. (Állami Erdészeti Szolgálat, iskolai képzés, jelentős erdőségek, stb.) A telepítéshez nem szükséges jelentős import, a szaporítóanyag az országban előállítható. A kedvezőtlen termőhelyű területeken (pl. Bács-Kiskun megyében) az erdőségek haszna meghaladná a mezőgazdasági jövedelmezőséget, megfelelő fajtaválasztással mind az ipari fa igényt, mind az energia-fa igényt kielégíthetnék. Az erdőségben termelt fa (az energia-fa) 5-7 éves ciklusokban leartható. Mivel a fa megújuló energia és nem járul hozzá a globális felmelegedéshez, hosszú távon szolgálhatná a régió energiaigényét akár villamos energia termelés céljából is a elfogyó kőolaj-, a dráguló földgáz- és a környezetszennyező szénenergia helyett. Az erdő telepítése, művelése, a faanyag feldolgozása még a jelentős gépesítés mellett is számottevő élők munkát igényel. A régió foglalkoztatási helyzetén javítana, ha az erdőségek területét jelentősen növelnék. A fa alapú papírgyártás, bútorgyártás, faházgyártás, faszén előállítás, stb. alapanyagát lehetne megtermelni és a gazdaságos termékgyártás lehetséges.

A Kárpát-medencei néprajzi hagyományok (festett bútor asztalosság, csipkeverés, kosárfonás, háziszóttos készítés, hímzés, szűrkészítés, fazekasság, szíjgyártás, stb.) a Dél-alföldön is igen gazdag tárgyi kultúrát teremtettek. Mindezen tárgyi kultúrából építkező, a jelen kor igényeit is kielégítő termékek előállításával mind a vidéki népesség foglalkoztatás gondjain lehetséges enyhíteni, mind a helyi piac gyarapodását lehetséges előmozdítani, úgy, hogy eközben az identitás megerősödik.

Intézkedések

- Alternatív környezetkímélő technológiák oktatása
- Szaktanácsadó hálózat kiépítése
- Ismeretterjesztés, publikáció a médián keresztül
- Alternatív környezetkímélő technológiákat bemutató gazdaságok létrehozása, a meglévő kezdeményezések kiemelt támogatása
- Nemesítés támogatása állami segítséggel. Itt főképp a betegségeknek jobban ellenálló, biológiailag értékesebb tápértéket jelentő, szárazságtűrő fajták, jobban tárolható, szállítható, feldolgozható fajták nemesítése lehet a cél. Törekvés a csak ellenőrzött (fémzárolt) vetőmagok használatára.
- A génbankok felhasználásával magas tápértékű (és nem nagy termés hozamú) termények termesztésének felfuttatása.
- Növényvédelmi szolgálatok kialakítása, fejlesztése elsősorban állami támogatással, (hogy a rossz értelemben vett gazdálkodási takarékoság ne rontsa az ország export-lehetőségeit), a vegyszerszegény termesztés, a szakszerű, korszerű növényvédelmi eljárások megismertetése és elterjesztése.
- Olyan teszt módszerek kifejlesztése, amellyel a piacra vitt vagy exportra szánt termékeknél gyorsan kimutathatók a vegyszermaradványok, (amely módszerrel az egészségvédelem mellett az exportérdekeink is védhetőek).
- Olyan termelési módszerek, technológiák kifejlesztése (a kutatóhelyek eredményeinek hasznosításával, főképp fajta és trágyázási mód választással), amely nitrát-szegény primőraru, zöldségfélék előállítását eredményezi. *(Az így nyerhető egészséges zöldségfélék tápszeralapanyagként igen jó jövedelmezőséget biztosíthatnak.)*
- Természetvédelmi szempontból is kínálkozó lehetőség a Dél-Alföld ökológiai adottságaira alapozott extenzív- és/vagy biogazdálkodás, a gyógynövény gyűjtés, termesztés és feldolgozás vertikumának megerősítése.
- Az extenzív gazdálkodás részeként a gyepgazdálkodást fejleszteni kell, de a lehetőségeket kihasználva szorgalmazni kell a felhagyott agrárterületeken vizes élőhelyek, valamint természetesen erdők telepítését is.

- Elsősorban nyugat-európai országokból átvett trágyakezelési, trágyázási módszerek alkalmazása.
- Ártéri gazdálkodás fejlesztése
- Az árvízvédelemhez fenntartott területeken (tározók), belvizes területeken haltenyésztés iparszerűen.
- Jobb jövedelmezőségű megoldásként erdősítés a belvizes területeken.
- Erdősítés a ökofolyósó létesítését, máshol energia-fa, ipari fa termesztését is szolgálva.
- Erdősávok területének bővítése, foltszerű erdők telepítése a szántóföldi művelésből kivonandó területeken de figyelembe véve az ökológiai szempontokat is.
- Szaporítóanyagok termelése, termeltetése az erdősítés üteme és a fajtaválasztás szerint.
- Az ún. nyárfás előtözéses szennyvíztisztítás megvalósítása ott, ahol a szikesedés veszélye nem áll fenn. *(Ez egy olcsó és egyszerű szennyvíztisztítási mód és a tisztításhoz igénybe vett terület - bár a mezőgazdaságból kivontnak minősül - gazdasági haszna is jelentős lehet az ipari fa termelése révén.)*
- A rideg állattartás bővítése és az őshonos fajták tenyésztése (A lótenyésztés támogatása a mezőgazdaság mellett idegenforgalmi érdek is)
- A kézműves hagyományok rangjának megteremtése, felélesztése (szíjgyártó, szücs, szűrszabó, asztalos, fazekas, stb) és ezáltal a vidéki foglalkoztatás növelése

Közreműködők

Biokultúra Egyesület, termelők, kereskedők, az agrár felsőoktatás intézményei, kutató intézetek, MTESZ, DABIC Kht, agrárkamarák, gazdakörök, települési önkormányzatok, hagyományörző szervezetek, múzeumok.

Koordináló szereplők

Biokultúra Egyesület

Eredménymutatók

- Biotermékek arányának növekedése
- Mezőgazdasági termékek árbevételének növekedése
- Erdősített terület nagysága (ha)
- Foglalkoztatottak száma

4.2.4. Környezetkímélő energiatermelés fejlesztése

A fejlesztési program szükségessége

A hagyományos energiahordozók szűkössége és nem környezetbarát volta egyaránt arra kényszerít, hogy alternatív energiákat vegyünk igénybe. Lehetséges forrás a mezőgazdasági hulladékok, az energiafák égetése, a mezőgazdasági hulladékokból (erdőhulladékokból) történő biogáz fejlesztés, szél- és napenergia hasznosítása.

Célok

Alternatív energiaforrások igénybe vétele környezetkímélő módon és gazdaságosságnak megfelelő módozatban.

A fejlesztési program tartalma

Az ország nemzetközi szerződésben foglalt kötelezettségeinek teljesítése, az import energiahordozóktól való függés csökkentése, az ápolott kultúrtáj megőrzése és fenntartása, a mezőgazdálkodás eredményességének, a mezőgazdálkodásból való megélhetés biztosítása érdekében szükséges a mezőgazdaságban előállítható energiahordozók vizsgálata. A régióban fel kell mérni a sikerrel természetesen energetikai hasznosítású olajtartalmú növények (olajretek, napraforgó, olajlen, olajrepcse) és nagy biomassza hozamú növények (elefántfű, bambuszfajok, energiaerdő gyorsan növő fajokból) lehetséges termőhelyét, meg kell vizsgálni a megtérülő

termesztés szükséges és elégséges feltételeit, figyelembe kell venni az ökológiai szempontokat és a sikeres termesztés érdekében meg kell tenni a szükséges intézkedéseket (normatív támogatás kidolgozása, adókedvezmény, ökohitel, stb.).

A fenntartható biomassza eredetű energiatermelés során a legmesszebbmenően figyelembe kell venni, hogy a légkör CO₂ tartalmát legkevésbé terhelő, és ugyanakkor a növénytermesztés számára tápanyagot biztosító eljárás a biogáz előállítása. A helyi közösségek életképességének megőrzése és fejlesztése, a helyi piac megteremtése céljából szükséges a helyi eredetű energiahordozók közösségi célú felhasználásának (közintézmények fűtése, kisközösségi távfűtés, kisközösségi villamos energia-előállítás) támogatása.

A helyi termelés és feldolgozás infrastrukturális feltételeinek nagy ellátórendszerektől független megteremtése, azaz a vonalas infrastruktúra ki nem építése hozzájárul a sikeres gazdasági tevékenységhez környezeti terhelés fokozása nélkül. El kell érni az ilyen technológiai berendezések előállításának és használatának támogatását (adókedvezmény, ökohitel, beruházási támogatás, stb). Mind a hajtásban, mind a termékfeldolgozásban – szárítók, aszalók – mind a tanyák villamos energia, használati melegvíz ellátásában sikerrel alkalmazható a napenergia. A napenergia hasznosításában a Dél-alföld kiemelkedő adottságokkal rendelkezik, hiszen az országban itt a legmagasabb az évi napsütéses órák száma, meghaladja az évi 2200 órát. Mindezek alapján célszerű lenne modellrégióként tekinteni a Dél-alföldet a napenergia hasznosítása szempontjából. A szélenergiát mind a villamos energia-előállításra, mind a szemes termények malomipari, abraktermény előállítására sikerrel lehet felhasználni. Ezen a téren is komoly hagyományokkal rendelkezik a Dél-alföld. (A szélmalomok, szélkerekek látványa fontos marketingeleme lehet a régióknak.)

Intézkedések

- Biogáz termelés ösztönzése és felhasználása minden olyan gazdaságban, ahol nagymennyiségű mezőgazdasági hulladék képződik, illetve ott, ahol az energiaigény azt indokolja.
- A felhasznált termásvíz környezetbarát kezelése, elhelyezése, zárt rendszerben történő visszajuttatása és újrafelhasználása
- Villamos energia termelése energia-fa ültetvényekből, vagy más nagy biomassza hozamú növényekből.
- Energetikai hasznosítású növénytermesztés előmozdítása, biodízel alkalmazásának elősegítése, ezen belül
 - Olajtartalmú növények előállítása üzemanyag, tüzelőolaj célú felhasználásra
 - Nagy mennyiségű szervesanyagot előállító növények termesztése biomassza eredetű tüzelőanyag előállítás céljából az ökológiai szempontok figyelembe vételével
- Biogáz fejlesztés szennyvíz iszapból annak ártalmatlanítása céljából.
 - Az alternatív úton előállított energia közösségi alkalmazásának támogatása
- A megújuló energiahordozók mezőgazdasági célú hasznosításának támogatása, ezen belül
 - Napenergia felhasználásának elősegítése, hasznosítása a kertészetben és a feldolgozásban.
 - Szélerőművek (szélkerekek) építése elsősorban tanyasi gazdaságok számára. ott, ahol a körülmények kedvezővé teszik

Közreműködők

Felsőoktatási intézmények tanszékei, kutatóintézetek, Biokultúra Egyesület, DABIC Kht, agrárkamarak, gazdakörök, mezőgazdasági termelők, települési önkormányzatok.

Koordináló szereplők

DARFT

Eredménymutatók

Alternatív energiatermelés kWh-ban kifejezve, illetve az előállító egységek száma

4.3. Közlekedési infrastruktúra fejlesztése a vidéki térségekben

4.3.1 Az általános utazási és szolgáltatási színvonal javítása

A fejlesztési program szükségessége

A lakosság életminőségének egyik meghatározó tényezője a megfelelő közlekedési feltételek megléte. Egy település népességmegtartó képessége nagymértékben függ a legközelebbi társadalmi-gazdasági központ elérhetőségétől, illetve a térségi, települési belső közlekedési viszonyoktól. A cél, hogy a hátrányos helyzetű társadalmi csoportok számára is biztosítva legyenek a kulturált utazási körülmények, illetve kedvező elérési időtartamok mellett közlekedhessenek. Ezért kiemelt figyelmet kell fordítani a városi centrumok és a főhálózatok elérhetőségének biztosítására régió távolabb fekvő települései számára is. A regionális belső fejlődési pólusok elsősorban a fő forgalmi tengelyek mentén, a nagyobb települések környezetében koncentrálnak, így kisugárzó hatásuk csak korlátozott mértékben és területen érvényesülnek. A kis települések lakosságának életében a tömegközlekedési ellátottság színvonalának megőrzése forgalmi, környezetvédelmi és szociális okokból egyaránt igen fontos.

Az egyes tájegységek és kistérségek ellátottságában is jelentős eltérések, különbségek mutatkoznak. Általános, hogy a külterületi –elsősorban a mezőgazdasági – úthálózat a rendszerváltást követően jogi, anyagi, szervezeti feltételek hiányában egységes kezelés nélkül maradt, így az agrárgazdaság és vidékfejlesztés akadályozó tényezőjévé vált. A kerékpárút-hálózat – különösen a külterületeken – az indokolt kiépítésnek jelenleg csak a töredékével rendelkezik. A mezőgazdasági úthálózat jelentős fejlesztése nélkül az agrárgazdaság és a vidékfejlesztés célkitűzéseinek teljesítése elképzelhetetlen.

Az alsóbbrendű külterületi közút – különösen földút – hálózatok nyilvántartási, üzemeltetési rendszere működésképtelen. Fokozottan törekedni kell a külterületi infrastruktúra elemeinél a többcélú használhatóság biztosítására. A helyi és térségi jelentőségű közlekedési hálózatok állapotának javítása, bővítése révén, a törzshálózati fejlesztések hatékonyságát javítva, a forgalmi és a környezeti terhelés megosztásával a térség valamennyi lakosa és az agrárium szereplői számára biztosítani kell a megfelelő közlekedés lehetőségeit.

Célok

A térségi kapcsolatok javítását szolgáló alsóbbrendű úthálózati hiányzó elemek kiépítése (új viszonylatok kijelölése), a vasúti mellékvonalak megőrzése, korszerűsítése. A régió térségein belüli elérési viszonyok javítása, a külterületi úthálózat bővítése, kiépítettségének javítása. A megyék, kistérségek és települések között hiányzó összekötő és bekötő utak földútszakaszainak a kiépítése.

Fejleszteni kell a mezőgazdasági úthálózatot, rendezni kell a mezőgazdasági utak – elsősorban földutak – tulajdoni, kezelési, üzemeltetési viszonyait. A földtulajdonosok érdekei szerint és kötelezettségvállalásuk mellett meg kell teremteni a mezőgazdasági úthálózat megbízható – egész évben megfelelő használhatóságot biztosít – működtetésének feltételeit. Mezőgazdasági közútkezelő társaságok létrehozása községenként (vagy településcsoportonként) a külterületi – elsősorban mezőgazdasági célú – úthálózatok fenntartására, üzemeltetésére és fejlesztésére.

Javítani kell a vidéki térségek elérhetőségét, különös tekintettel a tanyás területekre.

Egységes tájékoztató és jelzésrendszer kialakítása a külterületeken, a tanyai, a zöld, az öko turizmus működéséhez szükséges gyalogos – esetleg lovas – kerékpáros túra és egyéb útvonalak kijelölése, ajánlása, felhívva a figyelmet a vegyes vagy a kizárólagos használatának körülményeire.

A program tartalma

A tömegközlekedési feltételek javítása, tévesztésének mérséklése, a kerékpárút hálózat fejlesztése elsősorban a legforgalmasabb belterületi szakaszokon, valamint az idegenforgalmilag frekventált térségekben csatlakozva a regionális és országos vonalakhoz; a közlekedésbiztonság fokozása a balesetveszélyes közúti szakaszokon és csomópontokban, illetve a vasúti-közúti keresztezésekben. A szilárd burkolatú utak részarányának növelése az önkormányzati közúthálózaton és a mezőgazdasági utakon, valamint a meglévő burkolatok felújítása, állagmegóvása.

A mezőgazdasági úthálózat, a külterületi közlekedési infrastruktúra segítse a vidéki térségekben végezhető alap és kiegészítő gazdasági tevékenységeket, egységes szerkezetben a feladatokhoz igazodóan kerüljön kialakításra. A külterület használatát nem lehet elzárni a saját gépkocsival nem rendelkezők előtt, a tanyán élő idős lakosság ellátásához a szervezett, rendszeres közlekedés feltételeit az eddig használatos módszerek kibővítésével lényegesen javítani kell. A város, a település, a belterület és külterület közötti ellátási különbséget, a kapcsolatot javítani kell. A külterületeken is célszerű egységes tájékoztató és jelzésrendszer kialakítása, a tanyai, a zöld, az öko turizmus működéséhez szükséges gyalogos - esetleg lovas - kerékpáros túra és egyéb útvonalak kijelölése, ajánlása, felhívva a figyelmet a vegyes vagy a kizárólagos használat körülményeire. Szükséges lehet csomópontok, tömegközlekedési végállomások turisztikai célállomások térségében megfelelő pihenőhelyek, parkolási, őrzési helyek kialakítására. A régió határment térségeiben önállóan vezetett vagy a mellékutak használatával működő interregionális kerékpárút-hálózat – bekötvé a határátkelőhelyekre – jelentős külterületi közlekedési infrastruktúra-elem lehet.

A program megvalósításához nélkülözhetetlen a régió mellékút-hálózati szerkezetének felülvizsgálata, a hiányzó összeköttetések feltárása, a “zsáktelepülési” helyzet megszüntetése, a rövidebb – ésszerűbb - kapcsolatok kiépítésének ütemezése. Különös figyelmet kell fordítani a településközi, a legkedvezőbb mezőgazdasági célú úthálózat gerincvonalát is jelentő kapcsolatok kiépítésére. A régió burkolt közúti közlekedési hálózat-ellátottságának bővítése érdekében számba kell venni a helyi úthálózati rendszer - összekötő-, bekötő-, mezőgazdasági gyűjtő utak – hiányzó elemeit. Komplex építési folyamat keretében középtávon biztosítani kell a kiépítés ütemezhetőségét a szükségletek integrálása alapján. Az intézkedések eredményeként bővíthet a mellékúthálózat, javulhat a mezőgazdasági területek feltártsága, orientálódhatnak a külterületi építkezések, intézmény-telepítések. A saját erőforrások, helyben található anyagok - homok, kavics - felhasználásával kialakítható útépitési módszerek kidolgozása, elterjesztése, hasznosítása (például homokstabilizációs útalap). Az intézkedés eredményeként a fajlagos teljesítés eredményei növelhetők. Figyelembe véve a falusi és tanyai vendéglátáshoz és turizmushoz kapcsolódó lehetőségek hálózatát, tekintettel a kerékpáros-, vadász-, horgász- és vízi turizmus igényeire.

A térségi rendezési tervek, külterületi településrendezési tervek ismeretében meg kell tervezni a külterületi úthálózati hierarchiát, amelyet a további fejlesztéseknél érvényesíteni kell. A korábbi nagyüzemi mezőgazdasági művelés üzem és major központjaihoz kiépített jelenleg leromlott, elhanyagolt állapotban levő burkolt úthálózat megerősítése, felújítása fontos feladat, mert a települések külterületi úthálózatának ezek többnyire a meghatározó elemei lehetnek. A megfelelő technológia mellett, a környezeti viszonyokhoz alkalmazkodó géplánc alkalmazásával biztosítani kell a földutak rendszeres karbantartását (vízelvezetés, hossz és keresztirányú kiegyenlítés stb.). A “kényszer tulajdonos” kezelők – a települési önkormányzatok – nem rendelkeznek a külterületi úthálózat megfelelő működtetéséhez szükséges feltételekkel. A feladat megoldása elengedhetetlen, amelyben meg kell találni az érdekelt szereplőket, a szükséges szervezeti kereteket, anyagi feltételeket és szakmai tartalmat. Az érintett ágazatokkal, hatósági szervekkel, önkormányzatokkal, az érintett földtulajdonosokkal közösen az általános jogi intézmények létrehozása. Támogatások, saját forrás, egyéb pénzügyi lehetőségek integrálásával a szervezet felállítása és működési feltételeinek megteremtése. Az útkeszély beavatkozások költségeinek fedezésére szolgáló pénzalapok létrehozásának szorgalmazása országos, regionális, megyei kistérségi és helyi szinten.

Intézkedések

1.

- Az autóbusz és vasúti tömegközlekedés rendszerének összehangolása érdekében szükséges a Volán társaságok és a MÁV együttműködési keretei között (menetrendi egyeztetés, vasútra ráhordó autóbuszjáratok, interpici járatok kiterjesztése) az egységes tarifarendszer kidolgozása, valamint közlekedési szövetség létrehozása.
- Új autóbuszjáratok (helyközi, távolsági, regionális viszonylatú) indítási lehetőségeinek vizsgálata, a meglévő viszonylatok racionalizálása, tekintettel
 - a fellépő lakossági igényekre (vasúttal rosszul feltárt térség, zsáktelepülések, tanyák);
 - az idegenforgalmi célterületek minőségi tömegközlekedési elérhetőségére;
 - a gazdaság területén megjelenő, új humán erőforrás-igény kiszolgálására (ipari park, zöldmezős beruházások stb.)
- A korszerűtlen, fokozatosan elöregedő járműállomány megújítása.
- A piacra lépés és piacon maradás szabályozott és ellenőrzött körülmények közötti fejlesztése, igazodva az EU integráció jogharmonizációs követelményeihez.

3.

- A különszintű, illetve fény+félsorompós közúti-vasúti keresztezések számának növelése, a meglévők beláthatóságának biztosítása és műszaki állapotának fejlesztése
- A közúti csomópontok esetében körforgalmú, jelzőlámpás, nyomvonal-korrekciós és forgalomtechnikai megoldások alkalmazása
- A közlekedésbiztonság növeléséhez kapcsolódó alprogram: kerékpárút-hálózat fejlesztése, elkerülő utak kiépítése.

4.

Térségek kiépített mellékúthálózatának bővítése:

Helyi erőforrások használatára épülő útépitési technológiák kidolgozása, adaptálása:

A megfelelően kialakított, burkolt külterületi gyűjtőúthálózat speciális, többcélú hasznosítási lehetőségeinek megteremtése:

A térségek és települések közötti kapcsolatok javítása, a mezőgazdasági földterületek jobb megközelítését szolgáló, hiányzó bekötő és összekötő utak kiépítése.

A sűrűbben lakott, külterületi központok (tanyabokrok, tanyaközpontok rekreációs területek) bekapcsolásához meg kell teremteni a közúti tömegközlekedés feltételeit.

A térségek külterületén egységes közlekedési hálózat kijelölése, differenciált fejlesztése.

Az útfenntartó társulatok jogi, személyi feltételeinek, tárgyi szükségleteinek biztosítása

A vonatkozó "útpolitika" kialakítása térségenként a termelési viszonyok, a mezőgazdasági adottságok a vállalkozói és a külterületi lakossági érdekek alapján

A meglévő külterületi burkolt és a földúthálózat rendszeres karbantartása.

Közreműködők:

A program megvalósításában érintettek a megyei állami közútkezelő közhasznú társaságok, megyei önkormányzatok, regionális és megyei területfejlesztési tanácsok, kistérségi területfejlesztési társulások, helyi önkormányzatok, kamarák, mezőgazdasági üzemek, idegenforgalmi szervezetek, vállalkozások, települések és tanyák lakossága, KHVM, Volán társaságok, MÁV, Területfejlesztési szervezetek, turisztikai szervezetek, civil szervek, állami szervek, Vízügyi igazgatóságok, az FVM. Tárca megfelelő szervei, mezőgazdasági földtulajdonosok, mezőgazdasági vállalkozások, külterületi lakosok, a külterületi utak használói.

Koordináló szereplők

Közlekedési infrastruktúra fejlesztésével foglalkozó szervezet szoros együttműködésben a regionális fejlesztési ügynökséggel – annak a régió szereplői között betöltött központi szerepe révén.

Eredménymutatók

A régió stratégiai programjának, illetve az egyes ágazati megközelítésű programok eredményessége szerteágazó eredménymutatókkal írható le. Mivel a közlekedés a társadalmi-gazdasági folyamatokra elsősorban közvetten hat, ezért a közlekedésfejlesztés eredményessége sem

mérhető direkt statisztikai módon. A régió társadalmi kohéziójának erősödése vagy a gazdasági fejlődés mérése nem vezethető vissza egyértelműen a közlekedés fejlesztő hatására, abban multiplikátor hatása érvényesül leginkább. Emellett azonban egy-egy konkrét mutatónak a változása mögött igen jelentős mértékben szerepet játszik az adott területen végzett közlekedésfejlesztés, ami közvetlen statisztikai adatokkal is alátámasztható.

Közvetlenül az úthoz köthető adatok:

- az elérési, utazási idők lerövidülése
- a baleseti statisztikák javulása
- a közutak minőségi és mennyiségi paramétereinek javulása
- a gépjárműállomány amortizációjának lassulása, a fenntartási költségek csökkenése
- a kerékpárúthálózat hosszának növekedése
- a forgalomáramlási irányok és nagyságuk átrendeződése
- a tömegközlekedési mutatók javulása
- tanyás térségek turisztikai vonzerejének növekedése

A vasúti, vízi, légi és kombinált közlekedési ágazatban megjelenő eredménymutatók:

- a közlekedési munkamegosztásban ezen ágazatok részesedésének romlása megáll;
- a személy- és áruszállítási teljesítmények növekednek;
- a vasúti közlekedés minőségi paraméterei javulnak;

Közvetetten az egyes közlekedési ágazathoz köthető adatok, illetve hatások:

- elkerülő út esetében a belterületi légszennyezettség, zajterhelés csökkenése;
- ugyanakkor negatív hatásként, közvetett módon jelentkezhet az “elkerült” település helyi gazdaságában a tranzitforgalom elmaradásából származtatható bevételkiesés;
- a térség, a település demográfiai adataiban bekövetkező változások, település népességmegtartó képességének növekedése, az elvándorlás csökkenése;
- a térség, a település gazdasági potenciálja erősödése, a tőke- és befektetővonzó képessége megnő, csökken a munkanélküliség;
- a gépjárműállomány modernizációjával a környezeti terhelés csökken;
- az elérhetőség javulása közvetetten hat pl. az idegenforgalmi bevételek növekedésére;
- az új nyomvonalak kiépítésével természeti, környezeti, táji értékeket sérülhetnek;

4.3.2 Mezőgazdasági úthálózat fejlesztése

A Dél-alföldön a közúti közlekedés lemaradása elsősorban a mellékút-hálózati összeköttetések kiépítésének hiányosságai a meglévő hálózaton elmaradt korszerűsítések miatt jelentkeznek. Az alsóbbrendű úthálózaton a településsűrűség/útsűrűség mutatószám elmarad az országos átlagtól. Az egyes tájegységek és kistérségek ellátottságában is jelentős eltérések, különbségek mutatkoznak. Általános, hogy a külterületi –elsősorban a mezőgazdasági – úthálózat a rendszerváltást követően jogi, anyagi, szervezeti feltételek hiányában egységes kezelés nélkül maradt, így az agrárgazdaság és vidékfejlesztés akadályozó tényezőjévé vált. A kerékpárút-hálózat – különösen a külterületeken – az indokolt kiépítésnek jelenleg csak a töredékével rendelkezik. A mezőgazdasági úthálózat jelentős fejlesztése nélkül az agrárgazdaság és a vidékfejlesztés célkitűzéseinek teljesítése elképzelhetetlen.

A fejlesztési program szükségessége

A helyi és térségi jelentőségű közlekedési hálózatok állapotának javítása, bővítése révén, a törzshálózati fejlesztések hatékonyságát javítva, a forgalmi és a környezeti terhelés megosztásával a térség valamennyi lakosa és az agrárium szereplői számára biztosítani kell a megfelelő közlekedés lehetőségeit.

Célok

A régió térségein belüli elérési viszonyok javítása, a külterületi úthálózat bővítése, kiépíttességének javítása. A megyék, kistérségek és települések között hiányzó összekötő és bekötő utak földútszakaszainak a kiépítése. Rendezni kell a mezőgazdasági utak – elsősorban földutak – tulajdoni, kezelési, üzemeltetési viszonyait. A földtulajdonosok érdekei szerint és kötelezettségvállalásuk mellett meg kell teremteni a mezőgazdasági úthálózat megbízható – egész évben megfelelő használhatóságot biztosító – működtetésének feltételeit.

A külterületeken is célszerű egységes tájékoztató és jelzésrendszer kialakítása, a tanyai, a zöld, az öko turizmus működéséhez szükséges gyalogos - esetleg lovas - kerékpáros túra és egyéb útvonalak kijelölése, ajánlása, felhívva a figyelmet a vegyes vagy a kizárólagos használat körülményeire. Szükséges lehet csomópontok, tömegközlekedési végállomások turisztikai célállomások térségében megfelelő pihenőhelyek, parkolási, őrzési helyek kialakítására. A régió határment térségeiben önállóan vezetett vagy a mellékutak használatával működő inter-regionális kerékpárút-hálózat – bekötve a határátkelőhelyekre – jelentős külterületi közlekedési infrastruktúra-elem lehet.

A program tartalma

A program megvalósításához nélkülözhetetlen a régió mellékút-hálózati szerkezetének felülvizsgálata, a hiányzó összeköttetések feltárása, a “zsáktelepülési” helyzet megszüntetése, a rövidebb – ésszerűbb - kapcsolatok kiépítésének ütemezése. Különös figyelmet kell fordítani a településközi, a legkedvezőbb mezőgazdasági célú úthálózat gerincvonalát is jelentő kapcsolatok kiépítésére. A régió burkolt közúti közlekedési hálózat-ellátottságának bővítése érdekében számba kell venni a helyi úthálózati rendszer - összekötő-, bekötő-, mezőgazdasági gyűjtő utak – hiányzó elemeit.

Komplex építési folyamat keretében középtávon biztosítani kell a kiépítés ütemezhetőségét a szükségletek integrálása alapján. Az intézkedések eredményeként bővíthet a mellékúthálózat, javulhat a mezőgazdasági területek feltártsága, orientálódnak a külterületi építkezések, intézmény telepítések.

A saját erőforrások, helyben található anyagok - homok, kavics - felhasználásával kialakítható útépitési módszerek kidolgozása, elterjesztése, hasznosítása (például homokstabilizációs útalap). Az intézkedés eredményeként a fajlagos teljesítés eredményei növelhetők.

Figyelembe véve a falusi és tanyai vendéglátáshoz és turizmushoz kapcsolódó lehetőségek hálózatát, tekintettel a kerékpáros-, vadász-, horgász- és vízi turizmus igényeire.

A térségi rendezési tervek, külterületi településrendezési tervek ismeretében meg kell tervezni a külterületi úthálózati hierarchiát, amelyet a további fejlesztéseknél érvényesíteni kell. A külterületeken is célszerű egységes tájékoztató és jelzésrendszer kialakítása, a tanyai, a zöld, az öko turizmus működéséhez szükséges gyalogos - esetleg lovas - kerékpáros túra és egyéb útvonalak kijelölése, ajánlása, felhívva a figyelmet a vegyes vagy a kizárólagos használat körülményeire. Szükséges lehet csomópontok, tömegközlekedési végállomások turisztikai célállomások térségében megfelelő pihenőhelyek, parkolási, őrzési helyek kialakítására. A régió határment térségeiben önállóan vezetett vagy a mellékutak használatával működő inter-regionális kerékpárút-hálózat – bekötve a határátkelőhelyekre – jelentős külterületi közlekedési infrastruktúra-elem lehet.

A korábbi nagyüzemi mezőgazdasági művelés üzem és major központjaihoz kiépített jelenleg leromlott, elhanyagolt állapotban levő burkolt úthálózat megerősítése, felújítása fontos feladat, mert a települések külterületi úthálózatának ezek többnyire a meghatározó elemei lehetnek. A megfelelő technológia mellett, a környezeti viszonyokhoz alkalmazkodó géplánc alkalmazásával biztosítani kell a földutak rendszeres karbantartását (vízelvezetés, hossz és keresztirányú kiegyenlítés stb.).

Intézkedések

A térségek és települések közötti kapcsolatok javítása, a mezőgazdasági földterületek jobb megközelítését szolgáló, hiányzó bekötő és összekötő utak kiépítése.

Térségek kiépített mellékúthálózatának bővítése:

Helyi erőforrások használatára épülő útépitési technológiák kidolgozása, adaptálása:

A megfelelően kialakított, burkolt külterületi gyűjtőúthálózat speciális, többcélú hasznosítási lehetőségeinek megteremtése:

Az útfenntartó társulatok jogi, személyi feltételeinek, tárgyi szükségleteinek biztosítása

A vonatkozó "útpolitika" kialakítása térségenként a termelési viszonyok, a mezőgazdasági adottságok a vállalkozói és a külterületi lakossági érdekek alapján

A meglévő külterületi burkolt és a földúthálózat rendszeres karbantartása.

A sűrűbben lakott, külterületi központok (tanyabokrok, tanyaközpontok rekreációs területek) bekapcsolásához meg kell teremteni a közúti tömegközlekedés feltételeit.

A térségek külterületén egységes közlekedési hálózat kijelölése, differenciált fejlesztése.

Közreműködők:

A program megvalósításában érintettek a megyei állami közútkezelő közhasznú társaságok, megyei önkormányzatok, regionális és megyei területfejlesztési tanácsok, kistérségi területfejlesztési társulások, helyi önkormányzatok, kamarák, mezőgazdasági üzemek, idegenforgalmi szervezetek, vállalkozások, települések és tanyák lakossága. Az FVM. Tárca megfelelő szervei, megyei területfejlesztési tanácsok, kistérségi társulások, mezőgazdasági földtulajdonosok, mezőgazdasági vállalkozások, külterületi lakosok, a külterületi utak használói.

Koordináló szereplők

Közlekedési infrastruktúra fejlesztésével foglalkozó szervezet szoros együttműködésben a regionális fejlesztési ügynökséggel – annak a régió szereplői között betöltött központi szerepe révén.

Eredménymutatók

Pormentesített mezőgazdasági utak hossza kilométerben

az elérési, utazási idők lerövidülése

a mezőgazdasági gépállomány amortizációjának lassulása, a fenntartási költségek csökkenése

az intenzív (gépesített) mezőgazdasági művelésre alkalmas területek növekedése

4.4. Környezetkímélő infrastruktúrák összehangolt térségi fejlesztése

4.4.1. Környezetvédelmi infrastruktúrák fejlesztése

A fejlesztési program szükségessége

A régió földrajzi adottsága folytán ár- és belvízveszélyes. Ezért fontos, hogy a védekezés épített tárgyai állandóan biztonságos állapotban legyenek, az ár- és belvízmentés védvonalainak és műszaki objektumainak állapotát állandó ellenőrzés kísérje. A régió ivóvizének túlnyomó többségét felszín alatti vízből nyeri. Ennek a rétegvíznek fokozott védelme indokolt. Különösen fontos, hogy megakadályozzuk a felszínről való szennyeződést. (Az ipari- és mezőgazdasági tevékenységnél, hulladéktárolásnál erre is tekintettel kell lenni.) A főleg Románia felől pótlódó ún. "Maros hordalékkúp" védelme érdekében fokozni kell a román hatóságokkal való együttműködést.

Hasonlóképpen fontos, megoldandó probléma a közcsatorna hálózat és a szennyvíztisztító berendezések fejlesztése, mivel az ún. közműöllal nagyon nyitott. Kiterjedtebb az ivóvízhálózat, mint a szennyvízgyűjtő csatornarendszer. Az e téren mutatkozó lemaradásunk hosszú és áldozatos tevékenységet kíván. Ha nincs elég csatorna, akkor még ott sem lehet a szennyvizet megtisztítani, ahol egyébként már kiépült a szennyvíztisztító kapacitás. Ha nincs csatorna, akkor a lakosság csak elöntözni, szikkasztani tudja a szennyvizet, s az végső soron a felszín alatti vizet szennyezi el. a kommunális (folyékony és szilárd), valamint az ipari hulladék elhelyezése, tisztítása, hasznosítása szintén regionális szintű megoldást kíván.

Célok

- Az árvíz és belvíz védelem nagyobb biztonságának megteremtése
- A vízminőség hosszú távra való biztosítása a vízbázis védelmén keresztül.
- Az európai szabványoknak megfelelő minőségű ivóvíz biztosítása a régió minden lakosa számára.
- Az ipari, lakossági szennyvíz tisztítása az ivóvízbázis védelem és a vízigény mérséklés céljából.
- A hulladék képződésének mérséklése, a hulladék szelektív gyűjtése és másodhasznosítása.
- A veszélyes hulladék biztonságos elhelyezése.

A fejlesztési program tartalma

A múlt századi folyószabályozás óta eltelt időszak védekezési tapasztalatainak, meteorológiai viszonyainak, valamint a határon túli területek csapadék-visszatartó képességének alapos elemzése szükséges, melynek alapján a vízügyi szervezetekkel való együttműködésben a tennivalók meghatározhatók, a kivitelezési munkák ütemezése az ország teherbíró képességéhez igazítható.

Hazai és külföldi szervezetek bevonásával meg kell akadályozni a vízbázis elszennyeződését, az ezt célzó hatósági intézkedések szigorú betartásával. A mélységi vizek mellett a felszíni (partiszűrőzési) vízkivíteli lehetőségeket meg kell tartani. A kútfúrást (sekély és mélyebb rétegbe mélyítetteket egyaránt) továbbra is szigorúan szabályozni kell, a védett vízbázis ellenőrizetlen megcsapolásának, elszennyezésének megakadályozására. Az egyik legnagyobb veszélyforrás a felhagyott kutak nem szakszerű lezárása, mivel azokon keresztül a szennyeződés könnyen bejuthat a védendő rétegbe. A mezőgazdasági és ipari üzemek megszűnése folytán felhagyott vízkivíteli helyeket szakszerűen kell lezárni. A már megszüntek felmérése, a lezárás ellenőrzése elengedhetetlen.

A régióban szolgáltatott ivóvíz néhány komponens tekintetében nem felel meg a szabványoknak, követelményeknek. A bakteriálisan egyébként kifogástalan (réteg)vizekben néhány komponens koncentrációját csökkenteni kell. Így a (tűz és robbanásveszélyes) metántartalmat, a vas- és mangántartalmat, ammónia- és nitrát-tartalmat, legfőképp az arzéntartalmat kell csökkenteni. Ehhez a legkorszerűbb technológiákat kell bevezetni.

A régió egészében kívánatos a szennyvíztisztítók kiépítése a szennyvizeket minél nagyobb arányú tisztítása érdekében., de elsősorban is ott, ahol a tisztítandó víz az ivóvízbázist veszélyezteti. E területen mutatkozik a legnagyobb lemaradás az Európai Unió követelményekhez képest. A lemaradás mérséklése igen sok beruházást igényel, de remélhető az Európai Unió pénzügyi támogatása is. A nagy volumen miatt igen fontos, hogy az optimális (takarékos) és kielégítő megoldások valósuljanak meg. Ennek keretében meg kell oldani a szennyvíz lehető legnagyobb arányú gyűjtését és biológiai tisztítását. A kisebb lakóközösségeknél célszerű kiskapacitású, korszerű biológiai tisztítóművek beállítása vagy több település szennyvizének közös tisztítása. Ahol a tisztító rendszer már kiépült, ott a rácsatlakozást anyagi segítséggel könnyíteni kell, mivel országosan 17%-kal lenne növelhető a szennyvíztisztítás a meglévő művek jobb igénybevitelével. A nyárfás elöntözéses és a tisztítóműves tisztítást úgy kell telepíteni, hogy a vízbázis-védelem is megvalósuljon.

A régióban tervezetten kell hulladéklerakókat létesíteni a megfelelő geológiai adottságok fellelését követően. A jelenleg nem hasznosítható, de a környezetre veszélyt jelentő hulladékok olyan elhelyezéséről kell gondoskodni, hogy az a vizet, levegőt ne szennyezze. Meg kell valósítani a szelektív hulladékgyűjtés általánossá válását, a hulladéklerakás korszerű, talaj- és talajvízkímélő módjának kialakítását, illetve a hulladéklerakók tájba illő megépítését, valamint a hulladéklerakás térségi megszervezését. Minden szelektíven gyűjtött anyag másodhasznosítását a régióban kell megszervezni és ehhez a háttérpart meg kell teremteni. A szelektív gyűjtést, feldolgozást hatósági intézkedéssel beruházási kedvezményekkel is támogatni szükséges. Nagyon fontos, hogy a régióban nem lehet un. hasznosítási céllal hulladékégető műveket létesíteni, a más régiók

(veszélyes) hulladékait ide szállítani, mivel a régió alapvetően mezőgazdasági jellegű. A jó termőhelyi adottságokat, a termények hírét, versenyképességét az égetőművek lerontanák.

Intézkedések

• Ár- és belvízvédelmi intézkedések

- a Duna és a Tisza alsó szakaszán, valamint a Körösök mentén tovább kell folytatni az árvízvédelmi töltések előírt méretre történő kiépítését, a töltések magassági és keresztmetszeti mérethiányának a megszüntetésével;
- töltések közötti lokális mederszűkületek megszüntetésével javítani kell az árhullámok és a jéglevonulás feltételeit;
- a meglévő árvízi szükségtározók üzemirányításának összehangolásával új szükségtározók létesítésével növelni kell az árvízi biztonságot és az árvízvédelem hatékonyságát;
- az árvízi biztonságot a településeket övező körtöltések védelmi szempontú rekonstrukciójával is növelni kell;
- a vízügyi igazgatóságok kezelésében lévő, kizárólagos állami tulajdonú főművek (főcsatornák, vízkormányzó műtárgyak, szivattyútelepek, tározók, örtelepek) megkezdett rekonstrukciós programját - lehetőleg gyorsított ütemben - folytatni kell, és ki kell terjeszteni további belvízrendszerekre;
- a vízügy igazgatóságok kezelésében lévő, de nem kizárólagos állami tulajdonú létesítményeket át kell adni a vízgazdálkodási társulatok kezelésébe, gondoskodni kell ezeknek és a korábban társulati kezelésű (közcéltű) létesítményeknek a szükség szerinti felújításáról;
- az önkormányzati tulajdonú és kezelésű vízvezető hálózatok hiányosságait föl kell számolni, a településrendezési terveket és a helyi építési előírásokat a vízügyi szempontok fokozott figyelembevételével módosítani kell-
- rendezni kell a mezőgazdasági üzemeltetésű létesítmények tulajdon viszonyait, különös tekintettel a gazdátlaná vált egykori nagyüzemi csatornákra, drénhálózatokra és egyéb meliorációs létesítményekre, agrártámogatási konstrukciók segítségével gondoskodni kell jókarba helyezésükről és megfelelő üzemeltetésükről;
- programot kell kidolgozni a földhasználatok ésszerű módosítására, a művelési ágaknak a belvíz veszélyeztetettséghez igazodó megváltoztatására.

• Az ivóvízbázis védelme

- az ivóvízbázis védelmére kidolgozott és megkezdett országos programból a dél-alföldi munkálatokat az eddiginél gyorsabb ütemben kell folytatni, és ki kell terjeszteni további felszín alatti vízbázisok védelmére, sőt a felszíni vízkészletek védelmére is;
- különösen fontos a szennyvizek szakszerű elvezetése és tisztítása, a racionális vízhasználat megvalósítása (ahol nem feltétlenül szükséges ivóvíz-minőségű víz, ott ne azt vegyék igénybe) és a vízújrahasználat szélesebb körű elterjesztése;
- védett felszín alatti vízbázisból vizet kitermelni és távvezetékekkel elszállítani csak a víz természetes utánpótlódásának mértékében lehet.

• Ivóvíz tisztítása

- Arzénmentesítés adszorpciós módszerrel
- Ammónia eltávolítás kémiai és biológiai módszerrel
- Nitrátmentesítés ioncserés-adszorpciós vagy biológiai módszerrel.
- Vastalanítás hagyományos módon és más vízkezeléssel kombinálva.
 - Huminsav eltávolítás.
 - Fertőtlenítés a vízminőségtől függő technológiával,
- **Csatornázás és szennyvíztisztítás fejlesztése**

- Szennyvíztisztító építése a 2000 lakosnál nagyobb településeken (ahol még nincs)
- Több település szennyvizének közös tisztítása (hol gazdaságos)
 - A szennyvíztisztítók kapacitásbővítése, vagy a meglévő csak mechanikával rendelkező szennyvíztisztítók biológiai fokozatúvá fejlesztése.
 - Szennyvíz csatorna-hálózat fejlesztése az önkormányzat és az állam támogatásával.
 - Lakossági rácsatlakozás teljesebb körűvé tétele a meglévő szennyvízvezetésekre
 - A tisztított szennyvizek fémtartalmának, valamint N és P tartalmának csökkentése az un. fitoremediáció (növények által végzett környezetvédelem) módszerével.
 - A kis településeken zárt gyűjtő és biológiai "házi" tisztítók kialakítása).
 - Nyárfás elöntözéses módszer alkalmazása (ahol a talajtani adottságok lehetővé teszik)
- **Hulladékgyűjtés és elhelyezés programja**
 - Szelektív gyűjtés megszervezése minél több településen legalább a papír, fém, műanyag, üveg és a kommunális (szerves) hulladék gyűjtésére.
 - Programot kell kidolgozni a hulladékgazdálkodással kapcsolatos lakossági szemléletformálásra.
 - Hulladékgyűjtési, hasznosítási szervezetek létrehozása, háttérpar megeremtése.
 - Települési kommunális hulladéklerakók kijelölése és létesítése.
 - Programot kell kidolgozni a regionális hulladéklerakók kialakítására.
 - Veszélyes hulladék tároló(k) létesítése a térségekben, régióban.
 - A hulladékok másodhasznosításának kidolgozása.
 - Üveghulladék hasznosítása.
 - Műanyag hulladékok hasznosítása.

Szerves hulladékok megsemmisítésének un. Biogáz-fejlesztési eljárását, égetését, komposztálását elterjeszteni,

Közreműködők

Körös Vidéki Vízügyi Igazgatóság, Alsó Tisza Vidéki Vízügyi Igazgatóság, Alsó Dunavölgyi Vízügyi Igazgatóság, a régió Állami Erdészeti Szolgálat, Erdészetek, Békés Megyei Vízművek Rt., Körös Vidéki Környezetvédelmi Felügyelőség, Alsó Dunavölgyi Környezetvédelmi Felügyelőség, Alsó Tisza Vidéki Környezetvédelmi Felügyelőség, BÁCSVÍZ Rt., Békés Megyei Vízművek Rt., Veszprémi Egyetem, JATE Alkalmazott és Környezeti Kémiai Tanszék, JATE Szeretlen és Analitikai Kémiai Tanszék, UNICHEM Kft, JATE Biotechnológiai Tanszék, MTA Szegedi Biológiai Központ, Bay Zoltán Alkalmazott Kutatási Alapítvány Biotechnológiai Intézet. MÉH Nyersanyaghasznosító Rt., FLOTT Kft, Megyei Önkormányzatok, Ökoszisztéma Kft Gyula, INTER-THETA BT, JATE Biotechnológiai Tanszék, Szegedi Környezetgazdálkodási Kht, Csongrád Megyei Településtisztasági Kht, Települési vízművek, illetve tarsulásaik, települési önkormányzatok, Polgari Védelem.

Koordináló szereplők

Régióbeli Vízügyi Igazgatóságok és Környezetvédelmi Felügyelőségek

Eredménymutatók

- Árvízvédelmi biztonság növekedése. Belvízkárok csökkenése, elmaradása
- Ivóvíz kitermelés csökkenése
- A szolgáltatott ivóvíz minőségi paraméterének eltérése az európai határértéktől
- A felszíni vizek vízminőségének javulása
- Hasznosítható ivóvízkészletek mennyiségének stabilizálódása
- Felszíni és felszín alatti (talajvizek) minőségének javulása

4.4.2. Környezetileg érzékeny területek (ESA) rendszerének kialakítása

A fejlesztési program szükségessége

A jelentős kiterjedésű, és mozaikos elhelyezkedésű környezetileg érzékeny területek hálózata, amelyek többnyire természetvédelmi oltalom alatt állnak, jelentős számú népesség élettere is

egyben. Ezen területeken és közvetlen környezetükben élők számára biztosítani szükséges a megfelelő jövedelemtermelési szint elérését a helybeli megélhetést.

A nemzeti parkok igazgatóságai által javasolt környezetileg érzékeny területek a Dél-alföldön

Nemzeti Park	Igen fontos ESA terület	Fontos ESA terület	Lehetséges ESA terület
Kiskunsági NP	Dunavölgyi-sík a Tisza Homokhátsági vízgyűjtője		
Körös-Maros NP	Dévaványa környéke	Békés-Csanádi löszhát pereme Gyula-Dobozi "ártér" Sarkad-Biharugra környéke Hajdani Körös ártér Kígyósi védett területek Vésztő-Szeghalom környéke	Körös-völgy Maros-völgy Tisza-völgy

Célok

Az EU 2078/92 sz. szabályzatának megfelelő alternatív mezőgazdasági támogatási forma feltételeinek kialakítása.

A fejlesztési program tartalma

A természet védelméről szóló tv. és kapcsolódó végrehajtási rendeleteinek várható módosítását követően a nemzeti parkok igazgatóságaival együttműködve meg kell határozni az érintettek települések körét és a települési, megyei rendezési tervekben rögzíteni kell a környezetileg érzékeny területeket, valamint az azokon folytatható tevékenységeket. A helyi lakosság, önkormányzatok, gazdasági kamarák, szakhatóságok, civil szervezetek és érdekvédelmi szervek bevonásával el kell készíteni a lakossági és a szakmai érdekeknek is megfelelő fejlesztési terveket. A megyei FVM hivatalokkal és a nemzeti parkok igazgatóságaival együttműködve, kistérségenként az adottságokhoz, a táji természeti sajátosságokhoz igazodó támogatási rendszert szükséges kidolgozni a lakosság megfelelő jövedelmi szintjének megteremtése érdekében.

A környezetileg érzékeny területek jelentős része vízrajzi adottságai miatt tekintendő elsősorban környezetileg érzékenynek. Az operatív tervek elkészítésénél erre kiemelt figyelmet kell fordítani. (A kiskunfélegyházi kistérségre, mint a Tisza Homokhátsági vízgyűjtőjének részére elkészült fejlesztési elképzelések ennek egy jó példáját adják.)

Intézkedések

- Meg kell határozni a Környezetileg Érzékeny Területek (KÉT) által érintettek települések körét
- El kell készíteni minden környezetileg érzékeny területre a fejlesztési terveket és ki kell alakítani a zonációs programokat.
- A megfelelő jövedelmi szint elérését biztosító fejlesztések támogatási rendszerének kidolgozása
- Szükséges a meglévő modellértékű kezdeményezések kiemelt támogatása, megvalósulásuk figyelemmel kísérése, a tapasztalatok hasznosítása a regionális fejlesztésben

Közreműködők

Mezőgazdák, gazdasági kamarák, turisztikai érdekvédelmi szervezetek FVM, KöM, megyei FVM Hivatalok, Nemzeti Parkok igazgatóságai, megyei és települési önkormányzatok.

Koordináló szereplők

GATE Környezet-és Tájgazdálkodási Intézet

Eredménymutatók:

A környezetileg érzékeny területekre vonatkozó fejlesztési tervek és támogatási rendszer kidolgozása.

5. Életminőséget meghatározó humán, környezeti és társadalmi háttérrel javító programok

5.1. Humán szolgáltatások ellátó hálózatának fejlesztése

5.1.1. Egészségfejlesztő mozgalom

A fejlesztési program szükségessége

A régió népességének egészségügyi mutatói - az országos tendenciákhoz hasonlóan - nemzetközi összehasonlításban igen kedvezőtlenek. A lakosság halandósága - különösen az aktív korú férfiaké - a régiók átlagánál is rosszabb, tendenciája növekvő. Nem elhanyagolható az összefüggés az egészségtelen életmód (pl. egészségtelen táplálkozás) és a szenvedélybetegségek, valamint a kedvezőtlen egészségügyi mutatók között. Megoldandó lehetőség továbbá, hogy az idegenforgalmi látványosságokban nem túl gazdag régió gyógyvizei, gyógy-termékei, színvonalas egészségügyi intézményei révén sikerrel alakíthatja ki gyógy-idegenforgalmi profilját, amelynek vonzerejét jelentős mértékben rontja, ha a környezet egészségtelennek, a lakosság betegnek bizonyul, illetve ilyen fényben tűnik fel.

Célok

- A régió lakossága egészségesebb életmódot folytasson, kerülje az egészségtelen szokásokat, viselkedésformákat, aktívan tevékenykedjen önmaga és környezete egészsége érdekében.
- Váljék egészségesebbé a régió kistérségeiben, településein élő és dolgozó népesség lakókörnyezete.
- Épüljön be a régió imázsába, hogy lakossága egészségesen és egészséges lakókörnyezetben él.

A fejlesztési program tartalma

Az egészségvédelemmel, környezetvédelemmel kapcsolatos ismeretek rendszeres, szervezett átadását kell megvalósítani, különös tekintettel a célcsoportokra (gyermekek, fiatalok, szülők, illetve azok a társadalmi csoportok, amelyek átlagosnál alacsonyabb egészségügyi kultúrájuk miatt veszélyeztetettebbek). Közösségi szemléletformálásra van szükség. Fel kell ismertetni, hogy az egészségnek, az egészséges életmódnak, az egészséges környezetnek értéke van, illetve beláttatni, hogy ezen értékekért aktívan tenni szükséges. Egészséges munkahelyi, iskolai, lakóhelyi környezetet kell kialakítani (dohányzásmentesség, parlagfű-mentesség, szemetelés, zajártalom, porártalom csökkentése, bűzös tevékenységek megszüntetése stb.). A régió imázsába be kell építeni, hogy a régióban az emberek sokat tesznek egészségükért és egészséges környezetben élnek.

Rövid távon a mozgalom meghirdetése, a megkezdődő intézkedések, a kritériumrendszer első, egyszerű változatának kidolgozása és az első információs kiadványok (brosúrák) megjelentetése várható. (A kritériumrendszer a bekapcsolódó szervezetek, települések elképzelései alapján módosulhat.). Közép távon közösségekben, településeken való nagyobb számú elterjedése várható. Cél, hogy 2006-ra bekapcsolódjanak a mozgalomba az első városok, kistérségek is. Elkészülnek a mozgalom továbbfejlődéséhez elengedhetetlen oktatócsomagok, szoftverek, megvalósulnak a mozgalom céljainak megfelelő komplex egészségfejlesztési ismeretek oktatásának a feltételei a felsőoktatásban és a felnőttoktatásban.

Intézkedések

- Regionális egészségfejlesztő mozgalom meghirdetése. A már ma is létező egészséges település mozgalomhoz kapcsolódva egységes kritériumok alapján elnyerhető "a régió egészséges iskolája", "egészséges munkahelye", "egészséges települése", "egészséges térsége" cím a fentebbi tartalmak megvalósításával.
- A mozgalmat olyan marketingtevékenység kíséri, amely felismerteti a lakossággal a mozgalom céljai és saját életminősége, életkilátásai, boldogulása közötti kapcsolatot. Megérteti például a vállalkozókkal, hogy amennyiben anyagilag támogatják a mozgalmat, ez megtérül, sőt hasznot hoz az egészségesebb, nagyobb teljesítményre képes munkaerő és a megnövekedett régió imázs révén. A program első eredményei után a marketingtevékenység kifelé is irányul: bővül a régió egészségfejlesztési eredményeinek ismertetésével az ország, illetve a külföld felé.
- A mozgalom elterjedésével párhuzamosan folyik az egészségfejlesztést elősegítő tárgyi és személyi feltételek biztosítása: pedagógusok, szociális munkások, civil szervezetek képviselői, védőnők, orvosok felkészítése az egészségfejlesztő munkára; egészségfejlesztéssel, népegészségtannal foglalkozó szakemberek alkalmazása egészségügyi intézményekben, a közigazgatás és területfejlesztés területi szervezeteiben, oktatócsoportok, multimédiás szoftverek, felnőttoktatási programok, információs kiadványok kidolgozása, illetve adaptálása, a háziorvosi és szakorvosi rendelők, kórházak számítógépes adatbázisainak összekapcsolása, az adatok feldolgozása, értékelése, a szakrendeléssel nem rendelkező településeken a helyi szűrések megszervezése.

Közreműködők

A mozgalom meghirdetése és működtetése civil szervezetek által történik. Közreműködnek az ÁNTSZ megyei szervezetei, családorvosi, védőnői hálózatok, Orvosi Kamara, megyei egészségbiztosítási pénztárak, Országos Egészségbiztosítási Pénztár, önkéntes alapon kórházak, klinikák, szakrendelő intézetek, egyetemek, főiskolák. Szükséges a DARFT, a megyei területfejlesztési tanácsok, önkormányzatok, DAREK KHT., a kistérségi társulások, megyei művelődési központok és sportintézetek bevonása a szervezésbe.

A regionális, térségi, települési média képviselői civil- és non-profit szervezetek, DAREK KHT., vállalkozások.

A régió felsőoktatási intézményei, önkormányzatok, megyei ÁNTSZ-ek, felnőttoktatással foglalkozó szervezetek, Orvosi Kamara, civil szervezetek, DAREK KHT., környezetvédelmi, fogyasztóvédelmi szervezetek, sportszervezetek, pedagógiai intézetek.

Koordináló szereplők

Olyan non-profit szervezet végezheti, amelyben mindegyik intézkedés egy-vagy több közreműködője képviselteti magát. A mozgalomba belépő szervezetek, települések automatikusan tagjai lesznek a non-profit szervezetnek. A szervezet megalakulását a DARFT kezdeményezi.

Eredménymutatók

Középtávon nem számolhatunk reálisan a lakosság egészségügyi mutatóinak mérhető javulásával, az eredmények a mozgalompépítés és a marketing hatékonyságvizsgálatával számszerűsíthetők. (A mozgalomba belépő szervezeteknek, településeknek egységes kritériumoknak kell megfelelniük. A cím elnyerése után is folyamatos az ellenőrzés, így a címet elnyert pályázók száma egyúttal a mozgalom elterjedtségét is mutatja.) A belső marketingmunka hatékonyságát a mozgalom terjedése minősíti. A külső marketing nehezebben mérhető, objektíven úgy lehet képet alkotni eredményéről, ha a program megkezdésekor, majd befejezésekor azonos módszerrel országos, esetleg nemzetközi (szomszédos régiókba irányuló) vizsgálat készül arról, milyen kép él a régióról, különös tekintettel az egészséggel kapcsolatos kérdésekre.

5.1.2. Csoportpraxis kialakítása¹

A fejlesztési program szükségessége

¹ A DAREK Kht. felmérése szerint a régió családorvosainak 50 %-a érdeklődik a csoportpraxis iránt.

A program megvalósítását elsősorban a lakosság egészségügyi szakellátáshoz jutásának földrajzi egyenlőtlensége indokolja. További indok a házi orvosok és a szakellátó rendszer kommunikációjának nem kielégítő volta, különösen a szakorvosi rendelővel, kórházzal nem rendelkező kisebb településeken a házi orvos szakmai elszigeteltsége, aminek következtében sokszor szükségtelenül küldi a beteget a költségesebb, s a beteg számára is nagyobb terhet jelentő magasabb szintű ellátó rendszerbe.

Célok

- A periférikus területek szakellátásának javítása.
- A szakellátás költségeinek csökkentése, s ezzel párhuzamosan - a megtakarított költségek visszaforgatásával - színvonalának növelése.
- A családorvosi és magasabb ellátási szintek közötti kommunikáció javítása, a házi orvosok szakmai elszigeteltségének oldása.

A fejlesztési program tartalma

Házi orvosok, szakorvosok, ápolók, gyógytornászok, védőnők és egyéb egészségügyi személyzet önkéntes részvételével, a gazdasági önállóság megtartásával gyógyító teamek kialakítása, elsősorban a szakorvosi ellátás szempontjából hátrányos helyzetű térségekben. A csoportok műszerellátottságának, szakmai ismereteinek fejlesztése, a csoportépítés segítése. Az első teamek - mintaprojektek - tapasztalatainak feldolgozása.

Rövid távon - az első 1-2 évben - a csoportpraxisok előkészítése folyik, szerződés-kötés az OEP-pel, egyeztetés a helyi szereplőkkel. 2006-ra 5-8 mintaprojekt működik, a tapasztalatok alapján elkészülnek az első összefoglalók. A felsőoktatási intézmények tananyagában csoportpraxis modulok jelennek meg.

Intézkedések

- A DAREK pályázatában 7 térségi csoportpraxis megindításáról történtek előzetes egyeztetések. Ezek közül a program első szakaszában a fejlesztési program tartalmával megegyező, egészségügyi szempontból periférikus térségek ellátását szolgáló praxisok indulnak el (pl. a mórhalmi központú falusi-tanyás kistérségi modell), illetve önkéntes alapon új praxisok szerveződnek, egyelőre mintaprojektként.
- Az alakuló csoportpraxisok szakmai, csoportépítési, gazdasági segítséget kapnak, valamint elkészül egy olyan szerződés-konstrukció az OEP-pel, amely szerint a majdani, egészségügyi rendszer különböző szintjein a csoportpraxis következtében megjelenő megtakarításokat fejlesztésekre lehessen fordítani a csoportpraxisban. (Az Egészségügyi Minisztérium pályázati támogatásból az első gépműszer felszerelést finanszírozza)
- Az egészségügyi szakemberek képzését végző felsőoktatási intézmények oktatási anyagában a csoportpraxisra felkészítő modulok jelennek meg, különös tekintettel a már végzetek posztgraduális, esetleg távoktatással történő felkészítésére.
- A mintaprojektek tapasztalatai feldolgozásra kerülnek, ajánlat készül további csoportpraxisok kiépítésére.

Közreműködők

Kistérségi társulások, helyi önkormányzatok, orvosi kamara, házi orvosok, védőnői szakmai szervezetek, OEP, ÁNTSZ, DAREK KHT., a helyben csoportpraxist szervezni kívánó orvosok és egyéb egészségügyi szakemberek csoportjai, a területileg illetékes szakorvosi rendelőintézetek, kórházak, a Szegedi Egyetem (klinikák).

A régió egészségügyi szakemberképzéssel foglalkozó felsőoktatási intézményei, DAREK KHT.

A csoportpraxis mintaprojektjeiben részt vevő szakmai teamek, egészségügyi kutatással foglalkozó felsőoktatási intézmények, DAREK KHT., egészségügyi intézmények.

Koordináló szereplők

A saját területén minden vállalkozó team kidolgozza elképzeléseit, a működését meghatározó szabályokat. A képzéssel kapcsolatos feladatokat a Szegedi Egyetem koordinálja. A programmal

összefüggő intézkedések összehangolását egy regionális egészségügyi szervezetnek célszerű felvállalnia.

Eredménymutatók

A közép távon elkészülő első összegzések vizsgálják a csoportpraxisok szakmai eredményeit és a finanszírozási megtakarításokat. Szakmai területen a betegségek korai felismerésének és adekvát ellátásának köszönhetően az érintett lakosság rokkanttá válása, mortalitása, valamint a kórházban összesen eltöltött idő csökkenése esetén tekinthető a program eredményesnek. Finanszírozási szempontból a helyi szinten jelentkező ráfordítások növekedése és a további szinteken ezzel szembeállítható megtakarítások vizsgálandók.

5.1.3. Mentális problémákat (pszichológiai kórképeket, öngyilkosságot, szenvedélybetegségeket) megelőző, kezelő és rehabilitáló egészségügyi ellátórendszer korszerűsítése, kapacitásának növelése

A fejlesztési program szükségessége

Az öngyilkosságok országos és nemzetközi összehasonlításban is nagyon magas aránya, a pszichiátriai, addiktológiai gondozók növekvő igénybevétele és a kábítószer-függő betegek egyre nagyobb száma egyaránt indokolják a mentális problémákat megelőző és kezelő intézményrendszer fejlesztését. A jelenlegi intézményrendszer csak a rászorulóknak töredékét tudja ellátni. Nem képes továbbá a prevenció, az átmeneti ellátások és rehabilitáció felvállalására. Nemzetközi és hazai tapasztalatok is azt mutatják, hogy a kábítószer-függőség kezelése csak olyan komplex rendszerben lehet sikeres, amelyben a megelőzés, a korai kezelésbe vétel, a járó-és fekvőbeteg ellátás, a rehabilitáció és az utógondozás egységes hálózatot képez. A jelenlegi kezelési struktúra ezzel szemben (Csongrád megye kivételével) még az e téren jelentkező mennyiségi igényeket sem képes kielégíteni. Ugyancsak megteremtésre vár az alkohol- és pszichiátriai betegek rehabilitációját ellátó intézményrendszer, illetve a krízisállapotokat és az öngyilkossági kísérleteket egységes rendszerben kezelni képes ellátó rendszer.

Célok

- Az öngyilkosságok, öngyilkossági kísérletek, szenvedélybetegségek számának csökkentése.
- A pszichiátriai és szenvedélybetegek tartós gyógyulási esélyeinek javítása.
- A pszichiátriai, addiktológiai, drogbeteg kezelését szolgáló ellátások hozzáférhetőségének javítása.

A fejlesztési program tartalma

A megelőzés, a korai kezelésbe vétel, a járó-és fekvőbeteg ellátás, a rehabilitáció és az utógondozás egységes ellátó hálózatát kell kialakítani. A fekvőbeteg ellátások hozzáférhetőségének növelését az ambuláns ellátás és a rehabilitáció fekvőbeteg osztályon kívüli megoldásával lehet megvalósítani. A civil szervezetek és az egyházak fokozottabb bevonása segíthet a mentális problémák megelőzésében és rehabilitációjában. A gyors mértékben növekvő és elsősorban a fiatal korosztályokat érintő kábítószer-függő betegségek hatékony kezelése érdekében növelni célszerű a régió ellátó hálózatát.

Rövid távon elkészül a mentális egészségterv helyzetfelmérő része, valamint megtörténik a drogambulanciák és nappali szanatóriumok működésének előkészítése. Közép távon működni kezd három drogambulancia és legalább három nappali szanatórium. Elkészül a mentális egészségterv javaslattevő része. 2006-ra működni kezdenek az első civil, illetve vallási szervezetek és egészségügyi intézmények együttműködési megállapodásán alapuló prevenciós, rehabilitációs, utógondozó szolgáltatások, valamint a jelenleginél nagyobb teret kapnak az oktatási intézmények tananyagában a mentális egészséggel kapcsolatos ismeretek, illetve a mentális szakemberképzés.

Intézkedések

- A legsürgetőbb igények kielégítésére, a drogbetegek kezelésére megyénként egy-egy drogambulancia, a mentális betegek rehabilitációjára megyénként 1-2 nappali szanatórium kezdi meg működését.
- Mentális egészségterv készül, amely a lakosság mentális állapotát feltáró helyzetelemzésből kiindulva javaslatot tesz az egészségügyi intézményrendszer átalakítására, bővítésére. A tervezetben hangsúlyozottan helyet kap annak vizsgálata, milyen módon társadalmazhatóak a prevenció, rehabilitáció és az utógondozás egyes feladatai, javaslatok készülnek az egészségügyi intézmények és a civil, illetve vallási szervezetek együttműködésének konkrét formáira. A tervezet arra is kitér, milyen feladatai vannak a felsőoktatási intézményeknek a mentális egészségügy megnövekedett szakemberigénye, valamint az egyéb segítő szakmák (pl. szociális munkások, pedagógusok, védőnők) képzése, továbbképzése terén.
- A javaslatok alapján működni kezdenek az első civil, illetve vallási szervezetek és egészségügyi intézmények együttműködési megállapodásán alapuló prevenciók, rehabilitációk, utógondozó szolgáltatások.

Közreműködők

Felsőoktatási intézmények, mentális tevékenységgel foglalkozó egészségügyi intézmények, szociális intézmények, civil és vallási szervezetek, DAREK KHT., ÁNTSZ, kistérségi társulások, megyei önkormányzatok.

Koordináló szereplők

A teljes program koordinálását egy regionális szerveződésű egészségügyi szervezet vállalhatja fel.

Eredménymutatók

A mentális (pszichiátriai, alkohol, drog) betegek visszaesési arányának csökkenése, a várakozási idő rövidülése a gyógyító intézményekben, az öngyilkosságok és öngyilkossági kísérletek számának csökkenése, különös tekintettel az ismételt kísérletekre, a belső intézményi adatok, KSH-adatok és célzott vizsgálatok alapján számszerűsíthető. A program eredményességét mutatja a rövid, illetve közép távra tervezett intézkedések végrehajtása.

5.1.4. A magas szintű egészségügyi ellátást végző intézmények hálózatszerű fejlesztése

A fejlesztési program szükségessége:

A régióban működő egészségügyi intézmények fejlesztésének racionális és költség-hatékony tervezése a költséges magas szintű klinikai szolgáltatások sokrétűsége miatt szükséges. A régióban az egészségügyi ellátás minden szintje megtalálható (alapellátástól az egyetemig).

A fejlesztési igények minden intézményben megjelennek, ezek összehangolása azonban elengedhetetlen. Támazkodva az egyre korszerűbb informatikai háttérre, nyomon követhető a beteg útja és a beteg számára szükséges szolgáltatás is.

Célok, intézkedések:

- Az intézményrendszer hálózatszerű fejlesztésének összehangolása, és ezen intézményekben az ellátás minőségének fejlesztése.
- Javítani az intézmények közötti együttműködést és a meglévő kapacitások jobb, és hatékonyabb kihasználását.
- Megteremteni a betegutakhoz kapcsolódó ellátási struktúrát, a megfelelő ellátási szintek szükségletekhez igazodó fejlesztésével.

A fejlesztési program tartalma:

Felmérni a magas szintű ellátási szükségletet a népbetegségek körében. (pl.: intenzív ellátás)

Közreműködők:

Magyar Orvos Kamara, Szent-Györgyi Albert Orvostudományi Egyetem, megyei és városi kórházak, EGVE, Kórházszövetség, Dél-alföldi Regionális Fejlesztési Tanács, DARFT Regionális Fejlesztési Ügynökség Kht.

Koordináló szereplők:

Dél-alföldi Regionális Fejlesztési Tanács, DARFT Regionális Fejlesztési Ügynökség Kht., Egészségügyi Menedzserképző és Minőségfejlesztési Központ

Eredménymutatók:

Az ellátás minőségének javulása, mutatók (pl. betegelégedettségi vizsgálatok) alapján. A speciális egészségügyi ellátáshoz kötődő drága műszeres és egyéb vizsgálatok hatékonyabb régióbeli elérhetősége.

5.2. Helyi közösségek fejlesztése, tanyás térségek gondjainak enyhítése

5.2.1. Helyi közösségszerveződés elősegítése

A fejlesztési program szükségessége

A kilencvenes évek gazdasági változásainak következtében szétszakadt a társadalom, s a leszakadók egyre inkább perifériára szorulnak. Egyes társadalmi csoportok halmozott hátrányaik következtében az átlagnál is veszélyeztetettebb helyzetben vannak, ilyenek például a cigányok vagy a társadalmi-gazdasági szempontból elmaradott településeken élő munkanélküliek. Új tendenciaként jelenik meg a fiatal munkanélküliek deviancia felé sodródó csoportjainak problémája. Önszerveződési képességük nagyon szerény, helyzetük elsősorban külső segítséggel javítható. Felzárkóztatásuk, társadalmi integrációjuk elmulasztása a régió fejlődésének gátja lehet.

Célok

A hátrányos helyzetű vagy deviancia felé sodródó társadalmi csoportok felzárkóztatásának, integrációjának segítése a helyi közösségszerveződés támogatásával.

A fejlesztési program tartalma

Az előbbieken meghatározott célcsoportok számára közösségi helyiség (többfunkciójú közösségi ház, klubhelyiség stb.) biztosítása. A közösségi házak alkalmasak civil szervezetek, csoportok klubszerű tevékenységére, nagyrendezvények (pl. falugyűlések) befogadására, s egyszerű időtöltésre is. Infrastruktúrával, a helyi informálódás eszközeivel (sajtó, számítógép) ellátottak, s biztosított a nyitva tartásuk. A program tartalmát képezi még a közösségi szerveződések elősegítése közösségfejlesztő szakemberek által irányított programokkal, valamint kulturális kezdeményezésekkel, hagyományok ápolásával.

Rövid távon pályázati alap létrehozása tervezhető a fenti közösségfejlesztő feladatokra, közép távon vállalható konkrét közösségfejlesztő tevékenységek megvalósítása.

Intézkedések

- Hátrányos helyzetű társadalmi csoportok, illetve társadalmi-gazdasági szempontból elmaradott települések, településrészek (külterületek) számára közösségi tér biztosítása új beruházással, rekonstrukcióval vagy egyéb módon (pl. helyiségbérlettel).

- Hátrányos helyzetű társadalmi csoportok, illetve társadalmi-gazdasági szempontból elmaradott települések, településrészek közösség szerveződésének elősegítése a közösségfejlesztés módszerével, azaz külső segítő szakemberek, segítő szervezetek által kezdeményezett és támogatott humán folyamatokkal.
- Hátrányos helyzetű társadalmi csoportok, illetve társadalmi-gazdasági szempontból elmaradott települések közösség szerveződésének elősegítése kulturális rendezvények szervezésével, hagyományok ápolásával.

Közreműködők

az érintett társadalmi csoportok, helyi önkormányzatok, civil szervezetek, művelődési intézmények, gazdasági szervezetek.

Koordináló szereplők

Regionális feladatokat vállaló megyei művelődés intézmény vagy regionális civil szervezet.

Eredménymutatók

A közösség szerveződés kevésbé számszerűsíthető esettanulmányokból, a résztvevők beszámolóiból következtethetünk a végbement folyamatokra. A programok sikerét a felépült vagy felújított közösségi házak, helyiségek és a közösségfejlesztő projektek száma méri.

5.2.2. Civil szervezetek támogatása, regionális szerveződésük elősegítése

A fejlesztési program szükségessége

A civil szervezetek a társadalmi innováció fontos aktorának tekinthetők. A közigazgatási bürokráciától és a profitszerzés kényszerétől egyaránt mentesen, a társadalmi szükségletek változásaira sokszor gyorsabban, adekvátabban reagálnak, mint az állami-önkormányzati intézmények vagy a profitorientált vállalkozások. A Dél-Alföldön nincs lemaradás a civil szervezetek számában, illetve önkormányzati támogatásuk mértékében az ország más régióihoz viszonyítva (bár területi eloszlásuk nem egyenletes), viszont alapításuk, működésük során sok nehézséggel kell szembenézniük. Megoldandó feladat a civil szervezetek bevonása a fejlesztési folyamatok nyomon követésébe is.

Célok

- A civil szervezet számának növekedése, tevékenységük professzionalizálódása.
- Regionális hatókörű civil szervezetek létrejöttének, a civil szervezetek regionális együttműködésének elősegítése.
- Civil monitoring rendszer kiépítése a fejlesztési folyamatok nyomon követésére.

A fejlesztési program tartalma

A program nem tudja felvállalni a helyi szinten működő civil szervezetek anyagi támogatását – ez továbbra is a települési önkormányzatok, vállalkozók, közalapítványok, illetve a lakosság feladata, viszont regionális civil tanácsadó szolgálat működtetésével, valamint szakmai segédanyagok készítésével a helyi civil szervezetekhez, illetve a velük kapcsolatba kerülő települési önkormányzatokhoz is el kíván jutni. A program tartalmát képezi még olyan támogatási formák kidolgozása, amelyek elősegítik a civil szervezetek túllépését a helyi szintű cselekvésen, s regionális ügyekben partneri szinten együttműködnek más szervezetekkel vagy önállóan felvállalnak regionális tevékenységeket, civil szervezetek törvényes működését segítő, ún. ernyőszervezetek támogatása. Civil monitoring rendszer kiépítése a fejlesztési folyamatok nyomon követése céljából, a fejlesztési forrásfelhasználás civil kontrolljának megvalósítása.

Rövid távon megszületnek a szervezeti és infrastrukturális feltételei a civil tanácsadó szervezet szolgáltatásának. Megkezdődik a civil szervezetek regionális együttműködésének, tevékenységének a támogatása, ernyőszervezetek támogatása. Kiadványok, segédanyagok

készülnek. 2006-ra kiépül a civil tanácsadó szolgálat a régió teljes területén. Elkészül és működni kezd a civil adatbázis, kiépül a civil monitoring rendszer. A regionális hatókörű civil szervezetek száma többszöröződik.

Intézkedések

- Regionális civil tanácsadó szolgálat kiépítése, működtetése.
- A civil tanácsadók képzésének, továbbképzésének lehetővé tétele regionális civil szervezetek kezdeményezésére és közreműködésével
- Szakmai kiadványok, segédanyagok készítése a civil szervezetek működésének segítésére. Regionális non-profit adatbázis készítése, működtetése.
- A civil szervezetek törvényes működését segítő, ún. ernyőszervezetek támogatása
- Civil szervezetek alkalmi vagy folyamatos együttműködésének támogatása regionális feladatok ellátására.
- Civil szervezetek regionális szintű tevékenységének, regionális hatókörű civil szervezetek más regionális (magyar vagy külföldi) civil szervezetekkel kezdeményezett együttműködésének támogatása.
- Civil monitoring rendszer kiépítésére, monitoringjának kidolgozása a fejlesztési folyamatok nyomon követésére, kontrolljára.

Közreműködők

Civil szervezetek, művelődési intézmények, oktatási intézmények, könyvtárak, regionális civil központok, önkormányzatok, területfejlesztési intézmények.

Koordináló szereplők

A területfejlesztéssel kapcsolatban álló non-profit szervezetek regionális szervezete hivatott a program koordinálására, partneri együttműködésben a DARFT-tal.

Eredménymutatók

A civil adatbázis többek között azt is képes kimutatni, milyen arányban növekedett a regionális hatókörű civil szervezetek, valamint a civilek által bonyolított regionális akciók, rendezvények száma a program során. A program sikerét mutatja a civil tanácsadó szolgálat teljes régiót lefedő területi kiépítettsége, a segédanyagok száma, az adatbázis nagysága és működtetésének megoldottsága is. Ernyőszervezetek száma.

5.2.3.A helyi közösségek, szakmai érdekképviseltek támogatásának programja, szociális célú mezőgazdasági programok

A fejlesztési program szükségessége

Bár viták vannak abban, hogy a régió fejlesztésében a mezőgazdaságnak milyen szerep jut, abban egységesek a vélemények, hogy az érdekképviselési intézményrendszer kialakulatlan, határfoka gyenge.

A piaci mezőgazdaság fejlesztése számos területen érintkezik az ún. szociális mezőgazdasággal. Nem szabad arról megfeledkezni, hogy a régió népességének jelentős részét kötik le azok a tevékenységek, amelyeket a szociális indíttatású mezőgazdálkodási programok támogathatnak. E népességnek nincs más lehetősége a megélhetésre, s hosszútávon sem lesz szereplője a piaci mezőgazdasági folyamatoknak.

Célok

Az agrárgazdaság fejlesztése során a gazdaság és emberi erőforrás fejlesztési programok mellett elengedhetetlen a kapcsolati tőke megszerzésére és a jobb érdekérvényesítésre való felkészítés programja. Ebben központi szerepet játszanak a helyi közösségek szakmai szervezetei és az érdekképviselési intézmények.

Az ún. szociális mezőgazdasági programoknak nagy hagyománya van Magyarországon. Jelen esetünkben annak ellenére tartjuk szükségesnek ezek fejlesztésében való részvételt, hogy a szociális célú mezőgazdasági programok elsősorban a vidékfejlesztéshez kötődnek az EU-ban. Az agrárgazdaság fejlesztése során azonban tekintettel kell lenni az önellátásra termelő, periférikus területek többszörösen hátrányos, szociálisan elesett rétegekre.

A fejlesztési program tartalma

A gazdákörök, gazdaszövetségek felkészítése az EU csatlakozásra

A mezőgazdasági hivatalok, falugazdászok és az agrárkamarák segítségével a helyi gazdálkodók szerveződését, integrációját elősegítő képzés kidolgozása, amely különös figyelmet fordít az EU integráció következményeire, ösztönzi a gazdálkodók csoportjait a kapcsolati tőke kialakítására, az érdekérvényesítés intézményesítésére, hatékonyságának növelésére.

Az agrárkamarák szerepének, jelentőségének emelése a régió mezőgazdaságának fejlesztésében.

Elsősorban az információs és üzleti háttér infrastruktúra fejlesztését tartalmazza a program, amely elengedhetetlenül szükséges ahhoz, hogy a kamara modern szakmai képviselőt lásson el és korszerű szolgáltatásokat kínáljon.

Szociális mezőgazdasági programok

A szociális mezőgazdasági programok részben a megújított szociális földprogramok megindítását, folytatását jelentik, amelynek során szükséges a Szociális és Családügyi Minisztérium bevonása. Másrészt az elaprózódott területeken gazdálkodó iskolázatlan, idősebb társadalmi csoportok segítségét jelenti, melynek során főként speciális szaktanácsadási program kifejlesztése, a lokális piacra jutásuk megkönnyítése szerepel intézkedésként.

Közreműködők

A helyi közösségekben szerveződött gazdálkodói csoportok, agrárkamarák, Megyei Földművelési Hivatalok, falugazdászok, a régióban működő népfőiskolák. A szociális programok esetében az önkormányzatok, kisebbségi szervezetek, szociális egyesületek, falugazdászok.

Koordináló szereplők

Agrárkamarák a GATE Vidékfejlesztési és Szaktanácsadási Központjával való közreműködésben.

Eredménymutatók:

Információs szolgáltatások az agrárkamaráknál, a szociális mezőgazdasági programok megvalósulása.

5.2.5. Tanyás térségek informatikai fejlesztése

A fejlesztési program szükségessége

Az összes régió közül itt a legmagasabb a külterületi lakosság aránya. A tanya - bár lehet egy alternatív életmódot lehetővé tévő farmszerű gazdálkodás helyszíne is - hazánk valóságában még sokkal gyakrabban a hátrányos helyzet melegágya. A tanyák lakossága elöregedett, mivel a korábbi tanyaellenes intézkedések sok fiatalt elűztek, az átlagos iskolai végzettség alacsony. A területileg szétszórt külterületek lakosságának alapszolgáltatásokhoz való hozzájuttatása sokszor meghaladja a helyi önkormányzatok lehetőségeit. Talán ennél is nagyobb gond, hogy a tanyai lakosság azokhoz az információkhoz sem jut hozzá, amelyek napi életét megkönnyítenék, az egyszerű ügyintézés is több óras utazást jelent számukra. Olyan programokra van szükség, amelyek elősegítik a tanyai élet modernizációját, s azt, hogy a tanyák a korszerű gazdálkodás potenciális helyszínévé váljanak.

Célok

- Tanyai szolgáltatóközpont kialakítása
- A tanyai lakosság információs elszigeteltségének oldása, a nagy számú külterületi lakossággal rendelkező települések helyi/térségi és azon túli kommunikációjának javítása.

- A tanyák megtartó erejének javítása az információhoz jutás megkönnyítésével és a technikai eszközök hozzáférhetőségének lehetővé tételével.
- A távügyintézés, távtanulás, távoktatás feltételeinek megteremtése a külterületeken.

A fejlesztési program tartalma

A tele-házak mintájára tanyabokrok, külterületek számítógéphez, Internet kapcsolathoz, fénymásolóhoz, faxhoz juttatása. A fejlesztésnek (ellentétben a klasszikus tele-házakkal) nem feltétele a működtető civil szervezet, de helyiség biztosítása és a gépeket használni tudó megbízottak igen. A gépeken helyi információk, speciális, a tanyai élet során értékes adatbázisok is hozzáférhetők. Lehetővé válik a tanyai számítógépek segítségével (egyelőre bizonyos témákban) a távügyintézés. A tanyai számítógépek a későbbiekben a távoktatás, távmunka-végzés céljait fogják szolgálni, s elképzelhető, hogy ezeknek a kapcsolt feladatoknak köszönhetően a tanyai tele-házak is önfenntartókká tudnak válni.

Rövid távon kialakítható a tanyákat ellátó számítógépes program pályázati kritériumrendszere. Forrásoktól függően elkezdődik a telepítés, s ezzel párhuzamosan a működtetők képzése, a tanácsadás és a szervízszolgáltatás megszervezése, valamint az adatbázis kiépítése. Közép távon minden, a kritériumoknak megfelelő tanyacsoport hálózatba kapcsolása megtörténik. Távügyintézési módszertani javaslatok készülnek.

Intézkedések

- Központi beszerzéssel és telepítéssel (a SULINET programhoz hasonlóan) megfelelő számítógépekhez és Internet kapcsolathoz (egyéb technikai eszközökhöz) jutnak a meghatározott kritériumoknak megfelelő (belterülettől mért távolság, lakosság száma), helyiséget és működtető személyzetet biztosító külterületek, valamint a külterületek információs ellátását vállaló helyi önkormányzatok, intézmények, kistérségi társulások. A tanyákon a helyzet realitásainak megfelelően bármilyen "nyilvános" helyiség (tévesz-irodától idősök napközi otthonáig) megfelel, ha a technikai eszközök elhelyezhetőek, és bárki működtetheti, aki munkája mellett (vagy nyugdíjasként) vállalja a technikai eszközök kezelését, és azt meg is képes tanulni. Megoldásra kerül a külterületek technikai eszközeinek szervizelése is.
- A tanyai teleházak működtetői tanfolyamokon vesznek részt, majd ennek folytatásaként probléma esetén tanácsadó szolgáltatást vehetnek igénybe.
- Információs adatbázisok készülnek és működnek a tanyai teleházak használói számára.
- Kidolgozásra kerül a tanyai számítógépes ügyintézés módszertana, majd ajánlás készül róla a települési önkormányzatoknak

Közreműködők

DARFT, megyei területfejlesztési tanácsok, kistérségi társulások, helyi önkormányzatok, civil szervezetek, oktatási intézmények, non-profit szervezetek, esetleg profitorientált vállalkozások, amennyiben a tele-ház mozgalom regionális koordinációja megvalósul, annak feladata lehet a képzés és a tanácsadás, megyei könyvtárak, művelődési intézmények, felsőoktatási és kutatóintézetek, közigazgatási intézmények, művelődési intézmények és civil szervezetek.

Koordináló szereplők

Ideális esetben megalakulásra kerül a tele-házak regionális non-profit központja, amely a program koordinálásában, továbbfejlesztésében együttműködik a DARFT-tal, az önkormányzatokkal, kistérségi társulásokkal és a megyei területfejlesztési tanácsokkal.

Eredménymutatók

A mérhető eredmények a telepített tele-házak és az általuk Internet eléréshez és technikai eszközökhöz jutott külterületi lakosok számát mutatják. (Minimálisan a tanyai lakosság 10-25 %-ához kell így eljutnia például az Internetnek.) Ugyanilyen fontos azonban, hogy valóban elérik-e céljukat a telepített eszközök? Javasolható, hogy a vizsgált időtáv végéig készüljön egy egységes minősítő rendszer a tanyai tele-házak működéséről, ami feltárja, valójában hányan jutnak hozzá a

gépekhez, mire tudják őket használni, működik-e a karbantartás stb. Minőségi sikerkritériumként definiálható, ha 2006-ra megjelennek a tanyai tele-házakban a távtanulók, távmunka-végzők, távügyintézők.

5.2.7. Települési-tanyai infrastruktúrák környezetkímélő fejlesztése

A fejlesztési program szükségessége

A DÉMÁSZ Rt. területén – mely teljesen lefedi a Dél-Alföldi Régiót – a termelőszövetkezetek válságát, megszűnését követően, mintegy 13.000 külterületi fogyasztóhely gazdátlan, “idegen” hálózatról kapott táplálást, ill. szűnt meg ellátása, mivel ezek zömmel szabványtalan hálózatok, melynek üzemeltetését a szolgáltató csak megfelelő rekonstrukció és saját tulajdonába kerülés után vállalja.

Az elmúlt 7–8 évben a tanyák 90%-át “vissza-villamosításították” közös finanszírozással (a költségek 75%-át a DÉMÁSZ Rt., 25%-át a megyei-, a helyi önkormányzat és a fogyasztók vállalták). A tanyára jutó fajlagos hálózatfejlesztési költségek 60–150 ezer forintba kerültek. A fennmaradó 1300 távoli helyek ellátása a jelenlegi árakon 4–5 milliárd Ft-ba kerülne, mivel főelosztó és középfeszültségű kiterjedt hálózatot is kellene építeni, így a fajlagos költség: 3,0–3,8 millió Ft/tanya összeget tenne ki.

Mind beruházási, mind üzemeltetési szempontból tehát jelentős költség és energia-megtakarítást lehet elérni helyi áram és hőfejlesztéssel. Erre több változat számításba jöhet: a helyi növénytermesztés, állattenyésztés, erdészeti szerves hulladékokból származó biomasszára, a nap- és szélenergia, a földhő aktív hasznosítására alapozva (fagázmotoros, biogázmotoros tápegységgel, napcellával, napkollektorral, szélmotorral).

Célok

Terhelési súlypontoktól távoli külterületre a hagyományos, drága energiahordozók és szállítórendszerek helyett; helyi, megújuló energiákra alapozott versenyképes, önellátó hő- és villamos-energiatermelő infrastruktúrák létesítése, elterjesztése, főleg tanyás térségekben.

A fejlesztési program tartalma

Modellszerű technológiai kidolgozása és költségelése egy: 10–12 kW villamos teljesítményű és 50–60 kW hőteljesítményű energiaátalakító rendszernek, 3 tüzelőanyag, ill. energiahordozói változatban (faapríték, biomassza, kombinált + nap, szélenergia). Ennek a táp- és elosztórendszernek összehasonlítása a hagyományos, távoli térségi ellátási rendszer költségeivel. A változatok prioritása. Eredményes bizonyítást és elfogadást követően, ütemezési javaslat kidolgozása, telepítési behatárolásokkal, igazolt társfinanszírozás-vállalásokkal, a támogatások birtokában. A relatíve hosszabb tervezési – és legyártási – fázist követően (1–2 év) a fennmaradó, mintegy 1000 kitüntetett fogyasztóhely két ütemű gyorsított megvalósítása:

- a mezőgazdasági háttér folyamatos biztosítása,
- az energiaátalakító kisblokkok és csatlakozó saját hálózataik megépítése, figyelése, eredményesség mérése.

Az első ütemi 500 fogyasztóhely ellátásával átlapoltan indul a második ütemi beruházás kivitelezése.

Intézkedések

Alapvető e témában a szervezés és együttműködés, a következő résztvevők között:

- a mezőgazdasági energiahordozói “termelés” és folyamatossága
- az energiaátalakító gyártás folyamatossága
- a fogyasztók szándéka, a technológia működtetésére és finanszírozására
- az önkormányzati, ágazati (GM energiamegtakarítási és KKV támogatási, FVM termeltetés, foglalkoztatási támogatások)

Az átlagosnál fokozottabb figyelési – monitoring – tevékenység

- a téma újszerűsége miatt,
- a technológiai berendezés árváltozása miatt,
- új technológiák (hatékonyabb berendezések) miatt,
- emberi tényezők, változások következtében.

Alapvető e témában a szervezés és együttműködés, a következő résztvevők között:

- a mezőgazdasági energiahordozói "termelés" és folyamatossága
- az energiaátalakító gyártás folyamatossága
- a fogyasztók szándéka, a technológia működtetésére és finanszírozására
- az önkormányzati, ágazati (GM energiamegtakarítási és KKV támogatási, FVM termeltetés, foglalkoztatási támogatások)

Az átlagosnál fokozottabb figyelési – monitoring – tevékenység

- a téma újszerűsége miatt,
- a technológiai berendezés árváltozása miatt,
- új technológiák (hatékonyabb berendezések) miatt,
- emberi tényezők, változások következtében.

Közreműködők

- kis- és középvállalkozások (KKV), melyek külterületi telephellyel rendelkeznek és a termelésük mellett képesek a folyamatos biomassza termelésre,
- tanyai parasztgazdaságok,
- tanyai településcsoportok (bokortanyák),
- egyéni speciális farmgazdaságok,
- a külterületi települések önkormányzatai,
- a tömeges külterületi fogyasztóhely alapellátásáért felelős megyei önkormányzatok.

Koordináló szereplők

Önkormányzatok, kistérségi társulások, DARFT

Eredménymutatók

- a létrehozott energiaellátások száma (db), minősége (környezetvéd. kibocsátásokkal kifejezve),
- az abszolút energiamegtakarítás nagysága (kWh),
- a pénzügyi megtakarítások (Ft),
- a megújuló energiafelhasználási arány növekedése,
- foglalkoztatás növekedés a biotechnológia elterjedésével.

5.2.8. Tanyás térségek szociális problémáinak enyhítése tanyagondnok alkalmazásával

A fejlesztési program szükségessége

Az összes régió közül itt a legmagasabb a külterületi lakosság aránya. A tanya - bár lehet egy alternatív életmódot lehetővé tevő farmszerű gazdálkodás helyszíne is - hazánk valóságában még sokkal gyakrabban a hátrányos helyzet melegágya. A tanyák lakossága előregedett, mivel a korábbi tanyaellenes intézkedések sok fiataalt elűztek, az átlagos iskolai végzettség alacsony. A területileg szétszórott külterületek lakosságának alapszolgáltatásokhoz való hozzájuttatása sokszor meghaladja a helyi önkormányzatok lehetőségeit. Talán ennél is nagyobb gond, hogy a tanyai lakosság azokhoz az információkhoz sem jut hozzá, amelyek napi életét megkönnyítenék, az egyszerű ügyintézés is több órást jelent számukra. Olyan programokra van szükség, amelyek elősegítik a tanyai élet modernizációját, s azt, hogy a tanyák a korszerű gazdálkodás potenciális helyszínévé váljanak

Célok

- A tanyai lakosság szociális problémáinak kezelése.
- Közlekedési kapcsolat biztosítása a szétszórott tanyák lakossága számára.
- A külterületi lakosság esélyegyenlőségének biztosítása

A fejlesztési program tartalma

A tanyagondnok az országosan ismert falugondnoki rendszerben megszokott módon segít a lakosság ügyes-bajos dolgaiban, ételt hord, szállítja a gyerekeket és a betegeket stb. A szokásosnál is fontosabb a jó közlekedési eszköz, mikrobusz, terepjáró rendelkezésére bocsátása, hiszen hatalmas területet kell úttalan utakon bejárnia, valamint a mobiltelefon biztosítása. A tanyai lakosság szociális alapellátásának biztosítása a helyi önkormányzatok feladata lenne, de önerőből sokuk nem képes a kis létszámú, szétszórta élő tanyai lakosság ellátására, segítségre van szükségük.

Intézkedések

- Terepjáró, mikrobusz, mobiltelefon vásárlásának segítése tanyagondnoki munkához.
- Tanyagondnokok képzésének megszervezése.

Közreműködők

Regionális Fejlesztési Tanács, megyei területfejlesztési tanácsok, helyi önkormányzatok, civil szervezetek,

Koordináló szereplők

Regionális fejlesztési tanács, megyei területfejlesztési tanácsok.

Eredménymutatók

15 - 20 tanyagondnok beállítás esetén a program már sikeresnek tekinthető.

5.3. Természet- és környezetvédelmi programok

5.3.1. Természeti és természetes állapothoz közeli területek védelme

A fejlesztési program szükségessége

A természetvédelem csak akkor eredményes, ha nemcsak lokális, hanem táj- és regionális léptéken is működik. Ezért a természetvédelem szempontjából különösen fontos a regionális szintű aktivitás, beleértve a határainkon túlnyúló tudományos és intézkedési kooperációt is. A korszerű természetvédelem nem képzelhető el tudományos alapon, elsősorban ökológiai feltáró munka, monitorozás és állapotfelmérés nélkül.

A régió természetes állapothoz közeli élőhelyei és élővilága nagy, Európában szinte egyedülálló természetvédelmi értéket képviselnek. Közülük kiemelkednek a puszták (pl. Apaj, Bugac, Blaskovics, Cserebökény, Mikla, Montág stb.) és egyéb gyepterületek (pl. dél-kiskunsági gyepek, semlyékek), a homokdűnések (a Kiskunság számos vidékén), szikes tavak, az erdő- sztyepp jellegű területek (mind a homokon, mind a Körösök mentén), a kunhalmok, hullámterek és a mentett árterek. A legújabb dél-alföldi ökológiai és konzervációbiológiai kutatások azt bizonyítják, hogy a régió még sok feltáratlan természeti értéket rejt, melyek tudományos megismerése védelmük megszervezése érdekében sürgető feladat.

Célok

- A védett területeken fontos, hogy elkerüljük a gazdálkodók és a természetvédelem érdekellentéteit.
- Természetes állapothoz közeli területek feltárása és védelmük szervezése

A fejlesztési program tartalma

A természetes állapothoz közeli területek védelme érdekében szükséges ezek feltárása, élőviláguk, fontosabb ökológiai folyamataik megismerése, illetve a természetes állapothoz közeli területek védelmének megszervezése. Táj és régió szintű beillesztésük a természeti területek hálózatába,

valamint a táj természeti-gazdasági szerkezetébe megalapozhatja a védelem és a hasznosítás hatékony és hosszú távon fenntartható összehangolását.

Intézkedések

- **Természetvédelmi területek védelme**
- A védett területek hálózatának fejlesztése (pufferzónák kialakítása)
- Helyi védett területek körének bővítése
- Természetvédelmi területek körének bővítése
 - A természetvédelem szükségességének megismertetése ismeretterjesztő programok és lakossági fórumok szervezésével.
- **Nem védett értékek és Természeti területek**
- Az 1996 évi VIII. törvény a természet védelméről előírása szerint kataszterezett természeti területek és ex lege vésett objektumok feltárása, ökológiai állapotfelmérése.
- A természeti területek megőrzésének és ökológiai fenntartható használatának megszervezése
- Táj és régió szintű beillesztésük a természeti területek hálózatába, valamint a táj természeti-gazdasági szerkezetébe, a védelem és a hasznosítás összehangolása.
- Biodiverzitás monitorozó rendszer regionális egységének kidolgozása, és országos rendszerhez kapcsolása
- Ökotérségek létrehozásának támogatása (pl. Duna menti Ökotérség)

Közreműködők

Kiskunsági Nemzeti Park, Körös-Maros Nemzeti Park, Duna-Dráva Nemzeti Park, Móra Ferenc Múzeum, JGYTF és JATE szakirányú tanszékei, Munkácsi Múzeum, Természetvédelmi Hivatal, ADUKÖFE, KÖRKÖFE, ATIKÖFE.

Koordináló szereplők

Természetvédelmi Hivatal

Eredménymutatók

- Káresemények hiánya
- Ökológiai feltárás

5.3.2. Természetes állapothoz közeli területek hasznosítása és rehabilitációja

A fejlesztési program szükségessége

A Dél-Alföld jellemzője, hogy számos, maximum ex-lege védettséget élvező természeti területe van, amelyek jelentősége nemcsak abban áll, hogy ritka növény- és állatfajok, életközösségek termő- és élőhelyei, hanem abban is, hogy létükkel, tájökológiai kapcsolatokkal támogatják a védett területeket. Az extenzív emberi tevékenység következtében a természetes állapothoz közeli élőhelyek veszélyeztetettek, feldarabolásuk, elszigetelődésük és eltűnésük a Dél-Alföld páratlan természeti kincsét képviselő élővilágát, annak sajátos, sokféleségi mintázatát fenyegeti. A természetes állapothoz közeli területek fennmaradása nemcsak hosszú távú érdekünk, hanem konkrét, rövidebb idő alatt is megtérülő gazdasági és társadalmi indokai vannak, mint a területen folyó, a természetvédelem érdekeivel összehangolható gazdálkodás, egy igényes, szakmai turizmus fejlesztése, tudományos, kulturális és oktatási lehetőségek kialakítása és telepítése olyan településeken, ahol annak hiánya mutatkozik.

Célok

- Öko-folyosók kialakítása és nagyobb hálózatba kapcsolódás
- A meglévő folyómenti élőhely-komplexek megóvása, nemzetközi összefogással végrehajtott védelmének szorgalmazása

-
- A régió jellegzetes természeti és táji értékeinek megőrzése és helyreállítása

A fejlesztési program tartalma

A természeti területek hálózatát (ökológiai hálózat) kell kiépíteni elsődlegesen a nagy természetvédelmi értékű magterületek és a körülöttük létesített pufferzónák révén. A magterületeket összekötő és így az állatok vándorlását, növények terjedését elősegítő ökológiai folyosók és lépőkövek fontos szerepet játszhatnak a régió élővilágának megőrzésében. A hálózat fenntartása és kiépítése legtöbbször határon átnyúló, nemzetközi kooperációt tesz szükségessé

Intézkedések

- **A természeti területek hálózatának kialakítása és védelmének megszervezése**
 - Régió szintű, természetvédelmi és tájvédelmi szempontú területértékelés elkészítése.
 - A védett területek hálózatának optimalizálása (törzsterületek és rehabilitálandó területek kijelölése)
 - Élővíz folyosók biztosítása a régió folyóin a barrierül szolgáló szennyezett térségek felszámolásával.
 - Szárazföldi folyosók (gyepsávok, erdősávok, hullámtéri ligeterdők, töltések) funkcióinak vizsgálata, a hiányok pótlása, a törzsterületek bekapcsolása.
 - Kapcsolódás a nemzeti (NECONET) és az európai hálózatok (EECONET) rendszeréhez.
 - Határon átnyúló természetvédelmi területek létesítése nem csak a Duna mellett, hanem a déli és délkeleti országhatár mentén is. (pl. Körös-éri Tájvédelmi Körzet)
- **Leromlott, degradált területek funkció szerinti helyreállítása (holtágak, gyepek, erdők, vizes élőhelyek)**
 - Holtágak rehabilitációja a tervek és funkciók szerint. A holtágak fenntartására és hasznosításukra egyedi tervek készítése szükséges.
 - Borókás-nyáras és a hullámtéri élőhelyek helyreállítása.

Közreműködők:

Kiskunsági Nemzeti park, Körös-Maros Nemzeti Park, Duna-Dráva Nemzeti Park, JATE és Babes-Bolyai Egyetem szakirányú tanszékei, Móra Ferenc Múzeum, Alsó-Duna Völgyi Környezetvédelmi Felügyelőség, Alsó-Tisza Vidéki Környezetvédelmi Felügyelőség, Körös Vidéki Környezetvédelmi Felügyelőség, Vízügyi Igazgatóságok

Koordináló szereplők

Természetvédelmi Hivatal

Eredménymutatók

- Hiánytalan hálózat
- Rehabilitált természeti területek

A stratégiai program megvalósításának forrásai és forrás-specifikus eszközei

A stratégiai programok e fejezetének elsődleges célja az, hogy meghatározza a programok megvalósításához szükséges forrásokat, azok biztosításának eljárásait. Nézetünk szerint az e célra kialakított eljárásoknak illeszkednie kell a források rendelkezésre állásának, illetve elosztásának jelenlegi mechanizmusaihoz de ugyanakkor azt is figyelembe kell venni, hogy ezek a mechanizmusok – különös tekintettel a csatlakozási folyamatból eredő követelményekre – az előttünk álló években várhatóan lényeges átalakulásokon mennek keresztül.

Az még nyitott kérdés, hogy az előcsatlakozási, illetve csatlakozás utáni európai programok társfinanszírozási követelménye által motivált átalakulási folyamatok mellett az új forrásbiztosítási folyamatban milyen szerepet fognak betölteni a most készülő regionális stratégiai programok forrás és eszköz szükségletei.

Úgy véljük, hogy a stratégiai program elfogadásával egy időben meg kell kezdeni a forrás biztosítás új eljárásainak kialakítását, a régió által kezdeményezett fejlesztési célok elfogadtatásával, és olyan fejlesztéspolitikai, nyomásgyakorlási eszközök bevetésével, amelyek alkalmasak egy új, a mainál rugalmasabb forrásbiztosítási rendszer kialakítására.

A források biztosításának háttere

A régió által kezdeményezett forrásbiztosítási akciók akkor lehetnek eredményesek, ha hitelesek lesznek, amelyet az alábbiak biztosíthatják:

- **A fejlesztés illeszkedik a “sodrásirányhoz”:**
 - épít az elmúlt esztendő – bevált – fejlesztési tapasztalataira,
 - épít a kormányzati fejlesztési tervek régióra értelmezhető elemeire,
 - épít a fejlesztés által érintett régióbeli intézmények törekvéseire.
- **A fejlesztés mozgósítja a létező belső erőforrásokat:**
 - a meglévő fejlesztő szervezetekben rejlő humán erőforrásokat,
 - a fejlesztés kedvezményezett intézményinek humán erőforrásait,
 - a fejlesztés kedvezményezett intézményei deklarált változtatási, struktúraváltási, problémamegoldó szándékának tárgyyszerű kifejezésével,
 - a fejlesztés kedvezményezett intézményei működési forrásainak bevonásával,
 - a régióra decentralizált pénzügyi támogatásokat.
- **Rugalmas, problémamegoldó tárgyalás és megállapodás a forrásgazdákkal:**
 - a célrendszerek és a prioritások ésszerű módosításának készségével,
 - a feladatok szakmai átláthatóságának biztosításával.
- **A források fölötti döntés, a forráskezelés és alternatív formáinak ösztönzése és elfogadása**

A forrás fogalmának értelmezése: A stratégia programok tartalmi vázlatának áttekintése elegendő ahhoz, hogy megállapítsuk, a programok megvalósításához a forrás fogalom igen szélesre tárt értelmezésére van szükség. A programok megvalósítása szempontjából forrásként értelmezzük a következőket:

- A fejlesztés által érintett, a régióban elhelyezkedő intézmények (oktatás, egészségügy, kulturális- közösségi, egészségügyi stb.)
 - saját humán erőforrásai
 - intézményközi együttműködési lehetőségei
 - saját működési költségei (általában központi normatív finanszírozás)
 - saját bevételi forrásai
 - általuk elérhető, fejlesztésre fordítható, hazai és európai pályázati források
- Kormányzati/ágazati költségvetési fejezetek által finanszírozott intézmények, dekoncentrált szervezetek, “szolgálatok” (pl.: szociális-, munkaügyi-, környezetvédelmi- vízügyi-) kutatóintézetek/szervezetek
 - tervezési és egyeztetési kapacitásai
 - operatív program és projekt menedzsment kapacitásai
 - működési forrásai
 - fejlesztési/beruházási forrásai
- Kormányzati/ágazati keretekben folyó központi fejlesztési programok, mint például
 - országos beszállítói program
 - ipari park fejlesztési program
 - konferencia turizmus fejlesztési program
 - távmunka-program
 - informatikai fejlesztési programok
 - munkanélküliség-kezelési programok
 - vállalkozói tanácsadói programok (pl. minőségbiztosítás)
 - piacrajutást és információszerzést segítő programok
- Kormányzati/ágazati költségvetésben rögzített közvetlen fejlesztések
 - közlekedés
 - hálózati infrastruktúra, stb.
- Kormányzati fejlesztési alapok és célleírányzatok pályázati lehetőségei
- Regionális, vagy megyei szintekre decentralizált fejlesztési források, mint például
 - vidékfejlesztési, területi kiegyenlítést szolgáló, céljellelű decentralizált támogatások
 - egyes PHARE programok
 - Munkaerőpiaci Alap
- Non profit terület és gazdaságfejlesztő szervezetek (térségmenedzseri irodák, megyei és regionális fejlesztési titkárságok /és/vagy ügynökségek, kamarák megyei és kistérségi irodái, helyi vállalkozásfejlesztő központok és térségi irodái, célorientált helyi civil szerveződések humán erőforrásai
 - tervező és menedzsment képességek
 - információs kapcsolatrendszer
 - motiváltság

A fentiekkel érzékeltetni kívántuk, hogy a regionális fejlesztési programok megvalósításának feltételeit keresve forrásként lehet értelmezni, (s megfelelő eljárások alkalmazásával kezelni)

- a tervező, lobbizó, forrásfeltáró, és megvalósító képességgel rendelkező régió belüli humán erőforrásokat,
- a fejlesztendő, vagy a fejlesztés által érintett intézmények működési költségeit,

- a költségvetésben rögzített, a régióra vonatkozó, vagy arra vonatkoztatható régió kívüli intézmények fejlesztő tevékenységét és beruházó képességét,
- az országosan meghirdetett pályázati forrásokat,
- a régióra decentralizált pályázati forrásokat,
- az EU program és projektfinanszírozási rendszereiben elérhető
 - tanácsadói programokat (technical assistance)
 - pénzügyi forrásokkal (is) támogatott programokat

A fentiekben felsorolt források lehető legszélesebb körű biztosítását ma még számos akadály nehezíti.

A kormányzati fejlesztési források

- Ágazati jellegűek, szétagoltak és projektfinanszírozási szemléletükkel szemben állnak a most kifejlesztett regionális – stratégiai programok program, illetve projekt-csomag finanszírozási szemléletével.
- Kritériumrendszereik szűkek, sokszor “átfedőek”, s természetüknél fogva nem képesek alkalmazkodni a regionális programok prioritásaihoz.
- Az alkalmazott döntési mechanizmusok nem hagynak teret a regionális fejlesztés olyan alapvető jellegzetességeinek, mint
 - (projektcsomagok formálásával) a fejlesztés kritikus tömegének elérésére való törekvés
 - (menedzment szervezetek kialakításával) a projektek megvalósulásának folyamatos figyelemmel kísérése és szakmai támogatása, a ma kizárólagos pénzügyi ellenőrzés mellett
 - különféle “ágazati fejlesztési” kritériumok összekapcsolása
 - a projektek közötti hálózati jellegű kapcsolat kialakítása (termelés-értékesítés, kutatás-fejlesztés, termelés) mezőgazdaság – turizmus – vállalkozásfejlesztés.

Az önkormányzati fejlesztések összhangja, - pályázati forrásbevonás - csak azokban az esetekben valósul meg, ha az együttműködést a központi pályázati rendszerek kényszerítik ki. Az önkormányzati (laikus) testületek szakmai együttműködése ma még megoldatlan. Így az önkormányzatok fejlesztései közötti összhang, a funkcionális feladatmegosztás, és az önrész finanszírozó képességek közötti koordinációból eredő előnyök rontják a fejlesztések hatékonyságát, eredményességét.

A finanszírozás mechanizmusai túl bonyolultak, a támogatásra szánt közpénzek biztosítására tett adminisztratív törekvések számos fejlesztési kezdeményezés akadályává válnak.

A projektfinanszírozás következtében egymástól elszigetelt fejlesztők nem kapnak érdekképviselőit, szakmai, garanciális támogatást a régió fejlesztésében érdekelt kamaráktól, tanácsoktól és ügynökségektől, szakosodott fejlesztő szervezetektől.

A régióban információ gyűjtésre, elemzésre, a fejlesztések szakmai megalapozására és támogatására alkalmas intézmények közötti együttműködés, közös célmeghatározás és feladat végzés ma még ismeretlen. A régióban lévő Munkaügyi Központok, KSH-k, APEH-ek, Kutató Intézetek – más-más országos szervezetekhez tartozván - inkább csak “felfelé” mint “oldalirányban” teljesítenek.

A fentiek következtében a forrásbiztosítási program megvalósítása során ezek feloldására, és pozitív, rendszerszerűen, tartósan gyakorolható megoldásokra kell törekedni.

A források feltárásának akcióprogramja

1. RÖVID, LÉNYEGRETÖRŐ, TÖBBNYELVŰ ISMERTETŐ FÜZET KÉSZÍTÉSE A RÉGIÓ STRATÉGIAI PROGRAMJAIRÓL

→ általános terjesztés céljából

2. Rövid összegző **szakmai ismertetés** az egyes “ágazati” fejlesztési elképzelésekről és ezek kapcsolatairól, amely az alábbi szereplőkkel való egyeztetés megalapozását szolgálja

→ kormányzati/ágazati

→ a régió érintett intézményei (oktatás, egészségügy stb.)

→ a régió érintett önkormányzatai

→ a régió érintett kamarái (vállalkozói)

Az egyeztetések, tárgyalások a következő témákat ölelhetik föl:

→ a fejlesztések szándékolt tartalmának egyezése, szükség szerint közös javaslatlással a módosításra

→ a fejlesztés első, 3 éves ütemének tartalmára és lehetséges pénzügyi forrásaira

→ a megvalósításhoz a régió által biztosított forrásokra

→ a programfinanszírozás lehetséges eljárásaira

Javasoljuk, hogy az egyeztetések alulról fölfelé, esetleg több lépcsősen, iteratív módon történjenek, azaz először a régió, illetve a megfelelő szereplők részvétele és forrásai kerüljenek felszínre (humán-, szervezeti-, szakmai-, pénzügyi) és ezután kezdődjön meg a kormányzati szinttel való tárgyalás.

A fejlesztési forrásbiztosítás eszközei

Ezek az eszközök csak egyes esetekben választhatók el a program, alprogram menedzselés általános eszközeitől. Így ezeket együtt mutatjuk

Fejlesztési/forrásbiztosítási eszköz	Az eszköz működtetésének háttérfeltételei
→ kormányzati támogatási szándék, megfelelő terv	A kormányzati szándékot operacionalizálni, illetve befolyásolni képes politikusi fellépés
→ a régió és a régió kívüli kormányzati / EU / Bank / hazai és nemzetközi szereplő közös céltételezése alapján megfelelő támogatási- finanszírozási kritériumok kialakítása	A közös célokat operacionalizálni képes szakmai háttér
→ információnyújtás	Szamosodott információs “központ”
→ együttműködő partnerek összekapcsolása	Projektmenedzsment szervezet
→ szakmai, tervezési tanácsadás	Szamosodott tanácsadó ”központ”
→ finanszírozási tanácsadás	Pénzügyi tanácsadó
→ forráskoordináció, forrásszervezés	Fejlesztési program költségvetés (kormányzati, regionális, pályázatok, nyílt vagy meghívásos formában)
→ tanácsadás a megvalósításhoz	Szamosodott tanácsadó
→ banki tevékenység	Banki források
→ kockázati tőkenyújtási tevékenység	Banki /pénzügyi források

→ speciális pénzügyi, szakmai inkubátor szervezet működtetése	Megfelelő jogi forma
---	----------------------

A fejlesztések finanszírozására több pénzügyi forrás igénybevétele lehetséges:

- a vállalkozás, intézmények saját forrása
- a rendelkezésre álló saját forrás kiegészítve pénzügyi szolgáltatói forrással (pl.: kereskedelmi banki hitel, lízing)
- kockázati tőke
- pályázati forrás
- alapítványi finanszírozás
- több vállalkozás közös forrása, vagy a fentiek kombinációja.

Gazdasági kedvezmény rendszerek

Adókedvezmények

A társasági adóról szóló 1996. évi LXXXI. törvény fejlesztéseket, beruházásokat érintő előírásai három kategóriába sorolhatók: (1) adóalap csökkentő tételek, (2) térségi adókedvezmények és feltételei, (3) beruházási adókedvezmények és feltételei.

A települések önkormányzata a helyi iparüzési adót a beruházott vagyon nagyságának, valamint az újonnan foglalkoztatottak számának arányában csökkentheti, vagy bizonyos esetekben elengedheti. A tevékenységtől függően a fejlesztésre kijelölt önkormányzati tulajdonú területek vásárlásánál, vagy bérleti díjában az önkormányzat a befektetőknek engedményeket adhat.

A közműfejlesztést anyagilag is támogató befektetők a telekhatáron túli pénzügyi támogatás mértékében területvásárlási, vagy területbérleti kedvezményt kaphatnak.

Cél-, és címzett támogatások

Címzett és céltámogatás az önkormányzati feladatok ellátásához szükséges feladatokhoz igényelhető. E fejlesztésekhez pályázható támogatás az elkülönített állami pénzalapokból, és egyéb állami pénzforrásokból is.

Címzett támogatások

Az önkormányzatok címzett támogatást igényelhetnek – a céltámogatási körben nem támogatható – vízgazdálkodási, egészségügyi, szociális, közoktatási és kulturális önkormányzati térségi, vagy jogszabály által elfogadott törvényben meghatározott, vagy szakmai fejlesztési programba foglalt 200 millió Ft feletti beruházási költségű önkormányzati fejlesztések megvalósítására.

Céltámogatások

Céltámogatás törvényben meghatározott önkormányzati beruházások megvalósításához igényelhető. Céltámogatás nyújtása a szakminisztériumok által kidolgozott, évenként felülvizsgált költségek alapján történik, kivéve a működő kórházak és szakrendelők orvosi gép-műszerbeszerzései. Az igények kielégítésére a pénzügyi fedezetet az éves költségvetési törvény határozza meg.

Támogatható célok 1999-2001. évekre vonatkozóan (1992. évi LXXXIX. törvény alapján) az alábbiak:

Vízgazdálkodás

- Szennyvíztisztító telep építése
- Települési folyékony hulladék (tengelyen szállított szennyvíz) tisztítótelep építése
- Szennyvízcsatorna-hálózat építése

Oktatás

Az iskolai oktatás általános műveltséget megalapozó pedagógiai szakasza követelményeinek teljesítésében közreműködő iskolák - ezen feladat ellátására szolgáló - életveszélyessé vált tantermeinek kiváltása.

Egészségügy

Működő kórházak és szakrendelők (beleértve az önálló fogászati rendelést is) gép-műszer beszerzései.

Hulladékgyűjtés

Települési szilárd hulladék lerakótelep építése.

Területfejlesztési támogatások

A regionális és megyei területfejlesztési programok állami támogatását alapvetően a területfejlesztésről és területrendezésről szóló 1996. évi XXI. törvényben szolgáló fejlesztési támogatás segíti. A támogatás csak olyan fejlesztések megvalósításához adható, amelyek a kormányrendeletben szabályozott *kedvezményezett térségekben* - vagy azokhoz kötődően - valósulnak meg, s amelyekkel együtt a környezet terhelése nem haladja meg az életfenntartó ökoszisztéma terhelhetőségét.

Vidék (Terület) fejlesztési Célelőirányzat

A központi keret a működtetési, a tervezési és a kutatás-fejlesztési feladatok finanszírozása mellett támogatást biztosít: az Európai Unió által támogatott fejlesztési programokhoz, az innovációs programokhoz, vállalkozói övezetek, ipari parkok, inkubátorházak fejlesztési programjához, más központi programokhoz, több megyét érintő regionális fejlesztési koncepciók és programok megvalósításához, a megyei fejlesztési programok támogatásához, azok minősége, illetve a források függvényében.

A megyei területfejlesztési tanács pályázati rendszerében a rendelkezésre álló keret terhére támogatást nyújthat:

- *munkahelyteremtő beruházásokhoz, a meglévő foglalkoztatott létszám megőrzését szolgáló piac- és a termékváltást elősegítő fejlesztésekhez, különösen az üzleti tervvel megalapozott piacorientált gazdaságnövekedési programok megvalósulását szolgáló fejlesztésekhez, a térség tőke és forrásbevonó képességét szolgáló integrációkra,*
- a vállalkozások megalakulását és fejlődését szolgáló anyagi szolgáltatások kiépüléséhez, az innovációs központok, inkubátorházak, *ipari parkok, ipari területek, logisztikai központok* megvalósításához, különös tekintettel a munkahelyteremtésre, a tájjellegű egyedi termékek és a biotermékek előállítására, az agrártevékenységhez kapcsolódó eszközpark kialakulására, a minőségbiztosításon alapuló piacvezérelt termelési kultúráváltásra,
- a térség gazdaságfejlesztési programjához illeszkedő - a gazdasági tevékenység feltételeit segítő, az *életkörülményeket javító - termelő infrastrukturális beruházásokhoz, különös tekintettel a térségi jelentőségű energia-, közlekedés-, víz- és szennyvízrendszerek és hulladéktároló kiépítésére, az informatika és hírközlési fejlesztésekre,*
- a kistérségi *fejlesztési programokhoz, speciális, a helyi gazdasági fejlődést elősegítő programokhoz (üzleti tervek kidolgozásához, közhasznú munkavégzéshez, munkahelyteremtéssel járó humán infrastruktúra-fejlesztésekhez, ökológiai szemléletű fejlesztésekhez, a falusi és a gyógyturizmus fejlesztéséhez).*

Támogatás belföldi székhelyű jogi személyek, belföldi jogi személyiséggel nem rendelkező szervezetek, illetve belföldi természetes személyek részére nyújtható². Pályázat a jogszabályban meghatározott kedvezményezett térségekben megvalósuló fejlesztések esetén nyújtható be a tanács, illetve a miniszter által kiírt pályázati felhívás alapján. Nem kedvezményezett térségekben megvalósuló fejlesztések akkor részesülhetnek támogatásban, ha a beruházás kedvezményezett térségek fejlődését is szolgálja, a megyei fejlesztési program keretében, vállalkozási övezetben

² Nem kaphat támogatást az, akinek lejárt köztartozása van, illetve felszámolás vagy csődeljárás alatt áll.

valósul meg, társadalmi-gazdasági szempontból elmaradott, illetve az országos átlagot jelentősen meghaladó munkanélküliséggel sújtott települések jegyzékéről szóló Kormányrendeletben meghatározott településeken valósul meg. A Területfejlesztési Célleitől a kedvezményezett térségek számára meghatározott célokra nyújtható támogatási formák: *vissza nem térítendő támogatás, visszatérítendő támogatás, fejlesztési hitelekhez nyújtható kamattámogatás.*

Területi kiegyenlítést szolgáló támogatások

A támogatás általános feltételei

A területi kiegyenlítést szolgáló fejlesztés célú támogatások területi fejlettségi infrastrukturális feltételekben meglévő különbségek mérséklésére, a területfejlesztési szempontból kedvezményezett térségek, helyi önkormányzatai részére biztosított támogatások.

A helyi önkormányzatoknak az alábbi célok megvalósításához kaphatnak támogatást:

- a településeken vagy azok egyes területein a termelő infrastruktúra kiépítéséhez;
- a bel- és külterületen meglévő termelő infrastrukturális hálózatok felújításához, fejlesztéséhez, beleértve a mezőgazdasági tevékenységhez szükséges bekötő- és összekötő utak kiépítését, felújítását;
- a felszíni vízelvezető rendszerek kiépítéséhez, felújításához és a holtágak rekonstrukciójához;
- az ipari területek előkészítéséhez;
- az infrastrukturális fejlesztési és környezetvédelmi célú közhasznú munkák dologi és fejlesztési költségeinek támogatásához;
- a turizmushoz, a természetvédelemhez és a szociális célú, illetve a szociális foglalkoztatáshoz kapcsolódó fejlesztésekhez;
- a céltámogatással megvalósuló beruházások - beleértve az egészségügyi gép-műszer beszerzést, életveszélyes iskolák felújítását - saját forrás kiegészítéséhez.

A támogatás vissza nem térítendő tőkejuttatásként fordítható olyan beruházások megvalósítására, melyeknek a megkezdéstől számított 3 éven belül meg kell valósulnia. A fejlesztés célú támogatások mértéke az elismerhető költségek 70 százaléka, más állami támogatásban is részesülő beruházásoknál az elismerhető költségek 40 százaléka lehet legfeljebb.

Több település összefogásával megvalósuló beruházásoknál, illetve kedvezményezett térségekben létrehozott vállalkozási övezetekben a támogatás 10%-kal magasabb lehet akkor, ha a társult településekre eső összes beruházási hányad meghaladja a beruházás teljes összegének 10 százalékát.

Céljellegű decentralizált támogatás

A céljellegű decentralizált támogatással a helyi önkormányzatok feladatellátásához a központi költségvetésből származó forráslehetőség bővül. Céljellegű decentralizált támogatás, a helyi önkormányzatok számára nemcsak a kötelező és önként vállalt beruházási, hanem felújítási feladatok megoldásához is nyújtható.

Eszerint e keretből éppúgy nyújtható támogatás a 200 millió forint beruházási összköltséget meghaladó és címzett támogatásban részesülő beruházáshoz, mint a céltámogatásban vagy a területi kiegyenlítést szolgáló fejlesztési célú támogatásban, illetve az elkülönített állami pénzalapok, célleitől a kedvezményezett térségek számára meghatározott célokra nyújtható támogatási formák: *vissza nem térítendő támogatás, visszatérítendő támogatás, fejlesztési hitelekhez nyújtható kamattámogatás.* *Vannak azonban olyan önkormányzati felhalmozási feladatok, melyekhez csak a céljellegű decentralizált keretből igényelhető támogatás. A céljellegű decentralizált támogatási keretből nyújtható támogatás a helyi önkormányzatoknak vis maior esetekben is.*

Nemzetközi források

Az európai integrációs folyamatokban nagy és egyre növekvő szerepe van a regionalizmusnak. Az Európai Unió legjelentősebb, regionális kiegyenlítést és kohéziót szolgáló eszközei a Strukturális Alapok és a Kohéziós Alap.

PHARE területfejlesztési programok

A PHARE területfejlesztés címén igénybe vehető *forrásai dinamikus bővülést mutatnak*. Az Európa Parlament - felismerve a csatlakozni kívánó Kelet-Közép-Európai PHARE országok határ régióinak relatíve magasabb fokú elmaradottságát - 1994-ben megbízta a PHARE-t a Cross Border Cooperation (CBC) Program kidolgozására és beindítására az Európai Unió tagállamai és a szomszédos Kelet-Közép-Európai PHARE országok közötti határ régiók fejlesztésére, összesen 150 millió ECU értékű finanszírozással.

A PHARE CBC Program főbb prioritásai:

- területi tervezés és fejlesztés,
- gazdaságfejlesztés és együttműködés,
- természet- és környezetvédelem,
- műszaki infrastruktúra fejlesztés,
- emberi erőforrás fejlesztése.

A programban részt vehetnek: a helyi önkormányzatok, az önkormányzati költségvetési intézmények, a gazdasági és szakmai kamarák, az ágazati és szakmai érdekképviseleti szervezetek, a megyei önkormányzatok, a megyei szervezetek, önkormányzati társulások, a térségi vállalkozásfejlesztési szervezetek, az alapítványok, az egyesületek, a non-profit jogi és nem jogi személyek.

Az 1996-os országprogram részeként elfogadott területfejlesztési szektorprogram célja a régiók működőképes rendszerének létrehozása Magyarországon. Ennek megfelelően egyes fejlesztések társfinanszírozása szempontjából döntő kritérium a régió fejlesztési stratégiájához való illeszkedés, valamint a projektek régió egészére kiterjedő hatása.

Hitelintézetek és pénzügyi vállalkozások

A hitelintézetek elsősorban a régióban működő vállalkozások, intézmények számára jelentenek potenciális finanszírozási forrást. Különlegesen széleskörű (állami, saját, nemzetközi) forrás-szerzési lehetőséget képvisel az MFB Rt., mint az állami piac- és területfejlesztési politikát képviselő szakosított hitelintézet. A hitelkihelyezések javasolt formája a co-finanszírozás, mely a közvetlen érdekeltség mellett kiszűri a gazdasági szervezetek piacképtelen vetetési pontjait.

A régió működésre ösztönzőleg ható lehetséges hitelkonstrukciók a következők:

- kedvezményezett közép - esetleg hosszú - lejáratú hitelek,
- segélyek, mint pénzügyi transzferek,
- résztulajdonosként társcégen keresztül történő finanszírozás,
- nemzetközi vállalkozásélénkítési programokon keresztül megvalósuló programok.

Kockázati tőketársaságok

A legtöbb nyugat-európai országban (Skócia, Észak-Írország, Hollandia, Belgium) működnek részben, vagy egészben állami szerepvállalással olyan befektetési társaságok, melyek elsősorban a gazdaságilag kevésbé fejlett régiókba kívánják ösztönözni a privát tőke beáramlását azzal, hogy átmenetileg maguk is tőkével járulnak hozzá a finanszírozási nehézségek megoldásához, s csak hosszabb idő múlva, a vállalkozások megerősödése után kell a tőkét az államnak visszatéríteni. A kockázati tőketársaság (venture capital) kifejezi azt, hogy a befektetéssel tulajdonrészt szerezvén a

többi tulajdonossal együtt azonos pénzügyi kockázatot visel a működésben a befektető³. Az ilyen típusú tőketársaságok, befektetési alapok részvételét, szerepét, motivációit a régió finanszírozásában aszerint kell vizsgálni, hogy milyen a társaság tulajdonosi- és tőkeösszetétele. Ha többségben állami tulajdonú, vagy állami résztulajdonú az adott kockázati tőketársaság, akkor elsődleges célja, hogy gazdaság- és területfejlesztési célokat támogasson; jellemzően infrastrukturális fejlesztéseket finanszírozzon. Ha a kockázati tőketársaság tőkeösszetételében jelentős a magántőke - mely elsősorban az innovatív tudást erősíti - racionálisnak tekinthető a forráskihelyezés résztulajdon szerzéssel megvalósított változata.

Lakosság és helyben gazdálkodó szervezetek (Vállalkozói tőke)

A régió forrásszerzési lehetőségeinek lehetséges alanya a lakosság és a helyben gazdálkodó gazdasági szervezetek. Módja például a kötvénykibocsátás. A lakosságnak olyan kötvényt érdemes felkínálni, melynek hozama 0,5 - 1,5 százalékponttal magasabb az aktuális állampapírok, betétlekötések hozamánál. Számolni kell azzal is, hogy a lakosság megtakarítási hajlandóságának értékpapírokon keresztüli lekötése milyen mértékben fogja vissza az alternatív pénzfelhasználási lehetőségeket. A helyi gazdálkodó szervezetek esetében javasolt a kombinált kötvénykibocsátás. A bevétel a szükséges kiegészítő kommunális infrastruktúra beruházások forrásául szolgál, mellyel a hálózatfejlesztések gazdálkodó szervezetekre hárított összege kiváltható, a kötvények tulajdonosai pedig - a vásárolt mennyiség arányában - szolgáltatói kedvezményben részesülnek (gázkötvény), illetve élvezhetik a kötvényvásárlással járó előjogokat (telefonkötvény esetén telefon juttatás).

³ Nem lehetséges jelzálog, vagy más szokásos banki biztosíték kikötése, a tulajdonrész értékét, s a fizethető osztalékot a vállalkozás sikere határozza csak meg. A tulajdonrészrel együtt jár viszont a szavazati jog a közgyűlésen, ahol tulajdonosként az üzleti-üzletviteli, gazdasági, személyi kérdésekbe a tőketársaság képviselője beleszólhat.

Forrástérkép

(feltételezve, hogy hasonló jellegű források az elkövetkezendő években is rendelkezésre állnak)

Központi költségvetési forrásokból támogatott programok

- Kis- és középvállalkozások fejlesztéséhez nyújtott kamattámogatás
- Gazdaságfejlesztési pályázati rendszer
- Pályázat Ipari Park infrastruktúra és logisztikai központok fejlesztésére
- Inkubátorház pályázat
- Kereskedelemfejlesztési pályázat
- EU-konform minőségbiztosítási rendszerek tanúsíttatásához elnyerhető támogatások
- Magyar találmányok külföldi bejelentésének támogatása
- Mikro - Hitel
- Turisztikai oktatás támogatása
- Gasztronómiai és borturizmus, mint kiemelt idegenforgalmi terméktípus támogatása
- Turisztikai termékfejlesztési beruházások kamattámogatása
- A lovas turizmus fejlesztésének támogatása
- 2000-ben és 2001-ben megvalósuló kiemelt turisztikai vonzerővel rendelkező belföldi rendezvények támogatása
- Alkalmazott Kutatási Fejlesztési Pályázat
- A technológia-intenzív mikro-vállalkozások kezdeti innovációs feladatainak támogatása (TECH-START pályázat)
- Versenyképes termékek létrehozását eredményező műszaki fejlesztési tevékenység támogatása
- A NATO "Tudomány a Békéért" programjában való magyar részvétel támogatása
- Exporthitelekhez kapcsolódó kamatkiegyenlítési rendszer
- Felszámolási hitel és kamattámogatási konstrukció
- Megváltozott munkaképességűeket foglalkoztató gazdálkodó szervezetek támogatása
- Foglalkoztatást elősegítő támogatások és programok
 - Közhasznú munkavégzés támogatása
 - A munkanélküliek vállalkozóvá válását elősegítő támogatások
 - Munkahelyteremtés
 - Munkahelymegőrzés támogatása
 - Foglalkoztatás bővítését szolgáló támogatások (bértámogatások)
 - A foglalkoztatáshoz kapcsolódó járulékok átvállalása
 - Foglalkoztatást elősegítő képzésben való részvétel támogatása
 - A fiatal munkanélküliek foglalkoztatásának támogatása
 - Az alkalmi munkavállalói könyvvel történő foglalkoztatás támogatása
 - Az utazási költségek átvállalása
- A Foglalkoztatási Alaprész központi keretéből működő támogatások
- Bérgarancia Alaprész
- Megváltozott munkaképességűek foglalkoztatásának támogatása
- Megváltozott munkaképességűeket foglalkoztató gazdálkodó szervezetek támogatása
- Szakképzési Alaprész
- A nők vállalkozóvá válását segítő trénerképző program támogatása
- Környezetvédelmi célú fejlesztések támogatása
 - Levegőtisztaság-védelem
 - Zaj- és rezgésterhelés elleni védelem
 - Felszíni és felszín alatti vizek védelme
 - A hulladékok mennyiségének és káros hatásainak csökkentése
 - Természetvédelem
 - Környezetvédelmi ipar támogatása
- Bányavállalkozókra át nem hárítható tájrendezési feladatok támogatása
- Vidékfejlesztési (Területfejlesztési) Célelőirányzat

Agrárgazdaságra vonatkozó költségvetési támogatások

- Az agrárgazdasági célok 1999. évi támogatásai
- Agrárgazdasági támogatott programok összefoglalása
- A zöldség, gyümölcstermelői és értékesítő szervezetek elismerése
- Agrárgazdaságra vonatkozó pályázati felhívások
- Az agroturizmus, falusi vendégfogadás fejlesztéséhez igényelhető támogatás
- Az agrárgazdasági beruházások megvalósításához igényelhető támogatás
- Agrárkutató és fejlesztést folytató intézmények részére nemesítés, technológiafejlesztés támogatása, valamint találmányok hasznosításának elősegítése
- Fiatal agrár vállalkozók támogatása
- A minősített juhtej felvásárlás után igényelhető agrárpiaci támogatás
- Agrárinformatikai támogatás
- Erdőtelepítés, erdőszerkezet-átalakítási és fásítási támogatás
- Külföldi tapasztalatszerzésre, valamint a farmgyakornok-képzésre igényelhető támogatás
- Az Európai Unió szabályaival konform HACCP Veszélyelemzés és Kritikus Szabályozási Pontok élelmiszerbiztonsági rendszer kidolgozásához, bevezetéséhez igényelhető támogatás
- Állattenyésztési és tenyésztésszervezési feladatok ellátásához igényelhető támogatás
- Biológiai alapok megőrzését, fenntartását és fejlesztését segítő támogatás
- Az ökológiai(bio) gazdálkodásra való áttérés támogatásafvm013.htm
- Egyes halgazdálkodási tevékenységekhez elnyerhető támogatás
- Gazdálkodás eredményességét segítő ismeretátadás céljára igényelhető támogatás
- Jóléti és parkerdők fenntartási munkáihoz igényelhető támogatás
- Erdészeti közcélú feladatok támogatása
- Műszaki fejlesztési feladatok támogatása
- Szövetkezetfejlesztési és kutatási tevékenység támogatása
- Termelői közösségek támogatása
- A termelésből kivont termőföld pótlása, a termőföld rendeltetésszerű hasznosítása, valamint a mezőgazdasági termőterület csökkenésének mérséklése érdekében igényelhető támogatás
- A termőföldek és termőtalajok mennyiségi és minőségi védelmével összefüggő kutatások elősegítése érdekében igényelhető támogatás
- Birtok-összevonási célú termőföldvásárlások elősegítésének támogatása
- Vadgazdálkodási tevékenységek feladataihoz igényelhető támogatás
- Erdei vasutak működtetéséhez igényelhető támogatás
- A forgalomképes állami tulajdonú közcélú művek fenntartási támogatása
- A forgalomképes állami tulajdonú közcélú művek beruházási támogatása
- A talajművelés színvonalának javítását szolgáló szántóversenyek lebonyolítására és külföldi szántóversenyeken való részvételre igényelhető támogatás
- Az agrárgazdasági célokat szolgáló állami térképek készítésében részt vevő vállalkozások műszaki fejlesztésének támogatása
- Az agrárkutató és fejlesztést folytató intézmények alaptevékenységét elősegítő korszerű K+F eszközök beszerzésének támogatása
- A termőföld minőségi védelmével összefüggő feladatok végrehajtásának támogatása
- Kistérségek vidékfejlesztési programjai elkészítésének támogatása

Agrárpiaci támogatások

- A tehéntej minőséghez kötött támogatása
- A minőségi vágóbaromfi termelés támogatása
- A vágómarha minőségi termelésének intervenció támogatása
- A vágósertés minőségi termelésének intervenció támogatása
- A vágósertés garantált áron történő állami felvásárlása
- A mezőgazdasági és élelmiszeripari termékek egyszerűsített pályázati rendszerű exporttámogatása
- A takarmánykukorica-szükségletet fedező kukoricamennyiség megvásárlásának támogatása
- A takarmány-szükséglet, valamint az őrlési szükséglet kielégítését célzó búzamennyiség megvásárlásának támogatása
- A takarmánykukorica garantált áron történő állami felvásárlása
- A cukorrépa-termesztés minőséghez kötött kiegészítő támogatása
- Az 1998. évben földben maradt cukorrépa intervenció támogatása
- A vágósertés intervenció állami felvásárlása
- A Tisza vízgyűjtő területén és a Kerka patak mentén 1998. novemberében bekövetkezett áradások által okozott mezőgazdasági károk enyhítéséhez nyújtott rendkívüli támogatás

Vállalkozókat segítő egyéb hitelkonstrukciók

Magyar Fejlesztési Bank Rt. hitelkonstrukciói
EBB "Pénzügyi szektor globális kölcsön" hitelkeret
EBRD finanszírozású mezőgazdasági átalakulási program
Egyszintencia hitel és részletfizetési kedvezmény (E-hitel)
Energiamegtakarító épület-felújításhoz, korszerűsítéshez nyújtott kölcsön
Energiatakarékossági hitel
Értékesítési célú lakásépítési hitel
Japán forrású vállalkozói hitel
Eximbank által refinanszírozott kedvezményes forgóeszköz-konstrukció (Eximhitel)
Kis- és középvállalkozói beruházási hitelprogram (KVP)
Munkavállalói részvénytulajdonosi program (MRP)
PHARE-hitel
START-hitelek
Külföldi import hitelek
Regionális Mikro-hitel 2000-től
Jelzáloghitel

EU közösségi programok

Magyarország részvétele a kis- és középvállalkozások fejlesztését szolgáló közösségi programokban
Világbanki források
Európai Unió támogatási programjai

A stratégiai program megvalósításának forrásai és forrás-specifikus eszközeinek mellékletei, amelyek bemutatják az előzetes költségeket, és a lehetséges finanszírozási forrásokat:

1. sz. melléklet: A programok megvalósításának költségkereti a GM által megadott irányelvek szerint

2. sz. melléklet: A Dél-alföldi stratégiai program lehetséges finanszírozási forrásai (évek: 2000-2006)

A STRATÉGIAI PROGRAM MEGVALÓSÍTÁSÁNAK MECHANIZMUSA

Javasolt szervezeti háttér és felelőségek

A Dél-Alföld kedvezményezettje a Területfejlesztési Phare 2000-2002 programnak, amely lehetőséget nyújt majd a régió stratégiai programjának (legalább részleges) megvalósítására. Az országos szintű programozást és végrehajtást a kormányzat részéről a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium Területfejlesztési Phare Programirányító Irodája (FVM-TPPI) koordinálja együttműködésben a Phare ügyekért felelős tárca-nélküli miniszter titkárságával. Az FVM-TPPI a régióban Szegeden, illetve Békéscsabán működtet regionális irodákat, melyek biztosítják az információ áramlást a régió és a minisztériumok között.

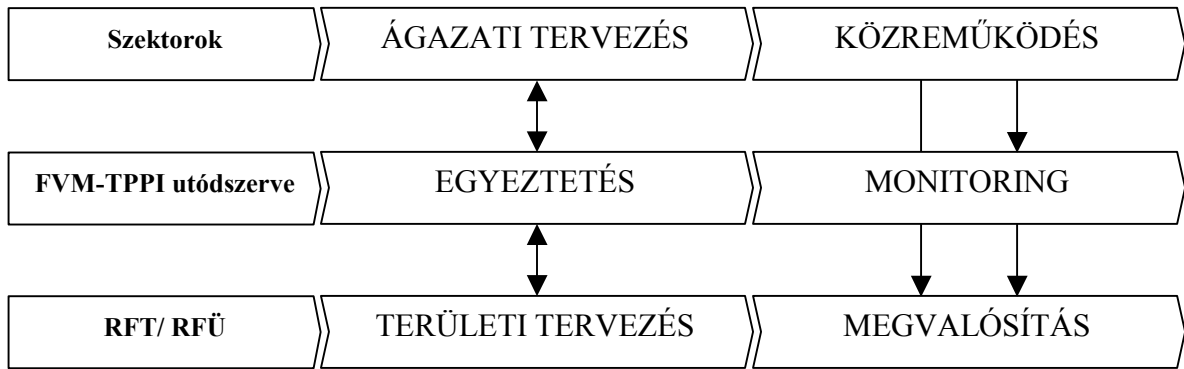
A Phare 2000-2002 program megvalósítása során a döntéshozatal a Dél-Alföldi Regionális Fejlesztési Tanács jogköre lesz, a program lebonyolításának menedzselését, koordinálását pedig a DARFT Regionális Fejlesztési Ügynökség látja majd el. A pályázati úton kiválasztott konkrét projektek formájában megvalósuló intézkedések menedzselését a regionális ügynökség végzi el, a program formájában működő intézkedések (pl. KKV képzési program, szociális programok) pedig az ügynökség koordinációjával a régió fejlesztésében részt vevő más szervezetek kezelésébe kerülhetnek. Ilyenek lehetnek például

- Bács-Kiskun, Békés és Csongrád Megyei Területfejlesztési Tanácsok
- Kistérségi társulások
- Helyi Vállalkozásfejlesztési Alapítványok
- Regionális Idegenforgalmi Bizottság
- Gazdasági kamarák
- Civil szervezetek

Az önkormányzati szféra mellett nagyon fontos a vállalkozások és a civil szervezetek bevonása a területfejlesztésbe. Ennek érdekében olyan tanácsadási hálózatot szükséges kiépíteni, amely segítséget tud nyújtani projektek kidolgozásához, technikai támogatást a projektek megvalósításához, közreműködik a projektek menedzsmentjének biztosításában és elősegíti az információ áramlást a projektek végrehajtásáról. A regionális ügynökségnél marad ezzel szemben az intézkedések megvalósulásának ellenőrzése, valamint az eljárási szabályok kidolgozásának feladata.

A regionális program-megvalósítás kiépülő szervezeti rendszere néhány éven belül képessé kell váljon arra, hogy az Európai Unióhoz történő csatlakozás után érdemi szerepet töltsön be a Strukturális Alapok felhasználásának menedzselésében. Legkésőbb az uniós csatlakozás időpontjára ki kell alakuljon az ERDF és a kapcsolódó alapok kezelésére hivatott országos intézmény hálózat. A területi és ágazati stratégiák koordinációja várhatóan az FVM-TPPI-ből kifejlődő Alapokat Kezelő Hatóság feladata lesz. A megvalósítást a Regionális Fejlesztési Tanácsok munkaszervezetei a Regionális Fejlesztési Ügynökségek végezhetik majd.

A monitoring funkciók ellátására Regionális Monitoring Bizottságok alakulnak, amelyben várhatóan ugyanazok képviseltetik magukat, mint akik a koordinációban részt vesznek, illetve egyéb (pl. civil) szervezetek részvétele is valószínű. A monitoring tevékenység országos irányítását szintén a területi alapokat kezelő hatóság végzi majd.

A fenti feladatkör ellátása érdekében, az RTF/RFÜ-nek felkészültnek kell lenni az ERDF követelményeknek megfelelő tervezés és projektmegvalósítás végrehajtására. A Dél-Alföldön ezt folyamatban lévő Phare projektek segítik. Az 1996 évi projekt révén az RFÜ a projektirányítás elemi feladataiban: szervezési és bonyolítási ügyekben szerzett tapasztalatot. A Phare 2000-2002 program már átfogó jelleggel vezet el addig, hogy a befejező évben a tanácsok és az ügynökségek már önállóan képesek lesznek fejlesztési programok, projektek tervezésére és irányítására. Külön kiemelendő a "twinning" összetevő, amely EU tagállamok rokonszervezeteivel való soros együttműködés révén járul hozzá a hasznos gyakorlati tapasztalatok átvételéhez és a szervezetek megerősödéséhez.

Monitoring és a program értékelése

A hatékony monitoring és értékelés kulcseleme a regionális fejlesztési stratégiának és programnak. A monitoring és értékelés biztosítja, hogy a pénzt hatékonyan és jól használják fel, rugalmasan és hatékonyan válaszol a változó körülményekre és biztosítja, hogy a stratégiában leírt célok teljesüljenek. Ez elengedhetetlen mind a program általános hatékonysága szempontjából, mind azért, hogy alapot teremtsen az egyéni projektek megvalósításához.

A monitoringot és az értékelést a régió stratégiájában meghatározott egyértelmű célok kontextusában kell elvégezni. A monitoringot és az értékelést átláthatóan és költség hatékonyan kell elvégezni és kell, hogy legyen egy jól meghatározott mechanizmus a visszajelzésre az aktuális és jövő projektekkel és programokkal kapcsolatban.

A monitoring rendszer fogja biztosítani az információk áramlását, amely lehetővé teszi a hatékony és rugalmas menedzsmentet és a program egészének és az egyes projektek megvalósítását. A monitoringnak kell biztosítania a rendszeres információ áramlást a kiadásokról, a tevékenységek állásáról az idő függvényében és bizonyos középtávon is mérhető mutatókról, eredményekről, mint például a kiképzett emberek számáról. Ezek az információk a projektek kedvezményezettjeitől érkeznek, de ki kell egészíteni objektív, független forrásokkal igazolásul és megerősítésül. A regionális fejlesztési ügynökség hozza létre és koordinálja a projektek monitoring rendszerét, beleértve egy erre a célra létrehozott megfelelő számítógépes rendszert is. A projektek kedvezményezettjeinek rendszeresen kell adatot szolgáltatni a pénzügyi részletekről, a projekt állásáról az idő függvényében és egyéb előre meghatározott részletekről. Szakértők fognak rendszeres monitoring látogatásra érkezni, hogy meggyőződjenek az információk helyességéről. Ahol a monitoring jelentős eltérést tapasztal a projekt kedvezményezett előterjesztésétől, ott lépéseket kell megfontolni, s ahol nincs más választás, ott a támogatás megszüntetését.

Ráadásul a projekt monitoring mellett fontos az egész stratégia és program előremenetelének monitoringja is, hogy megbecsülhető legyen a haladás. A monitoring folyamat egy testület (Regionális Monitoring Bizottság) felelőssége, amely képes a monitoring útján kapott információk alapján lépéseket tenni, ha nagy eltérés tapasztalható a javasolt eljárástól. A monitoring eljárás az adatok begyűjtésével kezdődik. Ez az adatgyűjtés a megvalósításért felelős hatóságok munkája, de

szakértői segítségre is szükség lehet. Az összegyűjtött adatokat fel kell dolgozni és előzetesen értelmezni a monitoring szervezet számára. Ez szintén lehet a megvalósító hatóság feladata, de komplex vizsgálatoknál külső szakértők, szervezetek is közreműködhetnek. Végül az információkat a Monitoring Bizottság elé kell tární.

Értékelésre azért van szükség, hogy összevetésre kerüljön a program és az egyes projektek a végső célok tükrében. Előzetes (ex-ante) értékelésre van szükség a megkezdés előtt, azért, hogy világossá váljon, hogy a program céljainak megfelel-e a projekt. Ebben a kontextusban a projektek nyílt és átlátható pályázati felhívás után kerülnek kiválasztásra, amely során a potenciális kedvezményezetteknek lehetőségük van támogatásra váró projekteket benyújtani. A pályázatokat a kedvezményezettekől független szakértők értékelik előre meghatározott kritériumok alapján, amelyek összhangban vannak a program célkitűzéseivel. A Regionális Fejlesztési Ügynökség az a testület, amely az első formai követelmények szerint nézi át a pályázatokat. A végső döntést a Regionális Fejlesztési Tanács hozza meg a szakértők véleménye és a program célkitűzése alapján.

Utólagos (ex-post) értékelésre van szükség az egyes projektek megvalósulását követően, hogy összevessék a célokkal és a program egészével. Az utólagos értékelés szeretné megbecsülni a különböző jellemzőket, a hatást a program céljainak tükrében és a pénzügyi hatékonyságot. A regionális fejlesztések tükrében fontos, hogy az értékelés a kapacitás-fejlesztést és az intézmény-kiépítés fontosságát is figyelembe veszi. Gyakran az ilyen fontos eredmények kimaradnak a megfontolásokból, bár az önálló, önfenntartó regionális fejlesztés kezdeti fázisaiban ez központi kérdés. Ilyen utólagos értékelést tender útján kiválasztott független szakértő végzi el, aki nem kötődik semmilyen formában a program végrehajtásához. Az értékelő tanulmány mérete változhat a program méretétől függően, de mindenképpen fontos lehet a mennyiségi és minőségi technikák gyakorlata terén felhasználva adatgyűjtést, statisztikai és ökonometrikus felmérést. A középtávú értékelést is lehet készíteni, amely lehetőséget biztosít a program vagy a fő projektek módosítására a változó körülmények vagy a rossz végrehajtás esetén.

A fentiek szerint olyan indikátorokat kell meghatározni, amelyek fontos információt jelentenek a döntéshozók számára.

- **Hatásosság** értékelésekor a valóságban megvalósultat hasonlítjuk a tervezetthez, azaz a valódit a várhatóhoz hasonlítjuk
- **Hatékonyság** elemzésekor az elért eredményeket, hatásokat vetjük össze a befektetett (különösen pénzügyi) erőforrásokkal.

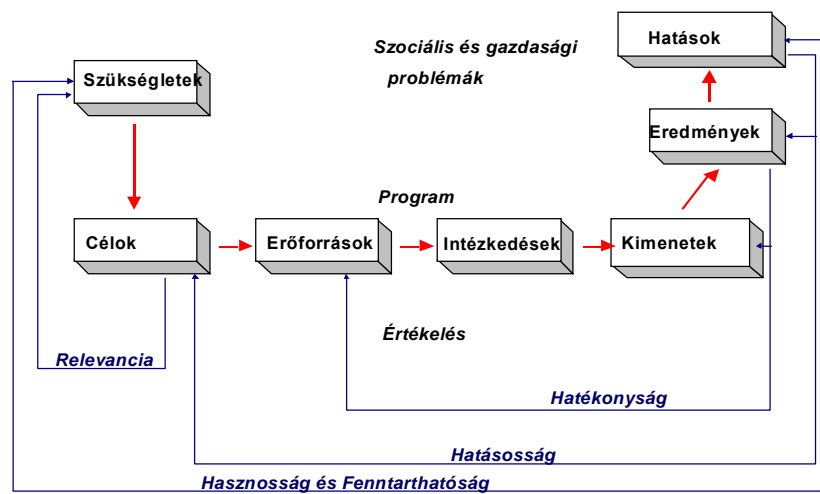
Az indikátorok megalapozott meghatározásához szükség van megfelelő adatbázisra, ahol az összehasonlításra alkalmas adatok megtalálhatóak (ez gyakran nehézséget okoz): Az értékelést végző hatóságnak ezért meg kell határoznia, hogy milyen mélységű információkra van szükség és az milyen módon szerezhető be.

A végrehajtást külső szakértők végzik, akik függetlenek az egyes projektek kedvezményezettjeitől, és a program értékelése esetén függetlenek a program menedzsereitől. Az értékelés történhet komplex technikai felbecsülés formájában, amely a program gazdasági hatásait is figyelembe veszi a lakosság és specifikus csoportok esetében. Az értékelési folyamatot egy olyan központi szervezet koordinálja, mint például a Regionális Fejlesztési Ügynökség, s ezáltal megkönnyíti az egyéni szakértők munkáját.

A Monitoring Bizottság munkájának hatékonyságát nagy mértékben elősegíti az, ha viszonylag kevés, de stratégiai fontosságú alap-indikátort alkalmazunk az értékelésnél. A programmenedzsereknek is érdekében áll kevés számú és jól mérhető indikátorokat használni, melyek több intézkedésre is értelmezhetőek.

Fő értékelési szempontok

- **Relevancia:** Milyen mértékben illeszkednek a program céljai a nemzeti és EU szinten megfogalmazódó igényekhez?
- **Hatékonyság:** Hogyan lettek a befektetett erőforrásokból eredmények?
- **Hatásosság:** Milyen mértékben járult hozzá a program a specifikus és az általános célok eléréséhez?
- **Hasznosság:** Volt-e a programnak hatása a célcsoportra szükségleteik vonatkozásában?
- **Fenntarthatóság:** Milyen mértékben várható, hogy a változások (vagy kedvező hatások) a program befejezése után sem érnek véget?

Az értékelés kulcskérdései

Forrás: European Commission: Indicators for Monitoring and Evaluation